

**T.C
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**97 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİNİN
TRANSKRİPSİYONU
HİCRİ 1090–1092/MİLADİ 1679–1681**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Abdolvahit ÇELİK**

VAN – 2009

**T.C
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**97 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİNİN
TRANSKRİPSİYONU
HİCRİ 1090–1092/MİLADİ 1679–1681**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Abdulahit ÇELİK**

**Danışman
Prof. Dr. Zeki TEKİN**

VAN–2009

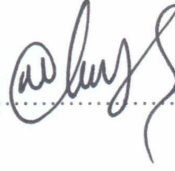
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

VAN

Bu çalışma, jürimiz tarafından TARİH ANABİLİM DALI YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI'nda Yüksek Lisans Tezi Olarak kabul edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Mustafa OFLAZ (Başkan)

Prof. Dr. Zeki TEKİN (Danışman)

Doç. Dr. Ramazan ALTINAY (Üye)

ONAY: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..../..../2009

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ

ÖNSÖZ

Arşivler, tarihinin en önemli unsuru Tarih araştırmalarının ana kaynağıdır. Döneminde dünyanın en önemli devleti olan Osmanlı Devleti hakkında tam bilgi sahibi olmak arşivlerdeki belgelerin okunmasıyla mümkün olacaktır.

Osmanlı Devleti'nin siyâsî ve hukukî karar organı olarak işlev gören Dîvân-ı Hümayûnda alınan önemli kararların kaydedildiği Mühimme Defterleri, dönemin siyâsî, sosyal ve ekonomik özelliklerini yansıtmaları açısından çok önemlidir. Bu açıdan Osmanlı tarihini araştırırken incelenmesi gereken en önemli kaynaklardan biri de bu Mühimme Defterleridir.

Bu çalışmanın amacı 97 Numaralı Mühimme Defterleri'nin incelenerek Osmanlı Devleti'nin, ekonomik, sosyal, siyasi ve askeri yönden doğru değerlendirilmesine katkıda bulunmak, Osmanlı Devleti ile ilgili araştırma yapan araştırmacılara katkı sağlamaktır.

Bu çalışmada 97 Numaralı Mühime Defteri'nin fotokopisinin ve elektronik kopyasının çıkarılmasında yardımcı olan ve işimi kolaylaştıran Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Daresi Başkanlığı çalışanlarına katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Yine Belgelerin okunmasında katkıda bulunan YYÜ Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Öğretim Üyesi Sayın Yrd. Doç. Dr. Rahmi Tekin'e ve Yüksek Lisans Öğrencisi Sayın Bilal Yılmaz'a katkıları için teşekkürü bir borç bilirim.

Fikirleriyle yol gösteren Sayın Prof Dr. Mustafa Oflaz'a ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Sami Ağaoğlu'na teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışmanın başından sonuna kadar bütün aşamalarında yol gösteren ve her türlü katkıda bulunan danışman hocam:

Sayın **Prof. Dr. Zeki Tekin**'e, teşekkürlerimi sunarım.

Abdolvahit ÇELİK
2009 - VAN

KISALTMALAR

a.g.e.	:adı geçen eser
a.g.m.	:adı geçen makale
B.	:Receb
Bkz.	:bakınız
BOA.	:Başbakanlık Osmanlı Arşivleri
BOAR.	:Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Rehberi
c.	:Cilt
C.	:Cemâziye'l-Âhir
Ca.	:Cemâziye'l-Evvel
DİA.	:Diyanet İslâm Ansiklopedisi
h.	:Hüküm
H.	:Hicri
L.	:Şevvâl
M.	:Muharrem
MD.	:Mühimme Defteri
MEB.	:Milli Eğitim Bakanlığı
N.	:Ramazân
R.	:Rebî'ü'l -Âhir
Ra.	:Rebî'ü'l-Evvel
s.	:Sayfa
S.	:Safer
Ş.	:Şa'bân
TALİD.	:Tarih Araştırmaları Literatür Dergisi
vd.	:vedîğlerleri
Yay.	:Yayınları
Z.	:Zilhicce
Za.	:Zilkade

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
KISALTMALAR	V
İÇİNDEKİLER	VI
1. GİRİŞ	8
1.1. DİVAN-I HÜMÂYÛN.....	10
1.1.1. GENEL OLARAK DİVAN-I HÜMÂYÛN	10
1.1.2. DİVAN-I HÜMÂYÛN ÜYELERİ.....	12
1.1.2.1. Sadrazam	12
1.1.2.2. Vezirler	13
1.1.2.3. Kazâskerler	13
1.1.2.4. Defterdarlar	14
1.1.2.5. Nişancı	14
1.1.3. DİVAN-I HÜMÂYÛN BÜROKRASİSİ VE DİVAN HİZMETLİLERİ.....	15
1.1.3.1. Reisülküttab	15
1.1.3.2. Tezkireciler	16
1.1.3.3. Çavuşbaşı.....	16
1.1.3.4. Kapıcılar Kethüdası	17
1.1.4. DİVAN-I HÜMÂYÛN KALEMLERİ	17
1.1.4.1. Beylikçi veya Divân Kalemî	18
1.1.4.2. Tahvil Kalemî	19
1.1.4.3. Ruûs Kalemî	20
1.1.4.4. Âmedi Kalemî ve Âmedci	20
1.1.5. DİVAN-I HÜMÂYÛN TOPLANTILARI	20
1.1.6. ARZA GİRMEK	22
1.1.7. DİVAN-I HÜMÂYÛN’UN YETKİLERİ	23
1.1.8. DİVAN-I HÜMÂYÛN’UN BAŞLICA DEFTERLERİ	25
1.1.9. DİVAN-I HÜMÂYÛN TERCÜMANLARI	25
1.1.10. VAKANÜVİSLİK.....	26
1.1.11. HAZİNE-İ EVRAK (ARŞİV)	26
1.1.12. DİVAN-I HÜMÂYÛN HOCALARI	27
1.2. MÜHİMME DEFTERLERİ	28
1.2.1. GENEL OLARAK MÜHİMME DEFTERLERİ	28
1.2.2. MÜHİMMENÜVİSLER	30
1.2.3. MÜHİMME DEFTERLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHİ GELİŞİMİ.....	32
1.2.4. MÜHİMME DEFTERLERİNİN İÇERDİĞİ KONULAR	35
1.2.5. MÜHİMME ÇEŞİTLERİ.....	36
1.2.6. MÜHİMME DEFTERLERİNİN ŞEKLİ ÖZELLİKLERİ	36
1.2.7. MÜHİMME DEFTERLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	37
2. 97 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ	43
2.1. 97 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ’NİN ŞEKLİ ÖZELLİKLERİ.....	43
2.1.1. 97 Numaralı Mühimme Defteri’nin Fiziki Durumu.....	43
2.1.2. 97 Numaralı Mühimme Defteri’nin Diplomatik ve Teknik Özellikleri	44
2.1.3. 97 Numaralı Mühimme Defteri’nde Geçen Elkab Ve Dua Cümleleri	50
2.1.4. 97 Numaralı Mühimme Defteri’nin Dil Özellikleri	51

2.1.5. 97 Numaralı Mühimme Defterinde Geçen Ölçü Birimleri	53
2.1.6. 97 Numaralı Mühimme Defterinde Geçen vergiler	53
2.1.7. 97 Numaralı Mühimme Defteri'nde Tarihler.....	54
2.1.8. 97 Numaralı Mühimme Defteri'ndeki Hükümlerin Aylara ve Ayın Günlerine Göre Dağılımı	56
2.2. HÜKÜMLERİN MUHATAP MAKAMLARI.....	58
2.3. HÜKÜMLERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	68
2.3.1. Araba İle İlgili Hükümler	68
2.3.2. Bargir ve Koyun İle İlgili Hükümler	68
2.3.3. Çehrin Seferi İle İlgili Hükümler.....	68
2.3.4. Çeşitli Vergiler Ve Vergilerin Toplanması İle İlgili Hükümler.....	68
2.3.5. Dirlik Tevcihi İle İlgili Hükümler	68
2.3.6. Demir İle İlgili Hükümler.....	68
2.3.7. Dolandırıcılık İle İlgili Hükümler.....	68
2.3.8. Elçi İle İlgili Hükümler	68
2.3.9. Eşkîyahık İle İlgili Hükümler	68
2.3.10. Gümrükler Ve Gümrüklere Gelen Mallar İle İlgili Hükümler.....	68
2.3.11. Halk Arasındaki Anlaşmazlıklar İle İlgili Hükümler.....	68
2.3.12. Hınta, Şa'ir, Dakik, Zahir İhzarı İle İlgili Hükümler	69
2.3.13. İdarecilerin Halka Zulmetmesi İle İlgili Hükümler	69
2.3.14. Kal'a Ta'miri Ve Kal'a Binası İle İlgili Hükümler	69
2.3.15. Kışlattırma, Kışlak Ta'yin Olunması İle İlgili Hükümler.....	69
2.3.16. Kereste İle İlgili Hükümler.....	69
2.3.17. Köprü Ve Cisir Binası İle İlgili Hükümler	69
2.3.18. Nakil Ve İskân İle İlgili Hükümler.....	69
2.3.19. Sefere Çıkılması Ve Sefer Hazırlığı İle İlgili Hükümler	69
2.3.20. Şer'i Davalar İle İlgili Hükümler.....	69
2.3.21. Ta'yin İle İlgili Hükümler	69
2.3.22. Vakıf Ve Vakıf Arazileri İle İlgili Hükümler	69
2.3.23. Yağma Ve Esir İle İlgili Hükümler	70
2.3.24. Zehirleme, Boğma, Katl Olayları İle İlgili Hükümler	70
2.3.25. Muhtelif Meseleler İle İlgili Hükümler	70
2.4. 97 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİNİN HÜKÜM ÖZETLERİ.....	72
2.5. 97 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYONU	97
3. SONUÇ	181
4. KAYNAKLAR	183
5. ÖZET	185
ABSTRACT	186
6. EKLER.....	187
7. DİZİN	190

1. GİRİŞ

Divân-ı Hümâyûn toplantılarında müzâkere edilen dâhilî ve haricî meselelere ait siyasi, askeri, içtimai ve iktisadi önemli kararların kaydedildiği defterlere "Mühimme Defterleri" adı verilmiştir. Osmanlı Arşivi'nde H. 961–1333 /M.1553–1915 tarihleri arasında tutulmuş 419 adet Mühimme Defteri mevcuttur¹. Mühimme Defterleri, Osmanlı Arşivi defter serileri içinde şüphesiz önemli yer tutar. Ana konularını; devleti ilgilendiren siyasi, iktisadi, kültürel, sosyal ve harp târihine dair üst düzey kararlar teşkil eder.

Mühimme Defterlerindeki kayıtlar, mahalline gönderilen berat ve fermânların suretleri hüviyetindedir. Sadrazamın başkanlığında; kubbe vezirleri, Anadolu ve Rumeli Kazâskerleri, Defterdar ve Nişancının katıldığı Divân toplantılarında alınan kararlar, Padişah tasdikinden geçtikten sonra kronolojik sıra içinde defterlere kaydedilmiştir. Mühimme Defterlerinde, Divân-ı Hümâyûn'da görüşülerek ve karara bağlanan her konuya ait hükme rastlanmaktadır. Ancak bu hükümler defterin adından da anlaşılacağı gibi “ehemm-i umur”dan konulardır ve buradaki ehemmiyetin takdiri Divân’a aittir.

Osmanlı Türklerinde diplomatik sistem, usul ve geleneklerine varislik ettiği daha önceki Türk-İslam devletlerinde olduğu gibi geçerli olmuş, usul olarak kabul edilmiş bir sistemdi ve ha diplomatik usulleri, imparatorluğun kurulduğu XIV. Yüzyılın başlangıcına kadar geriye götürmek mümkündür.² Osmanlı Devletinde devlet dairelerinin örgütlenme ve işleyiş şekli yazışmaların izlediği prosedür, yalnız idare tarihi bakımından değil, Osmanlı arşivlerinin sistemli bir araştırma yapısına kavuşturulması bakımından da önemli bir inceleme konusudur ve muhakkak yapılması gereken işlerin başında gelir. Tarihi araştırma yapmanın en sağlam yolu da, arşiv vesikalarının muamele bakımından analizidir.³

¹ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay. İstanbul 2000, s. 60

² M. Tayyib Gökbilgin, *Osmanlı İmparatorluğu ve Medeniyeti Tarihi Çerçevesinde Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi*, Enderun yay, İstanbul 1992, s.13.

³ Halil İnalcık, “Osmanlı Bürokrasisinde Aklam ve Muamelat”, *Osmanlı Araştırmaları I*, İstanbul 1980 s.1.

Üzerinde çalıştığımız 97 Numaralı Mühimme Defteri'nde çoğunlukla sefer öncesi hazırlıklar yer almaktadır. Sefer için zahire hazırlanması, erzak, at, araba hazırlanması, kale, köprü yapımı ve tamiri kışlak tayin edilmesi, kişiler arası ilişkiler, bulunduğu yerde problem çıkaran kişi ve grupların cezalandırılması, ıslah edilmesi, küçük çaptaki eşkiyalık hareketleri ve eşkıyaların cezalandırılması, hukuki davalar, gibi konular hakkında hükümler bulunmaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünde Divân-ı Hümâyûn, Divân-ı Hümâyûn üyeleri, Divân-ı Hümâyûn bürokrasisi ve Divân hizmetleri, Divân-ı Hümâyûn kalemleri, Divân-ı Hümâyûn'un toplanma şekli, arza girmek, Divân-ı Hümâyûn'un yetkileri, Divân-ı Hümâyûn'un başlıca defterleri, Divân-ı Hümâyûn tercümanları, Vakanüvistlik, hazine-i evrek, Divân-ı Hümâyûn hocaların anlatıldıktan sonra yine aynı bölümde Genel olarak Mühimme Defterleri, Mühimmenüvistler, Mühime Defterlerinin ortaya çıkışı ve tarihi gelişimi, Mühimme Defteri'nin içerdiği konular, Mühimme Defteri'nin şekli özellikleri ve Mühime Defterleri üzerine yapılan çalışmalar anlatılmaktadır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde 97 Numaralı Mühimme Defteri'nin fiziki, diplomatik ve teknik özellikleri, dil özellikleri ile bu defterde geçen elkab ve dua cümleleri, ölçü birimleri, vergiler ve tarihler ifade edildikten sonra hükümlerin aylara ve ayın günlerine göre dağılımı çizelge halinde gösterimleştireceğiz. Yine bu bölümde 97 Numaralı Mühime Defteri'ndeki hükümlerin muhatap makamları ile hükümler muhteva özelliklerine göre tasnif edilmiştir. Bu bölümde 97 Numaralı Mühimme Defteri'ndeki hükümlerin özetleri günümüz Türkçesi ile yapıldıktan sonra hükümlerin transkripsiyonu yapılmıştır.

Çalışmanın sonuna ayrıntılı bir dizin eklenmiş ve defterin orijinalinden bir iki sayfa da ekler kısmına konmuştur.

Transkripsiyon yapılırken Osmanlıca harfler tam olarak transkribe edilememiş, ayın (ع) harfi (‘) , hemze (ء) harfi (’), uzatmalar (î, ï) (^) şeklinde gösterilmiştir.

Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1.1. DİVAN-I HÜMÂYÛN

1.1.1. GENEL OLARAK DİVAN-I HÜMÂYÛN

Büyük, küçük her devletin işlerini görmek için devlet merkezinde birinci derecede birer daireleri bulunması tabii olduğundan diğer İslam devletlerinde görüldüğü gibi Osmanlılarda da Divân-ı Hümâyûn ismiyle bütün devlet işlerinde birinci derecede mes'ul merci olmak üzere bir büyük Divân vardı. Eski tarihlerimizde Orhan Bey zamanından beri Osmanlılarda bir Divân mevcut olduğunu görmekteyiz.⁴

Büyük Selçuklularda divan, devletin iç ve dış yazışmalarının yapıldığı, ferman ve emirlere sultanın tuğrasının çekildiği ve devletin mali işlerinin kayıtlarını tutan bir kuruldu. Ayrıca ordu ile ilgili maaş, birliklerin teçhizatı işlerine de bakar, kayıt ve kontrollerini yapardı.⁵

“Padişah Divânı” anlamına gelen Divân-ı Hümâyûn, Osmanlı merkez teşkilatı içindeki en önemli kuruluştur. Merkezdeki en önemli işleri gören makam sahiplerinden oluşan ve Padişah adına kararlar alan en önemli karar organıdır. Devletin siyasi, askeri, idari ve mali işleri ile meşgul olur; her türlü dava ve şikâyetlere bakardı. Sosyal mevki, yaş, din, dil, cinsiyet farkı hiçbir şekilde gözetilmeksizin herkes yazı ile veya bizzat, halledilmesi gereken meseleleri için Divân-ı Hümâyûna başvurabilirdi. Üyeler bütün şikâyetleri dinlemek zorundaydılar. Hatta öyle ki burada kadıların hükümleri de incelenir ve haksız görülenler bozulur; yeniden görülmesi için kadiya gönderilirdi. Kısacası; devletin önemli işleri burada müzâkere edilir ve her çeşit dava burada karara bağlanırdı.⁶

İlk zamanlarda bizzat Padişahın katılımıyla gerçekleştirilen Divân toplantılarına daha sonraları vezir-i azamlar başkanlık etmişti. Bu durum vezir-i

⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, TTK Basımevi, Ankara 1988, s.1

⁵ Aydın Taneri, “Divan”, *DİA*, c.IX, İstanbul 1994, s.383

⁶ Ahmet Mumcu, “Divan-ı Hümâyûn”, *DİA*, c.IX, s. 430-431

azamın devlet adamları üzerindeki gücünü artırmıştı. Padişah ise Divân toplantılarını kafes arkasından dinlemek suretiyle onları devamlı kontrol altına alma imkânı vermişti.⁷ Devletin kuruluş aşamasında hemen her gün toplanan Divân XVI. yüzyıldan itibaren haftada dörde inmiş XVII. asır ortalarında haftada ikiye, XVIII. asır başlarında III. Ahmed zamanında bire indirilmiş hatta daha sonraları kaldırılmış ise de görülen lüzum üzerine yeniden tertip edilerek haftada bir defa toplanması kararlaştırılmıştı.⁸

Divân müzâkeresi sabah namazından öğleye kadar devam eder ve sonra yemek yenilerek içtima sona ererdi. Fatih devrine kadar Padişahlar, Divândan sonra yemek yerlerken, ikinci Mehmed hem Padişahların Divâna riyaset etmelerini ve hem de yemek usulünü kaldırmış ve bunu kanunnamesinde bir madde olarak zikretmiştir.⁹

Hükümdar nerede bulunursa Divân orada kurulurdu. Divân'a Sultan II. Mehmed dönemine kadar Padişahlar başkanlık etmiştir. Bundan sonra vezir-i azamlar başkanlık etmiş ve Mühr-i Hümayûn da kendisine verilmiştir.¹⁰ Bu durum vezir-i azamın devlet adamları üzerinde gücünü artırmıştır.

Divân toplantıları Kanuni dönemine kadar Kubbealtı denilen binanın bulunduğu yerin arkasındaki Divânîhâne'de yapılmaktaydı. Kanuni döneminde Vezir-i azam Damat İbrahim Paşa bugünkü binayı yaptırarak, Divân toplantıları burada yapılmaya başlanmıştır.

Osmanlı Divânı, bugünkü anlamda Bakanlar Kurulu, Danıştay, Yargıtay, Anayasa Mahkemesi gibi devlet kurumlarının görevlerini yerine getirmektedir, burada alınan kararlar Osmanlı hukuk sistemi gereği kanun sayılmış, bu kararların kanun hükmüne gelebilmesi için gerekli şartları taşıyıp taşımadığına bakılırdı, gerektiğinde Şeyhülislam'a sorulur ve fetva alınırdı. Divân, bu yönüyle Osmanlı Devleti'nde en önemli yasama ve yürütme organı sayılmıştır.¹¹

⁷ Yusuf Halaçoğlu, *Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1996, s. 9

⁸ Halaçoğlu, *Devlet Teşkilâtı*, s. 8

⁹ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 2

¹⁰ Kenan Seyithanoğlu, Ahmet Rüştü Çelebi, ...vd, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, c.XII*, İstanbul 1990, s.315

¹¹ Yusuf Halaçoğlu, "Klasik Dönemde Osmanlı Devlet Teşkilâtı", *Türkler, c.IX*, Ankara 2002, s.797

Divân içtimalarının devam ettiği zamanlarda ve fevkalade ahvalde müzâkerelerin bazen ve ender olarak terk edildiği görülmektedir. Mesela Yavuz Sultan Selim vezirlerine hiddet edince ya Divân akdettirmez veya akdettirirse de vezirlerini arza kabul eylemezdi. Kanuni Sultan Süleyman zamanında vezir-i azam İbrahim Paşa Mısır'a gidip avdet edinceye kadar Padişah Divânı toplamamış ve hiç kimseye memuriyet vermemişti.¹²

Divânda görüşülüp karar verilen meselelerin tamamı, kayıt altına alınır ve bunlar özenle sıralanıp tasnif edilirdi. Evrakın tamamı hazine olarak kabul edilir ve hazine odasında saklanırdı. Saray ve kubbealtında yerlerini alan Divân üyeleri, günlük çalışmalarına baslardı. Sadrazamın gelişyle defterhâne mühürleri, tezkireci ve çavuşbaşılar tarafından açılır ve meseleler müzâkare edilemeye başlanırdı. Hangi konuların ele alınacağı önceden belirlenir ve buna göre Divân işlerdi. Devletin temel sorunlarını teşkil eden hadiseler siyasi, adlî ve malî alandaki problemler Divânda görüşülerek Padişah adına siyasi bir karar verilmiş olurdu.¹³

Divân müzâkeresine ehemmiyeti haiz işlerden başlanırdı. Sefirlerin teklifleri ve verdiği cevaplar, eyaletlerin ihtiyaçları devletlerle olan münasebata dair meseleler halkın şikâyet ve dilekleri, arazi davaları ve saire Divân müzâkerelerinin mevzularındandı. Dava görülürken müddei ve müddeialeyh kendi davalarını kendileri müdafaa ederlerdi; davacı veya hasmı Türkçe bilmiyorsa Divân tercümanı kendisinin şikâyet veya müdafaalarını tercüme ederdi.¹⁴

1.1.2. DİVAN-I HÜMÂYÛN ÜYELERİ

1.1.2.1. Sadrazam

Sadrazamlar Padişahın vekil-i mutlakı olmaları itibariyle çok geniş yetkilere sahip olup, icraatında sadece Padişaha karşı sorumlu olmuşlardır. XVII. yüzyılın ikinci yarısına ait Tevkil Kanunnamesinde din ve devlet işleri, saltanat

¹² Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 6

¹³ Mumcu, "Divan-ı Hümâyûn", s. 431

¹⁴ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 21

nizamının sağlanması, had, kısas, hapis, nefiy, siyaset cezalarının icrası, dava dinleme, şer'i ve örfi ahkâmı tatbik, zulmün bertaraf edilmesi, ülkenin idaresi, eyalet, sancak, tımar, imamet vs. tevcihi konularında bizzat Padişah adına vekil-i mutlak olduğu ifade edilmiştir. Padişah sefere gitmediği zaman sadrazam serdar-ı ekrem ünvanını alır ve kendisine Padişah yetkileri verilirdi. Sadrazam Padişah adına fermân yazabilir ve gereğini icra eder. Belgelere pençe denilen imzasını atar. Padişaha bir meseleyi arz edeceği zaman meseleyi özetleyerek yazar ki, buna telhis ve takrir denir.¹⁵

1.1.2.2. Vezirler

Devlet işlerini idarede Padişaha vekâlet eden hükümet reisine bir olduğu zamanda yalnız vezir ve artınca diğerlerinden tefrik için vezir-i azam denilmiştir. Bundan başka sadr-ı âli, sahib-i devlet, zat-ı asafi, vekil-i mutlak ve saire gibi bilmünasebe söylenen tabirler var ise de bunlar esas elkabdan değildir. Vezir, askeri işlerden maada diğer hükümet işleriyle meşgul olup buraya ulema sınıfından yetişmiş olanlar tayin edilirdi; bu devletin ilk vezirleri hep ilmiye mesleğinden ve bu mesleğin en yüksek mertebesi olan dereceden o mevkie gelmişlerdi. Orhan Bey devrindeki vezir Alâeddin Paşa ile Ahmed Paşa bin Mahmud, Hacı Paşa ve Sinaneddin Yusuf Paşa isimlerindeki vezirler hep böyle vezir olmuşlardır. Çandarlı Halil Hayrettin Paşa'ya keder gelmiş olan vezirler ordu kumandanı olmayıp askeri sınıfından yetişmiş şahsiyetlerdi.¹⁶

1.1.2.3. Kazâskerler

İlmiye mesleğinin en yüksek mertebelerinden birinin adıdır. Lügat manası asker kadısı, ordu kadısı demektir. Kazâskerlik çok eski mansıplardandır. Abbasilerde, Harzemşahlarda, Anadolu Selçuklularında, Eyyubilerde, Memluklarda, hatta Karamanilerde mevcuttu. Osmanlılarda Kazâskerliğin ihdası Birinci Murat zamanındadır. İlk Kazâsker de Çandarlı Kara Halil'dir. Kazâskerler Divânın tabii azasından idiler. Şeyh-ül İslamların Divânda ve meclis-i vükelada bulunmaları çok sonra olduğu için Divânda dini meseleler Kazâskerler tarafından hallolunurdu.

¹⁵ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Kardelen Kitabevi, Isparta 1998, s.36.

¹⁶ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s.111

Kazâskerlerin Divândaki mevkileri de yüksekti. Vüzeradan sonra gelirlerdi. Fatih Kanunnamesinde buna dair şu kayıt vardır: Bir Cemiyet-i ali ve bir mecma-i ahali olsa ali Divâna ahardan idam karışmasın evveli vüzera anlardan sonra Kazâskerler andan sonra defterdar andan sonra yeniçeri ağası ve sair üzengi ağaları mir-i alem ve kapıcıbaşı ve İmrahor oturur.¹⁷

Anadolu ve Rumeli kadiaskerlikleri Anadolu kadiaskeri boğazlardan itibaren devletin bütün doğu ve güney, Rumeli kadiaskeri ise Avrupa yakasındaki eyaletlerde bulunan kadıların işlerine bakardı. Rumeli kadiaskeri rütbece Anadolu kadiaskerinden önde idi. Divân'daki mevkileri vezirlerden sonra gelirdi.¹⁸ 1514 de Diyarbakir, müteakiben Halep ile havalisinin fethi üzerine merkezi Diyarbakir olmak üzere Arap ve Acem Kazâskerliği namıyla üçüncü bir Kazâskerlik daha ihdas ve bu yeni vazifeye meşhur müverrih İdris-i Bitlisi tayin olundu.¹⁹

1.1.2.4. Defterdarlar

Defterdar, devletin mali işlerinden sorumlu idi. Divânda mali meseleler görüşülürken onun fikirleri alınırdı. Defterdar Fatih kanunnamesine göre tuğra ile hüküm yazdırmak ve göndermek yetkisine sahiptir. Devletin maliye bakanı durumundaydı. Topkapı sarayındaki defterdar kapısı denilen mahalde toplanan Divânda devletin mali işlerini görür ve meseleleri hallederdi. Emrinde oldukça geniş bir memur kadrosu bulunuyordu.²⁰

1.1.2.5. Nişancı

Nişancının görevi Padişah fermânlarına tuğra çekmektir. Ancak sadece bununla sınırlı değildir. Nişancının asıl yetkisi “müfti-i kanun olarak örfi rnevzuattaki müşkillerin hallinde yardımcı olmaktır.²¹ Nişancının ayrıca en önemli vazifelerinden birisi de devlet arazi kayıtlarını ihtiva eden Tahrir Defterlerindeki düzeltmeler ve değiştirmelerin yapılmasıydı. Nişancıdan başka hiç kimse bu işe

¹⁷ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.II, MEB Yayınları İstanbul 2004, s.229-230

¹⁸ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, s. 37.

¹⁹ Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* c.II, s.228

²⁰ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, s. 38.

²¹ Mehmet İpşirli, “Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilâtı”, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi (İRCICA)*, c.I, İstanbul 1994, s.173

kalem karıştıramazdı. Bu düzeltme ve değiştirmeler Divân heyeti huzurunda yapılır, orada vezirlerden kim varsa ismi defterin kenarına yazılırdı.²²

1.1.3. DİVAN-I HÜMÂYÛN BÜROKRASİSİ VE DİVAN

HİZMETLİLERİ

1.1.3.1. Reisülküttab

Nişancıya bağlı olan Reisülküttab'ın asıl vazifesi kavramın kendisinden de anlaşılacağı üzere Divândaki kâtiplerin reisliğidir. Reisülküttab Divân toplantılarının muayyen bir düzen içerisinde yapılmasını, toplantılardan önce gereken evrakın hazırlanmasını ve alınan kararların uygulanması işlerini yapardı.²³ Kanunnamelerde kaydedildiğine göre, verilen hükümleri ve kararları düzelttikten sonra tamamlamak; Fermâna uygun olarak emirleri yazmak; Hükümdara ve sadrazama gelen mektupları tercüme ettirerek bunlara cevap hazırlamak ve Divânda tezkirecinin bulunmadığı zamanlarda onun vazifesini yapmaktı.²⁴

Reisülküttablar Divân-ı Hümâyûn toplantılarına Divân-ı Hümâyûn kâtiplerinin, aynı zamanda bu kâtiplerin teşkil ettiği kalemin amiri sıfatıyla katılırlardı. Nazar olarak doğrudan karar alma mekanizması içerisinde bulunmadığı, sadece alınan kararların, kendi kalemlerini ilgilendirdiği ölçüde bürokratik seyriyle ilgilendiği için hiçbir zaman Divân-ı Hümâyûn'un asil üyeleri arasına dahil

²² Yusuf Halaçoğlu, "Osmanlı Devlet Teşkilâtı", *Doğuştan Günümüze Büyük İşlam Tarihi, c.XII*, İstanbul 1989, s.324.

²³ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, s.39.

²⁴ İpşirli, a.g.m., s.324

olmamışlardır. Kendisine bağlı olan katibler de Divânın bürokratik hizmetlerini gören “nefer” sınıfında görülmüş ve bu durumları kanunname ile tespit edilmiştir.²⁵

Devlet arşivinin çok büyük bir kısmı Divân-ı Hümâyûn kalemünde bulunduğu için resmi tarih yazımında görevlendirilen vekayi’-nüvislere ihtiyacı olan belgeleri temin etmek; kalemin başlıca üst kademe yöneticileri arasında bulunan reisülküttab, beylikçi ve Amedi efendilerin vazifeleri arasında idi. Vakayinüvis olarak Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn’dan bu işe kabiliyeti olan kişilerden birisinin tayin edilmesine özen gösterilmektedir. Reisülküttapların birçoğu belgeleri resmi tarih yazarlarına açmanın ötesinde bildikleri, duydukları, şahit oldukları olayları da bunlara aktarmak veya daha mevzi olayları bizzat kendileri kaleme almak suretiyle Osmanlı tarih yazıcılığına önemli hizmetleri olmuştur.²⁶

1.1.3.2. Tezkireciler

Divân’da büyük tezkireci ve küçük tezkireci olmak üzere iki tezkireci vardı. Bunlarda doğrudan Nişancıya bağlı olarak görev yaparlar. Nişancının özel sekreteri konumundadırlar. Divân toplantılarında veziriazamın sağında ve solunda duran tezkireciler görüşülecek konuları okurlardı. Tezkireciler olmadığı takdirde bu işi reisülküttab yapardı.²⁷

1.1.3.3. Çavuşbaşı

Çavuşbaşı da Divân hizmetlilerindendi. Divândaki çavuşlar bunun emri altında olup sayısı üç yüz kadardı. Çavuşbaşı zabıta vazifesini yerine getirir. Tevkifi emredilen şahısları bulup hapsederdi. Hükümetin emirlerini vilâyetlere götürmek, sürgün kararı verilenleri sürgün yerlerine nakletmek, hakkında ölüm emri verilmiş olanları katl için mübaşirlik etmek gibi vazifeleri de vardı.

²⁵ Recep Ahışalı, *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Reisülküttablık (XVIII. Yüzyıl)*, TATAV Yayınları, İstanbul 2001, s.231

²⁶ Ahışalı, *Reisülküttablık*, s.52-53

²⁷ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, s.39

1.1.3.4. Kapıcılar Kethüdası

Kapıcılar Kethüdası saray teşrifatçısı olup, Padişahla Divân arasındaki haberleşmeyi sağlardı. Padişaha arz olunacak şeyler bunun vasıtasıyla yapılırdı. Çavuşbaşı gibi elinde gümüş bir asa ile Divânda hizmet ederdi.²⁸

1.1.4. DİVAN-I HÜMÂYÛN KALEMLERİ

Divân-ı Hümâyûndaki işler reisü'l-küttâb ve onun idaresinde bulunan beylikçinin nezaretinde görülür ve bunlara bağlı çeşitli kalemler bulunurdu ki bunlara kısaca Divân kalemleri adı verilirdi.²⁹ Osmanlı Devlet Teşkilatı'nda kalemler iki ana kola ayrılırdı. Bunlar; Bâb-ı Âsafi ve Bâb-ı Defteri olarak sınıflandırılırdı.³⁰

Kalemler ve bunların tuttuğu defterler Bâb-ı Âsafi ile ilgili olan kısımlardı. Bunlar sadaret mektubu, sadaret kethüdası, beylik (Divân), tahvil (nisancı), rûus ve âmedi kalemleriydi. Divân (Beylikçi) Kalemi: Divân-ı Hümâyûn'da görülen ve karara bağlanan evrakı gerekli yerlere gönderen kalemdi. Bu kalemin reisi olan Beylikçi Efendi, Divân-ı Hümâyûn kalemlerine nezaret eder, yabancı devletlerle yapılan antlaşmaları saklar ve tatbik edilmesini sağlar, her çeşit şikayetlere dair hüküm verir, toprak ve çeşitli konularda anlaşmazlıkları çözümler, fermân ve beratların arkasını yazdırarak arkasına kendi alametini koyardı.³¹

Bu kalemde Divânda müzâkere edilen konuların kayıtları tutulur, bunlar defterlere geçerdi. Bu defterlerden en önemlileri name-i Hümâyûn, Mühimme, Mühimme zeyli, atik şikayet, mukavelenâme, Mühimme-i Mektûm, Mühimme-i

²⁸ Halaçoğlu, *a.g.e.*, s.324-325.

²⁹ Halaçoğlu, *Devlet Teşkilâtı*, s. 20

³⁰ Mübahat S. Kütükoglu, "Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri", *Bildiriler*, İstanbul 1998, s. 71

³¹ Halaçoğlu, *Devlet Teşkilâtı*, s. 21

Mısır, İzn-i sefine, Nefiy ve Kısas, İmtiyaz, Muktezâ, Kal'abend, Kilise ve Sehbender idi.³²

Beylik kaleminden tahrir olunan emir ve kanunlardan fermâna taalluk edenlerini buranın müdiri olan beylikçi tashih ederdi. Eğer yazılacak emir şikâyet emri ise bunların tashihi beylikçinin mümeyyizine aitti. Mümeyyiz kaleminden yazılan kâğıdı beğenirse üzerine kendi remzini koyarak beylikçiye verir; o da nişancıya göndererek üzerine tuğra çekilirdi. 1253 H. 1837 M. târih-ine kadar Hristiyan reis-i ruhanilere ait olan fermânlar, beratlar ve emr-i âliler maliye kaleminden yazılırdı ve bu iş için maliyede Piskopos mukataacılığı ismiyle bir memuriyet bulunmakta idi. Muhtelif milletlere dair nizamât öteden beri Divân-ı Hümâyûn kaleminde mukayyet ve mazbut olmasına mebni bu iş de Divân kalemine alınarak Piskopos mukataacılığı lağvedilmiştir.³³

1.1.4.1. Beylikçi veya Divân Kalemi

Buraya beylik denilmesinin sebebi, bu kalem heyetinden bir kısmının beylikçiliğe ait muamelata bakmasından dolayıdır. Divân-ı Hümâyûn kalemi, büyük Divânın kararlarını tutan ve Divânda müzâkere edilen evrakı icabeden mahalle havale edilen Divân müzâkere ve kararlarını tesvid ve tebyiz ile işler hariç olarak emir ve hüküm suretlerini yazan bir daire idi. Divân-ı Hümâyûn Mühimmelerini yazanlara mühimmenüvisan (yani mühimme defterlerini yazanlar) denilirdi. Merkez kalem teşkilatına dair tertip edilen bir hülasada gerek mühimmeye dair ve gerek müracaat dolayısıyla bir işe müteallik emir ve kararların, devlet-i aliyye ile sair devletlerarasında aktedilen müsalehename ve sair şart ve akidelerin, kanunnamelerin hep bu Divân-ı Hümâyûn veya beylikçi kaleminde kayıtlı olduğu görülüyor.³⁴

Bu kalem; Divân'da müzâkere olunan evrakı gereken yere gönderir, Divân sicillerini tutardı. Aynı zamanda fermân ve beratlar da bu kalemde yazılırdı. Gerek yabancı devletlere, gerekse azınlıklara ait meselelerin ahdî ve hukukî cepheleri de bu kalemde incelenir ve her türlü anlaşmalar, kanun, nizamname ve talimatnameler burada saklanırdı. Bunun için mukteza kayıtları, yani Divân'dan çıkacak bir kararın

³² Mehmet İpşirli, "Beylikçi" *DİA*, c. VI, İstanbul 1992, s. 78

³³ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s.42

³⁴ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s.40

devlet kanunlarına ve anlaşmalara göre nasıl olması gerektiğini belirten kayıtlar da burada tutulurdu.³⁵

Şer'i sahanın dışında kalan Divân muamelatının düzenlenmesi, üst makamlara sunulması, Divân defterlerinin tutulması, ahitname, fermân, Hatt-ı Hümayûn, Name-i Hümayûnların hazırlanması ve kontrolü hep onun sorumluluğunda idi. Beylikçi kaleminde tutulan defterler arasında, Name-i Hümayûn, Mühimme, Mühimme Zeyli, Atik şikayet, Mukavelename, Mühimme-i Mektum, Mühimme-i Mısır, Nefiy ve Kısas, İmtiyaz, mukteza, kalebent, ahkam, İzn-i sefîne, Tevcihat-ı Mülkiye, Kilise, şehbender, gayr-i müslim cemaatleri, nişan, tekaüd, kanunname-i askeri ve meclis-i Tanzimat defterleri sayılabilir.³⁶

Resmi emirler, hatt-ı Hümayûn ve name-i Hümayûnlar, iktiza eden çeşitli emirle bu Divân kaleminde yazılır ve hıfz edilirdi. Her zaman ecnebi sefaretlerden birisi bu madde hakkında bir şey sorduğu zaman Hariciyeye gelen bu takrir evvela Beylikçiliğe havale olunurdu; beylikçi bunu muktezi işaretiyle Divân kalemine havale eder, keyfiyetin orada muahedeye ve nizamata uygun olup olmadığı tetkik edildikten sonra yapılıp yapılmayacağı muktezi havalesinin altına tafsilatıyla yazılır ve evrak Hariciye Nezaretine iade olunurdu. Divân-ı Hümayûn kalemine havale edilen evrak üzerine bu kalemden yazılan varakalara da muktezi denilirdi. Muktezi muamelesine ait tutulan defterler iki nevi olup birine Mühimme ve diğerine Âdî denilirdi; Başvekalet arşivinde bu iki nevi defterden on sekiz tane vardır.³⁷

1.1.4.2. Tahvil Kalemî

Buna Nişan Kalemî veya Kese Kalemî de denilirdi. Birinci sınıf şehir hakimlerinden yani mevali denilen vilâyet kadılarının, vezir, beglerbegi, sancakbegi beratlarıyla zeamet ve tımarların kayıtları, hep burada idi. Bir kimseye zeamet veya tımar tevcih olunduğu zaman ibtida derkenar olmak üzere defterhâneye gider ve orada derkenar olunup buyrulduzu alındıktan sonra tahvil kalemine gönderilirdi.³⁸

³⁵ BOAR, s.59

³⁶ İpşirli, "Beylikçi", s.78.

³⁷ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s.41

³⁸ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s.43

1.1.4.3. Ruûs Kalemi

Yüksek dereceli devlet görevlileri hariç devlet hizmetinde çalışan bütün görevlilerin tayin ve terfi işleriyle uğraşan kalemdir. Ayrıca dairelerin reis ve mümeyyizleri, kapıcıbaşılar, kale ağalıkları, dizdarlar, kethüdalıklar, müderris, vaiz, devirhan, imam, hatip ve mütevellilerle, hazine ve evkaftan maaş ve tahsisat alanların mali işlerine burası bakar ve bütün muamele buradan sorulurdu.³⁹ Ruûs Kaleminden üç çeşit ruûs vardı: 1-Ruûs Kaleminden verilen ruûslar 2-Savaş dolayısıyla ordu cephede iken ordudan verilen ruûslar 3-Rikab-ı Hümâyûn ruûsları.

1.1.4.4. Âmedi Kalemi ve Âmedci

Reisü'l-küttâbın özel kalemi olup sadrazam tarafından Padişaha yazılacak takrir ve telhisler, yabancı devlet başkanlarına gönderilen mektup müsveddeleri, barış antlaşmaları ve çeşitli ahitname metinleri, protokoller, yabancı elçi, konsolos ve yabancı tüccara ait her çeşit yazışma ve evrak, konuşma mazbataları bu kalemde yazılır ve saklanırdı.⁴⁰

1.1.5. DİVAN-I HÜMÂYÛN TOPLANTILARI

Sarayda toplanan Divân üç türlü olurdu. Bir muayyen günlerde toplanan al-elade Divân, ikincisi Kapıkulu Ocaklarına maaş verilmesi ve sefir kabulü için toplanan Galebe Divânı ve üçüncüsü de fevkalade olarak Divân günleri haricinde ve fakat Padişahın Babüssaade'ye tahtının kurulmasıyla toplanan Ayak Divânı.⁴¹

Divân-ı Hümâyûn'un toplandığı gün Divâna katılacaklar sabah namazını Ayasofya Camiinde kıldıktan sonra Bab-ı Hümâyûn kapısının iki tarafına mertebelerine göre sıralanırlardı. Vezirler sadrazamdan önce gelerek kapının sağ tarafına derecelerine göre dizilirlerdi. Divâna gelişinde vezirlerin dizildiği sıranın

³⁹ Halaçoğlu, *Devlet Teşkilâtı*, s. 22

⁴⁰ M. S. Kütükoglu, *Bildiriler*, s. 73

⁴¹ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 13

tam karşısında, Bab-ı Hümâyûnün sol tarafına tekabül eden Ayasofya minaresinin dibinde kendisine ait olan yerini alırdı. Bu yer Yeniçeriocağı ricalinin bulunduğu safın arkasında. 1. sınıf Hâcegânın bulunduğu grupta, şikk-ı evvel defterdarı ile şikk-ı sani defterdarının arasındadır. Alt tarafta ise Dergâh-ı âlî kapucubaşları mertebelerine göre sıralanırdı. Başdefterdarın veya nişancının vezareti ya da beylerbeyilik payesi varsa, karşılarında bulunan vezirlerin tarafına geçerlerdi. Düzen sağlandıktan sonra meydan duacısı adı verilen kimse dua eder, arkasından “Fatıha” ile kapı açılarak herkes belirli bir tertip içerisinde içeriye girerlerdi.⁴²

Orhan’dan itibaren Fatih’in ilk devirleri de dahil olmak üzere Divân, her gün hükümdarın riyasetinde toplanmakta idi. Divânda görüşülen idari örfi işleri vezir-i zam, arazi işlerini nişancı, şer’i ve hukuki işleri Kazâskerler ve mali işleri de defterdarlar görürlerdi. Hükümdar nerede bulunursa Divân orada aktedilirdi. Yalnız sadr-ı azam seferde bulunurken büyük Divân onun başkanlığında toplanırdı.⁴³

Divân toplantılarının XVI. Yüzyılda genellikle Cumartesi, Pazar, Pazartesi ve Salı olmak üzere haftada dört güne indiği, Pazar ve Salı günleri iki kere arza girildiği anlaşılmaktadır.⁴⁴ Fatih Sultan Mehmet döneminde başlayan Veziriazam başkanlığındaki Divân toplantıları da haftada dört gün olarak devam etmiştir. XVII. Yüzyılda Divân toplantıları haftada iki güne düştü. XVIII. yüzyılda ise Divân idari bir kurum olarak işlevini kaybetmeye başladı. Sadece bazı tören merasimlerde toplanır hale geldi.

Divân Hümâyûnün esas azaları, başta Vezir-i azam olduğu halde kubbe vezirleri (Sonraları kaptan paşalar da dahil) Rumeli ve Anadolu Kazâskerleri ve defterdarlar (üç kadar çıkmıştır) bir de Tevkif veya Nişancı idi. Bunlar Divân’da kendilerine mahsus yerlerinde otururlar ve iş görürlerdi; bunlardan başka Divânda ayakta hizmet gören ve kapıcılar kethüdası vardı.⁴⁵

Divân-ı Hümâyûn’da Sadrazam’ın oturduğu sedir, Padişahın Divân-ı Hümâyûn görüşmelerini dinlediği Kasr-ı adil denilen pencerenin altında olup yarım

⁴² Ahışhalı, *Reisülküttâblık*, s.233

⁴³ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s.2

⁴⁴ İpşirli, “Devlet Teşkilâtı”, s.159

⁴⁵ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 14

metre (bir buçuk kadem) yüksekliğinde idi. Bu sedir üzerinde Sadrazam'ın sağ tarafında kıdem sırasıyla kubbe vezirleri ve sol tarafında da öncelikle Rumeli ve onun altında Anadolu Kazâskerleri otururlardı. Nişancı veya tevkil yalnız olarak sadrazamın sağ ilerisindeki bölümde ve defterdarlar da sol ilerisindeki bölümde yerlerinde otururlardı. Defterdarların arkasında ikinci kubbe altında ruznameciler, muhasebeciler. Mukâbeleciler, mukataacılar mevkufatçılar, teşrifatçılar, tezkireciler vs. kalem amirleri otururlardı. İkinci kubbeye bitişik üçüncü kubbe altında yukarıda saydığımız kalem reislerinin dairelerinin defterleri sandıklar içinde dururdu. Bu kısmın kapısı her Divân günü Sadrazamdaki Mühr-i Hümâyûnla mühürlenir ve açılırdı. Bunun haricindeki kubbe arasında Reisülküttab ile Divân-ı Hümâyûn kâtiplerinin daireleri vardı. Kubbealtı haricindeki sekiler üzerinde Matbah Emni, Şehremini, Arpa Emni, Gümrük Emni, Tersane Emni, Koyun Emni ve Mimar Ağa oturup bir iş olur diye emre intizar ederlerdi.⁴⁶

1.1.6. ARZA GİRMEK

Sadrazamların Topkapı Sarayı'nda Kubbealtı'nda toplanan devlet erkânının müzâkerelerinin neticesini bildirmek üzere Padişahların huzuruna çıkmaları hakkında kullanılır bir tabirdir.⁴⁷ Divân'da alınan kararlardan ve varılan sonuçlarından Padişahın haberdar edilmesi ve sonuç olarak muvafakatinin alınması için arza girilmesi önemli bir unsur idi. Divân-ı Hümâyûn'un bir Padişah Divânı olduğu sonuna kadar bu vasfını koruduğu şüphesizdir. Dolayısıyla bazı nazik dönemlerde veya münferit bazı olaylarda Padişahların bizzat Divâna riyaset ettikleri görülmüştür. Yine Fatih Sultan Mehmet döneminde Divân toplantılarının haftada dört güne indiği anlaşılmaktadır. Bu konuda Fatih Sultan Mehmet; “. . . evvela bir arz odası yapılsın, cenab-ı şerîfim pes-i perdede oturup haftada dört gün vüzeram ve Kazâskerlerim ve defterdarlarım Rikab-ı Hümâyûnuma arza girsinler...” diye emretmiştir. Divân toplantılarının XVI. Yüzyılda genellikle Cumartesi, Pazar, Pazartesi ve Salı olmak

⁴⁶ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 19-20

⁴⁷ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.I, MEB Yayınları, İstanbul 2004, s.90

üzere haftada dört güne indiği, Pazar ve Salı günleri iki kere arza girildiği anlaşılmaktadır.⁴⁸ Başlangıçta arz günleri de dört gün iken sonraları arz günleri iki güne indirilmiştir.⁴⁹

Kazâskerlerin arzdan çıkmasından sonra Sadrazam, Vezirler, Defterdarlar ve Nişancı hep beraber arza girerlerdi. Arz tamam olup avdete izin verildiği zaman Sadrazam ve beraberindekiler Padişahı selamlayarak Sadrazam yer öpüp çıkarlardı. Vezir rütbesinde değilse Nişancı arza giremezdi. Divân üyelerinin arza giriş sırasına baktığımızda Osmanlı devlet yapısı ve anlayışı ile bağlantılı olduğu dikkati çekmektedir. Önce Padişahın kullarının komutanı olan yeniçeri ağasının girmesi devletin orduya dayandığı ve orduya verdiği önemin bir tezahürü olduğu gibi; ardından şer’-i şerîfi ve hukuku temsil eden Kazâskerlerin girmesinin Osmanlı Devleti’nin İslam Dinine ve hukukuna verdiği önemin bir ifadesi olduğu daha sonra ise idareyi, maliyeyi ve hazineyi temsil eden Sadrazam ve diğer Vezirler ve Defterdarların girmesinin manidar olduğu görülmektedir.⁵⁰

1.1.7. DİVAN-I HÜMÂYÛN’UN YETKİLERİ

Divân-ı Hümâyûn uzun zaman Osmanlı Devletinin en güçlü müesseselerinden biri olmuştur. Divân-ı Hümâyûn’un tabii başkanı olan Padişahın kendi yönetim yetkisini yine kendi denetiminde olarak bu teşkilat ile paylaşması Divân-ı Hümâyûn’a kanun koyma, yürütme ve mahkeme edebilme gibi hususlarda çok geniş yetkiler vermektedir.⁵¹ Divân, bir anlamda Padişahın danışma kurulu, ülkeyi birlikte yönettiği bir heyet, bir başka açıdan da idari temyiz makamı üst düzey yargı organıydı.

Divân-ı Hümâyûn’un tabii başkanı olan Padişahın, kendi yönetim yetkisini yine kendi denetiminde olarak bu teşkilatla paylaşması bu kuruma; kanun koyma,

⁴⁸ Murat Ateş, *88 Numaralı Mühimme Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi, 1637–1638 (H 1046- 1048)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2008, s.20

⁴⁹ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s.3

⁵⁰ Ateş, *88 Numaralı Mühimme Defteri*, s.23

⁵¹ Mumcu, “Divan-ı Hümâyûn”, s. 432

yürütme ve mahkeme edebilme gibi hususlarda çok geniş yetkiler vermektedir. Fatih'ten sonra Padişahlar bizzat Divân'a başkanlık etmemiş olsalar bile Divânîhâne'ye bitişik kafes arkasından toplantıları takip etmeleri bu yetkinin nasıl kullanıldığı noktasında sürekli takipçisi olmuşlardır. Osmanlı topraklarında adaletin sağlanması, yürütülmesi ve denetlenmesi de bu kurumun aracılığıyla gerçekleşmiştir. Divân'a yapılan en küçük şikâyet bile değerlendirilmiş gerekli takibat yapılarak, ilgililerin derhal muhakemesi yapılarak gerekli cezaları verilmiştir. Yöneticilere adaletnameler gönderilerek halka karşı adil olmaları hususunda uyarılmışlardır. Divân-ı Hümâyûn'da siyasi, idari, askeri, örfî, şer'i, adli, mali işler, şikâyetler ile davalar görüşülür karara bağlanırdı. Divân, hangi din, mezhep veya milletten olursa olsun, hangi tabakadan veya meslekten bulunursa bulunsun kadın veya erkek ayrımı yapılmadan herkese açıktı. Memleketin herhangi bir yerinde haksızlığa uğrayan veya zulüm gören ya da mahalli kadılarca haklarında yanlış karar verildiğini ileri sürenler, valilerden, askeri sınıftan şikâyeti olanlar, vakıf mensuplarının haksız davranışlarına uğrayanlar için Divân yolu açıktı. Divânda idari, örfî işler vezir-i zam, arazi işleri nişancı, şer' i ve hukuki işler kadiasker, mali işler defterdar, tarafından görülürdü. Divânda alınan kararlar ve görülen işler Mühimme, Ahkam, Tahvil, Ruûs, Name, Ahitname gibi defterlere kayıt edilmekte Padişahın vezir-i azamdaki mührüyle mühürlenerek Defterhâne'de muhafaza edilirdi.⁵²

Osmanlı topraklarında adaletin sağlanması, yürütülmesi ve denetlenmesi de Divân-ı Hümâyûn aracılığı ile olmuştur. Taşra yöneticileri Divân-ı Hümâyûndan tayin edildiği gibi bunlar hakkında yapılan en küçük şikâyetler bile yakından takip edilmiş, adaletsizliği tespit edilen yöneticiler hakkında takibat başlatılması için Divân-ı Hümâyûn'dan çeşitli kimseler gönderilmiş veya ilgili kimse bizzat Divân-ı Hümâyûn'a çağırılmıştır.

Divân-ı Hümâyûn'un en fazla meşgul olduğu konular başında adli davalar gelmekteydi. Herhangi bir konu hakkında şikâyeti olan halk mahallindeki mahkemeleri atlayıp Divân-ı Hümâyûn'a başvurabilmekteydi. Aynı şekilde

⁵² Kadir, Özbay, *177 Numaralı Mühimme Defterinin transkripsiyon ve Tahlili H 1192-1193/ M. 1777-1778*), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Van 2008, s.15

mahkeme kararlarına itiraz da edebilmekteydi. Bu bakımdan Divân-ı Hümâyûn bir üst mahkeme konumundaydı.

Adaletin tecellisi için titizlikle ele alınan davalarda mümkün ise davacı ve dayalı bir araya getirilir, mümkün değil ise mahallin kadısından iddia edilen konuda bilgi istenir, gerekirse Divândan çavuşlar veya “mübaşir” adı verilen, o iş için görevlendirilmiş kişiler gönderilerek geniş araştırma yapılırdı.

1.1.8. DİVAN-I HÜMÂYÛN’UN BAŞLICA DEFTERLERİ

Divân-ı Hümâyûn’da görüşülen meselelerle ilgili olarak çeşitli defterler tutulmaktaydı. Bunların sayısı 36 olup en önemlileri Mühimme, ahkâm, ruûs, ahitname, name, tahvil ve şikâyet defterleridir. Ayrıca Bab-ı Asafiye ait Buyruldu ve İlm-ü Haber Defterleri, İrade Kayıd Defterleri, Ayniyat Defterleri, Gelen Giden Defterleri ve yine Defterhâne’ye ait Tahrir Defterleri bulunmaktadır.⁵³

1.1.9. DİVAN-I HÜMÂYÛN TERCÜMANLARI

Divân Tercümanı, yabancı devlet elçilerinin Vezir-i azam veya Padişahla görüşmesinde hizmet edip, mektupları tercüme ederler, Divânda kendilerine ayrılan yerde ayakta dururlardı. Tercümanların dereceleri Reisülküttab’dan sonra gelirdi. 18. yy.dan itibaren tercümanların önemi artmış, Reisülküttabın yabancı elçilerle görüşmesinde önemli rol oynamıştır. Yabancı bir elçinin Divân-ı Hümâyûn’a gelmesinde onu bizzat Baştercüman karşılar ve Sadr-ı Azamın hazır bulunduğu toplantıda yapılan konuşmaları tercüme eder ve daha sonra elçinin Sunduğu yazıyı Sadr-ı Azama açıklardı.

Tercümanların hemen hemen tamamı 16. ve 17. asırlarda Müslümanlardan seçilmiş ve kendilerine tımar verilmişti. 17. yy.dan 19. yy. in ilk yarısına kadar

⁵³ Halaçoğlu, *Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, s.34

Divân Tercümanlığı Fenerli Rumların eline geçmiş bu durum önemli devlet sırlarının bazıları tarafından kullanılarak casusluk ettikleri ortaya çıkmıştır. Sultan II. Mahmud devrinde Rumlardan tercüman alımından vazgeçilerek yeniden Müslüman ve Türkler arasından tayin edilmeye başlanmıştır. Türklere yabancı dil öğretilmesi için Bab-ı Ali'de bir Tercüme Odası açılmış ve Bab-ı Ali tercümanları da denilen Divân-ı Hümayûn tercümanları 18. yy ile 19. yy arasında terfi ettikleri takdirde Eflak ve Boğdan Voyvodası olmuşlardır.⁵⁴

1.1.10. VAKANÜVİSLİK

Târih-i olayların kayıt ve zaptı için tayin olunan resmi memurun adıdır. Devletçe kendisine verilen çeşitli işlere dair evrakları kaydeden vakanüvis 18. yy.dan itibaren Divân-ı Hümayûn dairesinde görülmektedir. Vakanüvisler bütün vesikaları görmeyip, gizli olanları ancak ağızdan duyarak kaydederlerdi. 18. yy. den önce bu işi şeyhnamenüvislik adı verilen bir memurluk mevcuttu. Vakanüvisler devletin resmi tarihçileri konumunda idiler. İlk vakanüvis Halepli Mustafa Naima Efendi'dir.⁵⁵

1.1.11. HAZİNE-İ EVRAK (ARŞİV)

Osmanlı Devleti'nin arşivi devletin kuruluş yıllarına kadar uzanmaktadır. Bugünkü anlamda arşivcilik olmasa da yazışma sistemi, hak ve hukukun korunması ilkesi ve yazıya karşı hürmet gibi faktörler biriken evrakların muhafaza edilmesinde titizlikle önem verilmesine neden olmuştur. Divân-ı Hümayûn ve Bab-ı Ali'deki evraklar ve vesikaların birçoğu parça (kağıt) veya defter halindedir. Bu defterler muntazam olarak, tasnif edilmiş bir vaziyette evrak hazinelerinde saklanırdı. Muamelesi biten evraklar takımıyla saklanır, her dairede günlük evrak bir tomarı, her ayın tomarları bir torbayı, her yılın torbaları ise bir sandığı meydana getirirdi. Her sandığın üzerine de ilgili vesikayı gösterir etiketler konurdu. Bu sandıklar sarayda

⁵⁴ Özbay, *177 Numaralı Mühimme*, 12-13

⁵⁵ Seyithanoglu-Çelebi..., vd., *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, s.328

evrak mahzenine gönderilir, ihtiyaç halinde buradan çıkarılarak incelenir sonra yeniden yerine konurdu. Padişah ve Vezir-i Azamların yazdıkları fermânlar ayrı ayrı torbalarda saklanır, ihtiyaç zuhur ederse torbalar açılır ilgili yazı çıkarılır daha sonra tekrar yerine konurdu. Arşivdeki keselerin hemen hemen hepsi kırmızı atlas keselerden oluşmuştur. Torbalar ise hem bez, hem de atlastan mamuldü.⁵⁶

Bugün Türkiye’de Osmanlı Devleti’nin dönemine ait arşiv malzemelerinin bulunduğu kurumlar Topkapı Sarayı Müzesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi, Deniz Arşivi, Harp Târih-i Dairesi Arşivi, Cumhuriyet Arşivi ve Başbakanlık Arşivi’dir. Bunun yanı sıra bazı kütüphâne ve müzelerde de arşiv belgelerine rastlanmaktadır. Bu arşivlerde bizim olduğu kadar o dönemde sınırlarınız dahilindeki diğer memleketlere ait çok sayıda belge, vesikaya ulaşmak mümkündür.⁵⁷

1. 1.12. DİVAN-I HÜMÂYÛN HOCALARI

Hacegân-ı Divân-ı Hümâyûn olarak ta adlandırılmaktadır. Divân-ı Hümâyûn ve Paşakapısı’ndaki kalemlerin şefleriyle, maliye, kapıkulu ocakları kâtipler, tersane emini, şehremini, arpa, matbah, darphâne eminleri, teşrifatçı, tophâne, baruthâne gibi hizmetlerin müdür, nazır ve eminleri bu isim altında toplanmıştır. İlk dönemlerde bu unvan Divân-ı Hümâyûn daireleri şeflerine verilmiş, sonraları bir rütbe olarak bunun dışında kalan bazı hizmet sahiplerine de verilmiş, 18. yy. den itibaren taşradaki bazı hizmet sahipleri ile vezirlerin maiyetindeki Divân Efendilere de bu isim verilmiştir. Bu kalem 18. yy. da dört sınıf halinde düzenlenmiş, ilki Hacegân üç defterdar ile nişancı, Reisülküttab ve Defter Emininden meydana gelir ve bir yıl görev alırlardı. İkinci sınıf Hacegân Maliye dairesinden büyük Ruznameci, Başmuhasibeci ve Anadolu Muhasebecisi oluşturmuştur. Üçüncüsü ise Tersane Emini ile Sarayın Birûn ağalarından olan Şehremini, Darphâne Emini, Arpa Emini ve Masraf-ı Şehriyari Kâtibinden meydana gelmekteydi. Son olarak da

⁵⁶ Özbay, *177 Numaralı Mühimme*, s.13

⁵⁷ Halaçoğlu, *Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, s.26–27

Hacegânlar otuz sekiz kişi olup bunlardan yirmi ikisi maliye kalem amirlerinden oluşmaktaydı.⁵⁸

1.2. MÜHİMME DEFTERLERİ

1.2.1. GENEL OLARAK MÜHİMME DEFTERLERİ

Divân-ı Hümâyûn'un muntazaman yapıldığı zamanlarda her Divân toplantısında müzâkere edilen siyasi, içtimai, malî, örfî, idarî kararların kaydını ihtiva eden defterlere mühimme defterleri denir. Osmanlı bürokratik düzeni içerisinde mühimme “ Daire-i Sadaret-i Uzmâ'da iradât-ı seniyye ile mabeyni Hümâyûna takdim kılınan maruzata mahsus kalem” şeklinde de tarif edilmektedir.⁵⁹

Mühimmeler birkaç nevidir. Biri alelade tutulan Mühimme olup açık olarak Divân müzâkerelerini havi idi. Diğer bir Mühimme Defterinin adı Mektum-i Mühimme Defteri olup gizli olarak yazılan hüküm veya fermânları havidir. Muharebe zamanında lazım olan bütün defterler Sadrazam ve Serdar-ı ekrem ile beraber sefere gönderildiğinden seferdeki müzâkerelere ait tutulan Mühimme Defterlerine Ordu Mühimmesi denilirdi. Sadrazamın seferde bulunması münasebetiyle devlet merkezinde Rikab-ı Hümâyûn Kaymakamı'nın riyaseti altında toplanan Divân veya meclisteki müzâkereye dair tutulan deftere de Rikap Mühimmesi ismi verilmiştir.⁶⁰

Divân-ı Hümâyûndan çıkan bütün kararlar, evrak olarak defterlere kaydedilirdi. Mühimme, şikâyet, nâme ve tahvil adıyla adlandırılan defterler, devletin bütün icra yetkisinin gerçekleştiği yazılı belgeler olmalarından dolayı büyük bir öneme sahipti. Savaş zamanlarında korunmasına oldukça özen gösterilen bu defterleri adlarını değiştirerek değişik lakaplar almış, sır tutan kâtipler kaleme alırdı.

⁵⁸ Özbay, *177 Numaralı Mühimme*, s.16

⁵⁹ Mustafa Kılıç, “Osmanlı Tarih Araştırmalarında Mühimme Defterlerinin Yeri Ve 107 Numaralı Mühimme Defteri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.VII, Sivas 2003, s. 250

⁶⁰ Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.II, MEB Yayınları, İstanbul 2004, s.605

Divândan çıkan emir ve hüküm suretlerinin defterlere kaydı yapıldı. Bu defterlere Mühimme Defterleri denilirdi.⁶¹ Mühimmenüvisler tarafından tutulan Mühimme Defterleri, önem arz eden emir ve hükümleri kapsadığından, senelerine göre tasnif edilip atlas veya adi kumaş torbalarına konulup tomar, torba ve sandık haline getirilip Hazine-i Evrak denilen mahzenlerde saklanırdı. Eskiden evrak mahzeni iki tane idi; bunlardan birisi Pasa Kapısı'nda, diğeri de Sarayda eski Divânîhâne yeri yakınında bulunuyordu. Hazine-i Evrak odalarında saklanan evrak defterleri üzerinde yapılacak herhangi bir değişiklik için Padişahın izninin alınması şart idi.⁶²

Gerek Osmanlı Devleti döneminden günümüze ulaşan ve sadece Osmanlı Arşivi'nde miktarı 150 milyonu bulan belge ve defter serilerinden, gerek belgelerin tanzim ediliş tarzı ve büyük bir hassasiyetle korunmuş olmalarından; gerekse bürokrasinin her kademesindeki yazışmaların mutlaka deftere kaydedilmesiyle ilgili emir ve nizamnamelerden anlaşılmaktadır ki: Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren resmî belgeleri muhafazaya, bugünkü tabirle arşivciliğe büyük önem vermiştir.⁶³

Mühimme Defterleri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin en meşhur defter serileri tasnifini oluştururlar. Söz konusu defterler üzerinde toplanan ilgi, bunlara dayalı araştırmalarla belirli konudaki kayıtlarını bir araya getirilerek yayınlanmasıyla yahut bütün bir defterin neşri ile giderek artmış ve bu tasnif serisi araştırmacıların vazgeçemediği kaynak külliyatı haline gelmiştir. Muhteva itibarıyla Divân'ın işleyişine bağlı olarak hazırlanmış olan bu defterlerdeki kayıtlar, yüksek karar organı olan bir kurumun belgeleri niteliği de taşıdıklarından hukuk târih-i yönünden ayrı bir önemi haiz bulunmaktadır.⁶⁴

Mühimme Defterleri; Divân-ı Hümâyûn gibi böylesine önemli bir kurulda kararlaştırılan hususlar üzerinde Padişahın onayı alındıktan sonra düzenlenen fermânların suretlerinin kaydedildiği defterlerdir. Söz konusu adlandırmanın bu defterler için kullanılıp genelleştirilmesi XVII. yüzyılın sonlarından itibaren olmuştur. Daha önce Divân kayıtlarının yer aldığı defterlere “Mîrî Ahkâm Defterleri”

⁶¹ Mübahat S. Kütükoglu, “Mühimme Defteri”, *DİA*, c. XXXI, İstanbul 2006, s. 520

⁶² Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 76

⁶³ *BOAR*, s. 35

⁶⁴ Emecen, Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mirî, Ahkâm-ı Kuyud-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet, *Türkiye Araştırmalar Literatür Dergisi*, c.III, S.5, İstanbul 2005, s.107

ya da “Ahkâm-ı Mîrî” denmekteydi.⁶⁵ Mühimme Defterlerindeki bu kayıtlar, herhangi bir konu hakkında yazılan fermân, berât, nâme vs.nin suretleri mahiyetindedir ve Padişahın onayının kesinleşmesinden sonra onun ağzından çıkan kabulde deftere geçirilirdi. Bu suretlerin diğer kayıtlarını veya asıllarını ilgili devlet, beylerbeyilik ya da şer‘î sicil arşivlerinde bulmak mümkündür. Divân-ı Hümâyûnda zabıt tutma usulü olmayıp, müzâkere edilen işin neticesi yani alınan karar sureti kâtipler tarafından kaleme alınırdı. Bu karar suretini Reisülküttâb gözden geçirip tashih eder ve daha sonra da icap eden mahalle yazılırdı.⁶⁶

Bir arz veya arzuhal Divâna sunulur, Mühimme defterlerinde hükümlerin üstüne kimin arzı veya takriri olduğu yazılırdı. Arz veya takrirler tezkireci tarafından okundukça her biri hakkında hüküm buyrulurdu. Bunlar hemen ilgili vesikanın üstüne veya yanına ya da ayrı bir kâğıda geçirilirdi. Divâna gelen meselelerden gerekli görülenler ise şifahen veya bir telhis ile arzedilmekte ve fermân Hatt-ı Hümâyûna göre yazılmaktaydı. Mühimme defterlerinde hangi hükümler için Hatt-ı Hümâyûn çıkarıldığını görmek mümkündür.⁶⁷

1.2.2. MÜHİMMENÜVİSLER

Divân-ı Hümâyûn kaleminde tutulan Mühimme Defterlerini tutanlar hakkında kullanılan bir tabirdir. Türkçesi Mühimme kâtibi, yazıcısı demektir⁶⁸

Divân-ı Hümâyûn mühimmelerini yazanlara mühimmenüvisan (yani mühimme defterlerini yazanlar) denilirdi. Merkez kalem teşkilatına dair tertip edilen bir hülasada gerek mühimmeye dair ve gerek müracaat dolayısıyla bir işe müteallik emir ve kararların, devlet-i aliyye ile sair devletler arasında aktedilen müsalehename

⁶⁵ Kütükoğlu, “ Mühimme Defteri ”, *DİA*, XXXI, İstanbul 2006, s.520.

⁶⁶ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 79.

⁶⁷ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, İstanbul 1994, s.116.

⁶⁸ Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.II, s.605

ve sair şart ve akidelerin, kanunnamelerin hep bu Divân-ı Hümâyûn veya Beylikçi Kaleminde kayıtlı olduğu görülüyor.⁶⁹

Bilindiği gibi Divân kâtiplerinin başlıca görevlerini Divân'da alınan kararları, hükümleri, tezkireleri, tevcih ve tayin beratlarını kaleme almak, eski kayıtları karmak ve muameleye hazır hale getirmek teşkil ediyordu. Devletin genişleme ve gelişmesine paralel olarak bürokrasinin inkişafı, muamelelerin yoğunluk Kazânması, çeşitli büroların teşekkülü ve ihtisaslaşmasına, dolayısıyla kâtip sayılarının artmasına yol açmıştı. Bilhassa Kanuni Sultan Süleyman (1520—1566) devrinden itibaren bürokrasinin gelişmesiyle sayılan daha da artan kâtiplerin zaman zaman târih-i kaynaklara da akseden suiistimallerinin önlenmesinin ve kayıtları kimlerin tuttuğunun belli olması maksadıyla, hazırlanan hüküm ve beratların suretlerinin kaydedildiği defterlerde ilgili hükümlerin yanlarına ayırt edici özelliklerine işaret eden rumuzlar koyma usulünün tatbikine başlandığı söylenebilir. Bu aynı zamanda kâtiplerin kendi içlerinde bir oto kontrol mekanizmasının kurulmasını da temin etmişti.⁷⁰

Şagirdler sekiz on yaşlarına kadar mekteplerde yalnız Kur'an-ı Kerim okuyup bir takrip ruus alarak kaleme intisap ediyorlardı. Daha sonra bu iş için açılan yeni Mekteb-i Maarif-i Adliyye'ye kayıt olunarak oradaki tahsilden sonra kalemlere alınacaklardı. Hariçten alınacak olanlar da Mekteb-i Maarif-i Adliyye'de okuyup imtihanda muvaffak oldukları takdirde alınacaklardı. Bu emir mucibince de kalemlerdeki şagirdlerden yaşları yirmiyi geçmemiş olanlar mektebe gönderilmişlerdi.⁷¹ Mekteb-i Maarif-i Adliyye talebeleri ilm-i nahivden Avamil'i okuyup istidat ve kabiliyetleri mektep muallimleri tarafından tasdik edilip inha olunmadıkça yeniden mindere çıkarılmayacak, yani kendilerine kalemde mevki ve vazife verilmeyecekti.⁷²

⁶⁹ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 40

⁷⁰ Feridun Emecen, "Alinin Ayn'ı: XVII. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Bürokrasisinde Katip Rumuzları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, s.35, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1994, s.133-135.

⁷¹ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s.53

⁷² Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s.53

1.2.3. MÜHİMME DEFTERLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHİ GELİŞİMİ

Divân toplantıları sırasında “önemli konuların zabtı”, bunların bir (deftere kaydedilmesi, hazırlanan defterlerin türleri ve ne zamandan beri tutuldukları bahsi henüz tam olarak aydınlatılmamıştır. Osmanlılarda Divân-ı Hümâyûnun teşekkülünden beri burada alınan kararların bir suretlerinin kaydedildiği defterlerin ortaya çıkışı, bugün Osmanlı Arşivi’nde bulunan “Mühimme Defterleri” adı altlarındaki tasnifte yer alan defterler temelinde açıklığa kavuşturulamamaktadır. Tasnifte 1 ve 2 numarada kayıtlı defterlerin klasik “Mühimme” formunu taşımadıkları, 3 numaralı defterin (966–968/ 1558 1560) gerçek anlamda Mühimme olduğu malumdur. Aslında hayli gelişmiş şekliyle ve klasik formuyla karşımıza çıkan bu sonuncusu, ilk Mühimme örneğini teşkil etmez. Benzeri şekil ve muhtevada olan iki defterden en eskisi Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde TSMAİ nr. 1232 de kayıtlı olup 951-952/1544-1545 tarihli dir.⁷³

Bugün Başbakanlık Osmanlı Arşivinde ‘Mühimme Defterleri’ adıyla kayıtlı defter serisi, buranın ilk tasnif edilen belgeleri olma özelliğine sahiptir. Bu başlık altında tasnife açık olan defter sayısı son yıllarda bulunanlarla birlikte toplam 267 adettir.⁷⁴ (961–1323/1553–1905 yılları arası). Son tespit edilen 267 numaralı defter XVIII. yüzyıl ikinci yarısına aittir. Ayrıca XVII. yüzyıl başlarına ait bir defterin henüz restorasyon servisinde olduğu ve tasnife dahil edilmediği bildirilmektedir. Restore edilecek belgeler arasında sonradan bulunan Mühimme Defteri parçaları da vardır. Mühimme tasnifindeki defterlerin tamamı, bilinen anlamda, klasik Mühimme defteri değildir. Mesela 1 ve 2 numaralı defterler tahvil ve ruus ahkâmını içine alır. Bu tip defter sayısının 13 kadar olduğu tespit edilmiştir. 20

⁷³ Emecen, *TALİD*, s.111

⁷⁴ Bu tezin Giriş bölümünde bu sayının 419 olduğunu yazmıştım. Bu sayı ile burada verilen 267 sayısı çelişki gibi gözükebilir. 419 sayısı genel bir tasnif olup Mühimme özelliği gösteren defterlerin sayısıdır. Ancak burada ifade edilen 267 sayısı ise ‘Mühimme Defteri’ adıyla tasnif edilen Mühimme Defteri sayısını göstermektedir.

numaralı defter ise mevcut değildir. Tipik Mühimme formundaki defter sayısı bu durumda 255 olarak gösterilirse de defterlerin bazılarının Maliye ahkâmı ve Şikayet defteri oldukları da görülmektedir. Mesela 42 numaralı defter muhtemelen ciltlenme dolayısıyla ruus ve maliye kayıtlarını da ağırlıklı olarak ihtiva ederken 92 numaralı defterin başlığında bunun Şikâyet ahkâmını kapsadığı belirtilir. Bu bakımdan defterlerin teker teker yeni baştan incelenerek daha sağlıklı bir tasnif bilgisine ihtiyaç bulunmaktadır.⁷⁵

XVI. yüzyılın ortalarından XX. yüzyılın ilk yıllarına ulasan bir dönem içinde, küçük zaman bölümleri hariç ortalama 350 yıllık zaman dilimi itibarıyla, hiçbir doğu ve batı devletinde bulunmayan kültür ve tarih zenginliğini ihtiva eden Mühimme Defterleri, Osmanlı Arşivi defter serileri içinde şüphesiz önemli yer tutar. Ana konularını; devleti ilgilendiren siyasi, iktisadi, kültürel, sosyal ve harp târih-ine dair üst düzey kararlar teşkil eder.⁷⁶

Mühimme Defterlerindeki kayıtlar, mahalline -muhatap makama-gönderilen berat ve fermânların suretleri hüviyetindedir. Sadrazamın başkanlığında; kubbe Vezirleri, Anadolu ve Rumeli Kazâskerleri, Defterdar ve Nisancının katıldığı Divân toplantılarında alınan kararlar, Padişah tasdikinden geçtikten sonra kronolojik sıra içinde defterlere kaydedilmiştir. Önemli bir husus da, deftere kaydetmenin, yani tescil işleminin; hükme bağlamanın bir ifadesi olmasıdır. Divândan verilen bir karar veya neticelenen bir dâva, fermân seklinde hazırlanmadan evvel, tashih edilen müsveddesi ilgili defterine kayd olunmamışsa, bir hüküm ifade etmezdi. Defterlerdeki bir kaydın iptali veya tashih edilmesi ancak Padişahın iznine bağlıdır. Nisancının, yani ilk dönemlerdeki Divân kalemleri şefinin defterler üzerinde tashih yapabilmesi, Padişahın "Kendi kalemile düzeltme yapabilir" müsaadesini taşıyan fermânıyla mümkündür. Mühimme veya diğer ahkâm defterlerindeki bir hüküm kaydının geçersizliği, yani "terkîn" edilmesi veya kaydedilen bir fermânın kaydedilmeden önce "sakk", yani iptal edilerek yırtılması, emr-i âlî, yahut hatt-ı Hümayûn ısdârı ile yerine getirilir. Bu durum, defter kayıtları üzerine yatık çizgi ile çekilen terkîn çizgilerinin uç tarafında yazılı "ber-mûceb-i hatt-ı Hümayûn"

⁷⁵ Emecen, *TALİD*, s.108

⁷⁶ *BOAR* s.60

ifadesinden veya hükmün baş tarafındaki "terkîni bâbında fermân-ı âlî mûcebince kayd-ı terkîn..." şerhlerinden anlaşılmaktadır. Mühimme Defterleri'nin tertibinde şekil ve muhteva yönünden bir tekâmül göze çarpmaktadır. Klasik döneme ait (1553–1642) ilk defterler başlık taşımazlar. Yazıları daha karmaşıktır. İlk sayfalarda başlık yerine sadece kayıt târih-ini belirten Arapça toplantı günü ve onun hemen altında ay ve yıl yazılıdır. Mühimme Defterleri'ndeki hüküm tarihlerinin yazılışı, ilk dönemlerde, yukarıda bahsedildiği üzere "başlık tarih" atmak suretiyle olmuştur.⁷⁷

Öte yandan Mühimme Defterleri tasnifi yapıldıktan sonra bulunan defterler Mühimme Zeyli adı altında ayrı bir tasnifte toplanmıştır. Burada 980- 1195/1572-1780 yıllarını içine alan 17 defter vardır. Sonuncu yani 17 numaralı defter sonradan Name-i Hümayûn tasnifine aktarılmıştır. Ayrıca A.DVN.MHM. kodu altında yeni oluşturulan tasnifte de 977-1252 hicri yılları (1570-1836) arasını ihtiva eden çoğu parça halindeki 43 defter mevcuttur. Ancak bu son iki tasnifteki defterlerin tamamının yine klasik Mühimme defteri formunu taşıdığı söylenemez. Farklı ahkam kayıtlarını muhtevi parçalara rastlamak mümkündür. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden başka yurtiçi ve yurtdışındaki bazı kütüphânelerde de Mühimme Defterlerinin mevcut olduğu bilinmektedir.⁷⁸ Mühimme Defterleri serilerinin ortaya çıkışı zaman içerisindeki bürokratik gelişmelerle doğrudan bağlantılıdır. Mühimme denecek olan defter tiplerinin gerek şekil ve gerekse muhteva itibarıyla erken belki de ilk örneklerinden birincisi Topkapı Sarayı Arşivi'nde nr. E. 12321'de kayıtlı olup 951–952 / 1544–1545 tarihli defterdir. İkinci defter ise yine aynı müzenin kütüphâne kısmında bulunan ve klasik formuyla dikkati çeken Koğuşlar kısmı nr. 888'deki 1552 yılına ait defterdir. Bu güne kadar açık olan arşiv belgeleri ve defter tasnifleri içerisinde bu tarihten daha eskiye giden ve benzeri bir forma sahip herhangi bir defter türüne rastlanmaz. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi Kanuni döneminden daha önce Osmanlıların XV. yüzyılın ilk yarısında arazi tahrir defterleri tuttuklarına göre Divân müzâkeresine ait defterlerin de her halde Fatih devrinden itibaren tutulmuş oldukları kuvvetli ihtimal dahilindedir.⁷⁹

⁷⁷ BOAR, s.61

⁷⁸ Emecen, *TALİD*, s.109

⁷⁹ Uzunçarşılı, *Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 79.

1.2.4. MÜHİMME DEFTERLERİNİN İÇERDİĞİ KONULAR

Mühimme Defterleri'nde yer alan konuları devrin; zaman, mekân ve telâkkisi çerçevesinde mühim görülen bahisler teşkil eder. Bazen hüküm metinleri içinde geçen "Bu husus mevâdd-ı mühimmedendir." veya "Husus-ı mezbûr mühimmattandır." şeklindeki ifadeler ile konuların önemine dikkat çekildiği görülmektedir. Defterlerde kayıtlı hükümler, Divân-ı Hümâyûn kararı gereğince fermân şeklinde düzenlenerek ilgililere gönderilen emirlerin suretleridir. Bu suretlerin diğer kayıtlarını veya asıllarını ilgili devlet, beylerbeyilik ve şer'î sicil arşivlerinde bulmak mümkündür.

Mühimme Defterleri'nin yukarıda ifade edilen şekli özellikleri yanında, muhteva bakımından önem ve değerlerini de aşağıdaki başlıklarda toplamak mümkündür:

1-Mühimme Defterleri, Osmanlı Devleti'nin merkez ve taşra teşkilatındaki idarî ve askeri organların yapısı, karşılıklı münasebetleri, çalışma tarzları, fonksiyonları hakkında önemli kaynaktır. Müesseselerin organizasyon ve işleyişi, hukukî prosedür hükümlerinin tetkikiyle anlaşılabilir.

2-Komşu ülkeler ile Avrupa, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Arabistan Yarımadası, Kafkaslar ve Rusya tarihleri açısından önemli bilgiler ihtiva ederler.

3-Osmanlı Devleti'nin, gayr-i Müslim tebaası ile olan münasebetleri, azınlıklar hukuku, halkın sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının temini hususlarındaki yönetim politikası, ibadet ve âyin serbestiyeti, mabetlerin inşası gibi konular Mühimme Defterleri'nde çokça görülür.

4-Hac organizesi, sürre alayları ve mukaddes beldelelere götürülen hizmetler, konu olarak ayrı bir yer tutar.

5-Osmanlı kültür ve sanat faaliyetleri cümlesinden, imar ve iskân siyaseti, çevre ve belediye hizmetleri, sağlık ve eğitim işleri, geniş vakıf idarelerinin problemleri ve teftişleri bakımından da zengin malzeme ihtiva ederler.

6-Sayıları hayli fazla olan ve Ordu Divânı'na tutulan Mühimme Defterleri, askeri tarih, harp târih-i ve lojistik hizmetler târih-i yönünden de birinci elden kaynaklılardır.⁸⁰

1.2.5. MÜHİMME ÇEŞİTLERİ

Mühimme Defterleri tutuldukları Divânlara göre birbirinden ayrı gruplarda değerlendirilebilir. Birincisi; Padişahın payitahtta bulunduğu sırada, sadrazam başkanlığındaki Divân toplantısından çıkan emirlerin kaydedildikleri defterler; ikinci grup ise ordu mühimmesi denen ve seferde sadrazam tarafından akdedilen Divân toplantısında tutulan kayıtlardan oluşan mühimmeler; üçüncüsü, sadrazamın başkentten ayrılırken yerine vekil olarak bıraktığı Rikâb Kaymakamı ya da Sadaret Kaymakamı denilen görevlinin başkanlığında toplanan Divânda alınan kararların yazıldığı Rikab Mühimmeleri ve sonuncusu da Padişah ve Sadrazamın aynı anda olmadığı zaman, devlet işlerini tedvir etmek üzere tayin edilen Sadaret Kaymakamının müstakil olarak akdettiği Divânlarda alınan önemli kararların yazıldığı Mühimmelerdir.⁸¹

1.2.6.MÜHİMME DEFTERLERİNİN ŞEKLİ ÖZELLİKLERİ

Mühimme Defterlerinin tertibinde şekil ve muhteva yönünden bir tekmül göze çarpmaktadır. Klasik döneme ait (1553 — 1642) ilk defterler başlık taşımazlar. Yazıları daha karmaşıktır. İlk sayfalarda başlık yerine sadece kayıt târih-ini belirten Arapça toplantı günü ve onun hemen altında ay ve yıl yazılıdır. Mühimme defterlerindeki hüküm tarihlerinin yazılışı, ilk dönemlerde, yukarıda bahsedildiği üzere başlık tarih atmak suretiyle olmuştur. XVII. Yüzyıl ortalarında 90 Numaralı Mühimme Defteri'nden itibaren (1646/1056) ilk sayfalarda hükümlerin hangi

---

⁸⁰ BOAR, s. 62

⁸¹ BOAR, s. 7-8.

sadrazam zamanında çıktığı ve hangi Reisülküttab başkanlığında kaleme alındığını belirten başlıklar görülmeye başlanmıştır. Yazı daha sanatkâranedir. On yedinci yüzyılın son yarısından itibaren mühimme defterleri müzâkere gününü gösteren tarihle başlamayıp müzâkerelerin herhangi bir ay birden ona ve ondan yirmiye ve yirmiden otuza kadar olmak üzere üç kısım gösterilmiştir. Mesela 1125 senesindeki Divân müzâkerelerinde yazılan hüküm müsveddesinin sonuna (fi evil-i B Receb sene 1125), ayın onuyla yirmisi arasındaki müsveddelerin sonuna (fi evasıt-ı B sene 1125) ve yirmi ile ayın sonu arasındaki müzâkerelere de (Fi evahir-i B sene 1125) diye tarih atılmıştır⁸².

Fermân, sebep-i tahrir hükmü ve bazı beratlarla Divâni veya Divâni kırması kullanılırken mühim şahıslara verilen beratlarla name ve ahidaname-i Hümayûnlarda genellikle celi-Divâni yazı tercih edilmiştir. Buyrulduklar daima Divâni ve iri Divâni, telhisler harekesiz nesihle yazılmıştır. Ancak bazen yanlış okuma ihtimali olan kelimeler harekelendirilmiştir. XIX. yüzyılın tipik yazısı ise rika ve daha çok rika kırmasıdır. Arz tezkireleri, iradeler, devlet daireleri arasındaki yazışmalar vb. hep bu yazı ile kaleme alınmıştır⁸³.

1.2.7. MÜHİMME DEFTERLERİ ÜZERİNE YAPILAN

ÇALIŞMALAR

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tarafından Yayınlanan Mühimme Defterleri

3 Numaralı Mühimme Defteri 966–968/ 1558–1560, Tıpkıbasım, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1993

3 Numaralı Mühimme Defteri 966–968/ 1558–1560, Özet ve Trankripsiyon, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1993

⁸² Ateş, *88 Numaralı Mühimme Defteri*, s. 34

⁸³ Kütükoğlu, “Osmanlılar’da Diplomatik”, s. 366.

5 Numaralı Mühimme Defteri 973/1565–1566, Tıpkıbasım, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1994

5 Numaralı Mühimme Defteri 973/1565–1566,Özet ve İndeks, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1994

6 Numaralı Mühimme Defteri 972/1564–1565, Tıpkıbasım, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1995

6 Numaralı Mühimme Defteri 972/1564–1565, Özet, Transkripsiyon ve İndeks, c.I, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1995

6 Numaralı Mühimme Defteri 972/1564–1565, Özet, Transkripsiyon ve İndeks, c.II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1995

7 Numaralı Mühimme Defteri 975–976/1567–1569, Tıpkıbasım, c.I, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1997

7 Numaralı Mühimme Defteri 975–976/1567–1569, Tıpkıbasım, c.II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1997

7 Numaralı Mühimme Defteri 975–976/1567–1569, Özet, Transkripsiyon ve İndeks, c.I, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1999

7 Numaralı Mühimme Defteri 975–976/1567–1569, Özet, Transkripsiyon ve İndeks, c.II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1999

12 Numaralı Mühimme Defteri 978–979/1570–1572, Tıpkıbasım, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1996

12 Numaralı Mühimme Defteri 978–979/1570–1572, Özet, Transkripsiyon ve İndeks, c. I, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1996

12 Numaralı Mühimme Defteri 978–979/1570–1572, Özet, Transkripsiyon ve İndeks, c. II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1996

82 Numaralı Mühimme Defteri 1026–1027/1617–1618, Özet, Transkripsiyon ve İndeks ve Tıpkıbasım c. II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 2000

83 Numaralı Mühimme Defteri 1036–1037/1626–1628, Özet, Transkripsiyon ve İndeks ve Tıpkıbasım c. II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 2001

85 Numaralı Mühimme Defteri 1040/1630–1631, Özet, Transkripsiyon ve İndeks ve Tıpkıbasım c. II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 2002

Başbakanlık Arşivi Dışında Yayınlananlar

H. 951-952 Tarihli ve E-12321 Numaralı Mühimme Defteri, Topkapı Sarayı Arşivi, Haz., Halil Sahillioglu, İstanbul 2002

44 Numaralı Mühimme Defteri, Haz. M. Ali Ünal, İzmir 1995

51 Numaralı Mühimme Defteri (Sultan'ın Emir Defteri), Haz. Hikmet Ülker, İstanbul 2003

Yüksek Lisans Tezi Olarak Hazırlanmış Mühimme Defterleri

ATICI, M. Ali, 61 Numaralı Mühimme Defteri, (Tahlil-Metin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997

ATEŞ, Murat, 88 Numaralı Mühimme Defterinin transkripsiyon ve Değerlendirilmesi 1637-1638 (H 1046-1048), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008

BOSTANCI, Muharrem, 19 Numaralı Mühimme Defteri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002

BIYIK, Ömer, 124 Numaralı Mühimme Defteri, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2001

ÇAKIR, İ. Ethem, 10 Numaralı Mühimme Defteri'nin (s. 179–356) Transkripsiyon ve Değerlendirmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2006

ÇELİK, Sıtkı, 21 Numaralı Mühimme Defteri, (Tahlil-Metin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997

DEMİRİSOY, M. Hânefi, 109 Numaralı Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2001

ERTAS, Recep Burhan, 60 Numaralı Mühimme Defteri (s.105–208, hüküm 258–491, tarih 993–994/1585–1586) Tahlil-Metin, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997

GENÇ, Yusuf İhsan, 113 Numaralı ve 1113–1115/1701–1703, Tarihli Mühimme Defteri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Uzmanlık Tezi, İstanbul, 1987

GÖK, Eren Bahri, 89 Numaralı Mühimme Defteri, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2003

GÖKBANUR, Bekir, 105 Numaralı Mühimme Defteri (Özet-Transkripsiyon), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 1996

GÜLTEPE, Necati, H. 1106–1107 Tarihli, 107 Numaralı Mühimme Defteri'ne Göre Devlet Kararları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1992

GÜNAY Musa, 55 Numaralı Mühimme Defteri, (Tahlil-Metin), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 1996

KAHVECİ, Gülay, 29 Numaralı Mühimme Defteri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1998

KANDIRA, Durmus, 84 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995

KAR, Serdar, 63 Numaralı Mühimme Defteri, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2002

KARABABA, Meltem, 50 Numaralı Mühimme Defteri, (991–993/1583–1585), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004

KARACA, Mustafa, 68 Numaralı Mühimme Defteri (Tasnif-Transkripsiyon), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000

KARAMAN, Hasan, 38 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997

KAYGUSUZ, Zülfiye, 10 Numaralı Mühimme Defteri'nin (s. 1–178) Transkripsiyon ve Değerlendirmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2006

KILIÇ, Mustafa, 107 Numaralı Mühimme Defteri, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1996

KÜRBİLGE, İlker, 141 Numaralı Mühimme Defteri, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2002

KÜRSAT, Kazım Yücel, 18 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996

OSMANOĞLU, Selçuk, 92 Numaralı Mühimme Defteri, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2004

ÖZATA, Mustafa, 38 Numaralı Mühimme Defteri, (101–322 Sayfalar Arası Tahlil ve Metin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1997

ÖZBAY, Kadir, 177 Numaralı Mühimme Defterinin transkripsiyon ve Tahlili H 1192-1193/ M. 1777-1778), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2008

SÜT, Neşat, 83 Numaralı Mühimme Defteri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2000

YASAROGLU, Abid, 888 Numaralı Mühimme Defteri (1a-260a), Tahlil ve Transkripsiyon, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi Koğuşlar, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995

YILDIZ, Cevat, 60 Numaralı Mühimme Defteri (s.209–314, hüküm 492–942, tarih 993– 994/1585–1586), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1998

YILDIZ, Hasan, 49 Numaralı Mühimme Defteri, (Tahlil-Metin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996

Hazırlanmış Mühimme Zeyilleri

BİNGÖL, Harun, 5 Numaralı Mühimme Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (Mühimme Zeyli Katalogundaki), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2002

SAHİN, Dilek, 8 Numaralı Mühimme Zeyline Göre (481–1121 hkm.) XVIII. Yüzyılda Anadolu’da Celali Hareketleri,), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003

SAHİN, Mehmet, Kuyucu Murad Paşa’nın Celali Defteri Mühimmesi (8 Numaralı 1–480 hkm.) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 200

2. 97 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ

2.1. 97 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ’NİN ŞEKLİ ÖZELLİKLERİ

2.1.1. 97 Numaralı Mühimme Defteri’nin Fiziki Durumu

97 Numaralı Mühimme Defteri, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşivinde “A.DVN. MHM. d” kodlu Mühimme Defterleri serileri içinde 97 Numaralı Mühimme Defteri olarak geçmektedir.

Hicri 1090–1092/Miladi 1679–1681 yıllarına ait olan 97 Numaralı Mühimme Defteri 30,5 x 22 ebadında toplam 78 sayfa olup 210 hüküm ihtiva etmektedir. İsmailgeçidi Kadısı’na hüküm ki: diye başlayan hüküm yazıldıktan sonra üzeri çizilerek battal yazılmıştır. Deftere sayfa numarası verilirken 14’ten 16’ya atlanmıştır. Defterin başında 2 sayfa, sonunda 30 sayfa olmak üzere toplam otuz iki sayfası boştur.

Defter, ebruli ve ciltlidir. Köşeleri siyah meşin şirazelidir. Üzerindeki etikette 97 Mühimme Defteri. Min evasıt-i cemaziye evvel sene 1090 ila evasıt-ı receb sene 1091 yazısı bulunmaktadır. Etiket büyükçe ve çelenk şeklinde olup etrafı çiçekli süsleme kaplıdır. Sonradan konulduğu tahmin edilen 97 kaydı bulunmaktadır. Yine yazının altına Arabî rakamlarla 97 yazmaktadır.

Kâğıdın cinsini tespit etmek zordur. Sarıya yakın aharlıdır. Filigranı yoktur. Yazısı Divânî Kırmısı’dır. Muhtelif kâtiplerin elinden çıkmıştır. Kimisinin yazısı çok kötü olup okuması zordur. Bazı hükümler çok küçük harflerle yazılmış olduğundan okunması bir hayli meşakkatlidir. Bazı hükümlerde yanlış yazımlardan dolayı karalanmış ve yerine yenisi yazılmış ve bazen de satırın üzerine sonradan sıkıştırılmaya çalışılmış kelime ve cümleler bulunmaktadır.

Defterde her birine teknik bir tabir olarak hüküm adı verilen ve Divân-ı Hümâyûn’dan çıkan fermân gibi kararların suretlerinden oluşan 210 hüküm

bulunmaktadır. Her sayfada ortalama beş hüküm, bazı sayfalarda ise dört hüküm yer almaktadır. Bazı sayfalarda yedi hatta sekiz hüküm vardır. Sadece birkaç sayfada 3 hüküm bulunmaktadır. Deflerde numaralı hüküm sayısı 212'dir. Ancak 207 yerine 208 yazılmış Bu durum göz önüne alındığında hüküm sayısı 211 olmaktadır. Yine bir hüküm yazıldıktan sonra üzeri çizilerek iptal edilmiştir. Böylece hüküm sayısı 210 olmaktadır.

Defter, bir kitap gibi sağdan sola doğru kullanılmıştır. Hüküm numaraları Arapça rakamlarla bazı sayfalarda sayfanın sağına hükümlerin başına; bazı sayfalarda ise sayfanın soluna, hükümlerin sonuna yazılarak numaralandırılmıştır. Ayrıca Latince bir numaralandırma yapılmamıştır.

67, ve 79, nolu hükümler bitirilmeden yarım bırakılmış. Bir hükmün üzerine yaklaşık 45 derece eğik üç çizgi çizilerek battal yazılmıştır.⁸⁴ Bunun haricinde iptal edilmiş hüküm bulunmamaktadır. Sayfa sonlarında hükümlerin yazılışlarında farklı bir usul görülmektedir. Sayfanın sonunda bir boşluk kaldığında yazılacak hüküm yaklaşık 60 derece, bazen de yaklaşık 75 derecelik bir eğimle yazılmışlardır.⁸⁵ Yerleştirme düşüncesi ile böyle bir usulün seçilmiş olabileceğini tahmin ediyoruz. Bir hükümde tarih yerine târih-i mukayyed⁸⁶ yazmaktadır. Sayfanın ön tarafında bitmeden arka sayfaya taşan üç hüküme, rastlanmaktadır.⁸⁷

2.1.2. 97 Numaralı Mühimme Defteri'nin Diplomatik ve Teknik

Özellikleri

97 Numaralı Mühimme Defteri'ne baktığımızda hükümlerin çoğunu Sefer-i Hümâyûn tabir edilen sefer hazırlığı için zahire, saman, şa'ir, hinta, bargir ihzarı, Orduy-u Hümâyûn yeniçerilerinin kışlaklarda kışlatırılması, halkın şikayeti üzerine çıkan emir ve kararların oluşturduğu görülmektedir. Bunlarla beraber vergilerin tahsîli, vakıflar, idari taksimat, gümrük işlemleri, tayinler de yer almaktadır.

⁸⁴ Hüküm 185

⁸⁵ Hüküm 4, 10, 11, 17, 24, 25, 26, 31, 32, 33, 39, 40, 47, 48, 54, 55, 60, 61, 67, 73, 74, 77, 87, 88, 121, 125, 189, 190, 194, 198, 204, 212

⁸⁶ Hüküm 115

⁸⁷ Hüküm 138, 146, 160,

Divân-ı Hümâyûn her dinden ve her toplumdan insana açıktır. Divâna başvuru 97 Numaralı Mühimme Defteri'nden tespit ettiğimiz kadarıyla bizzat gelerek, adam göndererek, mektup göndererek veya arzıhal ederek olabilmektedir. Örneğin: "Süleyman 'arz-ı hal idüb"⁸⁸, Osman 'arz-ı hal idüb"⁸⁹ Karaman Beylerbeyisi Ahmed dâme ikbaluhu Ordu-yu Hümâyûn'a arz-ı hal gönderüb"⁹⁰ ... Nam kimesne orduyu Hümâyûnuma 'arz-ı hal sunub."⁹¹ gibi farklı şekillerde Divân'a başvuru yapıldığı görülmektedir.

Yine 97 Numaralı Mühimme Defteri'nde Zimmîlerin de Divân'a 'arzıhal sunub; Boğdan reayalarından Leska ve Efrayim ve Anderye nam Zimmîler Ordu-yu Hümâyûn'a arz-ı hal idüb,"⁹² Östeban nam Zimmî arzuhal idüb,"⁹³ şeklindeki ifadelerden Zimmîlerin de müracaat ettiklerini görmekteyiz.

Bu defterdeki bir başka özellik de hatunların da Divân-ı Hümâyûn'a arzıhal sunmalarıdır. 97 Numaralı Mühimme Defteri'nde Saliha nam hatun 'arzıhal idüb"⁹⁴ Kâvem nâm hatun Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb"⁹⁵ Sultan nâm hatun ile ve ( ) nâm hatunlar Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb"⁹⁶ Sultan nâm hatun Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb"⁹⁷ Hadice nâm hatun Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb"⁹⁸ şeklinde şikayetlerini bildirerek sorunlarına çözüm istemişlerdir.⁹⁹

97 Numaralı Mühimme Defteri'ndeki hükümlerde muhatap adları nadiren elkab ve dua cümlecîği ile kullanılmıştır. Geneline muhataplar sadece görevleri ile zikredilmektedirler. İsim yerleri ise çoğunlukla boş bırakılmaktadır. Mesela; Niğbolu ve Yanbolu ve ( ) ve ( ) kadılarına hüküm ki"¹⁰⁰ İsaccı Kadısı'na ve a'yan-ı vilâyete hüküm ki,"¹⁰¹ Niğbolu Sancağı mütesellimine ve yeniçeri serdarına hüküm ki,"¹⁰² Eflak Voyvodasına hüküm ki,"¹⁰³ Ordu-yu Hümâyûnda Silistre ve Ruscuk

⁸⁸ Hüküm 20

⁸⁹ Hüküm 31

⁹⁰ Hüküm 56

⁹¹ Hüküm 97

⁹² Hüküm 57

⁹³ Hüküm 85

⁹⁴ Hüküm 11

⁹⁵ Hüküm 116

⁹⁶ Hüküm 121

⁹⁷ Hüküm 130

⁹⁸ Hüküm 133

⁹⁹ Burada verilen hükümlerden başka 136, 143 nolu hükümlerde de hatunlar arz-ı hal etmektedirler.

¹⁰⁰ Hüküm 3

¹⁰¹ Hüküm 6

¹⁰² Hüküm 15

Niğbolu ve Lazgrada varınca yol üzerinde kadılara hüküm ki,¹⁰⁴ İsakcı Kadısı'na ve Mütevellisine hüküm ki,¹⁰⁵ Niğbolu Kadısı'na hüküm ki,¹⁰⁶ Boğdan Voyvodasına hüküm ki,¹⁰⁷

97 Numaralı Mühimme Defteri'ndeki hükümlerde: Elkab ve dua cümlecikleri çoğunlukla olayda zikri geçenler için kullanılmıştır. Örneğin: Ocak çavuşlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Ömer Çavuş zide kadruhu,¹⁰⁸ kıdvetü'l-emasil ve'l-akran Mehmed zide kadruhu,¹⁰⁹ Hala umur-u mühimme ile irsal olunan Ali zide kadruhu¹¹⁰ gibi kullanılmıştır.

97 Numaralı Mühimme Defteri'ndeki hükümlerde: Çok önemli kararlar olduğu görülmektedir. Bu sorunlar ve şikâyetler çözümlenerek ilgili kişilere uygulanması için gönderilmektedir. Bu bakımdan hükümlerin muhatapları da üst düzey memurlar olabilmektedir. Diyarbekir Beylerbeyisi dâme ikbaluhu ve Çemişkezek Sancağı Beyi dâme izzehuya hüküm ki,¹¹¹

Yine 97 Numaralı Mühimme Defteri'nde yurt dışından gelen elçilerin ağırlanması konusunda hükümler yazıldığını görüyoruz.¹¹²

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde: Muhataplar bazen birden çok olmakta isim ve görevleri de peş peşe yazıldığını görüyoruz. Kili Kadısı'na ve nâzırına ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarlarına ve ayân-ı vilâyet işerlerine hüküm ki¹¹³ Bender Kadısı'na ve Kâim-i makamı'na ve Alaybeyisine hüküm ki¹¹⁴ İsmail Kadısı'na ve mütesellimine ve kethüdayerine ve yeniçeri serdarına ve ayân-ı vilâyete hüküm ki¹¹⁵

¹⁰³ Hüküm 169

¹⁰⁴ Hüküm 17

¹⁰⁵ Hüküm 19

¹⁰⁶ Hüküm 21

¹⁰⁷ Hüküm 22

¹⁰⁸ Hüküm 58

¹⁰⁹ Hüküm 92

¹¹⁰ Hüküm 11

¹¹¹ Hüküm 67

¹¹² 97 Numaralı Mühimme Defterinde: “Hâliyâ Moskov Kralı tarafından gelüb der-devlet-medarıma irsâl olunan elçiye ve adamlarına ikişer bargir koşulu sekiz kıta araba ile dört res menzil bargirin verilüb ve vardıkların menazillerde nüzul emini beyin mahfuz konaklarında mekûlât ve meşrubat zâd ü zevâdların verilüb emin ve sâlim her biriniz irsâl ve isâl eylemekde dikkat ve ihtimam eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur”. İfadesine yer verilmektedir.

¹¹³ Hüküm 51

¹¹⁴ Hüküm 52

¹¹⁵ Hüküm 54

Doğangeçidi kurbunda müceddeden binâ olunan Kili ve Doğan Kal'ası ve Ardoş muhafazasına memur olan Özi Beyi'ne hüküm ki:¹¹⁶

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde: Bazen de yol üzerinde vaki olan kadılara şeklinde hitap edilerek tek tek isim ve görevleri yazıldığı görülmektedir. Ordu-yu Hümâyûn'dan Edirne'ye varınca yol üzerinde vâki' kadılara ve kethüdayerlerine ve yeniçeri serdarlarına hüküm ki:¹¹⁷

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde: Nakil / iblağ kısmında hükme sebep olan konu veya olay açıklanmaktadır. Açıklâma yapılırken olay olduğu gibi açıklandığı gibi Erbâb-ı ti'mârdan Veli nâm kimesne Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Silistre Sancağı'nda Prevadi nahiyesinde Çomhakos nâm karye ve gayriden dört bin akça ti'mar Mehmed'in sefer-i Hümâyûna gelmediğinden Ordu-yu Hümâyûn'dan kendüye tevcih olunub tahvil hükmü virilmekle elinde olan tahvîl hükmün berât ittirinceye degin ti'mâr-ı mezbûr u zabt ve tahvil ve târihine düşen mahsulün ahz ve kabz itmek isterken ahardan Ali nâm kimesne senin bu ti'marda alakan yokdur bu ti'marın ismi Kadioğludur deyü bî-vech ve bilâ-temessük zabt ve tasarrufuna mâni' olduğun bildirub¹¹⁸ şeklinde burada olduğu gibi söz konusu kişilerin ifadeleriyle aktarılmıştır.

Nakil kısmı, konunun önemine yahut nakledilen olayın mahiyetine göre kısa veya uzun olur. Bazen bir cümle ile özetlenebildiği halde bazen hükmün büyük bir kısmı nakil rûknüne ayrılır.

Sebep olan olay veya emir gönderilmesine neden olan konu detaylı bir şekilde anlatıldıktan sonra "buyurdum ki" ibaresiyle emir kısmına geçilmektedir. Eğer daha önceden görüşülen veya hakkında emir yazılan bir konu ise 'bundan akdem' ibaresi yer almaktadır.

Fermân-ı şerîfimle Balçık Kazâsında ocaklık şa'iri cemine memur olan kıdvetül-emasil ve'l-akran Mehmed zide kadruhu hala Kazâ-i mezbûra varub mirî şa'iri taleb eyledikde itâ'at-ı emr-i şerîfim eylemediklerinden gayrı bundan akdem Balçık İskeleyi'nde olub garg olan yedi aded sefinden halas olub kaçan adamları

¹¹⁶ Hüküm 60

¹¹⁷ Hüküm 79

¹¹⁸ Hüküm 117

kasaba-i mezbûrda giceleyin bazı eşkıya katl ve yanlarında bulunan nükud ve eşya ve emvallerin nehb ve garet...¹¹⁹

Bundan akdem bunun karındaşı Ahmed ile diğer Ahmed nâm yeniçeri ticaret tarikiyle Buğdan’a tabi Sarıçeker’de Çekolah? nam karyede Sakamyon veled-i Nikfor nam Zimmînin hânesinde misafir iken merhum Sakamyon ile iki şeriki Saltan Vilan Deresi ahalisinden Gorlence tevabiinden Kerika ve Avdoğlu nam Zimmîler mezbûrları katl idüb yanlarında mevcut olan sekiz yüz kırk kuruş ile sair emval ve erzakların nehb ü garet idüb fesad ve şekavet etmeleriyle mukaddema Âsitane-i Saadetim tarafından sudur iden fermân-ı şerîfim mücebince tecessüs ve tefahhusu ancak mübâşir tayin olunub mahalline vardıklarında sen ki Voyvoda-i muma-ileyhsin.¹²⁰

“Buyurdum ki” ifadesinden sonra bir veya iki kelimelik bir boşluk bırakılarak vusul buldukda” şeklindeki ibareyle emir kısmı devam etmektedir. Padişahın nakil kısmında anlatılan şey hakkındaki tutumu burada belirttiği görülmektedir. Gönderilen hükme konu olan uygulama hakkında geçmişe yönelik bilgi verilmektedir.

Buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardıkda husus-ı mezbûra kayıd ve beratına nazar idüb göresin ( ) mahsus olub ve taleb eylediği hisse yazının mahsûbu bunun beratı mücebince tahvil ve târih-ine düşmegin müşterek-i mezbûr fuzûlî zabt eylediği vâkı’ ise beratı mücebince hissesine düşen mahsulü kabz edenlerden hükm idüb bîkusur alıvirüb şer’-i şerîfe beratına ve emr-i Hümayûnuma muhâlif kimesneye iş ittirmeyesin.¹²¹

97 Numaralı Mühimme Defteri’nde “hükm-i şerîfimle vardukda” şeklinde devam edilmiştir. Mesela: bâbında hükm-i Hümayûnum reca itmeğin buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardıklarında husûs-ı mezbûra tam mukayyed ve hüccet-i şerîfe ve fetvâ-yı Şerîfelerine nazar idüb göresin.¹²² Veya buyurdum ki dergâh-ı muallâm Çavuşlarından kıdvetü’l-emasil ve’l-akran çavuş zide kadruhu vusul buldukda bu babda sadır olan...” şeklinde hükümlere rastlanmaktadır.

¹¹⁹ Hüküm 92

¹²⁰ Hüküm 93

¹²¹ Hüküm 115

¹²² Hüküm 68

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde emir kısmının sonunda Padişahın emrinin nasıl yerine getirileceği veya tatbikatta nelerin yapılmaması gerektiği hususundaki emirleri yer almaktadır. Mesela: Buyurdum ki vusul buldukda bu babda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahi vardukları günde kendülerine kifâyet mikdarı olur damlar ve ahurlar ve her dört res davarlarına beher yevm bir keyl-i İstanbulî şa'ir ve kifâyet mikdarı saman ve adamlarına lahm ve odun vesâir zad ve zahirelerin sene-i sâbika ve mutad-ı kadîm sürsat hesabı üzre verilüb vakt ve zamanına değin kışlattırub muzâyaka ve zaruret gelmeleriyle ve husus-ı mezbûra muâf ve gayr-ı muâf cümle dâhillerdir ale's-seviyye tevdi ve tahsîl ittirüb amma hilaf-ı şer' ve kanun ve mutad-ı kadîme mugayir re'âya fukârasına te'addi ve rencide ittirmekden begâyet ihtirâz eyleyesiz.

Emir kısmından sonra tekid ve tehdid bölümü gelmektedir. Üsteleme, kuvvetleştirme, sağlamlaştırma ve bir iş için evvelce yazılan bir yazıyı tekrarlama olan tekid¹²³ ve Padişahın uyarılarını havi tehdid kısmı yer almaktadır. Emir kısmındaki verilen emrin yerine getirilmesi için kuvvetlendirme olarak yer alan ibareler ve emrin yerine getirilmesinde ihmal olması durumunda veya herhangi bir aksaklık durumunda Padişahın tehditlerini içeren ifadeler bulunmaktadır.

Mesela; ihmâl ve müsâmaha ider ise Kaluç? kapudanın muhkem hakkından gelünür,¹²⁴ emr-i şerîfim varduğı sa'at olmakule tasnifi askerinden her ne mahalde bulunur ise bir an tehir itmeyup sür'at üzre yürüyüp memur oldukları mahalde mevcut olunmak için yazıldı.¹²⁵ me'mur ve ta'yin olmalarıyla imdi emr-i şerîfim varduğı gibi tehir ve tevakut itmeyup eğer ve deger Nogay ve Tatar taifesidir umumen suvar olup gerüde bir fert kalmamamak üzre bir gün önce orduyu Hümâyûnuma mevcut olmak için yazıldı.¹²⁶ Bosna Valisi Vezirim Ahmed Paşa'nın yanına memur bulunasız deyü mukaddema emr-i şerîfim gönderüb tenbih-i Hümâyûnum olunmuş idi ol emr-i şerîfim kemâkân mukarrer bilüb işbu emr-i şerîfimle her mahalle varub irüşürse bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf itmeyüb geceyi gündüze katub her biriniz seri'an muşârun-ileyhin yanında mevcut bulunasız¹²⁷ İmdi emr-i şerîfim vardıkđğı gibi bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf

¹²³ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 1995, s.1066.

¹²⁴ Hüküm, 169

¹²⁵ Hüküm 18

¹²⁶ Hüküm 24

¹²⁷ Hüküm 39

itmeyüb beraber ve müsella adamlarınla kalkub muhafazasına tayin olunduğun Bender Kal'ası'nda kışlayasız.¹²⁸ cerehorlar köprü binasına memur ve tayin olmalarıyla imdi emr-i şerîfim varduğu an asla tehir ve tevakkuf ittirilmeyüb serî'an ve 'acilen altmış nefer cerehorlar sermi'marlarıyla ma'an bir gün evvel İsakçı'da mevcut bulunub sene-i sâbika gibi mahallinde mevcut bulunmayanların eşedd-i ukûbet ile haklarından gelinmesi.¹²⁹ tehir ve tevakkuf itmeyüb iki konağı bir ederek gelüp irişmeniz.¹³⁰

İncelemiş olduğumuz 97 Numaralı Mühimme Defteri'nde hüküm sonlarındaki tehdid kısmına pek rastlanmamaktadır.

2.1.3. 97 Numaralı Mühimme Defteri'nde Geçen Elkab Ve Dua

Cümleleri

Vezirler için; düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahhem nizâmü'l-âlem vezirim Halil Paşa edâmallahu te'âlâ iclâlehu¹³¹

Destûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahhem nizâmü'l-âlem asâkir-i nusret me'serim Seraskerim olan Vezirim Mehmed Paşa edâmallahu te'âlâ iclâlehu¹³²

Beylerbeyiler için; Karaman Beylerbeyisi Ahmed dâme ikbaluhu,¹³³ Maraş Beylerbeyisi olan ümerâü'l-ekârim Ebu Bekir dâme ikbâluhu¹³⁴

Kadılar için; kıdvetül kuzzât ve'l-hükkâm, kıdvetü'l-kuzzât ve'l-hükkâm Yergöğü Kadısı'na¹³⁵ kıdvetü'l-kuzzât ve'l-hükkâm Mevlâna İsmail Kadısı zîde fazlühuya havale eyleyesin ki şer'ile ahvalleri icra-yı hak olunmak için¹³⁶

Çavuşlar için; ocak çavuşlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Ömer Çavuş zide kadruhu¹³⁷

kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Ahmed zîde kadruhu¹³⁸

¹²⁸ Hüküm 73

¹²⁹ Hüküm 142

¹³⁰ Hüküm 161

¹³¹ Hüküm 199

¹³² Hüküm, 203

¹³³ Hüküm 56

¹³⁴ Hüküm 174

¹³⁵ Hüküm 103

¹³⁶ Hüküm 132

¹³⁷ Hüküm 58

Kapudanı olan kıdvetü'r-rü'esâ ve'l-mu'temedîn Ali Kapudan¹³⁹

Kıdvetü'l-emâsil el-muhakkikin Kili Kazâsı'nda nâibü's-şer' olan Mevlana zîde ilmuhu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akran¹⁴⁰

Kazâ-i mezbûrda kassam-ı askeri olub ulemadan kıdvetü'l-ulemâi'l-muhakkikin Mevlana İvaz zîde ilmuhu¹⁴¹

Dergâh-ı muallüm yeniçerileri için; kıdvetül-emasil ve'l-akran; dergâh-ı mu'allâm yeniçerileri kıdvetü'l-emâsil ve'l-akran zîde kadruhu¹⁴²

Voyvodalar için; kıdvetü'l-emasil vel-akran: Cernovi ve tevâbi'i karyelerinin bi'l-fi'il voyvodası olan kıdvetü'l-emâil ve'l-akrân Ahmed zîde kadruhu¹⁴³

Kapudanlar için Bi'l-fi'il Silistre Kapudanı olan kıdvetü'r-rü'esâ ve'l-mu'temedîn Ali Kapudan¹⁴⁴

Kıdvetü'l ümerâi'l-Mesihyye bi'l-fi'il Boğdan Voyvodası olan düka Voyvoda¹⁴⁵

Ordu-yu Hümâyûn'uma bi'l-fi'il defterdar vekili olan ifteharü'l-emâcid ve'l-ayan Hüseyin dâme mecduhu¹⁴⁶

Mihriban Sultan tâbe serâhânın¹⁴⁷

2.1.4. 97 Numaralı Mühimme Defteri'nin Dil Özellikleri

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde dil olarak anlaşılır, fazla ağır olmayan bir Türkçenin kullanıldığını görmekteyiz. Hükümler Divân-ı Hümâyûnda alınan kararların suretleri olduğundan fermânlarda olan tuğra ve Padişah elkab ve dua cümlecikleri gibi bazı bölümlerin suretlerde olmadığını yukarıda izah etmiştik. Sadece elkab ve dua cümlelerinde karşımıza çıkan Arapça ve Farsça tabirlerin

¹³⁸ Hüküm 141

¹³⁹ Hüküm 157

¹⁴⁰ Hüküm 159

¹⁴¹ Hüküm 195

¹⁴² Hüküm 145

¹⁴³ Hüküm 205

¹⁴⁴ Hüküm 157

¹⁴⁵ Hüküm 162

¹⁴⁶ Hüküm 194

¹⁴⁷ Hüküm 205

haricinde dil sadedir. Bu tabirler de klişeleşmiş olduğundan okuyucu ve araştırmacıyı pek zorlamamaktadır.

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde geçen deyim, tabir ve tekrarlanan bazı kelimelerin yeri gelmişken ifade edilmesi faydalı olacaktır.

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde geçen bazı deyim ve tabirler:

Men' ve def' eylemek,¹⁴⁸ Umdet-ul vakt,¹⁴⁹ Mutad-ı kadîm üzre,¹⁵⁰ Sicil ü hüccet olunmak,¹⁵¹ ber vechi ta'cil¹⁵², Sem-i Hümâyûnuma ittika olunmak,¹⁵³ Ordu-yu Hümâyûn,¹⁵⁴ dârende-i fermân-ı Hümâyûnum,¹⁵⁵ Fermân-ı âlî-şânım,¹⁵⁶ vech-i meşrûh üzre,¹⁵⁷ Bi-eyyi vech-i kân,¹⁵⁸ Yekdil olmak,¹⁵⁹ nehb ü garet itmek,¹⁶⁰ Rencide ve remiden hali olmamağ,¹⁶¹ Perakende ve perişan olmak,¹⁶² emr-i âlişânım mûcebince,¹⁶³ nehb ü garet idüb,¹⁶⁴ Âsitâne-i Devletmedârım,¹⁶⁵ eşedd-i ukûbet ile haklarından gelinmesi.¹⁶⁶ bir gün evvel,¹⁶⁷ Müretteb ve mükemmel,¹⁶⁸ müsellah ve müretteb,¹⁶⁹ ayende ve revendeden,¹⁷⁰ bî-vech ve bilâ-temessük,¹⁷¹ şer'-i şerîf,¹⁷² hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden,¹⁷³ Dernek ve cemiyet itmeleriyle,¹⁷⁴ avk u tehir,¹⁷⁵ ma'an emin ve salim,¹⁷⁶ dârende-i fermân-ı vâcibü'l-edâ,¹⁷⁷ tenbih-i

---

¹⁴⁸ Hüküm 5

¹⁴⁹ Hüküm 4

¹⁵⁰ Hüküm 4

¹⁵¹ Hüküm 102

¹⁵² Hüküm 17

¹⁵³ Hüküm 18

¹⁵⁴ Hüküm 20

¹⁵⁵ Hüküm 67

¹⁵⁶ Hüküm 105

¹⁵⁷ Hüküm 35

¹⁵⁸ Hüküm 46

¹⁵⁹ Hüküm 182

¹⁶⁰ Hüküm 104

¹⁶¹ Hüküm 211

¹⁶² Hüküm 211

¹⁶³ Hüküm 112

¹⁶⁴ Hüküm 93, 103, 104, 169, 177

¹⁶⁵ Hüküm 105

¹⁶⁶ Hüküm 142

¹⁶⁷ Hüküm 28

¹⁶⁸ Hüküm 146

¹⁶⁹ Hüküm 105

¹⁷⁰ Hüküm 46

¹⁷¹ Hüküm 117

¹⁷² Hüküm 126

¹⁷³ Hüküm 126

¹⁷⁴ Hüküm 118

¹⁷⁵ Hüküm 148

¹⁷⁶ Hüküm 22

¹⁷⁷ Hüküm 115

Hümâyûnum,¹⁷⁸ iki konağı bir itmek,¹⁷⁹ geceyi gündüze katub,¹⁸⁰ gibi ikdâm-ı tâm ve ihtimâm bi'l-ikdâm,¹⁸¹ müsellah ve müretteb adamlar¹⁸²

2.1.5. 97 Numaralı Müthimme Defterinde Geçen Ölçü Birimleri

aded,¹⁸³ akçe,¹⁸⁴ a'sâr-ı şer'yye,¹⁸⁵ an,¹⁸⁶ ay,¹⁸⁷ bac cizyesi,¹⁸⁸ burğa,¹⁸⁹ esedi gurus,¹⁹⁰ frank,¹⁹¹ gün,¹⁹² katar,¹⁹³ kıt'a,¹⁹⁴ keyl,¹⁹⁵ keyl-i İstanbulî, kile,¹⁹⁶ kise,¹⁹⁷ nefer,¹⁹⁸ re's,¹⁹⁹ rüsûm-i örfiye,²⁰⁰ sürsat ağnamı,²⁰¹ Sa'at,²⁰² vukıyye,²⁰³ yük,²⁰⁴

2.1.6.97 Numaralı Müthimme Defterinde Geçen vergiler

avâriz,²⁰⁵ adet-i ağnâm,²⁰⁶ bâd-ı hevâ,²⁰⁷ bâd-ı Mustahfızân,²⁰⁸ cizye-i gebrân yave,²⁰⁹ cürm-i cinayet,²¹⁰ gurebagüzâr,²¹¹ ispenç-i gebrân yave,²¹² kaçkun,²¹³ öşür,²¹⁴ resm-i âsiyab,²¹⁵ tapu-yu zemin,²¹⁶ yâve²¹⁷

---

¹⁷⁸ Hüküm 156

¹⁷⁹ Hüküm 161

¹⁸⁰ Hüküm 39

¹⁸¹ Hüküm 177

¹⁸² Hüküm 178

¹⁸³ Hüküm 37

¹⁸⁴ Hüküm 30

¹⁸⁵ Hüküm 49

¹⁸⁶ Hüküm 39

¹⁸⁷ Hüküm 77

¹⁸⁸ Hüküm 32

¹⁸⁹ Hüküm 134

¹⁹⁰ Hüküm 160

¹⁹¹ Hüküm 103

¹⁹² Hüküm 38

¹⁹³ Hüküm 79

¹⁹⁴ Hüküm 139

¹⁹⁵ Hüküm 55

¹⁹⁶ Hüküm 43

¹⁹⁷ Hüküm 160

¹⁹⁸ Hüküm 50

¹⁹⁹ Hüküm 25

²⁰⁰ Hüküm 49

²⁰¹ Hüküm 129

²⁰² Hüküm 38

²⁰³ Hüküm 38

²⁰⁴ Hüküm 29

²⁰⁵ Hüküm 72

²⁰⁶ Hüküm 49

²⁰⁷ Hüküm 49

²⁰⁸ Hüküm 49

2.1.7. 97 Numaralı Mühimme Defteri'nde Tarihler

Osmanlılarda bilhassa tarih atılmasında kullanılan özel işaretler vardır. Hicri takvimdeki ay adlarının uzun olması nedeniyle yazıda sürati sağlamak için bir takım kısaltmalara gidilmiştir. Bunlar şu şekildedir Muharrem M, Safer S, Rebiü'l-evvel Ra, Rebiül-ahir R, Cemaziye'l-evvel Ca, Cemaziye'l-ahir C, Receb B, Şaban Ş. Ramazan N. Şevval L. Zilkade Za, Zilhicce Z rumuzları kullanılmıştır.

Ayrıca her ayın belli bir sıfatı vardır ve çoğu kere bunlarla kullanılır.²¹⁸

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde Tarih atılırken ayın kaçı olduğunun kesin bildirilmesine ihtiyaç duyulmamış, on günlük devrelerin gösterilmesi ile yetinilmiştir. İlk on gün için evail, ikinci on gün için evasıt. Üçüncü on gün için ise evahir tabirleri kullanılmıştır". Fi evail-i Muharrem sene 1090, Fi evasıt-ı Zilhicce sene 1090, Fi evahir-i L sene 1091.

Ayın ilk günü için "gurre", tabiri kullanılmıştır. 97 Numaralı Mühimme Defterinde gurre tabirine iki yerde rastlıyoruz. Fi Gurre-i Şevval sene 1090²¹⁹ Fî gurre-i R sene 1091²²⁰ yine bir yerde tarihlendirme şu şekilde yapılmıştır: Tahrîren evâhir-i şehri Rebî'u'l-Âhir sene ihdâ ve tis'în ve elf.²²¹

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde tarih belirtmek için farklı birkaç usul kullanıldığını görüyoruz.

Günler daima rakamla yazılmaktadır. Aylar ise rumuzları ile yazılmıştır. Yıllar da sürekli "sene" kelimesinden sonra ve rakamla yazılmıştır. Tarihler hüküm bittikten sonra hükmün sol altına yazılmıştır. Bir iki hükümde tarih yazılmamıştır.²²²

²⁰⁹ Hüküm 49

²¹⁰ Hüküm 49

²¹¹ Hüküm 49

²¹² Hüküm 49

²¹³ Hüküm 49

²¹⁴ Hüküm 66

²¹⁵ Hüküm 49

²¹⁶ Hüküm 49

²¹⁷ Hüküm 49

²¹⁸ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s.69

²¹⁹ Hüküm 65

²²⁰ Hüküm 137

²²¹ Hüküm 148

Yıllar rakamla yazılırken bazen sadece son iki rakamı ile yetinilmiştir.

Tarihler yazılırken genel olarak Fi ile başlayıp evail, evasıt, avahir yazıldıktan sonra ayın rumuzu yazıldıktan sonra sene 1090 veya sadece 90 olarak yazılmıştır. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi gurre-i şeklinde ayın ilk günü belirtilmiştir.

2.1.8. 97 Numaralı Mühimme Defteri'ndeki Hükümlerin Aylara ve Ayın Günlerine Göre Dağılımı

YIL	AYLAR	AYIN	HÜKÜMLER	H. Sayı
SENE 1090	1. MUHARREM (M)	Gurre-i		
		Evâil-i		
		Evâsîl-i		
		Evâhir-i		
	2. SAFER (S)	Gurre-i		
		Evâil-i		
		Evâsîl-i		
		Evâhir-i		
	3. REBİÜ'L EVVEL (RA)	Gurre-i		
		Evâil-i		
		Evâsîl-i		
		Evâhir-i		
	4. REBİÜ'L AHİR (R)	Gurre-i		
		Evâil-i		
		Evâsîl-i		
		Evâhir-i		
	5. CEMAZİYEL EVVEL (Ca)	Gurre-i		
		Evâil-i	29,	1
		Evâsîl-i	1, 2, 3,	3
		Evâhir-i	4, 5, 6, 8, 9, 10, 11,12, 13, 14, 15, 16, 17,	13
	6. CEMAZİYEL AHİR (C)	Gurre-i		
		Evâil-i	18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 33, 34, 35,	11
		Evâsîl-i	36, 38, 39, 40, 41, 42,	6
		Evâhir-i	37, 43, 44, 45,	4
	7. RECEB (B)	Gurre-i		
		Evâil-i	47,	1
		Evâsîl-i		
		Evâhir-i	48, 49, 50,	3
	8. ŞABAN (Ş)	Gurre-i		
		Evâil-i		
		Evâsîl-i	51, 52,	2
		Evâhir-i	53, 54,55, 76,	4
	9. RAMAZAN (N)	Gurre-i		
		Evâil-i	60, 61,	2
		Evâsîl-i	57, 58, 59, 62, 63, 64, 66, 77, 83, 86,	10
		Evâhir-i		
	10. ŞEVVAL (L)	Gurre-i	65,	1
		Evâil-i	68, 69, 70, ²²³ 71, 72,	5
		Evâsîl-i	73, 74, 75, 78,79, 80, 81, 82, 84, 85, 87,	10
		Evâhir-i	88, 89, 90,	3
	11. ZİLKADE (ZA)	Gurre-i		
		Evâil-i	91, 92, 96,	3
		Evâsîl-i		
		Evâhir-i	93, 94, 98,	3
	12. ZİLHİCCE (Z)	Evâil-i	95, 99, 100, 101,	4
		Evâsîl-i	97, 102,	2
		Evâhir-i	103, 104,	2

²²³ Bkz. Hüküm 70 bu hükümde tarihlendirme sistemi değişmiştir. Fi 9 L sene 1090 şeklinde yazılmıştır. Kategori olarak Evail-i L olduğundan bu grup içerisinde mutalaa ettik.

YIL	AYLAR	AYIN	HÜKÜMLER	H.Sayı
SENE 1091	1. MUHARREM (M)	Gurre-i		
		Evâil-i	105, 106, 107,	3
		Evâsîl-i	108, 109, 110,	3
		Evâhir-i	111, 112, 113,	3
	2. SAFER (S)	Gurre-i		
		Evâil-i	114, 115, ²²⁴ 117, 118, 119, 120, 121, 112, 123, 124,	10
		Evâsîl-i	125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 142,	8
		Evâhir-i	116, 132, 133, 134, 134, 135, 136,	7
	3. REBİÜ'L EVVEL (RA)	Gurre-i		
		Evâil-i	141,	1
		Evâsîl-i	140,	1
		Evâhir-i		
	4. REBİÜ'LAHİR (R)	Gurre-i	137,	1
		Evâil-i	138, 139, 146,	1
		Evâsîl-i	143,	1
		Evâhir-i	144, 145, 148, 149, 150, 151,	6
	5. CEMAZİYEL EVVEL (Ca)	Gurre-i		
		Evâil-i	147, 152, 154, 159,	4
		Evâsîl-i	153, 155, 158, 160,	4
		Evâhir-i		
	6. CEMAZİYEL AHİR (C)	Selh-i	167	1
		Gurre-i		
		Evâil-i	161, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 171 ²²⁵ 173,	9
		Evâsîl-i	162, 178,	2
	7. RECEB (B)	Evâhir-i	177, 179,	2
		Gurre-i		
		Evâil-i	172, 175, 180, 181,	4
		Evâsîl-i	193,	1
	8. ŞABAN (Ş)	Evâhir-i	163, 174, 176,	3
		Gurre-i		
		Evâil-i	192	1
		Evâsîl-i		
	9. RAMAZAN (N)	Evâhir-i		
		Gurre-i		
		Evâil-i	186, ²²⁶ 187, ²²⁷ 189,	3
		Evâsîl-i		
	10. ŞEVVAL (L)	Evâhir-i		
		Gurre-i		
		Evâil-i		
		Evâsîl-i		
	11. ZİLKADE (ZA)	Evâhir-i		
		Gurre-i		
		Evâil-i		
		Evâsîl-i		
	12. ZİLHİCCE (Z)	Evâhir-i		
		Gurre-i		
		Evâil-i		
		Evâsîl-i		
1092	1. MUHARREM (M)			1

²²⁴ Bu hükmün tarihi tarihi mukayyed olarak yazılmış. Sıralamada bu grupta olduğundan buraya yazıldı.

²²⁵ Hüküm 171 bu hükümde de tarihlendirme farklıdır. Kategori olarak Fî 2 C sene 1091 Evail-i C olduğundan buraya yazıldı.

²²⁶ Hüküm 186, Fi 9 N sene 1091, Evail-i N olduğundan buraya dahil edildi.

²²⁷ Hüküm 187, Fi 3 N sene 1091, Evail-i N olduğundan buraya dahil edildi.

Hükümlerin Ayın Günlerine Göre Dağılımı

SIRA	AYLAR YIL	Gurre-i		Evail-i		Evasıt-ı		Evahir-i		Selh-i		T
		᠑᠐	᠑1	᠑᠐	᠑1	᠑2	᠑᠐	᠑1	᠑᠐	᠑1	᠑᠐	
1	MUHARREM				3	1		3		3		10
2	SAFER				10			8		7		25
3	REBİÜ'LEVVEL				1			1		1		3
4	REBİÜ'LAHİR		1		3			1		6		11
5	CEMAZİYELEVVEL			1	4		3	4	13			26
6	CEMAZİYELAHİR			11	9		6	2	4	2		34
7	RECEB			1	4			1	3	3		12
8	ŞABAN				1		2		4			7
9	RAMAZAN			2	3		10					15
10	ŞEVVAL	1		5	2		10	2	3			23
11	ZİLKADE			3	3			4	3	7		20
12	ZİLHİCCE			4	2		2		2			10
YIL TOPLAMI		1	1	27	45	1	33	26	32	29		196
GENEL TOPLAM		2		73		59		61		1		

2.2. HÜKÜMLERİN MUHATAP MAKAMLARI

Hüküm: 1 Sarate? Kadısı'na ve tevabi-i olan Tatar Kurraları zabıtlarına

Hüküm:2 Hermun Kadısı'na ve yeniçeri serdarına ve a'yan-ı vilâyete ve işlerine

Hüküm: 3 Niğbolu ve Yanbolu ve ve kadılarına

Hüküm: 4 Boz'an mütesellimine ve Ayân-ı Vilâyete

Hüküm: 5 Yalı Ağasına İsakcı ya varıca yol üzeride mülaki Tatar karyeleri serdarlarına

Hüküm: 6 İsakcı Kadısı'na ve a'yan-ı vilâyete

Hüküm: 7 İsakcı Kadısı'na ve mütevellisine ve yeniçeri serdarına

Hüküm: 8 Akkirman Kadısı'na ve kethudayerine ve yeniçeri serdarına ve işlerine

Hüküm: 9 Yalı Ağasına ve Rum Petro oğlu lor? Mehmede ve Nogay'a ve bucak dizdarlarına

Hüküm: 10 Ehassı İsmail Kadısı'na ve mütevellisine

Hüküm: 11 Benderden kırım Hanına Ve Bosna Valisi Ahmet Paşaya varup gelince yol üzerine vaki kal'alara ve kal'a dizdarlarına ve Neferat ağalarına

Hüküm: 12 İsakcı köprüsü muhafazasında olan Ahmad Bege

Hüküm: 13 İsakcı Kadısı'na ve Kassamına ve yeniçeri serdarına Meçir (?) üzerine ta'yin olan havasa

Hüküm: 14 Ordu-yu Hümâyûnda İsmâ'ile varup gelüp yol üzerinde vaki' kadılara ve iş erlerine

Hüküm: 15 Niğbolu Sancağı mütesellimine ve yeniçeri serdarına

Hüküm: 16 Eflak Voyvodasına

Hüküm: 17 Ordu-yu Hümâyûnda Silistre ve Ruscuk Niğbolu ve Lazgrada varıncaa yol üzerinde kadılara

Hüküm: 18 Ordu-yu Hümâyûnda Silistreye varub gelince yol üzerinde vaki kadılara ve a'yan-ı vilâyete ve iş erlerine

Hüküm: 19 İsakcı Kadısı'na ve Mütevellisine

Hüküm: 20 Kaliron Sancakbeyi'ne Ve Özi Kaldısına Hüküm ki:

Hüküm: 21 Niğbolu Kadısı'na

Hüküm: 22 Boğdan Voyvodasına

Hüküm: 23 Akkirman Ordu-yu Hümâyûnum gelince vaki' kadılara ve iş erlerine

Hüküm: 24 Yalığasına

Hüküm: 25 Ordu-yu Hümâyûnumdan Fehmenceye ve Leh ... varınca yol üzerinde vaki' kasabat ve kurra zabitlerine

Hüküm: 26 İsakcı Kadısı'na ve dizdarına

Hüküm: 27 Vidin ve kuzzeti İslam ve Silistre ve ilbeyi kapudanlarına

Hüküm 28: Kili Kadısı'na ve Nazırına ve dizdarına

Hüküm: 29 Hersek Kadısı'na

Hüküm: 30 Erzurum kadısı Mehmede

Hüküm: 31 Silistre Niğbolu Sancaklarındaki kadılara

Hüküm: 32 Kili Kadısı'na

Hüküm: 33 Kili Kadısı'na ve dizdarına

Hüküm 34 Babadağı Kadısı'na ve yeniçeri serdarına

Hüküm 35 Yalı Ağasına

Hüküm 36

Hüküm 37 Kaliron Sancakbeyi'ne ve Özi Kal'ası dizdârına

Hüküm 38 İsakcı'da sur muhafazasına memur bey ve mütevellisine

Hüküm 39

Vidin ve Fethü'l-İslam mütesellimine ve Hırsova ve İbrail Kapudanlarına hüküm ki

Hüküm 40 Akkirman ve Kili ve İsakcı ve Tulca Kadılarına ve İsakcı Mütevellisi'ne ve zikrolunan Kazâlarda vâkı' kılâ' dizdarlarına ve ayân-ı vilâyete

Hüküm 41 Bender Kadısı'na ve Kal'a Dizdarı'na

Hüküm 42 Kengiri Sancağı Beyi olub Bozhasrin? muhafazasında Hüseyin dâme ızzuhuya ve Yalı Ağası Kaim-i makamı'na

Hüküm 43 İbrail ve Babadağı ve Maçin ve Tulca Kadılarına ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarlarına ve işerlerine

Hüküm 44 İsakcı ve Tulca ve Kili Kadılarına ve İsakcı mütevellisi ve nazırlar kal'a asâkirinin dizdarlarına

Hüküm 45 Özi ve Akkirman ve Bender Kili ve İsmail Geçidi Kadılarına

Hüküm 46 İsakcı ve Babadağı ve Silistre ve Hırsova ve İbrail Kadılarına ve Silistre Sancağı Mütesellimi'ne ve İsakcı ve Babadağı Mütevellilerine ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarlarına

Hüküm 47 Yar ve ... kal'aları muhâfızlarına ve Nemrova ve Yar ve... varup gelince yol üzerinde vâkı' kılâ' zâbıtlarına

Hüküm 48 Katece? Mollası'na

Hüküm 49 Özi Kadısı'na

Hüküm 50: Tulca Kadısı'na

Hüküm 51: Kili Kadısı'na ve nâzırına ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarlarına ve ayân-ı vilâyet işerlerine

Hüküm 52: Bender Kadısı'na ve Kâim-i makamı'na ve Alaybeyisi'ne

Hüküm 53: Sırana? Kadısı'na ve ayân-ı vilâyete

Hüküm 54: İsmail Kadısı'na ve mütesellimine ve kethüdayerine ve yeniçeri serdarına ve ayân-ı vilâyete

Hüküm 55 İsakcı Kadısı'na ve mütevellisine ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarına

Hüküm 56: Niğbolu Kadısı'na ve Mütesellimi'ne ve yeniçeri serdarına

Hüküm 57 Yalı Ağasına

Hüküm 58: Akkirman Kadısı'na

Hüküm 59: Akkirman Kadısı'na

Hüküm 60: Doğangeçidi kurbunda müceddeden bina olunan Kali ve Doğan Kal'ası ve Ardoş muhafazasına memur olan Özi Beyi'ne

Hüküm 61: Maçin ve İbrail kadılarına

- Hüküm 62: Bender Naibi'ne ve Kâim-i makâmı'na
- Hüküm 63: Bender Kadısı Nâibi'ne ve Mütessellimi'ne
- Hüküm 64. Hersek sancağında vâkı' olan Kadılara
- Hüküm 65: Kili ve İsmailgeçidi ve Tulca Kadılarına ve zikrolunan Kazâlarda vâkı' mütevellî nuzzar vesâir işerlerine
- Hüküm 66: Kadısı'na
- Hüküm 67 Diyarbekir Beylerbeyisi dâme ikbaluhu ve Çemişkezek Sancağı Beyi dâme ızzühuya
- Hüküm 68: Sadad-ı kiramdan Seyyid Ali Bey
- Hüküm 69: Silistre ve Tekfurgölü Kadılarına
- Hüküm 70 İsmail Kadısı'na ve mütevellî ve yeniçeri serdarı ve kethüdayerine
- Hüküm 71: Eflak Voyvodası Şeryani? Voyvoda'ya
- Hüküm 72: İbrail Kadısı'na
- Hüküm 73: Özi Beylerbeyi Hüseyin Paşa'ya
- Hüküm 74 Ber-vech-i arpalık Hersek Sancağı'na mutasarrıf olan Mehmed Paşa'ya
- Hüküm 75: Tırnovi Kadısı'na ve kethüdayerine ve yeniçeri serdarına ve ayân-ı vilâyet işerlerine
- Hüküm 76: Çardak Kadısı'na ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve ayân-ı vilâyet işerlerine
- Hüküm 77 Lofca Kadısı'na ve kethüdayerine ve yeniçeri serdarına ve işerlerine
- Hüküm 78: Varna Kadısı'na ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve işerlerine
- Hüküm 79: Ordu-yu Hümâyûn'dan Edirne'ye varınca yol üzerinde vâkı' kadılara ve kethüdayerlere ve yeniçeri serdarlarına
- Hüküm 80: Yalı Ağasına
- Hüküm 81: Kili ve Sarana Kadılarına
- Hüküm 82: Akkirman Kadısı'na:
- Hüküm 83: Mangalya Kadısı'na
- Hüküm 84: Hırsova Kadısı'na
- Hüküm 85: Varna Kadısı Naibi'ne
- Hüküm 86: Hacıoğlu Pazarı Kadısı'na ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve ayân-ı vilâyet işerlerine

Hüküm 87: Babadağı'ndan Asitane'ye varınca yol üzerinde vâkı' olan kadılara ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve ayan ve işerleri ve kasabat ve kura zabitlerine

Hüküm 88 İsmail Kadısı'na ve mütevellisine

Hüküm 89: Tekfurgölü Kadısı'na

Hüküm 90: Kaliron? Beyi'ne ve Kadısı'na

Hüküm 91: Silistre Kadısı'na ve mütesellimine ve tayin buyurulan kâim-i makâmına ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve ayân-ı vilâyet iş erlerine

Hüküm 92: Balçık kadısı'na

Hüküm 93: Boğdan Voyvodası Düka Voyvoda'ya

Hüküm 94: Silistre Kadısı'na

Hüküm 95: Yenipazar Kadısı'na ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve ayân-ı vilâyet işerelerine

Hüküm 96: Silistre ve Niğbolu sancaklarında olan kadılara

Hüküm 97: Hazergrad Kadısı'na

Hüküm 98: Şumnu ve Hezargrad ve Eskicuma ve Ruscuk Kadılarına

Hüküm 99: Şumnu ve Eski cuma Kadılarına ve kethüdayerlerine ve iş erlerine

Hüküm 100: Hezargrad Kadısı'na

Hüküm 101: Nogay mirzalarından Adil Mirza ve Meradin Mirza ve Bey Mirza ve Sultan Mirza ve Kantemür Mirza'ya ve Orakoğulları'na ve Kâri Mirza ve Arslan Mirza'ya

Hüküm 102: Nigbolu ve Vidin sancaklarında vakı olan kadılara

Hüküm 103: Eflak Voyvodası'na ve Yergöğü Kadısı'na

Hüküm 104: İsmail ve ve ve kadılarına ve Yâlî Ağası vekiline

Hüküm 105: Babadağı'ndan Âsitâne-i Saadetmedârım'a varınca yol üzerinde vâkı Kadılara ve kethüdayerlerine ve yeniçeri serdarlarına vesâir işerlerine

Hüküm 106: İsmailgeçidi ve ve Kadılarına ve Yalı Ağası vekiline

Hüküm 107: Niğbolu Beylerbeyi'ne ve Kadısı'na

Hüküm 108: Babadağı'ndan Âsitane-i Saadetmedârım'a varınca yol üzerinde vâkı olan kadılara ve Kethüdayerlerine ve yeniçeri serdarlarına ve ayân-ı vilâyet ve sair işerlerine

Hüküm 109: Balçık Kadısı'na

Hüküm 110: Varna Naibi'ne

Hüküm 111: Silistre Kadısı'na ve Mütesellimi'ne

Hüküm 112: Kazâ-i mezbûr ulufeciyân-ı yemîn ve yesâr ağalarıyla ocakları zâbitlerine

Hüküm 113: Hacıoğlu Pazarı Kadısı'na

Hüküm 114: Varna Nâ'ibi'ne

Hüküm 115: Yanbolu ve İslimiye kadılarına

Hüküm 116: Mangayla Kadısı'na ve kethüdayerine

Hüküm 117: Prevadi Nâ'ibi'ne

Hüküm 118: Silistre Kadısı ve Mütesellimi'ne

Hüküm 119: Silistre Kadısı'na ve mütesellimine

Hüküm 120: Varna'da Ulufeciyân Başağası ve Nâ'ibi'ne

Hüküm 121: Ber-vech-i arpalık Kili Kazâsına mutasarrıf olan Mevlana Şaban zîde kadruhuya

Hüküm 122: Hacıoğlubazarı Kadısı'na ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarına ve dört silahdarların serdengecdileri ağalarına ve ayân-ı vilâyete

Hüküm 123: Hezargrad Kadısı'na ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı vesâir işlerine

Hüküm 124: Eskicuma ve Osmanpazarı kadılarına ve kethüdayeri ve ayân-ı vilâyete

Hüküm 125: Bu tarafa Şahin Bey gelüb ihzârın lazım gelmesi ile irsâl olunan mübâşir

Hüküm 126: Hacıağa Pazarı Kadısı'na

Hüküm 127: İbrail ve Yergöğü ve Eflak voyvodasına

Hüküm 128: Babadağı ve Tulca ve İsakçı ve İbrail ve İsmail kadılarına

Hüküm 129: Boğdan Voyvodası Düka Voyvoda'ya

Hüküm 130: Balçık Kadısı'na

Hüküm 131: Yozgad sancağında vâkı' olan kadılara ve kethüdayerleri ve ayân-ı vilâyet vesâir işlerine

Hüküm 132: Boğdan Beyi'ne ve İsmail Kadısı'na

Hüküm 133: Eflak Voyvodası'na

Hüküm 134: Eflak Voyvodası'na

Hüküm 135: İsmail Nâ'ibi'ne

Hüküm 136: İsmail Nâ'ibi'ne

Hüküm 137: Bi'l-fi'il Yalı Ağası olan Tars'a?

Hüküm 138: Kili ve İsmailgeçidi ve Tulca ve İsakcı ve Tamarlak ve Kalas ve İbrail kadılarına

Hüküm 139: İsakcı'dan Kili'ye varınca nehr-i Tuna üzerinde vâkı' olan kadılara ve zikrolunan Kazâlarda vâkı' kethüdayerleri ve yeniçeri serdarları ve mütevellilere ve nâzırlara ve iskele eminlerine

Hüküm 140: Anadolu yakasında olan iskelelerde vâkı' kadılara ve zikrolunan vâkı' yeniçeri serdarlarına

Hüküm 141: İsmail ve Tulca ve Kili kadılarına ve yeniçeri serdarlarına ve nâzırlarına ve iskele eminlerine

Hüküm 142: Bozga sancağında vâkı' olan kadı ve kethüdayerleri ve ayân-ı vilâyet vesâir işlerine

Hüküm 143: Eflak Beyi Şoban'a

Hüküm 144: Mangayla Kadısı'na

Hüküm 145: İbrail ve Maçın ve Hırsova ve Ruscuk ve Yergögü ve Zıştovi ve Niğbolu vesâir ol etraflarında olan kadılara ve yeniçeri serdarlarına

Hüküm 146: Bir suret dahi Mangayla ve Balçık ve Hacıoğlu Pazarı ve Varna ve Şumnu ve Eski Cuma ve Hezargrad ve Tırnovi ve Lofca kadılarına ve yeniçeri serdarlarına

Hüküm 147: Nogay mirzalarından Ormid oğlu Bekir Mirza ve Adil oğlu Kutlidemir Mirza'ya

Hüküm 147: Nogay mirzalarından Köbek oğlu Çal Mirza ve Kel Mehmed oğlu Dide mehmed Mirza'ya

Hüküm 148: Kili Kadısı Kazâ-i mezûrda vâkı' kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve ayân-ı vilâyet vesâir işlerine

Hüküm 149: Akkirman ve ve Kadılarına

Hüküm 150: Özi Beylerbeyisi olan Hüseyin dâme ikbâlehuya

Hüküm 151: Bender ve etrafında vâkı' ve ve kadılara

Hüküm 152: İsmailgeçidi Kadısı'na ve mütevellisine ve ayân-ı vilâyete

Hüküm 153: Kili Kadısı'na ve Nâzırı'na

Hüküm 154: Yalı Ağası ...zîde mecduhuya

Hüküm 155: Hazergrad Kadısı'na ve ayân-ı vilâyet işlerine

Hüküm 156: Rumeli'nin sağkolunda vakı olan kadılara ve zikr olunan Kazâlarda vakı kethüdayerlerine

Hüküm 157: Silistre Kadısı'na ve Mütesellimi'ne

Hüküm 158: Kıdvetü'l-ümerâi'l-Mesihîyye bi'l-fi'il Eflak

Hüküm 159: Kıdvetü'l-emâsil el-muhakkakîn Kili Kazâsı'nda nâibü's-şer' olan Mevlana zîde ılmuhu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akran

Hüküm 160: Silistre ve Niğbolu Kadısı ve Silistre ve Niğbolu sancakları

Hüküm 161: Sefer-i Hümâyûnuma memur olan eyalet beylerbeyleri ve ber-vech-i arpalık sancağına mutasarrıf beylerbeyilere ve sancak beylerine

Hüküm 162: Kıdvetü ümerâi'l-Mesihîyye bi'l-fi'il Boğdan Voyvodası olan düka Voyvoda ve yol üzerinde olan yer ... ve kapudanlarına

Hüküm 163: Hırsova Kadısı'na

Hüküm 164: Yalı Ağasına

Hüküm 165: İvraca Kadısı'na ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve ayân-ı vilâyete

Hüküm 166: Boğdan Voyvodası'na

Hüküm 167: Özi Kal'ası ve Yanıkhisar kal'aları dizdarlarına

Hüküm 168: Eflak Voyvodası Satarban'a

Hüküm 169: Eflak Voyvodası'na

Hüküm 170: Silistre Kadısı'na ve Silistre ve Rusçuk nazırlarına

Hüküm 171: Silistre ve Rusçuk kadılarına ve Silistre sancağı mütesellimine

Hüküm 172: Boğdan Voyvodası'na

Hüküm 173: Yalı Ağasına

Hüküm 174: Yalı Ağasına

Hüküm 175: Eflak Voyvodası'na

Hüküm 176: Tulca Kadısı'na ve yeniçeri serdarına

Hüküm 177: Silistre Mütesellimi'ne

Bir sureti Kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Boğazköy ve Dayköy Voyvodalarına

Hüküm 178: Özi Sancağı Beyi'ne

Hüküm 179:

Hüküm 180: Boğdan Voyvodası'na

Hüküm 181: Özi Beylerbeyi Hüseyin Paşa'ya

Hüküm 182: Mangayla Kadısı'na

Hüküm 183: Ordu-yu Hümâyûndan rikâb-ı Hümâyûna varınca vâkı‘ olan kadılara

Hüküm 184: Bosna Eyaleti'ne mutasarrıf Vezirim Halil Paşa'ya hüküm ki

Hüküm 185: İsmailgeçidi Kadısı'na

Hüküm 186: Yalı Ağasına

Hüküm 187: Tulca Kadısı ve Yeniçeri serdarına

Hüküm 188: Kadılara ve kethüdayerlerine ve yeniçeri serdarlarına Hüküm 189: Delibaşı'ya

Hüküm 190: Ruscuk Kadısı'na

Hüküm 191: Ashab-ı hayratdan Ali nam kimesneye

Hüküm 192: Boğdan Voyvodası olan Dük Voyvoda'ya

Hüküm 193: Yalı Ağasına

Hüküm 194: Maçın Kadısı ve ayân-ı vilâyet ve sair işerlerine

Hüküm 195: İsmailgeçidi Kadısı'na

Hüküm 196: Boğdan Voyvodası'na

Hüküm 197: Bi'l-fi‘il Eflak Voyvodası olan Sertan Voyvoda'ya

Hüküm 198: Babadağından Edirneye varınca yol üzerinde vakı olan kadılara

Hüküm 199: İsakcı Kadısı'na ve mütevellisi ve ayan-ı vilâyet vesâir işerlerine

Hüküm 200: Bi'l-fi‘il Boğdan Voyvodası'na

Hüküm 201: Babadağından Edirne'ye varınca yol üzerinde vâkı‘ olan kadılara

Hüküm 203: İsmailgeçidi Kadısı ve İsmail mütevellisine

Hüküm 204: Rusçuk Kadısı'na hüküm ki

Hüküm 205: Ruscuk Kadısı'na

Hüküm 206: Silistre ve Rumeli Eyaleti'nde vâkı‘ olan kadılara

Hüküm 208 (207 olmasına rağmen bir hüküm başlığına hüküm numarası verildiğinden 208 olarak yanlışlıkla numaralanmış olduğundan bizde bir karışıklığa sebep olmamak için 208 olarak devam ettik)

Hüküm 209: Silistre Kadısı'na ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve ayân-ı vilâyet işerlerine

Hüküm 210: Hezargrad Kadısı'na ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve ayân-ı vilâyet işerlerine

Hüküm 211: İbrail ve Yergili kadılarına

Hüküm 212: Ruscuk Kadısı'na ve eminine

Muhatap Makamı	Hüküm No	Adet
A'yan-ı Vilâyete Yazılan Hükümler	2, 4, 6, 7, 18, 40, 51, 53, 54, 75, 76, 86, 91, 95, 108, 122, 124, 131, 142, 148, 152, 155, 166, 183, 194, 198, 199, 201, 209, 210	30
Beylere Yazılan Hükümler	18, 132, 144, 178	4
Beylerbeylerine Yazılan Hkm	68,73, 107, 150, 161, 181,	5
Beylerbeyi Yazılan Hükümler	74, 161,	2
Dizdarlara Yazılan Hükümler	9, 11, 26, 28, 33, 40, 41, 44, 167,	9
Hanlara Yazılan Hükümler	11,	1
İskele Eminlerine yazılan hkm	139,	1
İşerlerine Yazılan Hükümler	2, 6, 7, 8, 14, 18, 23, 43,51, 65, 75, 76, 77, 78, 86, 87, 91, 95, 99, 105, 108, 123, 131, 142, 148, 152, 155, 165, 66, 183, 188, 194, 198, 199, 201, 209, 210	37
Kadırlara Yazılan Hükümler	1, 2, 3, 6, 7, 8, 10, 13, 14, 17, 19, 21, 23, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52,53, 54, 55, 56, 58, 59, 61, 63, 64, 65, 66, 69, 70,7 2, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 111, 113, 115, 116, 118, 119, 122, 123, 124, 126, 128, 130, 131, 132, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 148, 149, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 160, 163, 165, 170, 171, 176, 182, 183, 184,185, 187, 188, 190, 194, 195, 198, 199, 201, 203, 204, 206, 209, 210, 211, 212	132
Kaim-i Makamına Yazılan Hükümler	42, 62	2
Kasabat Ve Kurra Zabıtlere Yazılan Hükümler	1, 25, 87,	2
Kassamlara Yazılan Hükümler	13	1
Kethudayerlerine Yazılan hk.	8,	1
Mirzalara Yazılan Hükümler	101, 146, 147	3
Mollalara Yazılan Hükümler	48,	1
Mütesellimlere Yazılan Hükümler	4,15, 39, 46, 54, 56, 63, 91, 111, 118, 119, 157, 171, 177, 206,	15
Mütevellilere Yazılan Hükümler	10, 19, 38, 40, 44, 46, 55, 70, 88, 139, 152, 199, 203,	13
Naiblere Yazılan Hükümler	62, 63,	2
Nazırlara Yazılan Hükümler	28, 44, 170,	3
Serdarlara Yazılan Hükümler	2, 5, 7, 8, 13, 15, 34, 43, 46, 51, 54, 55, 56, 70,75, 76, 77, 78, 79, 86, 87, 91, 95, 105, 108, 122, 123, 139, 140, 141, 145, 146, 148, 159, 165, 176, 187, 188, 198, 201, 206, 209, 210	43
Tatar Karyelerine Yazılan Hükümler	5,	1
Valilere Yazılan Hükümler	11,	1
Veziirlere Yazılan Hükümler	184	1
Voyvodalara Yazılan Hükümler	10, 68, 71, 93, 103, 127, 129, 133, 134, 158, 162, 166, 168, 169, 172, 175, 180, 192, 196, 197, 200,	19
Yalı Ağasına Yazılan Hükümler	1,5, 9, 24, 35, 42, 43, 57, 80, 106, 137, 154, 164, 173,174, 186, 193,	17
Yeniçeri Serdarlarına Yazılan Hükümler	2,7, 8, 13, 15, 54, 55, 56, 70, 75, 76, 77, 78, 86, 87, 91, 95, 122, 123, 148, 159, 165, 176, 187, 209, 210	26

2.3. HÜKÜMLERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.3.1. Araba İle İlgili Hükümler

159, 162, 166, 183

2.3.2. Bargir ve Koyun İle İlgili Hükümler

6, 19, 23, 50, 83, 87, 105, 108, 134, 140, 146, 158, 166, 168, 167, 197, 202,

2.3.3. Cehrin Seferi İle İlgili Hükümler

210

2.3.4. Çeşitli Vergiler Ve Vergilerin Toplanması İle İlgili Hükümler

49, 64, 66, 94, 101, 102, 105, 109, 111, 118, 124, 149, 163, 171, 201

2.3.5. Dirlik Tevcihi İle İlgili Hükümler

60

2.3.6. Demir İle İlgili Hükümler

212

2.3.7. Dolandırıcılık İle İlgili Hükümler

144

2.3.8. Elçi İle İlgili Hükümler

108

2.3.9. Eşkıyalık İle İlgili Hükümler

7, 26, 46, 58, 59, 68, 88, 92, 93, 103, 104, 122, 127, 169, 175, 177, 188, 189, 208

2.3.10. Gümrükler Ve Gümrüklere Gelen Mallar İle İlgili Hükümler

61, 129, 212

2.3.11. Halk Arasındaki Anlaşmazlıklar İle İlgili Hükümler

115, 117, 133, 136, 144, 182, 184

2.3.12. Hınta, Şa‘ir, Dakik, Zahir İhzarı İle İlgili Hükümler

1, 2, 13, 43, 51, 52, 53, 54, 55, 65, 70, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 91, 92, 96, 98, 118, 123, 124, 130, 135, 138, 139, 141, 146, 152, 155, 156, 203, 209, - 89, 137, 147, 148, 164,

2.3.13. İdarecilerin Halka Zulmetmesi İle İlgili Hükümler

34, 36, 57, 72, 90, 135, 211

2.3.14. Kal‘a Ta‘miri Ve Kal‘a Binası İle İlgili Hükümler

170, 178, 179

2.3.15. Kışlattırma, Kışlak Ta‘yin Olunması İle İlgili Hükümler

63, 73, 75, 76, 77, 78, 83, 86, 87, 95, 107, 112, 150, 159, 194, 197, 199, 203, 210

2.3.16. Kereste İle İlgili Hükümler

196

2.3.17. Köprü Ve Cisir Binası İle İlgili Hükümler

172, 180, 192

2.3.18. Nakil Ve İskân İle İlgili Hükümler

128, 145, 146, 151, 176, 187

2.3.19. Sefere Çıkılması Ve Sefer Hazırlığı İle İlgili Hükümler

158

2.3.20. Şer‘i Davalar İle İlgili Hükümler

45, 48, 67, 71, 85, 97, 110, 113, 116, 120, 126, 127, 132, 136, 143, 195, 209,

2.3.21. Ta‘yin İle İlgili Hükümler

62, 73, 74, 131, 142, 173, 174, 175, 200

2.3.22. Vakıf Ve Vakıf Arazileri İle İlgili Hükümler

119, 204, 205

2.3.23. Yağma Ve Esir İle İlgili Hükümler

106

2.3.24. Zehirlleme, Boğma, Katl Olayları İle İlgili Hükümler

121, 130, 134, 143, 154

2.3.25. Muhtelif Meseleler İle İlgili Hükümler

69, 99, 125, 153, 157, 160, 161, 178, 181, 186,190, 191, 193, 198, 206,

Hükümlerin Muhtevası	Hüküm No	Hüküm Sayısı
Araba İle İlgili Hükümler	159, 162, 166, 183,	4
Bargir İle İlgili Hükümler	6, 19, 23, 50, 83, 87, 105, 108, 134, 140, 146, 158, 166, 167, 197, 202,	16
Çehrin Seferi İle İlgili Hükümler	210,	1
Çeşitli Vergiler Ve Vergilerin Toplanması İle İlgili Hükümler	49, 64, 66, 94, 101, 102, 105, 109, 111, 118, 124, 149, 163, 171, 201,	15
Dakik İle İlgili Hükümler	2, 80, 82,	3
Dirlik tevcihi İle İlgili Hükümler	60,	1
Dolandırıcılık İle İlgili Hükümler	114,	1
Elçi İle İlgili Hükümler	108	1
Eşkıyalık Hükümleri İle İlgili Hükümler	7, 26, 46, 58, 59, 68, 88, 92, 93, 103, 104, 122, 127, 169, 175, 177, 188, 189, 208,	19
Gümrükler Ve Gümrüklere Gelen Mallar İle İlgili Hükümler	61, 129, 212	3
Hınta İle İlgili Hükümler	146,	1
Halk Arasındaki Anlaşmazlıklar İle İlgili Hükümler	115, 117, 133, 136, 144, 182, 184,	7
İdarecilerin Halka Zulmetmesi İle İlgili Hükümler	34, 36, 57, 72, 90, 135, 211	7
Kal'a ta'miri ve Kal'a binası İle İlgili Hükümler	170, 178, 179	3
Kereste İle İlgili Hükümler	196,	1
Kışlattırma, kışlak ta'yin olunması İle İlgili Hükümler	63, 73, 75, 76, 77, 78, 83, 86, 87, 95, 107, 112, 150, 159, 194, 197, 199, 203, 210,	19
Koyun İle İlgili Hükümler	168,	1
Köprü ve cisir binası İle İlgili Hükümler	172, 180, 192,	3
Muhtelif Meseleler İle İlgili Hükümler	69, 99, 125, 153, 157 160, 161, 178, 181, 186, 190, 191, 193, 198, 206,	15
Nakil ve iskân İle İlgili Hükümler	128, 145, 146, 151, 176, 187,	6
Sefere Çıkılması Ve Sefer Hazırlığı mühimmat İle İlgili Hükümler	158,	1
Şa'ir İle İlgili Hükümler	1, 2, 13, 43, 51, 52, 53, 54, 55, 65, 70, 75, 76, 78, 79, 81, 84, 91, 92, 96, 98, 118, 123, 124, 130, 135, 138, 139, 141, 152, 155, 156, 203, 209,	34
Şer'i dava İle İlgili Hükümler	45, 48, 67, 71, 85, 97, 110, 113, 116, 120, 126, 127, 132, 136, 143, 195, 209,	17
Ta'yin İle İlgili Hükümler	62, 73, 74, 131, 142, 173, 174, 175, 200,	9
Vakıf Ve Vakıf Arazileri İle İlgili Hükümler	119, 204, 205,	3
Yağma ve esir İle İlgili Hükümler	106,	1
Zahire İle İlgili Hükümler	89, 137, 147, 148, 164,	5
Zehirlenme olayı, boğma, katl İle İlgili Hükümler	121, 130, 134, 143, 154,	5

2.4. 97 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİNİN HÜKÜM ÖZETLERİ

Hüküm 1: Tatar köylerinde bulunan arpanın nakli için Sarate? Kadısı'na ve bağlı Tatar köyleri zabitlerine yazılan hüküm.

Hüküm 2: Her bir hâneden gönderilmesi fermân olan ancak gönderilmeyen arpa ve buğdayın her kilesine ikişer guruş olmak üzere tamamının görevli olanlara teslim edilmesi için Hermun Kadısı'na ve Yeniçeri Serdarına, Ayan-ı Vilâyete, işerlerine yazılan hüküm.

Hüküm 3: Bin seksen sekiz senesine mahsup olmak üzere Silistre Sancağı kıptilerinden belirtilen cizyelerin alınması için Niğbolu, Yanbolu kadılarına yazılan hüküm.

Hüküm 4: İsakcı Köprüsünün tamiri için görevlendirilegelen reaya ile mimarbaşları ve köprü için gerekli malzemenin temini ve bir an önce gemilere yüklenerek İsakcı'ya gönderilmesi için Boz'an mütesellimine ve Ayân-ı Vilâyete yazılan hüküm.

Hüküm 5: Ordu-yu Hümâyûn'un harpte kullanması için yol üzerinde olan köylerde ulakların ulaşması halinde yeterli miktar at verilmesi için Yalı Ağasına, İsakcı ya varınca yol üzerideki Tatar karyeleri serdarlarına yazılan hüküm.

Hüküm 6: Gönderilen ulaklardan başka menzil atı verilmesi için ellerinde emr-i şerîf olup ibraz itmeyenlere fermân dışı at verilmemesi için İsakcı Kadısı'na ve a'yan-ı vilâyete yazılan hüküm.

Hüküm 7: Eşkîya taifesinden bazıları yeniçeri ağasıyla İsakcı ahalisini rahatsız ettikleri ve sözkonusu kişilerin şer-i hukuğa göre cezalarını vererek ahaliyi eşkıyadan kurtarması için İsakcı Kadısı'na ve mütevellisine ve yeniçeri serdarına yazılan hüküm.

Hüküm 8: Fermanla belirtilen miktar onun görevlendirilen mübaşir aracılığıyla bir an önce Ordu-yu Hümâyûna ulaştırılması için Akkirman Kadısı'na Ve Kethüdayerine, Yeniçeri Serdarına, İşerlerine yazılan hüküm.

Hüküm 9: Ukrayna ve Boğdan ve Leh’de yakalanan esirleri, eşyaları ile birlikte tamamenin Ordu-yu Hümâyûna gönderilmesi için Yalı Ağasına, Rum Petro Oğli Lor? Mehmede, Nogay’a, Bucak Dizdarlarına yazılan hüküm.

Hüküm 10: Saliha nam hatunun ‘arzıhal idüp hakkını istemesi üzerine İsmâ‘il Kadısı’na, Mütevellisine şer‘ i davasının görülmesi için yazılan hüküm.

Hüküm 11: Umur-u mühimme yazılan ‘ali zide kadruhu ile adamlarının postadar olduklarına dair Benderden Kırım Hanına, Bosna Valisi Ahmet Paşaya Varup Gelince Yol Üzerine Vaki Kal‘alara, Kal‘a Dizdarlarına, Neferat Ağalarına yazılan hüküm.

Hüküm 12: İsaccıda korunan arpanın Kili, İsmâ‘il, İbra‘il ve İsaccıda bulunan gemilere yüklenerak bir an önce Ordu-yu Hümâyûna ulaştırılması için İsaccı Köprüsü Muhafazasında Olan Ahmad Bege yazılan hüküm.

Hüküm 13: İsaccıda miri ambarlarında korunan zahirenin nakli için İsaccı Kadısı’na, Kasamsına, Yeniçeri Serdarına Maçın Üzerine görevlendirilen Havasa yazılan hüküm.

Hüküm 14: Ordu-yu Hümâyûna araba götürmekle görevlendirilen ancak bu görevlerini yapmayarak firar eden zımmîlerin bulunarak Ordu-yu Hümâyûna teslim edilmesi için Ordu-yu Hümâyûnda İsmâ‘ile Varup Gelüp Yol Üzerindeki Kadılara, İşerlerine yazılan hüküm.

Hüküm 15: Karaman Beglerbegisi Ahmed dame ikbalehu Sefer-i Hümâyûna gider iken Şumnu adlı menzil yakınlarında eşyaları çalındığı; soyguncuların yakalanarak eşyaların geri alınması ve soyguncuların gönderilen mübaşire teslim edilmesi için Niğbolu Sancağı Mütessellimine, Yeniçeri Serdarına yazılan hüküm.

Hüküm 16: Eflak ve Boğdan Voyvodasına, Özi yakınlarında yapılması fermân olunan kale hidmetine atanan ırğat ve arabaların bir gün önce ilgili yere ulaştırılması için yazılan hüküm.

Hüküm 17: Sefer-i Hümâyûna görevlendirilen ancak görev yerlerine varmayan dört bölüğün bir an önce Ordu-yu Hümâyûnuma ulaştırılması yönünde yazılan hüküm.

Hüküm 18: Kale hizmetine görevlendirilen Bosna ve Özi eyaletlerinin mollaları? Ve züema ve erbabı ti‘marında bazıları görevlendirildikleri yere varmayıp bu önemli görevin ertelenmesine sebep oldukları ve bahsi geçenlerin bir an önce görevlendirildikleri yere varmaları için yazılan hüküm.

Hüküm 19: İsakcı menzilhânesinde sürücülü altı at gönderilmesi için İsakcı Kadısı’na Ve Mütevellisine fermân yazıldı.

Hüküm 20: Özi’de salyanelerini vermemek için bahâne uyduranların durumlarının değerlendirilmesi ve salyanelerini vermeyenlerin isim ve resimleriyle bildirilmesi için Kaliron Sancakbeyi’ne, Özi Kadısı’na yazılan Hüküm

Hüküm 21: Ali ve Hasan adlı kimseler Lofçada beş altı kişiyi katl ettikleri şer‘ i usullere göre yargılanıp haklarında verilen hükümün uygulanması için Niğbolu Kadısı’na yazılan Hüküm.

Hüküm 22: Fehinceye tayin olunan İsmâ‘il çorbacıyı yanındakiler ile birlikte sağlam ve güvenli bir şekilde Fehinceye ulaştırılması için Boğdan Voyvodasına gönderilen hüküm.

Hüküm 23: Akkirman’da Ordu-yu Hümâyûna gelmesi gereken İsak efendinin kendisine ve adamlarına yeterli miktar at verilmesi ve güvenli bir şekilde ordu-yu Hümâyûnuma ulaştırılması için yazılan hüküm.

Hüküm 24: Bucak ve Nuğayi Tatar taifesinin tamamen atlara binip geride bir fert kalmamamak üzere bir gün önce ordu-yu Hümâyûna gelmeleri için Yalı Ağasına yazılan hüküm.

Hüküm 25: Tatar taifesi Mustafa molla mübaşeretıyla vazifeden irsal vardıkları yerlerde elişer araba tedarik ve birbirinize emin ve salim ve vazifelerin ulaştırılması için yazılmıştır

Hüküm 26: Yol kesici eşkıyalardan İsakcı mütevellisi Ömer’in elinde hapis olan gayrimüslim ( ) nam haraminin, sefer-i Hümâyûn başlayıncaya kadar İsakcı kalesinde tutuklu kalması için İsakcı Kadısı’na Ve Dizdarına yazılan hüküm.

Hüküm 27: Vidin ve Silistre Ve İlbeyi Kapudanlarının Doğan kalesi hizmetine görevlendirildiklerine dair yazılan hüküm.

Hüküm 28: Doğan kalesi yakınlarında yapılması fermân olan kaleye kal‘abaşı olarak görevlendirilen kişinin yandakilerle birlikte korunması ve Kanice’ye

bağlı Kili de bu emrin ulaştırılarak bahsi geçenlerin Öziye güvenlik içinde ulaşmalarının sağlanması içinyazılan hüküm.

Hüküm 29: Sefer-i Hümâyûn için Kazâ-i mezbûrda onbin akçenin tahsîl olunması için Hersek Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 30: Erbab-ı nehir Ahmed adlı sipahinin Ordu-yu Hümâyûna mektub gönderüb tahsîli istenen verginin ertelenmesini talep etmesi üzerine Erzurum Kadısı Mehmede konu ile ilgili yapması gerekenleri ifade eden hüküm.

Hüküm 31: Kili Akkirman Bender ve Niğbolu ile Akkirman sancaklarında yaşayan gayr-i Müslimlerden alınan cizyenin tahsîliyle alakalı Silistre Niğbolu Sancaklarındaki Kadılara yazılan hüküm.

Hüküm 32: Yabancı gemilerden ve gemicilerden bac cizyesi aldıkları için Kili iskelesine yabancı gemi gelmediği ve cizye alınmaması yönünde Kili Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 33: Akkirman kadısı Mehmed mektub gönderup yetmiş yedinci cema'atin yoldaşı Karahasan zabıt ma'rifetiyle yakalanıp ıslah edilmesi için Kili Kalisinde hapis olunması için Kili Kadısı'na Ve Dizdarına yazılan hüküm.

Hüküm 34: ( ) Nam hatunun evini basan Mustafa adlı yeniçerinin hasmıyla davaları görülünceye kadar ıslahı için Tuzla Kalesinde tutuklu kalması için Babadağı Kadısı'na ve Yençeri serdarına yazılan hüküm.

Hüküm 35: Sefer-i Hümâyûna için çok asker lazım olduğu yönetiminde olan Nogay mirzalarından evlerinde birer adam kalmak üzere belirtilen taifenin tamamını kaldırıp görevlendirildikleri Sefer-i Hümâyûnda mevcud ettirmesi için Yalı Ağasına yazılan hüküm.

Hüküm 36: Boğdan ve Eflak'da bazı levend taifesi reayayı rahatsız ettikleri belirtilen gurubun haklarından gelinmesi hakkında yazılan hüküm.

Hüküm 37: Belirtilen hilatlerin gönderilen Tatar ağalarından (isim yok....) zîde kadruhuya teslim edilmesi ile alakalı Kaliron Sancakbeyi'ne Ve Özi Kal'ası Dizdârına yazılan hüküm.

Hüküm 38: Doğan Kal'ası yakınlarında yeniden yapılması ferman olan kalelere gönderilmesi istenen İsakcı ve Tulca Kalelerinde bulunan topların gemilere

ve kayıklara yüklenip bir gün evvel Özi Kalesine ulaştırılmasıyla alakalı İsakcı'da Sur Muhafazasına görevli Bey Ve Mütevellisine yazılan hüküm.

Hüküm 39: Doğan Kal'ası kurbunda müceddeden binası fermân olan Kal'alar hizmetine memur olan Destûr-ı Mükerrer Bosna Valisi Vezir Ahmed Paşa'nın yanına memur bulunmaları için Vidin Ve Fethü'l-İslam Mütesellimine Ve Hırsova Ve İbrail Kapudanlarına yazılan hüküm.

Hüküm 40: Doğan Kal'ası yakınlarında yeniden yapılması ferman olan kalelere gönderilmesi istenen topraklar gönderilen mübâşir aracılığıyla yeterli miktar çeşitli mühimmatın gemilere ve kayıklara yüklenerek Özi Kalesine ulaştırıp Kale Dizdarlarına teslim tmeleleri için Akkirman Ve Kili Ve İsakcı Ve Tulca Kadılarına Ve İsakcı Mütevellisi'ne Ve Zikrolunan Kazâlarda Vâkı' Kalâ' Dizdarlarına Ve Ayân-ı Vilâyete yazılan hüküm.

Hüküm 41: Akkaş ve Deli Bekir kişilerin vardıkları saat Kal'abend edilmesi için Bender Kadısı'na ve Kal'a Dizdarı'na yazılan hüküm.

Hüküm 42: Boz'da Ordu-yu Hümâyûn'a gelmek üzere hâzır olan zahirelerin bir an önce Ordu-yu Hümâyûn'a ulaştırılması hususunda Kengiri Sancağı Beyi Hüseyin Dâme İzzehuya Ve Yalı Ağası Kaim-i Makamı'na yazılan hüküm.

Hüküm 43: İsakcı'da ambarlanmış ve gemiler ile İstanbul'a nakli fermân olan yüz bin keyl-i İstanbulî arpanın İsakcı İbrail ve Babadağı ve Maçın ve Tulca Kazâlarına nakleylemek için İbrail Ve Babadağı Ve Maçın Ve Tulca Kadılarına Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarlarına Ve İşerlerine yazılan hüküm.

Hüküm 44: İsakcı ve Tulca ve Kili Kalelerinde olan toplardan yüz kadar top Doğan Kalesi yakınlarında yeni yapılan Kalelere gönderilmek üzere gemilere yüklenip ve acele gönderilmesi için yazılan hüküm.

Hüküm 45: ... nâm kimsenin şer'î davası görülünceye kadar firâr etmemesi için tutuklamaları için Özi ve Akkirman ve Bender Kili ve İsmail Geçidi Kadılarına hüküm yazılmıştır.

Hüküm 46: İsakcı, Babadağı, Silistre, Hırsova Ve İbrail bölgesinde eşkıyalar meydana çıkmış olduğu; eşkıyaların yakalanıp cezalarının verilmesi için İsakcı, Babadağı, Silistre, Hırsova Ve İbrail Kadılarına Ve Silistre Sancağı

Mütesellimi'ne Ve İsakcı Ve Babadağı Mütevellilerine Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarlarına hüküm yazılmıştır.

Hüküm 47: Zikrolunan mahallere gereklilik nedeniyle gönderilenlerin vardıkları yerlerde güvenli bir şekilde yerlerine ulaşmalarının sağlanması konusunda özen gösterilmesi için hüküm yazılmıştır.

Hüküm 48: Tatar taifesinin şer'i davalarının hak ve adalet ile görülmesi için Akkirman'da bir nâib tayin olması hususunda yazılan hüküm.

Hüküm 49: Önceden zabt oluna geldiği üzere belirtilen mukataa mahsûlünden Özi Beylerbeyisi olanlara hisse tayin olunması hususunda Maliye tarafından verilen emr-i şerîf.

Hüküm 50: İsakcı Kazâsından alınan menzil atı ile bir sürücünün Tulca menziline gönderilmesi için Tulca Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 51: Sefer-i Hümâyûndan avdet edecek asâkir-i Mansûre için Bender'den İsakcı'ya varınca beher menâzile zehâyir ihzârı için Kili Kadısı'na ve nâzırına ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarlarına ve ayân-ı vilâyet işlerine yazılan hüküm.

Hüküm 52: Sefer-i Hümâyûndan dönecek askerler için Bender'den İsakcı'ya kadar her menzile zahire konulması gönderilen mübâşir aracılığıyla belirtilen menzile yeterli miktar odun ve ot tedarik edilmesi için Bender Kadısı'na ve Kâim-i makamı'na ve Alaybeyisi'ne yazılan hüküm.

Hüküm 53. Hümâyûndan dönecek askerler için Bender'den İsakcı'ya kadar her menzile zahire konulması gönderilen mübâşir aracılığıyla Koşan menziline gönderilerek hazır edilmesi belirtilen menzile kifâyet mikdarı hatab ve kiyah tedarik ve tahsîl ve kabzına memur olanlara teslim hâzır âmâde eylemeleri için yazılan hüküm.

Hüküm 54: İşbu sene-i mübârekede sefer-i Hümâyûndan dönecek askerler için sözkonusu menzilde yeterli miktar odun ve ot tedarik edilmesi ve toplamakla görevli olanlara teslim olunması için yazılan hüküm.

Hüküm 55: Sefer-i Hümâyûndan dönecek askerlerin zahire, ot ve odun ihtiyacının karşılanması için ve ilgili kazalarda hazır hale getirilmesi yönünde yazılan hüküm.

Hüküm 56: Karaman Beylerbeyisi Ahmed dâme ikbaluhu Ordu-yu Hümâyûn'a arz-ı hal gönderip firar eden hizmetkârların ve zimmetinde üç yüz yetmiş kuruş hakkı olan Şatır Hüseyin İbrahim'in Niğbolu Kales'nda tutuklu olmasıyla bahsi geçen İbrahim'de olan ol nakitin tahsîl olunması için yazılan hüküm.

Hüküm 57: Boğdan reayalarından Leska ve Efrayim ve Anderye isimli Zimmîler Ordu-yu Hümâyûn'a arz-ı hal edip mallarının ellerinden alındığı ve mallarını şeriat üzere geri almak istedikleriyle alakalı hüküm.

Hüküm 58: Akkirman'da otuz yedi bölüğün ocak çavuşlarından Puşulioğlu Mehmed Çavuş'un haydutları çıkması üzerine haydutların bertaraf edilmesi için Ömer Çavuş zide kadruhunun mübâşir tayin olunduğuna dair Akkirman Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 59 El-Hâc Seydi'nin uhdesindeki görevi yapmaya kadir olmadığı yerine Akkirman'da sâkin olan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân İbrahim zide kadruhunun tayin olunduğuna dair Akkirman Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 60: Bosna ve Karahisar-ı Şarkî ve Özi eyâletindeki kalelerin korunmasını belirtilen bölgedeki dirlik sahiplerinin sağlaması aksi takdirde dirliklerin bu işi yapacak olanlara verilmesi hususunda yazılan hüküm.

Hüküm 61: Boğdan Voyvodası Düka Voyvoda Kalas İskeleyi'nin Boğdan Vilâyetinin muayyen iskeleyi olduğunu belirtmesi üzerine; alınan Gümrük vergilerinin buna göre düzenlenmesi gerektiği ile ilgili Maçin ve İbrail Kadılarına yazılan hüküm.

Hüküm 62: Bender Alaybeyi Mehmed'in görevinden ayrılması ile ilgili yazılan hüküm yazılmışdır.

Hüküm 63: Hersek Sancağına mutasarrıf olan Mehmed dâme ikbaluhunun bu kış Bender muhafazasında kalması ve yeterli miktar ev ve ahır hazırlayıp zamanı gelinceye kadar kışlattırılması için Bender Kadısı Nâibi'ne ve Mütessellimi'ne yazılan hüküm.

Hüküm 64: Livâ-i mezbûr ileri gelenlerinden bazı kimselerin vergilerini vermede muhalefet ettikleri vergilerin kanun gereği toplanması için Hersek Sancağında olan Kadılara yazılan hüküm.

Hüküm 65: Âsitane-i Saadet'e gönderilmesi fermân olan mîrî arpanın yüklenmesi için gemi tedariki için sözkonusu iskelelerde boş bulunan gemileri İsakcı iskelesine getirmek üzere Kili Ve İsmailgeçidi Ve Tulca Kadılarına Ve Zikrolunan Kazâlarda olan Müteveli Nuzzar Vesâir İşlerine yazılan hüküm.

Hüküm 66: Sipahiler arasındaki yer hududu tartışmasının kanun ile çözülmesi için yazılan hüküm.

Hüküm 67: Mazgirt Torçor isimli köy halkının aralarındaki arazi ihtilafının çözülmesi için Diyarbekir Beylerbeyisi Dâme İkbaluğu Ve Çemişkezek Sancağı Beyi Dâme İzzehuya yazılan hüküm.

Hüküm 68: İsakcı Kalesi'nda hapis olan Vaslaka? adlı eşkıyanın Boğdan'a varıp diğer eşkıya arkadaşlarını bulup tutuklatması hususunda Boğdan Voyvodası Düka Voyvodaya yazılan hüküm.

Hüküm 69: Silistre alaybeyi Ahmed ile Silistre ve Tekfurgölü nahiyelerinin çeribaşılarının Ordu-yu Hümâyun'a gelmeleri gerektiği ve gönderilen mübâşirler aracılığıyla gönderilmeleri için Silistre ve Tekfurgölü Kadılarına yazılan hüküm.

Hüküm 70: İsakcı'dan Âsitâne-i Saadete naklolunacak mîrî arpanın yüklenmesi ve İsakcıya gönderilerek korumaya görevli olanlara teslim edilmesi için İsmail Kadısı'na Ve Müteveli Ve Yeniçeri Serdarı Ve Kethüdayerine yazılan hüküm.

Hüküm 71: Eflak'a bağlı Bükreş Kazâsında ticaret yoluyla sâkin olan Sürücü Oğlu demekle bilinen Celeb Baki ile İbrail Nazırı Süleyman'ın kefalet hususunda hesabı olduğu davalarının görülmesi için Eflak Voyvodası Şeryani? Voyvoda'ya hüküm yazılmışdır.

Hüküm 72: İbrail kazasında emlak ve arazi tasarruf edenlerden bazıları vergilerini vermemekle birlikte başkalarını da bu yönde engelledikleri; kanunlara göre hareket edilmesi için İbrail Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 73: Bender muhafazasına tayin olunan Özi Beylerbeyi Hüseyin Paşa'ya bir an önce görevine başlaması için yazılan hüküm

Hüküm 74: Özi Beylerbeyi olan Hüseyin dâme ikbâlehunun Bender Kalesi muhafazasına tayin olduğuna dair hüküm.

Hüküm 75: Babadağ'ında kışlamaları fermân olan yeniçeri ocağının belirlenen süre kışlattırılması hususunda Tırnova Kadısı'na Ve Kethüdayerine Ve Yeniçeri Serdarına Ve Ayân-ı Vilâyet İşlerine yazılan hüküm.

Hüküm 76: İsakcı'da birikmiş olan arpadan belirtilen menzillere yeterli gönderilmesi; yeterli miktar ot ile odun tedariki ve korunması ile görevlendirilenlere teslim edilmesi için Çardak Kadısı'na Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarı Ve Ayân-ı Vilâyet İşlerine hüküm yazılmıştır.

Hüküm 77: Lofca Kazâsının kışlak tayin edildiğine dair Lofca Kadısı'na Ve Kethüdayerine Ve Yeniçeri Serdarına Ve İşlerine hüküm yazılmıştır.

Hüküm 78: Varna kazasının, seferden dönen askerler için kışlak olarak belirlendiğine dair hüküm.

Hüküm 79: Sefer-i Hümâyûnumdan dönecek yüz altmış katar mîrî hîrfeler Edirne etrafına varınca yol üzerinde olan mahallerde çekdirilmeyip yeterli miktar arpa ve samanın tedarik olunması hususunda yazılan hüküm.

Hüküm 80: 1088 senesinde Koşan Mutasarrıfı'nda kalan yirmi bin vukiyye unun Babadağı kışlasına gelmesi gerektiği Koşan halkı ve Yalı köyleri belirtilen miktar unu çuvallayıp İsmail İskelesine göndermesi için yazılmıştır.

Hüküm 81: Gönderilmesi fermenla istenmiş ancak yerine ulaştırılmayan arpanın Kili İskelesine getirilmesi için Kili ve Sarana Kadılarına hüküm yazılmıştır.

Hüküm 82: 1090 senesinde Akkirman Kazâsında askerler için satın alınması fermân olan unun yedi yüz elli keyl un zimmetlerinde bâkî kalmağla gönderilen mübâşir aracılığıyla zıkr olunan unun tamamını alıp Babadağına gönderilmesi için Akkirman Kadısı'na yazılmıştır.

Hüküm 83: Sefer-i Hümâyûndan dönen topçu ocağının on altı kişisiyle elli beş baş atları ile kışlamaları için gerekli olan damların, ahırların hazırlanması; atlarına saman hazırlanması için Mangalya Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 84: Hırsova Kazâsı'nın 1089 senesinde olan geçici vergilerin ve konaklama bedellerin karşılığında fermân olan un ve arpanın teslim edilmesi hususunda belirtilen kazanın Reisi Efendiye katibleriyle defterdarına kışlak tayin olunması konusunda hüküm yazılmıştır.

Hüküm 85: Kimi Müslüman kimi kâfir kırk kadar kişi, Östeban adındaki Zımmînin evini basıp nikâhlısını alıp başka bir zımmiye verdiği ve kendisine zulm edildiğini bildirerek nikâhlısının geri alınması için Varna Kadısı Naibine yazılmışdır.

Hüküm 86: Hacıoğlu Pazarı kazasının uygulanageldiği üzere kışlak tayin edildiğine dair yazılan hüküm.

Hüküm 87: Hâlâ Devlet-i Aliyye tarafına gönderilen Abd ve Haydarî için güvenilir yerlerde konaklanması ve davarlara ahurlar tedârik edilmesi, geceleri bekçiler verilerek beklettirilmesi konusunda Babadağı'ndan Asitane'ye Varınca Yol Üzerinde Kadılara, Kethüdayeri, Yeniçeri Serdarı, Ayana, İşerleri, Kasaba Ve köy Zabıtlarına hüküm yazılmışdır.

Hüküm 88: İsmail kasası sakinlerinden dört kişi Boğdan'a giderken önlerine eşkıyaların çıktığı malılarını gasp eylediği mağdurların durumu ile gerekenin yapılması için İsmail Kadısı'na ve mütevellisine hüküm yazılmışdır.

Hüküm 89: Kazâdan Kazâya Mîrî zahire nakletmek için cerehor verilmesi için Tekfurgölü Kadısı'na hüküm yazılmışdır.

Hüküm 90: Antik Özi Kalesi ahalisi ihtiyaçları için ocaklık tayin olunan Silistre, Ruscuk, Tutrakan, Hırsova mukata'alarının gelirlerinden bir miktar verdiği ancak belirlenen miktarı vermediği yerinde kanun üzere davalarının görülüb ihkak-ı hak olunması için Kaliron Beyi'ne ve Kadısı'na hüküm yazılmışdır.

Hüküm 91: Silistre kazasının bin seksensekiz ve seksen dokuz senesinden bin iki yüz doksan altı kuruş vergi borcu kaldığı belirtilen meblağın tahsil olup Ordu-yu Hümâyûn hazinesine teslim olunması için Silistre Kadısı'na, Mutesellimine, Kâim-i Makâmına, Kethüdayeri, Yeniçeri Serdarı, Ayân-ı Vilayet İşerlerine hüküm yazılmışdır.

Hüküm 92: Balçık İskeleyi'nde batan yedi gemiden kurtulan adamları geceleyin bazı eşkıya katlettiği ve yanlarında bulunan nakit para ve eşyaları yağma ettikleri belirtilerek eşkıyaların yakalanıp Babadağı'dna davaları görülmek üzere hazır bulundurulmaları için fermân-ı âlî-şân çıkmıştır.

Hüküm 93: Boğdan'a bağlı Sarıçeker'de Çakalo adlı köyde Sakamyon veled-i Nikfor adındaki Zımmînin evinde misafir iken malum Zımmîler ismi

belirtilenleri katlettiği ve katillerin yakalanarak gönderilen görevliye teslim ve Babadağı'dna hazır eylenmesi emrim olmuştur.

Hüküm 94: Avârız-ı mîrî bakayasından Silistre Kazâsında bakı kalan mikdarın mevcut olan köylere taksim edilerek ve bir gün evvel şer' ve kanun üzere tahsîl olunması hususunda Silistre Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 95: Prevadi kasabası kadısının dört ağalık Sinan serdengeçdilerini kışlamağa güçlerinin yetmediğini bildirmesi üzerine önceki yıllarda olduğu gibi Kazâ-i mezbûrun kışlak tayin olunduğu hüküm yazılmışdır.

Hüküm 96: Kazâncık ve Niğbolu sancaklarının 1089 senesinde tahsîli fermân olan mîrî arpa önceden gönderilen ferman gereği hesap edildiği bir gün önce toplanıp yerine gönderilmesi uygulanageldiği gibi şer' ve kanun üzere tahsîl olunması emrim olmuştur.

Hüküm 97: Hezargrad Kazâsı ahalisinin vergilerini vermekte direndiği ve inat ettiklerini bildirip durumlarının şer' ve kanun üzere görülüb ihkak-ı hak olunması için Hezargrad Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 98: Ruscuk Nâibi, İsacıkı adlı bölgede nakli ferman olan arpanın gemilere yüklenmesinin güçlerini aştığını belirtmesi üzerine; Şumnudan yüz, Hezargrad Kazâsından seksen, Eskicuma'dan kırk, Ruscuk Kazâsından seksen cerehorun iskelesinde çalışmaları yönünde yazılan fermândır.

Hüküm 99: Ruscuk Kazâsı ahalisi Ordu-yu Hümâyûn'a adam ve arzuhal gönderip bundan önce Şumnu kazasından yüz, Eskicuma kazasından kırk nefer bin seksensekiz senesinde vermediği öncedin gönderilen emir gereği tahsil olunması için yazılan hüküm.

Hüküm 100: Mehmed adlı kimse tapulu yerindeki değirmeni tamir etmek istediği ancak çevredeki değirmen sahiplerinin müsaade etmediğini bildirmesi üzerine Hezargrad Kadısı müvellâ tayin olması ve o bölgede kötü niyetli olmayan insanlardan sorup sağlıklı keşf ve kanıt bulması için hüküm yazılmıştır.

Hüküm 101: Nogay Tatarlarının vermeyi taahhüt ettikleri onbin kuruşun sekizbinbeşyüz kuruşunu görevlendirilen mübâşire teslim etmeleri için hüküm yazılmışdır.

Hüküm 102: İsakcı'da Ahmed Bey köprü hizmetini yürütürken öldüğü merhumun yanında bulunan nakit ve eşyanın deftere kaydedilerek görevlendirilen mübâşire teslim edilerek Babadağı'na ulaştırılması için hüküm yazılmıştır.

Hüküm 103: Eflak'a bağlı Gümrükçe köyü sakinlerinden Küpbaş Berofrab? nam Zimmîye misafir olan ( ) adlı kişiyi gece beş eşkıya ile birlikte öldürmeye kastederek dişini kırıp yanındaki eşya ve paraları alan Küpbaş ile ( ) adlı kişinin davalarının görülmesi için yazılan hüküm.

Hüküm 104: Akkirman bucağında çiftliklerde toplanan Tatarlar hırsızlık yaparak halkın eşya ve hayvanlarını çaldıkları; reayayı esir eyledikleri belirtilerek esirleri bırakmaları ve çaldıkları malları mübâşir aracılığıyla Boğdan'a gönderdikten sonra bunu başlatan Emir Ali'yi yakalayıp Babadağı'na getirilmesi yönünde fermân-ı âlîşân yazılmıştır.

Hüküm 105: Babadağı'ndan Devlet merkezine gönderilen mîrî hazinenin vardığı kazalarda ve geçidlerde güvenilen bekçilerce korunması gidecekleri zaman yanlarına at, araba ve silahlı adamlar verilerek emin ve sâlim bir şekilde bir sonraki kazaya teslim edilmesi ve böylece hazinenin ulaştırılması için yazılmıştır.

Hüküm 106: Emir Ali adındaki Tatar Akkirman bucağında olan Tatarlara eşkıyabaşı olup Boğdan vilâyetinde hırsızlık ve yağma yaptığı ve reayayı esir eyledikleri öğrenilmiş olup Mir Ali ve yandaşlarının yakalanarak gönderilen mübâşire teslim edilmesi ve Babadağı'nda hazır olması yönünde fermân yazılmıştır.

Hüküm 107: Niğbolu'nun emr-i şerîfle kışlak tayin olunduğuna ve eskiden olduğu gibi zahirelerinin alıverilüp zamanına kadar kışlattırılması için yazılan hüküm.

Hüküm 108: Moskov Kralı tarafından gönderilen elçinin ve adamlarının güvenlik içinde ulaşması için dikkat edilmesi ve ihtimam gösterilmesi hususunda yazılan hüküm.

Hüküm 109: Balçık Kazâsında olan buzhânelerdeki karışıklığın engellenmesi ve bertaraf edilmesi için Balçık Kadısı'na hüküm yazılmıştır.

Hüküm 110: Bir kaç kişinin davalarının mahallinde görülerek hakkın tesis olunması için Varna Naibi'ne yazılan hüküm.

Hüküm 111: Silistre köylerinde ahaliden bazılarının dağıldığı toplam hane sayısının 825'e düştüğü ve köylülerin belirlenen kereste miktarını ödeyemediği ancak 107 hanenin ödeme gücü olduğunu bildirmeleri üzerine köylerin ödeme gücüne göre defter ve saliyaneleri görülerek, tarafsız ve art niyetsiz kimselerden sorulduktan sonra köylerin ödeyeceği miktarın belirlenmesi için Silistre Kadısı'na ve Mütesellimi'ne yazılan hüküm.

Hüküm 112: Sağ ve sol ulufeciler ocak ağalarıyla beraber 300 baş koyun 180 hizmetçileriyle beraber tamamına Varna kazasının kışlak tayin olunması ve erzakları ile zahirelerinin belirlenen miktar dahilinde tamamının karşılanması için Varna Kadısı'na, Kethudayerine, Yeniçeri Serdarına, Ayân-ı Vilâyet ve İşerlerine yazılan hüküm.

Hüküm 113: Mekkari arabalara yüklenen mîrî arpanın zayi olduğu için Mehmed isimli kimse altmış kuruşluk arpa alıp mîrîye teslim eyledikten başka yeni yapılan kalelerin yakınlarında bazılarının öküzleri zayi olduğu bazılarının arabalarının bozulduğu için öküz ve arabalar için her birine yüzyirmi kuruş harcadığı daha sonra harcanan akçeyi istediğinde ise vermedikleri hususunu bildirmesi üzerine mahallinde davalarının görülüp hakkın yerini bulması için Hacıoğlu Pazarı Kadısı'na hüküm verilmiştir.

Hüküm 114: Beşer adında birinin köy köy gezip halka zulmettiği, bundan başka Ali adında bir şahsın ise köy köy gezip kendini müfettiş olarak tanıtarak ahaliyi dolandırdığı, adı geçenin yakalanıp Ordu-yu Hümâyûna teslimi hususunda Varna Nâibi'ne yazılan hüküm.

Hüküm 115: Muharrem adındaki sipahinin timarını gasp eylediğini belirttiği diğer kimesne ile aralarındaki anlaşmazlığın ellerindeki beraatların ilgili defterden kontrol edilerek hakkın yerini bulması için Yanbolu ve İslimiye Kadılarına yazılan hüküm.

Hüküm 116: Kâvem adındaki hatunun Ordu-yu Hümâyûn'a arzuhalî üzerine eşinin kardeşleri ile aralarında çıkan miras konusunun hukuki davasının görülerek hakkın yerini bulması için Mangayla Kadısı'na Ve Kethüdayerine yazılan hüküm.

Hüküm 117: Veli adındaki kimse ile Ali adındaki kimsenin timar konusundaki anlaşmazlıklarının halli için Prevadi Nâibi'ne yazılan hüküm.

Hüküm 118: Ömer adındaki sipâhî bazı eşirra taifesiyle beraber olmakla mîrînin tahsiline engel oldukları ve ödenmesini geciktirdikleri ferman gereği ödenmesi gereken geri kalanının tahsili hususunda Silistre Kadısı ve Mütessellimi'ne yazılan hüküm.

Hüküm 119: Silistre Kazâsından fazla tahsîlat yapıldığı hususunda Mehmed zîde kadruhunun arzuhâli üzerine mevkufat defteri gereğince hesâb olunup fazla alınan akçe miktarının alıverilmesi için Silistre Kadısı'na Ve Mütessellimine hüküm verilmiştir.

Hüküm 120: Fazlı adlı kişi ile Varna sipahilerinden Bazaroğlu Mehmed adlı kimse ile arasındaki alacak verecek meselesinin şer'ile görülüp hakkın yerini bulması için Varna'da Ulufeciler Başağası ve Naibi'ne hüküm yazılmıştır.

Hüküm 121: El-Hâc Mustafa adındaki kimseyi nikahlısı Şehrî adındaki kadın incir ile zehir yedirip öldüğünü bildiren kızları ile Şehrî adındaki kadının davalarının hak ve adalet ilkeliri üzerine görülüp Şeriat hükümlerine göre yapılması gerekenleri yerinde icra etmesi için yazılan hüküm.

Hüküm 122: Hacıoğlubazarı kazasına tayin olunan kışlakçı serdengecdilerinden bazılarının kışlalarında durmayub diğer Kazâlarda gezüb zulm ve fesâd ittiklerinden başka bazı yerlerde Çingâne avratlarını zorla alıp götürüb kışlaklarında fışk üzre oldukları ve bu fasıkların yakalanıp Babadağı'nda hazır edilmesi için hüküm verilmiştir.

Hüküm 123: Kazâ-i mezbûr ahalisinin zimmetinde bakaya kalan mîrî arpaların etrafında olan Kazâlara kıyasla bir gün evvel gönderilen mübâşir aracılığıyla tahsîl edilmesi emr-i Hümâyûna muhalif hareket edenleri te'allül ve nizâ' ittirilmemek üzere Hezargrad Kadısı'na, Kethüdayeri, Yeniçeri Serdarı Vesâir İşerlerine yazılan hüküm.

Hüküm 124: Bozgunculuk çıkaran birkaç kişi ve bunlara tâbi bir kaç kişi vilâyet halkını tahrik ederek mîrî arpaların ödenmesini engelledikleri yada geciktirmeye sebep oldukları önceden uygulana geldiği üzere mîrî arpaların tahsîl

olunması için Eskicuma ve Osmanpazarı ve kethüdayeri ve ayân-ı vilâyete kadılarına hüküm verilmiştir.

Hüküm 125: Bu tarafa Şahin Bey gelip hazır olması gerektiği ve gönderilen mübaşir aracılığı ile Babadağı'na gelüb hasımlarıyla davalarının görülmesi için hüküm verilmiştir.

Hüküm 126: Ali adındaki kişinin hakkında verilen da'vâsının yeniden görülmesi talebine binaen elindeki delil ve belge ile gelip şer'ip davalarının görülmesi için Hacıağapazarı Kadısı'na hüküm verilmiştir.

Hüküm 127: Şerban? Voyvoda Ordu-yu Hümâyûn'a arzuhal gönderip Eflak'da eşkıya ve yolkesiciler çıktığı ve insanları katlettiği bildirmesi üzerine Eflak hududunda öldürülenlerin üzerine varılıp keşif ve inceleme yapılarak şer' ile görülmesi için İbrail, Yergöğü, Eflak Voyvodasına hüküm yazılmışdır.

Hüküm 128: Maçın Kazâsına bağlı Eğlence ve Tepecik köyleri ahalisinin büyük bir kısmının iki üç seneden beri dağıldığı bahsi geçenlerin önceki yerlerine ve yurdlarına nakil ve iskân ittirilmesi yönünde Babadağı, Tulca, İsakcı, İbrail ve İsmail Kadılarına hüküm verilmiştir.

Hüküm 129: 1090 senesine hesap edilmek üzere Boğdan'dan alınması fermân olan koyunların ulaşmadığı acilen Babadağı'na ulaştırılarak kasapbaşı Vekiline teslim olunması için hüküm verilmiştir.

Hüküm 130: Sultan adındaki kadın Ordu-yu Hümâyûn'a arzuhal idüb El-Hâc Mustafa adındaki kimseyi nikahlısı Şehrî adındaki kadının zehirleyip öldürdüğünü ancak başka bir kadının hapis olduğunu bildirmesi üzerine Şehrî Hatun'un bulunup ölünün vârislerine teslim edilmesi ve diğer kadının serbest bırakması için Balçık Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 131: Öncelikle baharda sefere karar kılındığı, mimarbaşı olan Ahmed ile köprü yapımı hizmetine görevlendirilen altmış cerehorların seri bir şekilde ve acilen bir gün evvel İsakcı'da hazır bulunmaları hususunda Yozgad Sancağında Olan Kadılara, Kethüdayerlerine, Ayân-ı Vilâyet Vesâir İşlerine yazılan hüküm.

Hüküm 132: El-Hâc Mehmed adında kimse ile Boğdan Boyarlarından? Elyol? adındaki boyar arasındaki alacak verecek davasının görülmesi için Boğdan Beyi'ne ve İsmail Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 133: Hatice adındaki kadın Ordu-yu Hümâyûn'a arzuhal idüb bayanın Eflak sâkinlerinden malum zımmîler ile mahkemelerinin olduğunu bildirmesi sonucunda mahkemelerinin mevlânâ İbrail kadısı zîde fazluhu huzurunda görülmesi için Eflak Voyvodası'na yazılan hüküm.

Hüküm 134: Hatice adındaki kadın kardeşi Ali'yi Eflak Voyvodası'nın katlettiğini Ordu-yu Hümâyûn'a bildirmesi üzerine Voyvoda'nın Babadağı'na gelerek mahkeme olmaları için fermân yazılmıştır.

Hüküm 135: İsmail Kazâsı ahalisi Ordu-yu Hümâyûn'a arzuhal gönderip, İsmail Naibinin haksızlıkla iki bin kuruşlarını aldığını belirttiği; Nâibin gönderilen mübâşir ile hemen Babadağı'na gelerek davalarının görülmesi için yazılan hüküm.

Hüküm 136: Dölter adındaki kadının Kardeşinin ölümünden sonra terekesini aldığı ve ölmeden önce de haksızlıkla aldığı akçeleri geri vermediği yönünde İsmail Nâ'ibini şikayeti üzerine Naibin gönderilen mübâşir ile Babadağı'na gelerek hasmıyla mahkemeye çıkması için hüküm yazılmıştır.

Hüküm 137: Ukrayna memleketinin muhafazası için Bosayma? Tatarı yiğitlerinden bin beş yüz aded Tatar seçilerek bir ay yetecek zahire ile belirtilen yere ulaştırmak önemli olduğundan dini yaşayan cesur ve yiğit beyzadelerden bir bey baş ve buğ edip bir gün evvel belirtilen hizmette mevcut ettirmesi yönünde Bi'l-fi'ıl Yalı Ağası olan Tars'a? yazılan hüküm.

Hüküm 138: Tuna Nehrinden gemiler ile gelen mîrî arpanın Âsitâne-i Saadet-medâra ulaşması için belirtilen kazalardaki iskelelerde dolu ya da boş bütün gemilerin seferber olması yönünde yazılan hüküm.

Hüküm 139: İsakçı'da olan mîrî arpanın Âsitâne-i Saadet'e ulaşması için gemilerin alınıp gönderilen mübâşir aracılığıyla alınıp yükletilmesi için hüküm yazılmıştır.

Hüküm 140: Orta mühimmatı yüklenmesi için at, araba, davar, lazım olduğu araba bulunan yerlerden araba ve araba bulunmayan mahallerden yeterli miktar at temin edip ve bir gün evvel mahalline ulaştırılması yönünde Anadolu

Yakasında Olan İskelelerdeki Kadılara, Zikrolunan Yeniçeri Serdarlarına yazılan hüküm

Hüküm 141: Âsitâne-i devlet-medârıma navl-ı sefineleri virmek Tuna Nehrinde gemileri arpa yükleyip İbrail, İsmail, Tulca, Kili ve Kalas iskelelerinde bulunan gemilerin belirtilen konuya mübâşir tayin olunan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrâr Ahmed zîde kadruhuya teslim ettirilmesi bâbında hüküm verilmiştir.

Hüküm 142: Baharın gelmesiyle sefere çıkılmasına karar verildiği için Mimarbaşı Ahmet ve kendi ile birlikte köprü yapımına görevlendirilen altmış cerehorun bir an önce görev mahaline gönderilmeleri hususunda Bozga Sancağında olan Kadı Ve Kethüdayerleri ile Ayân-ı Vilâyet Vesâir İşlerine yazılan hüküm

Hüküm 143: Eflak'da öldürülen Ali Hüseyin'in davasının Kili ile Babadağı'nda görülmek üzere beş katilin Babadağı'na hazır olması maktûl Ali'nin ve Tatar Hacı Mehmed'in varisleriyle murâfa'a-i şer' ittirilmesi yönünde Eflak Beyi Şoban'a hüküm verilmiştir.

Hüküm 144: Reaya arasındaki arazi anlaşmazlığını ellerindeki delililer ve defterdeki kayıtlar eseas alınarak şer-i kurallar içinde çözmesi için Mangayla Kadısı'na hüküm yazıldı.

Hüküm 145: Sefer-i Hümâyûn'a karar verildiği için Kanice muhafazasında olan yeniçerilerden ocaklarında ticaret veya müsafirlik yoluyla bulunanları kaldırıp bir gün evvel İsakcı sahrasında Ordu-yu Hümâyûn odalarında mevcut ittirilmesi yönünde yazılan hüküm.

Hüküm 146: Sefer-i Hümâyûn'a karar verildiği için Kanice muhafazasında olan yeniçerilerden ocaklarında ticaret veya müsafirlik yoluyla bulunanları kaldırıp bir gün evvel İsakcı sahrasında Ordu-yu Hümâyûn odalarında mevcut ittirilmesi yönünde yazılan hüküm.

Hüküm 147: Bucak Tatarlarının on dört bin keyl-i İstanbulî buğday satın alması ve kendi atlarıyla Kanice Kalesine güvenli ve sağlam bir şekilde götürüp korumakla görevli olanlara teslim ettikten sonra yerlerini geri dönmeleri için Nogay Mirzalarından Ormid Oğlu Bekir Mirza Ve Adil Oğlu Kutlidemir Mirza'ya hüküm verilmiştir.

Hüküm 147: 1091 senesinde Sefer-i Hümâyûna görevli İslam Askerlerinin zahirelerini tamamlamak için Silistre ve Niğbolu sancaklarında olan Kazâlardan gönderilmesi fermân olunan arabaların belirtilen menzile getirip görevli olanlara tam olarak teslim için yazılan hüküm.

Hüküm 148: Belirtilen kazalardan satın alınması fermen olan yedi yüz elli kile un muaf olan olmayan herkes satın alınması ve acele tedarik edip korumakla görevli olanlara teslim etmek üzere, Kili, İsakçı, Tulca, Maçın, İsmailgeçidi, Akkirman Kadılarına, Kazâ-i Mezbûrda olan Kethüdayerleri Yeniçeri Serdarı, Ayân-ı Vilâyet vesâir İşlerine yazılan hüküm

Hüküm 149: Özi Beylerbeyisi havâsı köylerinde Akkirman ve köylerinin aşâr vergisi ve diğer vergilerin defterlerdeki kayıtlara göre ve geçmişten olageldiği üzere alıverilmesi hususunda Akkirman Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 150: Özi Kalesi yakınlarında yeni yapılan kışla askerleri zorunlu ihtiyaçlarımız için gerekli olan erzak gelmedi diye baş kaldırıp ağalarını katl ettiği asilerin cezalandırılması için âcilen gidip beş güne kadar belirtilen kışlaya varması hususunda Özi Beylerbeyisi olan Hüseyin dâme ikbâlehuya hüküm verilmiştir.

Hüküm 151: İki seneden beri firar eden Boğdan reâyaları bulunduğu yerlerden kaldırılıp önceki yerlerine nakil ve iskân ettirilmesi için Bender Ve Etrafında olan Kadılara yazılan hüküm.

Hüküm 152: Tuna Nehrinden gemiler ile gelen mîrî arpanın gemilerden indirilip İsakçı'da anbarlanması için Kazâ-i mezbûrdan yalnız kırk aded araba ile seksen cebehor İsakçı'ya gönderilip hizmet-i mezbûrda istihdâm olması için İsmailgeçidi Kadısı'na, Mütevellisine, Ayân-ı Vilâyet vesâir İşlerine yazılan hüküm.

Hüküm 153: Tulca ve İsakçı ve Kili nezâreti malından hâlâ mücerred inbâ olunan kal'alar neferâtları mevâcibleri için İbrail nezaretinden yed yük doksan beş bin akçe sâliyâne olunması imdi meblağ-ı mezbûr Kili nâzırı mezbûr İbrahim'den tahsîl olunması için hüküm verilmiştir.

Hüküm 154: Ali adındaki yeniçeri Ordu-yu Hümâyûn'a arzuhal idüb Eflak'a gider iken Tatarlık içinde Cuma Hacı olarak bilinen köyden Mehmed Baş adlı kimsenin hânesine nüzul eylediğinde dört nefer kimesneler müttetik olmalarıyla

kardeşini boğduğunu bildirmesi üzerine Yalı Ağasına şer'ile davaların görüb hakkın yeririni bulması için yazılan hüküm.

Hüküm 155: Sefer-i Hümâyûnum masrafları için önceden havale ve saliyane olunan malı teslim itmedikleri mal-ı mezbûru Ordu-yu Hümâyûn hazinesine bi't-teslim götürüb mu'accelen tesellüm eylemeleri babında Hazergrad Kadısı'na ve Ayân-ı Vilâyet İşerlerine yazılan hüküm.

Hüküm 156: Bu sene sefer-i Hümâyûna karar kılındığı hareket vakti yaklaştığı zikir olunan Kazâların ve kasaba ve köylerinde oturan sefer-i Hümâyûn ile görevli neferatın emre itaat etmediği; neferat-ı mezbûrun bulundukları mahallerden acele bir gün evvel Ordu-yu Hümâyûna katılmaları için Rumeli'nin Sağkolundaki Kadılara ve Zikir Olunan Kazâlardaki Kethüdayerlerine hüküm verilmiştir.

Hüküm; 157: Kale etrafının kazılması hizmeti ile görevlendirilen Silistre ve Varoş reayasının tutulan kürekçilerin gecikmemesi için ücretlerine özen gösterilmesi, geçen seneden ertelenen miktarın hüccet-i şer'iyeye gereğince ödenmesi hususunda Silistre Kadısı'na ve Mutesellimi'ne yazılan hüküm.

Hüküm 158: Eflak memleketinden gönderilmesi fermân olan arabaların ve top beygirleri ve çeşitli savaş mühimmatı çok acele göndrilmesi ve görevlilere teslim edilmesi için hüküm verilmiştir.

Hüküm 159: Kili kazasına tâbi Fermân-ı Hümâyûn gereğince muâf ve gayr-ı muâf olmağla kışlak ashabından ödeme güçlerine göre hisselerine isabet eden mekkârî arabası herkesten alınması için hüküm verilmiştir.

Hüküm 160: Sefer-i Hümâyûn masrafları için yirmi bin kuruş toplayup ancak Teslim etmeyen Mustafa'nın belirtilen meblağı keseleyüb ve mühürleyüb ve görevlendirilen mübâşir aracılığıyla acele ile Ordu-yu Hümâyûn hazinesine teslim itmesi için yazılan hüküm.

Hüküm 161: Sefer-i Hümâyûn'a görevlendirilen Eyalet Beylerbeyleri Ve Ber-Vech-i Arpalık Sancağına Mutasarrıf Beylerbeyileri Ve Sancak Beylerinin Ordu-yu Hümâyûn'a katılmadıkları emrin ulaşması ile ertelemekten iki konağı bir ederek gelip ulaşmaları için yazılmıştır.

Hüküm 162: Ergiri Kazasından Kanice? Kalesine fermân-ı âlî-şân ile tayin olunan on lağımcıların mühimmatının yüklenmesi için iki kıt'a araba verilmesi için hüküm verilmiştir.

Hüküm 163: Hazine-i Âmire'de korunan vakıf defterlerinde kayıtlı Kazâ-i mezbûrun üzerlerine ödenmesi gereken avârızı tayin olunan mübâşir aracılığıyla toplanması için hüküm verilmiştir.

Hüküm 164: Ukrayna memleketi Hatmanı Görgi Ehmelenmeki? Hatmandan mektub ve adamlar gelip din düşmanlarının Nemrova Kalası'nı muhasara üzere olduğu kala-i mezbûr muhafazası için adam ve zahirer talebinin karşılanması ile ilgili Yalı Ağasına yazılan hüküm.

Hüküm 165: Sefer-i Hümâyûn mühimmatı için Kazâ-i mezbûrdan gönderilmesi fermân olan on aded arabanın çok acele gönderilmesi ve İsakcı menzilinde kaydına memur olanlara teslim edilmesi için. İvraca Kadısı'na, Kethüdayeri, Yeniçeri Serdarı, Ayân-ı Vilâyet İşerlerine emr-i şerîf sâdır olmuştur.

Hüküm 166: Sefer-i Hümâyûn yakın olduğu öncelikle ulaşan fermân-ı şerîf gereğince vilâyet-i merkûmeden ihrâc ve irsâli fermân olan mekkârî arabaların ve top bargirlerin mu'accelen ihrâc ve irsâl ve bir gün evvel kabzına memur olana teslim olunması için Boğdan Voyvodası'na hüküm verilmiştir.

Hüküm 167: Özi Kalesinden Yanıkhisar'a varub gelen ulaklara güçlü menzil atları verilip yanlarına yeterli miktar güvenilir adamlar katılıp güvenlik içinde gönderilmeleri için hüküm yazılmıştır.

Hüküm 168: Eflak memleketinden gönderilmesi fermân olan mîrî koyunun çok acele gönderilmesi ve Ordu-yu Hümâyûn'a kavuşturularakve kasabbaşı Vekiline teslim ittirilmesi için Eflak Voyvodasına yazılan hüküm.

Hüküm 169: Hırsova etrafında Eflak karşıyakasına yakın adalara haydud eşkıyası toplanıp Hırsova kapudanı ile Taşburun Hisarlığı karşısında harp ettikleri bu eşkıyaların gemi sahiplerini katlettiği; eşkıyaların tutuklanarak cezalandırılması için Eflak Voyvodası'na yazılan hüküm.

Hüküm 170: Geçici olarak yapılan Nusret Kirman ve Doğan Kalelerinde geçici olarak konulan fertlerin ihtiyaçlarını gönderilen emir gereğince mübâşir

aracılığıyla getirip teslim edilmesi için Silistre Kadısı'na ve Silistre ve Rusçuk Nazırlarına yazılan hüküm.

Hüküm 171: Silistre ve Ruscuk iskelesi ve tabii mukataası malından Nusret Kirman Kalesi nefratı ihtiyaçları için zikr olunan iskelelerin nazırı olan Abdullah'ın vekilinden yazılı miktarın tahsil olunması hususunda yazılan hüküm.

Hüküm 172: Hotan yakınlarında Tuna Nehri üzerinden köprü yapılması önemli ve gerekli olmakla bir iki güvenilir boyar? ve işçiler tayin ederek köprüyü tamamlaması için Boğdan Voyvodası'na yazılan hüküm.

Hüküm 173: Temre korumasında bulunan Tatarlardan zahireleriyle hemen bin Tatar cesur yiğidi gönderilmesi ferman olduğ; ancak üç yüz Tatarın vardığı diğer yediyüz Tatarın seri ve acele belirtilen kale korunmasına görevlendirip göndermesi için Yalı Ağasına yazılan hüküm.

Hüküm 174: Yeni yapılan Mübârek Kirman ve Nusret Kirman kalelerini korumakla görevli askerlerin ihtiyaçlarının gönderilip teslim etmesi için Maraş Beylerbeyisi Ebu Bekir dâme ikbâluhu tayin olunduğu yanında bulunmak üzere iki yüz nefer Tatar yiğitleri koşulması için Yalı Ağasına hüküm yazılmışdır.

Hüküm 175: Hırsova Kapdanı olan Osman Tuna Nehri üzerinde çıkan eşkıya ve yolkesenlerin üzerlerine varıp yakalaması için görevlendirildiğine dair hüküm yazılmışdır.

Hüküm 176: Tulca kazasında Hamza adındaki yeniçerinin ahaliyi acz eylediği Tulca Kazâsına getirilip ve iskân ettirilmesi bâbında Tulca Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 177: Tuna Nehri üzerinde kayıklar ile eşkıya çıktığı gemi sahiplerine musallat olduğu eşkiyanın bertarafı için Silistre Mutesellimi'ne yazılan hüküm.

Hüküm 178: Doğan Kalesi Beyinin ve kale askerlerine yeterli miktar düzenli silahlı adam ve kayıklar Doğan Kalesi mütesellimine teslim ettirilmesi için hüküm yazılmışdır.

Hüküm 179: Yeni yapılan kale neferâtının ihtiyaçları için Doğan Kalesi güvenlik içinde, silahlı ve düzenli adamlar ve kayıklar gönderilmesi için hüküm yazılmıştır.

Hüküm 180: Hududu kesmek için görevlendirilen İslâm Askerlerinin geçip gideceği yollarda harab olmuş köprülerin tamiri için güvenilir bir mimar ve yeterli miktarı adamlar görevlendirip askerlere yeterli klavuz vermesi için Boğdan Voyvodası'na hüküm yazılmıştır.

Hüküm 181: Belirtilen hudûd Hümâyûn sözleşmesi gereğince geçilmekle barışın tersine taraflardan hareket olunmaması üzre fermân-ı Hümâyûnla belirtilen hizmete tayin olunan asker teifesinin üzerlerine sen baş ve buğ tayin olunmuştur diye Özi Beylerbeyi Hüseyin Paşa'ya hüküm yazılmıştır.

Hüküm 182: Ali Bey köyüne emr-i şerîfle tayin olunan Osman adındaki kimse geçen sene sekiz yüz kuruş ile hizmet ederdik bu sene dahi aynı şekilde verin diye problem çıkarmaları üzerine konuyla alakalı Mangayla Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 183: Padişahın avı için Babadağı'na gönderilen tazılar her hanginizin Kazâ ve kasabası ve köylerine varıp dâhil olursa her menzilde yalnız iki parça at arabaları ve sürücüleri sağlanarak birbirine ulaştırmaları için hüküm yazılmıştır.

Hüküm 184: Tazı sahibi Şahin diğer Şahin ile malum timar hususunda tartışmaları olduğu hasmıyla mahallinde davalarının görülmesi için Bosna Eyaleti'ne mutasarrıf Vezirim Halil Paşa'ya ve Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 185: İsmailgeçidi Kadısı'na Hüküm ki: Battal.

Hüküm 186: Nemrova'ya gönderilen beş yüz kürklü Tatar vesair Bucak ve Nogay Tatarlarına büyük tenbih olunup taraflarına çapulcu gönderilmemesi bâbında Yalı Ağasına hüküm verilmiştir.

Hüküm 187: Haşmet isimli yeniçeri birkaç gün Tulca kasabasına götürülmeyüb ve iskân ittirilmeyüb ve geldikde kondurulmayub engel olunması için Tulca Kadısı ve Yeniçeri Serdarına hüküm verilmiştir.

Hüküm 188: Prevadi Kazâsında Oruçadındaki köyde araba ağası kethüdası Mehmed kethüdanın çiftlik kethüdası yolkesici ve eşkıyalara yatak olub firar ettiği mezbûrun tutuklanıp gönderilen mübâşire teslimi için hüküm verilmiştir.

Hüküm 189: Yol kesici eşkıyanın barınaklarının Ordu-yu Hümâyûna ihzârı için Delibaşı'ya hüküm verilmiştir.

Hüküm 190: Ahmed Ağa zimmet-i kefâlet hususunda İbrahim adındaki kimsenin 2662 kuruşu olmağla suret-i temessükü mûcebince tahsîl olunması için Ruscuk Kadısı'na hüküm verilmiştir.

Hüküm 191: Ali adındaki Hayır sahibinin Ordu-yu Hümâyûn'una arzuhal edip kazada yaptırdığı Cami-i şerîfin yakınında İbrail Serdarı kahvehâne yaptığı ve kahvehanede işlenenlerin Müslümanları rahatsız ittiği görevlendirilen cavuş aracılığıyla zikr olunan kahvehânenin şer'ile kapatılıp yerine başka dükkân yaptırılması için İbrail Kadısı'na hüküm yazılmıştır.

Hüküm 192: Tuna suyu üzerinde bir araba geçeceği dayanıklı ve sağlam köprü yapması yönünde Boğdan Voyvodası olan Dük Voyvoda'ya hüküm verilmiştir.

Hüküm 193: Beş yüz kürklü Tatar yiğidi seçip Nemrova? Muhafazasına gönderilen belirtilen kalede olan Temür Gâzî Mirza'ya dâhil olması için Yalı Ağasına yazılan hüküm.

Hüküm 194: Defterdar vekili olan ifteharü'l-emâcid ve'l-ayan Hüseyin dâme mecduhunun yalnız otuz baş davarına Kazâ-i mezbûr kışlak tayin olunduğu davarlarına yetecek kadar saman ve kendisine yeterli miktar odun verilmesi bâbında Maçın Kadısı ve Ayân-ı Vilâyet Ve Sair İşlerine hüküm yazılmıştır.

Hüküm 195: Ulemadan kıdvetü'l-ulemâi'l-muhakkikîn Mevlana Ivaz zîde ilmuhu Ordu-yu Hümâyûn'a İsmailgeçidi Kadısı'nı şikayeti üzerine kadının mahkemeye çıkması ayrıca Nazlı adındaki kadının Cebeci adındaki kişinin nikahı altında iken zevcesi ticarete iken başka birine varduğu hususu mezbûrun halli için İsmailgeçidi Kadısı'na yazılan hüküm.

Hüküm 196: Kili Kalası'nın tamiri için gerekli olan beş yüz doksan dört parça kerestenin tayin olunan mübâşir aracılığıyla acele ile ayarlanıp koruma ile görevlendirilenlere eksiksiz teslim ittirmesi yönünde Boğdan Voyvodası'na hüküm yazılmıştır.

Hüküm 197: Mîrî top arabaları atlarından yüz seksen dokuz baş araba arabalık at orada kışlaması için sürekli olarak gönderildiği gibi gönderilmesi ve belirlenen tarihe kadar korunması için Eflak Voyvodası olan Sertan Voyvoda'ya hüküm yazılmıştır.

Hüküm 198: İfteharü'l-emâcid ve'l-ekârim Ahmed Bey adamıyla hanginizin Kazâsına varıp ulaştığında kendisine konaklar verip bekçilere beklettirip ve gidecek olduklarında beraber kılavuzlar ve yanına düzenli ve silahlı yeterli adam verip güvenlik içinde yerlerine ulaştırılması için hüküm yazılmıştır.

Hüküm 199: Bosna Valisi olan düstûr-ı mükerrerem müşir-i mufahhem nizâmü'l-âlem vezirim Halil Paşa edâmellahu te'âlâ iclâlehunun bu kış İsakcı'da kışlaması ve yeterli saman ve erzak temini için İsakcı Kadısı'na ve Mütevellisi, Ayân-ı Vilâyet Vesâir İşlerine hüküm yazılmıştır.

Hüküm 200: Ber-vech-i arpalık Kasriye? Sancağına mutasarrıf olan ümerâi'l-kirâm Voyvoda dâme ikbaluhu fermân-ı âlî-şân ile Kanice Kal'ası muhafazasına tayin olduğu mumâ-ileyhin eşyalarının taşınması için Baş kasabasında dört bölük araba verilip güvenlik içinde Kanice'ye ulaştırılması yönünde Boğdan Voyvodası'na hüküm yazılmıştır.

Hüküm 201: Nogay Tatarlarından zikrolunan mâl-ı mîrî tahsili için Babadağı'ndan Edirne'ye Varınca Yol Üzerinde Vâkı' Olan Kadılara Ve Kethüdayerlerine, Yeniçeri Serdarlarına, Ayân-ı Vilâyet İşlerine hüküm yazılmıştır.

Hüküm 203: Serasker Vezirim Mehmed Paşa edâmellahu te'âlâ iclâlehu bu kışı Babadağı'nda kışlamaları fermân olduğundan çok arpa tedariki lazım olduğu İsakcı'da olan mîrî arpanın Babadağı'na nakli için İsmailgeçidi Kadısı ve İsmail mütevellisine hüküm yazılmıştır.

Hüküm 204: Mihriban Sultan tâbe serâhânın Üsküdar'da olan câmi'-i şerîf ve imâret-i âmireleri vakfına aid olan oşürlerin Varna İskeleyi'ne naklettirmek istedikleri ve bazı kefare taifesinin engel olduğu kefare taifesinin tedibi için hüküm yazılmıştır.

Hüküm 205: Mihriban Sultan tâbe serâhânın Üsküdar'da câmi'-i şerîf ve aşevi vakıfları köylerinden vakfa aid olan vergiye yönelik şeri davaları yerinde hakkın yerini bulması için Ruscuk Kadsı'na hüküm yazılmıştır.

Hüküm 206: Yeniçeri çavuşlarından İbrahim Çavuş zimmetinde mâl-ı mîrî olup sofya Sofya taraflarına firâr ittiği görevlendirilen mübâşir aracılığıyla teslim

Babadağı'nda hazır olması için Silistre ve Rumeli Eyaleti'nde olan Kadılara hüküm verilmiştir.

Hüküm 208: Boğdan'a bağlı Yaş kazasında ticaret için bulunan yeniçerilerden Aliosman Yazıcı olarak bilinen kişinin Boğdan Voyvodası Düka'nın adamını darb ile sarayına gelüb basi geçen memleket boyarlarını ve hizmetkârlarını ve sair sarayda ve divanda bulunanları darb eyledikleri gönderilen mübaşir aracılığıyla Babadağı'na gönderilip Voyvoda'nın vekili ile mahkeme olunması için hüküm yazılmıştır.

Hüküm 209: Silistre Kazâsının vergileri arpa ve buğday mîrî malı önceden Mustafa Ağa tarafından toplanmakta olduğu ve bir mikdarının Mustafa Ağada kaldığı zıkr olunan kalanın bir gün evvel tahsîli için tayin olunan mübâşir aracılığıyla Babadağı'dna hazır olunması için Silistre Kadısı'na, Kethüdayeri, Yeniçeri Serdarı, Ayân-ı Vilâyet İşerlerine yazılan hüküm.

Hüküm 210: Cehrin? Seferinde fermân olan hânelerin geri kalan malından Hezargrad Kazâsına kalan mîrî malı Babadağı'nda kışlamaları fermân olan şâhî topçuları ve top arabacılarının mevâciblerine kaynak ve sâliyâne olunub Ordu-yu Hümâyûn'um defterdârı tarafından tahsîline ve bir gün evvel Babadağı'na yollanması bâbında hüküm yazılmışdır.

Hüküm 211: İbrail nâzırı Süleyman'ın halka zulüm ettiği husussunda İbrail ve Yergöli kadılarının tetkik edib Ordu-yu Hümâyûna bildirmesi için İbrail ve Yergöli Kadılarına yazılan hüküm.

Hüküm 212: Kanice Kalesi mühimmatı için yüklenen mîrî demir ile gelirken mîrî mühimmâttan gümrük alına gelmiş deilken gümrük taleb olunup virmediği için demirlerin alıkonulduğu, alınan demirlerin geri verilmesi hususunda Ruscuk Kadısı'na Ve Eminine hüküm yazılmışdır.

2.5. 97 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİNİN

TRANSKRİPSİYONU

DER ZAMAN-I SERDAR-I MÜKERREM VEZİRİM MEHMET PAŞA ELVAKİ' HİMAYET OLAB SENE Fİ 1090

Hüküm: 1

Sarate? Kadısı'na ve tevabi-i olan Tatar kurraları zabıtlarına hüküm ki:

Bozan ikram-ı keyl-i ... zabıtlarında olan şa'irden ikibin yüz kişi şa'iri ... maslahata nakl ettirmek için fermân irsaliyle buyurdum ki

Nakl olunmakın keyle nazar-ı i'lam itmekle imdi emr-i şerifim varduğı sa'at 'asla tehir itmeyüp şa'ir-i mezbûru bir sa'at evvel... menziline ulaşıdurup kabzına memur olanlara teslim ettirile deyû hüküm yazıldı.

Fi evasıt-ı Ca sene 90

Hüküm:2

Hermun Kadısı'na ve yeniçeri serdarına ve a'yan-ı vilâyete ve işerlerine hüküm ki:

Kazâ-i mezbûrun yüz yetmiş sekiz 'avâriz hânesi olunub bin seksen dokuz senesine mahsûb olmak üzre 'avârizları mukâbelesinde ocaklık şa'irleri viren ve nuzûl mekkârileri mukâbelesinde her bir hânedan ihrac-ı fermânım olan on sekiz keyl-i İstanbulî şa'irlerinin her beş kile mukâbelesinde üç keyl-i İstanbulî dakik üzre ikibin üçyüz ondört keylisi şa'ir ile beşyüz otuzdört keyl dakik mahmîline gelüp teslim olunmakla muzâyakaya bâ'is olmuşlar iken terahhumen kalan ol miktar keyl şa'ir ve dakikin her kilesine ikişer gurus bedelleri cem'ine memur olunub vechi

ma‘aş her bir Kilesinden mezbûr akçe tahsîl ve teslim-i hazinem olmak üzere ma‘liye tarafından emr-i şerîfim verilmekle mu‘cebince tahsîl olunmak için yazıldı.

Fi evasidi Ca sene 90

Hüküm: 3

Niğbolu ve Yanbolu ve ve kadılarına hüküm ki:

Bin seksen sekiz senesine mahsûb olmak üzere Silistre Sancağının kıptiyânı cizyedârı Mehmed arz-ı hâl idüp iklâm-ı mezbûre tabi ba‘zı Kıptiler kadîmi yerlerinden kalkub varub zikir olunan Kazâlarda vaki‘ kura ve zi-kudret kimesenelerin çiftliklerinde olmalarıyla târih-i mezbûrun cizyesi alınmayıp mîrîye gadr olunmakla ikdâm-ı mezbûrun haraç-gûzar Kıptileri ol câniblerde her kimesne bulunurlar ise çeribaşları ma‘rifetiyle mezbûrların cizyeleri ber-mu‘cebi emr ve defter cem‘i ve tahsîl ittirilüb mani olan kura zabıtları ve çiftlik zabıtları men‘ve def‘ ittirile memnu’ olmayanları yazup bildurub mâl-ı mîrîye gadr olunmaktan ve ahar kalem Kıptilerine müdâhele olunmaktan ihtiraz oluna deyu yazıldı.

Fi C sene 90

Hüküm: 4

Boz‘an mütesellimine ve Ayan-ı Vilâyeteye hüküm ki:

Baja‘ Sancağı re‘ayasından beher sene... köprüsünün ta‘mirine me‘mur ve ta‘yin olunagelen altmış nefer re‘aya ile mi‘mar başlarından ruz-u hızırdan ruz-u kasıma degin cisirler olagelmeleriyle bu sene-i mübâreke de olageldüğü mutad-ı kadîm üzere olmikdar re‘aya ile sermi‘marları İsakcıya köprülerin Tonyaz? sayır ta‘mir ve muhafazaya me‘mur ve ta‘yin olmuşken hala mi‘mar başları gelup zikr olunan re‘aya ile’l-ân gelmeği i‘lâm olmağla imdi emr-i şerîfim varduğı sa‘at zikr olunan ol mikdar re‘ayayı umdet-ul vakt gemilere koyup bir ‘an evvel İsakcı Köprüsü hizmetine mevcut ittirmek için yazıldı.

Fi evahir-i Ca sene 90

Hüküm: 5

Yalı Ağasına ... İsakcı ya varıca yol üzeride mülaki Tatar karyeleri serdarlarına hüküm ki:

Hâliyâ Ordu-yu Hümâyûnum ile ‘askeri nüsret encamım dar-ul harpta olup hesab’ul iktiza asıtane-i sa‘adetimde ordu-yu Hümâyûnum ve Ordu-yu Hümâyûnda der-i devlet medarım isali lazım ve mühim olan ulaklara mahalli mezbûra olan Tatar karyelerine menzil virmeyüp umur-i mühimmenin tehire ba‘is olduğu istima‘ olunmakla yol üzerine vaki‘ Karamerkez? Karye-i Kirman ve Karye-i Gülmurat Karye-i Sarilihaci ve karye-i Akbulad ve Karye-i Tahirmolla? ve Karye-i Karaçali ve karye-i Sedirbayır ve karye-i Kuşemettlü nam karyelere menzil İle irsal olunan ulaklar varub dahil olduklarında asla eylendürmeyüp mezkur karyelerinize kifayet mikdarı barkirlerine virilmek için yazıldı.

Fi evahir-i Ca sene 90

Hüküm: 6

İsakcı Kadısı’na ve a’yan-ı vilâyete hüküm ki:

Bazı kimesne bila fermân menzil bargiri talebiyle te‘addi üzre ilan olunduğı istima‘ olmağla imdi asıtane-i sa‘adetimde ma‘rifetiyle Ordu-yu Hümâyûnum ve Ordu-yu Hümâyûnumda asıtane-i sa‘adetime irsal olunan ulaklardan ma‘ada menzil barkirin virilmesi için yedlerinde emr-i şerîfim olup ibraz itmeyenlere bila fermân bargir virilmemek için yazıldı.

Fi evahir-i Ca sene 90

Hüküm: 7

İsakcı Kadısı’na ve mütevellisine ve yeniçeri serdarına hüküm ki:

Hâliyâ eşkıya taifesinde ba‘zıları yeniçeri begi ağasıyla kasaba-i mezbûr nezul-u mekhar? ... şuru‘ ittikten ğayri vilâyet-i ağıyanda ve fukaraların rencide eyledikleri istima‘ olunmakla imdi olmakule mezkur yeniçeri bey ve avanesiyle nöker ise bir an ve bir sa‘at eylendürmeyüp seferi Hümâyûnum yollayasun ve serhadlü ise mezbûr oldukları serhaddine gönderesün ( ) nam ehli olmayup ( ) nam ile ... üzre olunan şer‘ ile cezaların tertip ve men‘ ve def‘ eylemek için için yazıldı.

Hüküm: 8

Akkirman Kadısı’na Ve Kethudayerine Ve Yeniçeri Serdarına Ve İşerlerine Hüküm Ki:

Bundan akdem nalim? Fermânım olan bin beşyüz keyl dakik yolundaki bu ana degin ‘adem-i takdimi sebebiyle gelup Ordu-yu Hümâyûnma dahil olup ve hala yettirmediginden meks ve tevakkuf olunmak tashih olmağın imdi emri şerîfım varduğı gibi ber vechi ta‘cil dakik-i mezbûr bir sa‘at evvel ta‘yin olunan mübaşir ma‘rifetiyle Ordu-yu Hümâyûnuma ulaşıdürüp me‘mur olanlara teslim ittirülmek için yazıldı.

Fi evahir-i Ca sene 90

Hüküm: 9

Yalı Ağasına Ve Rum Petro Oğli Lor? Mehmede Ve Nogay’a Ve Bucak Dizdarlerine Hüküm Ki:

Muşri Boğiri... ve Ukrayna ve Boğdan ve Lehe varup garet iylediginiz esirlerin ve emval ve erzakların hala Yalı Ağasi tarafından husus-u mezbûrun himayete memur olan bittamam cem‘ ve tedbiri Ordu-yu Hümâyûnuma gönderülüp teslim olması için yazıldı

Fi evahir-i Ca sene 90

Hüküm: 10

Ehassı İsmâ‘il Kadısı’na Ve Mütevellisine Hüküm ki:

Saliha nam hatun ‘arzıhal idüp babası dem geldi dimekle ma‘ruf Hacı Mehmed fevt olmağla bir mikdar nukud-u Kazâ-i mezbûrede sakine... ( ) nam kadun rıfatlarıyla ahak idüp vasisi dahi müfredat defterine setr idüp ta‘allül-ü... şer’ ile görüle deyü yazıldı.

Hüküm: 11

Benderden Kırım Hanına Ve Bosna Valisi Ahmet Paşa ya Varup Geline Yol Üzerine Vaki Kal‘alara Ve Kal‘a Dizdarlarına Ve Neferat Ağalarına Hüküm ki:

Hala umur-u mühimme ile irsal olunan ‘ali zide kadruhu iki nefer adamlarıyla herkaniginizin zir-i hükümetine dahil vâsıl olursa postadar ... deyü yazıldı.

Fi evasıt-ı C sene 90

Hüküm: 12**İsakcı Köprüsü Muhafazasında Olan Ahmad Bege Hüküm ki:**

Hâliyâ İsakcıda mir-i miranlarım muhafuz olan şa'irden yüzbin keyl isteyüp şa'irlerin... lazım gelmekle imdi emr-i şerîfim varduğı sa'at Kili ve İsmail ve İbra'il ve İsakcı ellerinde mevcut bulunan sefinelere tâhmil ve bir gün ol asitaneme ulaştırılmak için kararım İrsal ola deyu yazıldı.

Hüküm: 13**İsakcı Kadısı'na Ve Kassamsına Ve Yeniçeri Serdarına Maçın Üzerine Ta'yin Olan Havassa Hüküm ki:**

Hâliyâ İsakcıda miri ambarlarında muhafuz olan asitane-i sa'detime nakli fermânım olan yüz bin keyl şa'iri sefinelerine tâhmil olunmak için... ..'araba ihrac ve bir an evvel sefinelere tâhmil ettiresüz deyu yazıldı

Fi evahir-i sene 90

Hüküm: 14**Ordu-yu Hümâyûnda İsmâ'ile Varup Gelüp Yol Üzerinde Vaki' Kadılara Ve İşerlerine Hüküm ki:**

Mutegul? Oğlu Yolak ve Yezüz yağan feres Dursun oğlu Musa Hırantın karındaşı Voresek odabaşı Merçuluk oğlu Todoros Karaturur Kevin Musa ve Bayrostuvan ve Kodora oğlu ve Botros Komomati nam Zımmî arabacılar Ordu-yu Hümâyûnuma arabalarıyla ma'an giderler iken arabalarını bırakıp her birisi firar itmeleriyle her hanginizin taht-ı Kazâsında bulunurlar ise bieyyi vechi kan irsal olunan mubaşir ma'rifetiyle seri'an ve 'acilen arabalar hidmetinde olmak üzre Ordu-yu Hümâyûnuma ihzar eyleyesin deyu yazıldı.

Fi evahir-i sene 90

Hüküm: 15**Niğbolu Sancağı Mütesellimine Ve Yeniçeri Serdarına Hüküm ki:**

Karaman Beglerbegisi Ahmed dame ikbalehu 'arz-ı hal sunup memur olduğu sefer-i Hümâyûna gider iken esnayı tarihte Şumnu nam menzil kurbunda Çayırpınar nam menzile nuzûl eyledikte iç hidmetinde Silahtar Mehmet Paşa

...Çuhadar Mustafa ve iç... başısı Hüseyin ve Ali ... Hüseyin nam hüddamları ... aktak ile ( ) nam saracın dahi ayurdup ve ... resim ve kılıç tirkeşe muteallık bazı eşyaların serraç idüp maraz? İtmeleriyle ol tarafta ahz olunup ve yine mumaileyhime hidmetun olup hidmetünde üç yüz yetmiş guruş hakkı olan İbrahim senki Mütesellim-i mezbûrsun kethudaluğun hidmetinde olduğu istim‘ olmağla sefer-i Hümâyûn avdetine değin mezbûr İsakcı Kal‘asında kal‘a bend olmak için irsal olunan mübaşire teslim ve İsakcıya irsal eylemeniz için yazıldı

Fi evahi-i Ca 90

Hüküm: 16

Eflak Voyvodasına Hüküm ki:

Özi kurbunda binası fermânım olan kalla‘ hidmetine Eflakta mukaddema ta‘yin olunan ırğad ve ‘arabalar fermân-ı Hümâyûnum mu‘cebince bu anadeğın varup vâsıl olmadığı i‘lam olmağla mesul olmuşsundur imdi emri şerîfım varduğı gibi hidemat-ı mezbûre ta‘yin olunan ırğat ve arabaların bir gün mukaddem mahal-i mezbûre irsal ve destur-i mükerrer Bosna Valisi olup varup kıla‘ binasına memur olan Ahmed Paşa nın yanında mevcut ittirmekte ikdam ittiresüz deyu yazıldı

Bir sureti dahi Boğdan Voyvodasına yazılmıştır

Hüküm: 17

Ordu-yu Hümâyûnda Silistre Ve Ruscuk Niğbolu Ve Lazgrada Varınca Yol Üzerinde Kadılara Hüküm ki:

Asıtane-i mübârekede Sefer-i Hümâyûnuma me‘mur olan dört bölük hakkında bazıları bu ana değin ordu-yu Hümâyûna mülhak olmayup mesul olmalarıyla mezbûrları varub bir gün mukaddem Ordu-yu Hümâyûnuma irsal itmek sipahi ve silahtar çavuşlarında ta‘yin ve irsal olunan ve ( ) ve kadr varup dâhil oldukta zikrolunan bölüklerden her kim bulunursa mumaileyhuma ve kethudayerleri ma‘rifetiyle ber vechi ta‘cil bir gün mukaddem Ordu-yu Hümâyûnuma irüşdürölmesi babında hüküm yúzıldı

Fi evahir-i Ca sene 90

Hüküm:18

Ordu-yu Hümâyûnda Silistreye varmayub gelince yol üzerinde vaki kadılara ve Ayan-ı Vilâyete ve İşerlerine hüküm ki:

Ordu-yu Hümâyûnda binası fermân olunan ve kal'a hidmetine me'mur olunan Bosna ve Özi eyaletlerinin mollaları? Ve züema ve erbabı ti'marında bazıları ilel'an me'mur oldukları mahala irüşmeyüp ol havali etrafına ve havaliye kuzat ve kurralarına yürüyüp hidmeti 'aliyenin tehirine ba'is oldular sem'i Hümâyûnum ittika olmağla mes'ul muheyya 'iyanet olmuşlardır imdi emr-i şerîfim varduğı sa'at olmakule tasnifi askerinden her ne mahalde bulunur ise bir an tehir itmeyüp sür'at üzre yürüyüp me'mur oldukları mahalde mevcut olunmak için yazıldı

Hüküm:19

İsakcı Kadısı'na Ve Mütevellisine Hüküm ki:

Tulca Kazâsı naibi Mustafa mektub gönderub Tulca Kazâsı re'ayasi meclisi şer' varup yola doğru olmağla Tulca... Ziyade istemekle Kazâlarının tahammül olmayup perakende olur deyu iltimaslarıyla itmekle İsakcı menzil hânesinde sürücili altı bargir nakil ve ta'yin ittirilmesi babında fermen yazıldı

Fi Evail-i C sene 90

Hüküm:20

Kaliron Sancakbeyi'ne Ve Özi Kaldısına Hüküm ki:

Süleyman 'arz-ı hal idüp fezzi Hümâyûn ile Özi kulların... ocaklık ta'yin olunan İbrahim İbrail Mukaatası dokuz sene tamamen dek zabt eylemek üzere kal'a-i cedit ve ve neferat ma'rifetleriyle ve temsilcileriyle kenduye deruhte mevazilerin muracilerin ve salyanelerin virür iken kırk dört ay mururundan sonra azl bisene tamamen haluk nam kimesneye zabt ittürüp himmeti cemilenin ma'rifet ve temessukuyla salyanelerin Hâliyâ dokuz seneye dek zabt eylemek üzre tekrar buna deruhte olundu mevaciplerin ve salyanelerin virer iken erbab-ı ihraz ile ... içlerinden bazıları siz ne... oldu mevacib ve salyanelerimiz ve muhasebenizi görmez deyü hilafi inha rencide eylediklerin bildirüp şer' ile görülüp... virüp kanaat itmeyüp tekrar meserret üzre olanların isim ve resimlemleriyle yazup Ordu-yu Hümâyûnuma 'arz ve i'lam eylemek için yazılmıştır.

Fi evail-i C sene 1091

Hüküm:21**Niğbolu Kadısı'na Hüküm ki:**

Ber vechi arpalık Niğbolu Sancağına mübaşir olan Hüseyin dame ikbalehu orduma arzıhal sunub hala Lofçada kethudaları olan 'Ali ve Hasan nam kimesneler müşarün ileyhe livayı mezbûrda mütesellim adamlardan beş altı nefer adamlardan katl itmeleriyle şer' ile ihkak-ı hakk olunmak emr-i şerîfim ricasıyla şer' ve kanun üzre görülmek için yazıldı.

Fi evail-i C sene 90

Hüküm: 22**Boğdan Voyvodasına Hüküm ki:**

Hâliyâ ordu-yu Hümâyûnumdan Fehinceye ta'yin olunan derkahı mu'allam çorbacıbaşlarından İsmâ'il çorbacıyı tevabiyân ile ma'an emin ve salim menzil ile bir gün mukaddem Fehinceye irsal eylemek için yazıldı

Fi evail-i C sene 1090

Hüküm:23

Akkirman Ordu-yu Hümâyûnum Gelince Vaki' Kadılara Ve İşerlerine Hüküm ki:

Hâliyâ Akkirmanda Ordu-yu Hümâyûnum gelmesi lazım olan İsak efendinin kendüye ve adamlarının kifayet miktarı bargir ve ta'yin ber vech-i ta'cil emn ve salim ordu-yu Hümâyûnuma irsal eyleyesüz deyü yazıldı

Fi evail-i C sene 1090

Hüküm: 24**Yalı Ağasına hüküm ki:**

İş bu seni-i mübârekede mülaki olan sefer-i Hümâyûnda Bucak ve Noğay Tatar taifesi bilcümle me'mur ve ta'yin olmalarıyla imdi emr-i şerîfim varduğı gibi tehir ve tevakkut itmeyup eger ve deger Nogay ve Tatar taifesidir umumen suvar olup gerüde bir fert kalmamamak üzre bir gün önce ordu-yu Hümâyûnuma mevcut olmak için yazıldı

Fi evahir-i C sene 90

Hüküm: 25

Ordu-yu Hümâyûnumdan Fehmenceye Ve Leh... Varınca Yol Üzerinde Vaki' Kasabat Ve Kura Zabitlerine Hüküm ki:

Bundan akdem Tatar taifesi harb-i kefare olmak za'amıyla götürdükleri ile dokuz res re'ya fukarası ellerinden alınıp... Mustafa molla mübaşeretiyle vazifeden irsal vardukları yerlerde ellişer araba tedarik ve birbirinize emin ve salim ve vazifelerin ulaştırılması için yazılmıştır

Fi evail-i C 90

Hüküm: 26

İsakcı Kadısı'na Ve Dizdarına Hüküm ki:

Kutta-i tarık eşkıyasından olup bundan akdem ahz ve hala İsakcı mütevellisi 'Ömerin yedinde hapis olunan itlak olunmayup bilamüslim ( ) nam harami sefer-i Hümâyûn avdetine dek İsakcı kal'asına kal'a bend olması için yazıldı.

Hüküm: 27

Vidin Ve Kuzzeti İslam Ve Silistre Ve İlbeyi Kapudanlarına Hüküm ki:

Siz ki kapudanlarsız memaliki... Hâliyâ Doğan Kalası... Fermânım olan kal'a hizmetine me'mur ve ta'yin olmuşsızdır emrişerîfim varduğu gibi tehir ve zuk itmeyüp sizden... bir gün ol mahmîli mezbûrden... iylemeniz... Bosna eyaleti... olup kal'a binasına memur olunan vezirim Ahmet Paşa... mevcut yollayasuz deyu yazıldı.

Fi evasıt M sene 1090

Hüküm 28:

Kili Kadısı'na Ve Nazırına Ve Dizdarına Hüküm ki:

Hala Doğan kal'asi kurbunda binası fermânım olan kal'abaşına me'mur ta'yin olan Vidin kal'asi kurbuna gelene değin şen'ileriyle gelüp karadan gidilir

mulhatasıyla boşaldup der-i temasın? ve duyurulması senki nazırsın sana emanet ve ta'yin olup kenduleri karadan gitmeleriyle ol şayia-yı harcın götürüp yanı gelen dutunmasın ile guna varup kaniceye müterabıt Kili ekratıyla emrim Öziye irüşdürmeniz için yazıldı.

Hüküm: 29

Hersek Kadısı'na Hüküm ki:

Bundan akdem sefer-i Hümâyûnum hidmeti için fermânım olan asitanem hizmetine me'mur olan ( ) ... arzıhal idüp hala Kazâ-i mezbûrda namı kılınan bin yük onbin akçe ... cem' ve ... ve Mahmut ve Osman ve hacı bey ve Ahmet diğer Ahmet ve Koroffi Zimmîler... olmalarıyla mec' .... Kazâ-i mezbûrdan kayık ve mevcut ve Hasan ve Cemil bek ve ahd ve ... bek ... olmalarıyla ma'an vardukda emr-i şerîfim ... mu'cebince tahsîl olunup mulaki' olmaları ismi mersimalarıyla 'arz olunmak için yazıldı

Hüküm: 30

Erzurum Kadısı Mehmede Hüküm ki:

Ordu-yu Hümâyûnuma mektub gönderüb erbab-ı nehir Ahmed nam sipahi meclisi şer'-i şerîfe varup onbirbin dokuz yüz seksen sekiz akçe yazısı olan ... ferasan karyede altıbin akçesinde? Beratı şerîfle mütasarrıfı ve üç bin akçe ... diğer Ahmet üç bir akçe ve Ali dokuzyüz doksan dokuz akçe hasan sekizyüz atmışbir akçe Hamza ile müşterekleri berat ve tezkere ile hasılatı karyeden ziyade tehir talep itmeleriyle kadr olduğu bildirüp kanun ve defter mu'cebince emr-i şerîfim arz eyledüğün ecilden ... karye-i mezbûrenin asıl ... onbirbin dokuz yüz seksen sekiz akçe olup altıbin akçasına tekmili sabık ve bedeli sabık vaz' olunmayup müstakil kılıç ve beratı şerîfle bedel üzerinde ve ikibin akçenin yedi yüz akçası matekmili sabık üç bin akçe tehir olunmak üzere kayd ve ikbin dörtyüz yetmiş yedi akçası ma'a bedeli sabık beş bin dokuzyüoz doksün dokuz akçı tehir olunmak üzere kayda sekizyüz atmış bir akçası Kazâ-i mezbûre velişa nam karyenin üç bin akçasıyla üçbin sekiz yüz akçesini ma'a tekmlil beşbin dörtyüz elli akça tehir olunmak üzere imal-ı tekmili sabık ve bedeli sabık tahtında olan rençberler fevkinde olanlar rakamlarından müteessir olup bunun mutasarrıfı olduğu altı bin akçasını tekmili sabık ve ... sabık

vaz' olunmasıyla ona göre herkese beratleri kanun ve defter mu'cebince hisseleri aldurup ziyadeye tecavüz ettirilmek için hüküm yazılmıştır.

Fi evâil-i Ca 90

Hüküm: 31

Silistre Niğbolu Sancaklarındaki Kadılara Hüküm ki:

'Osman 'arz-ı hal idüp bindoksan senesine mahsup olmağ üzre Kili Akkirman ve Bender ve perakende cizyesi uhdesinde olmağla bundan akdem Niğbolu ve Akkirman sancaklarının perakende eyalet ve anodolurumi keferesinin ... cizyelerin alınmış olan yerler mu'cebince tahsîlihe mubaşeret eyledikte Anadolu Rumiyanının ba'zıları temlik ve ehli iyal olup lakin sakın oldukları yerlerde müceddeden cizyehânesine kayd olunmuş değiller iken bive cizyeleri takip olundukta Kili nazırı ... şimdiye değin mezbûrlardan haraçları yerlüye imdat iderler olunurca sana ... mani olduğundan gayri tabi mezbûrda Benderde kar ve kesb iden sakinde dahi seferi Hümâyûna me'mur olanlarda değiller iken biz dahi askeriz deyü cizyeleri virmeyüp ma'liye gadr ... viririldiğin bildirüp hükmü Hümâyûn elinde olup şer' ve kanun üzre deyü yazıldı

Fi evâil-i C sene 90

Hüküm: 32

Kili Kadısı'na Hüküm ki:

Kili nazırı İbrahim gelüp derya sefinelerine safayin ecirlerine bu ana değin rencide oluna gelmiş değillerken hala ba'zı ... harbe cizyedârı olan Osman kadîme muhalif sefinelerden bac cizyesi talebiyle rencide itmekle iskele-i mezbûre sefine gelmeyüp mukata-i mezbûr 'arz olunmakla kadîmde olan muhalif rikabde oluna deyu yazıldı

Fi evâil-i C sene 90

Hüküm: 33

Kili Kadısı'na Ve Dizdarına Hüküm ki:

Akkirman kadısı Mehmed mektub gönderup yetmiş yedinci cema'atin yoldaşı Karahasan ... olmağla zabıt ma'rifetiyle ahz olunup ıslah-ı nefis olunmak için

Kili Kal'asında haps olunmak için Ordu-yu Hümâyûn'um yeniçeri ağası kâim-i makâmı Hulûsi Ağa tarafından mektub virilmekle mûcebince amel oluna deyü yazılmışdır.

Fî Evâil-i C sene 90

Sayfa 6

Hüküm 34

Babadağı Kadısı'na ve Yençeriserdarına Hüküm ki

Receb arzuhal idüb Babadağı sâkinelerinden kayın anası (...isim yok) nâm hatunun Küçük Mustafa nâm yeniçeri evin basub ve darb ve alnın mecrûh idüb mezbûrun şer'ile fesadın ... bulursa hüccet olunub hasmıyla murâfa'a oluncaya dek ıslah-ı nefis için sâir avdetine dek Tuzla Kal'ası'nda Kal'abend olunmak üzre Ordu-yu Hümâyûn'um yeniçeri ağası kâim-i makâmı Hulûsi Ağa tarafından mektub virilmekle mûcebince amel oluna deyü yazılmışdır.

Fî evâil-i C sene 90

Hüküm 35

Yalı Ağasına hüküm ki

Sefer-i Hümâyûnuma küllî asâkir tedâriki lazım ve mühim olmağla zîr-i hükümetinde vâkı' olan Nogay mirzalarından ...oğullarını adl ... mirzalar ile ... sekiz bin ve Orakoğulların ile üç bin Tatar taifesi sefer-i Hümâyûnum vakı olduğu sefere ese gelmeleriyle bu defa dahi vech-i meşrûh üzre sefer-i Hümâyûnuma cümlesi çıkub mevcud olmalarıçün mukaddema tenbih-i Hümâyûnum birle emr-i şerîfim gönderilmiş iken mezbûrların ademi tekayyüdlerinden nâşî... asâkir ile çıkub ekseri evlerinde ve yurtlarında olduğu istimâ' olunmakla mes'ûl ve ... olmuşsundur imdi emr-i şerîfim varduğu gibi ancak evlerinde birer adam kalmak üzre tâife-i mezbûrun cümlesini kaldırub memur oldukları sefer-i Hümâyûnda mevcud ittirmen için yazılmışdır.

Fî Evâsıt-ı C sene 1090

Sayfa 6

Hüküm 36

.....**Hüküm ki:**

Hâlâ Boğdan ve Eflak'da vâkı' Boze? nâm kasaba ve sayir kasaba ve kurların yeniçerilik nâmıyla bazı levend taifesi kâr- u kesb bahânesiyle varub avret ve oğlan dest-razlık ve her vechile te'addileri sebebiyle ahali ve reaya kulların muzdaribü'l-hal oldukların i'lâm olmağla ol makulelelerin tayin olmasıçün Eflak ve Boğdan tarafına siz tayin olunmuşsunuzdur imdi dergâh-ı muallam yeniçerilerinden olub Katiç? muhafazası vesâir serhadlere memur olan neferatı memur oldukların mahallere yollayub ve sefer-i Hümâyûnuma memur iken kalkub yeniçerilik nâmıyla te'addi üzre olan levendatı siz yoklayub gereği gibi tayin ve bade'l-yevm ol taraflarda meks ittürmeyüb evvela obalarına irsâl eyleyüb te'addi üzre olanların cezaların tertib ve şer'ile haklarından gelüb bu hususda muhkem zabt ve bir ferde zulm ittirmeyüb gerek efrad ve gerek bakayaların kasaba ve kurlarında kimesneye te'addi ittirmeyesiz deyü Ordu-yu Hümâyûn'um yeniçerilerim ağası kâim-i makâmı olan Nasuh dâme mecduhu tarafına mühürlü mektub verilmekle mücebince amel oluna deyü yazılmışdır.

Fî Evasıt-ı C sene 90

Hüküm 37

Kaliron Sancakbeyi'ne Ve Özi Kal'ası Dizdârına Hüküm ki

Hâliyâ Âsitane-i Saadet'imde Ordu-yu Hümâyûn'uma irsâl olunan yüz aded hilat gelüb Özi'ye dâhil olub ve sen ki dizdarsın tesellüm olunduğun i'lâm olmağla zikrolunan hilatlerin irsâl olunan Tatar ağalarında (isim yok....) zîde kadruhuya tesellüm ve bir gün mukaddem Ordu-yu Hümâyûn'uma irsâl eylemen bâbında fermân-ı âlî-şân yazılmışdır.

Fî Evahir-i C sene 1090

Hüküm 38

İsakcı'da Sur Muhafazasına Me'mur Bey Ve Mütevellisine Hüküm ki

Hâlâ Doğan Kal'ası kurbunda müceddeden binasına fermânım olan Kal'alara vaz' olunmak için İsakcı'da ve Tulca Kal'alarında birer vukıyyeden üç vukıyyeye değin bulunan topların sefinelere ve kayıklara tâhmil edüb yuvarlakları ve sair mühimmatı ile cerehorlar tayin idüb ber-vech-i muharrer bir gün evvel ve bir

saat mukaddem Özi Kal'ası'na ulaştırub dizdarlarına teslim eylemek için hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı C sene 90

Hüküm 39

Vidin Ve Fethü'l-İslam Mütessellimine Ve Hırsova Ve İbrail Kapudanlarına Hüküm ki

Siz ki kapudanlarsız

Doğan Kal'ası kurbunda müceddiden binası fermânım olan Kal'alar hizmetine memur olan Destûr-ı Mükerrer Bosna Valisi Vezirim Ahmed Paşa'nın yanına memur bulunasız deyü mukaddema emr-i şerîfim gönderüb tenbih-i Hümâyûnum olunmuş idi ol emr-i şerîfim kemâkân mukarrer bilüb işbu emr-i şerîfimle her kangî mahalle varub irüşürse bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf itmeyüb geceyi gündüze katub her biriniz seri'an muşârun-ileyhin yanında mevcut bulunasız deyü hüküm yazılmışdır.

Fî Evâsıt-ı C sene 1090

Hüküm 40

Akkirman Ve Kili Ve İsakçı Ve Tulca Kadılarına Ve İsakçı Mütevellisi'ne Ve Zikrolunan Kazâlarda Vâkı' Kalâ' Dizdarlarına Ve Ayân-ı Vilâyete Hüküm ki

Hâliyâ Doğan Kal'ası kurbunda müceddeden binası fermânım olan kal'alara vaz' olunmak için mehtokî? toplar lazım ve mühim olmağla imdi sizki dizdarlarsız kılâ'-ı mezbûrumda bir vukiyyeden üç vukiyye her kangî kal'ada bulunursa irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle kifayek mikdarı yuvarlakların ve mühimmat-ı sairlerin ma'an sefine ve kayıklara tâhmil ve bir gün evvel Özi Kal'ası'na irsâl ve dizdarlarına teslim eylesiz deyü yazılmışdır.

Fî Evâsıt-ı C sene 1090

Sayfa 7

Hüküm 41

Bender Kadısı'na ve Kal'a Dizdarı'na Hüküm ki

Hâliyâ Ordu-yu Hümâyûn'umdan irsâl olunan Akkaş ve Deli Bekir nâm iki nefer ... varup dâhil oldukların sa'at Kal'abend edüp ahz edilüb avdetinde Asitane'ye ihzâr oluncaya degin muhkem hıfz ola deyü yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı C sene 1090

Sayfa 7

Hüküm 42

Kengiri Sancağı Beyi Olub Bozhasrin? Muhafazasında Hüseyin Dâme İzzuhuya Ve Yalı Ağası Kaim-i Makamı'na Hüküm ki

Hâliyâ Boz'da Ordu-yu Hümâyûn'uma gelmek üzre hâzır âmâde olan zehayir arabaların bir saat evvel Ordu-yu Hümâyûn'uma gelüp erişmesi lazım olmağla senki Yalı Ağası Kâim-i makâmısın Ordu-yu Hümâyûn'uma gelecek Tatar taifesiyle mezkûr arabaları emin ve salim Ordu-yu Hümâyûn'a ulaştırırsız deyü hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı C sene 1090

Sayfa 7

Hüküm 43

İbrail Ve Babadağı Ve Maçın Ve Tulca Kadılarına Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarlarına Ve İşerlerine Hüküm ki

Mukaddema İsakcı'da der-anbar olunmuş sefinler ile İstanbul'a nakli fermân olunan yüz bin keyl-i İstanbulî şa'irin elli bin kilesi İsakcı kasabası arabaları ile sefineye nakl ve elli bin kilesi dahi İbrail ve Babadağı ve Maçın ve Tulca Kazâlarına nakleylemek iktiza etmekle imdi İbrail Kazâsında yirmi araba ve Babadağı Kazâsında otuz araba ve Maçın Kazâsında beş ve Tulca Kazâsında dahi beş araba ki cem'an altmış araba olur cerehorlarla mu'accelen ihrâc ve İsakcı'ya irsâli fermânım olan elli bin keyl-i İstanbulî şa'iri mîrî anbardan kaldurup sefinelere tâhmil ittirmeniz içün yazılmıştır.

Fî evâhir-i C sene 1090

Sayfa 7

Hüküm 44

İsakcı Ve Tulca Ve Kili Kadılarına Ve İsakcı Mütevellisi Ve Nazırlar Kal'a Asâkirinin Dizdarlarına Hüküm ki:

İsakcı ve Tulca ve Kili Kal'alarında bir vukiyyeden yedi vukiyyeye varınca olan toplardan mühimmat ve levazımatları ve yuvarlakları ile yüz kadar top Doğan Kal'ası kurbunda müceddiden bina olunan ...Kal'alarına vaz'olunmak iktiza etmegin mukaddema husus-ı mezbûr için mübâşir tayin ve irsâl olunan Bâkîkulu Ahmed zîde kadruhunun marifetiyle düstûr-ı mükerrerem bi'l-fî'il...kapudanım olan Mustafa Bey tarafından tayin olunan .. sefinelere tâhmil ve muaccelen kal'a-i mezbûr tarafına irsâl eyleyesiz deyü yazılmışdır.

Fî evâhir-i C sene 1090

Sayfa 7

Hüküm 45

Özi ve Akkirman ve Bender Kili ve İsmailgeçidi Kadılarına Hüküm ki

Özi Kal'ası neferatının ocakları olan Havâs-ı Hümâyûnumdan İbrail mukataası zâbiti Süleyman zîde kadruhu arz-ı hâl edüb sâbika mukataa-i mezbûr zâbiti olan .. nâm kimesne ile şer'î davası olmağla İnşallahu te'âlâ sefer avdetinde Ordu-yu Hümâyûn gereği için emr-i şerîfim reca etmegin mezbûr her kangınızın taht-ı Kazâsında bulunursa zâbiti ma'rifetiyle ol vakte degin firâr ettirmemek üzre ahz olunmak için hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i C sene 1090

Sayfa 7

Hüküm 46

İsakcı Ve Babadağı Ve Silistre Ve Hırsova Ve İbrail Kadılarına Ve Silistre Sancağı Mütesellimi'ne Ve İsakcı Ve Babadağı Mütevellilerine Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarlarına Hüküm ki

Hâlâ ol etraf ve havalide bazı haydud eşkıyası zuhur edüp mürûr ve ubûr eden ayende ve revendeden .. önlerine inüp emval ve erzakların garet ve Tuna gemilerin ve kenarında vâkı' kasabat ve kuraların ahalilerinden dahi bazılarının emvâl erzakların hasarat eyledikleri istimâ' olmağla imdi zikr olunan mahalleri

muhkem ...ve bu makule fesada cesaret edenleri bi-eyyi vechin kân ele götürüp muhkem haklarından gelinmek için hüküm yazılmıştır.

Fî Evâil-i B sene 1090

Hüküm 47

Yar Ve ... Kal'aları Muhâfızlarına Ve Nemrova Ve Yar Ve... Varup Gelince Yol Üzerinde Vâkı' Kılâ' Zâbıtlarına Hüküm ki

Hâlâ Ordu-yu Hümâyûn'um tarafından zikrolunan mahallere iktiza hasebiyle me'zûnen irsâl olunmakla imdi her kangınızın zîr-i hükûmetine varub dâhil olursa emin ve sâlim ve yerinden irsâl idüb avk ve te'hirden ve bunlardan birine gadr isabet ittirmekden ihtirâz eyleyesiz deyü hüküm yazılmışdır.

Fî Evâhir-i B sene 1090

Hüküm 48

Kartice Mollası'na hüküm ki

Kadîmden Yalı Ağası olanların yanında Tatar taifesinin vâkı' olan da'va-yı şer'îyyelerin hak ve adl üzre istima' edüp kararın vermek üzre Akkirman'da kadîmden bir nâib tayin olması mu'tâd olmağın sen ki mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin kadîmden olageldiği minvâl üzre Yalı Ağası yanında vâkı' olan da'vâların hak ve adl üzre imrar-ı ahkâm-ı şer'îyye eylemek için kadîmden olageldiği üzre Akkirman'da olan nâib tarafından bir meşru' ve ... nâib tayin ve irsâl eylesin deyü hüküm yazılmışdır.

Fî Evâhir-i B sene 1090

Sayfa 8

Hüküm 49

Özi Kadısı'na hüküm ki

.... dâme ömrühü Ordu-yu Hümâyûn'uma arz-ı hâl edüb Özi İskeleyi mukata'ası tersane mühimmatı ... tayin olunub a'şâr-ı şer'îyye ve rüsûm-ı örfiye ve cürm ve cinayet ve bad-ı heva vesâir ... mahsulünden Özi Beylerbeyisi'ne dâhil-i hisse tayin olunmayub müdahale oluna gelmiş değil iken hâlâ dahl olunmakla müdahale ettirilmemek bâbında emr-i şerîfim reca itmegin havâs-ı Hümâyûnum ve

Hazine-i Âmirem defterlerinde mukata‘a Akkirman nâm-ı diğer Özi mukata‘asının yüz kırk bin akçe yazusu olup kırk bin akçeye tersane mühimmatı ve yüz bin akçesi Kılburun Sancağı Beyi olanlara has tayin olunub a‘şâr-ı şer‘iyye rüsûm-ı örfiye ve beytü'l-mâl-i âmme ve hassa ve âdet-i ağnâm ve gurebagüzar ve resm-i âsiyab ve ispenç-i gebrân yuva ve cizye-i gebrân yuva ve tapu-yu zemin ve bâd-ı mustahfizân ..deştüban ve cürm-i cinayet ve yâve ve kaçkun ve bâd-ı hevâ kadîmden zabt oluna geldiği üzre zabt olunan mukataa-i mezbûr mahsulatından Özi Beylerbeyisi olanlara hisse tayin olunmakla kanun ve defter mûcebince amel olunup hilaf-ı kanun ve defter müdahale ittirilmemek için Maliye tarafından verilen emr-i şerîf mûcebince hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i B sene 1090

Hüküm 50

Tulca Kadısı'na hüküm ki

Bundan akdem iktiza hasebiyle İsakcı Kazâsından alınan menzil bargiri ile bir nefer sürücü Tulca menziline nakl olub emr-i şerîfim gönderilmiş idi hâlâ ref olunub yine aslı üzre İsakcı'ya tayini ve irsâli olunması için yazılmışdır.

Fî evâhir-i B sene 1090

Hüküm 51

Kili Kadısı'na ve nâzırına ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarlarına ve Ayân-ı Vilâyete İşerlerine hükümki

İşbu sene-i mübârekede sefer-i Hümâyûnumdan avdet edecek asâkir-i Mansûre'm için Bender'den İsakcı'ya varınca beher menâzile zehâyir ihzârı lazım olmağın imdi irsâl olunan mübâşir ma‘rifetiyle Kazâ-i mezbûrdan zahireler ihrac ve İsakcı'da der-mahzen olub menâzile ihzâr olunacak on iki bin keyl-i İstanbulî şa‘irden Kazâ-i mezbûr arabalarına ancak bin üç yüz keyl-i İstanbulî şa‘ir tâhmil edüb Subaşı menziline sekiz yüz keyl-i İstanbulî şa‘ir ve Kılburun menziline dahi sekiz yüz keyl-i İstanbulî şa‘ir nakl ve ihzâr ve menâzil-i mezbûrata kifâyet mikdarı hatab ve kiyah tedarikine memur olanlara teslim ve hâzır ve âmâde eyleyesiz deyü yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Ş sene 1090

Hüküm 52

Bender Kadısı'na ve Kâim-i makamı'na ve Alaybeyisi'ne Hüküm ki

İşbu sene-i mübârekede sefer-i Hümâyûnumdan avdet edecek asâkir için Bender'den İsakcı'ya varınca beher menâzile zehâyir vaz' olmağın imdi irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle Kazâ-i mezbûrdan arabalar ihrac ve İsakcı'da der-mahzen olub menâzile nakl olunmakla on iki bin keyl-i İstanbulî şa'irden Kazâ-i mezbûr arabalarına ancak iki bin keyl-i İstanbulî şa'ir tâhmil ve bir gün mukaddem Bender menziline nakl ve ihzâr menizil-i mezbûrda kifâyet mikdarı hatab ve kiyah tedarik ve tahsîl ve hâzır âmâde eylesiz deyü hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Ş sene 1090

Hüküm 53

Sırana? Kadısı'na ve Ayân-ı Vilâyete hüküm ki

İşbu sene sefer-i Hümâyûnumdan avdet edecek asâkir için Bender'den İsakcı'ya varınca beher menâzile zehâyir vaz' olmağın imdi irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle Kazâ-i mezbûrdan arabalar ihrac ve İsakcı'da der-mahzen olub menâzile nakl olunmak üzere on iki bin keyl-i İstanbulî şa'irden Kazâ-i mezbûr arabalarına ancak üç bin keyl-i İstanbulî şa'ir tâhmil ve bir gün mukaddem Koşan menziline nakl ve ihzâr menzil-i mezbûrda kifâyet mikdarı hatab ve kiyah tedarik ve tahsîl ve kabzına memur olanlara teslim hâzır âmâde eylesiz deyü hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i Ş sene 1090

Hüküm 54

İsmail Kadısı'na Ve Mütesellimine Ve Kethüdayerine Ve Yeniçeri Serdarına Ve Ayân-ı Vilâyete Hüküm ki

İşbu sene-i mübârekede sefer-i Hümâyûnumdan avdet edecek asâkir için Bender'den İsakcı'ya varınca beher menâzile zehâyir lazım olmağın imdi irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle Kazâ-i mezbûrdan arabalar ihrac ve İsakcı'da der-mahzen olub menâzile nakl olunmak üzere on iki bin keyl-i İstanbulî şa'irden Kazâ-i mezbûr arabalarına ancak iki bin dörtyüz keyl-i İstanbulî şa'ir tâhmil edüb ve Koçgöl menziline sekiz yüz keyl-i İstanbulî şa'ir ve Kolbağ menziline sekiz yüz keyl-i

İstanbulî şa'ir ve Tabak menziline sekiz yüz keyl-i İstanbulî şa'ir nakil menazil-i mezbûrda kifâyet mikdarı hatab ve kiyah tedarik ve kabzına memur olanlara teslim olunmak için hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i Ş sene 1090

Hüküm 55

İsakcı Kadısı'na Ve Mütevellisine Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarına Hüküm ki

İşbu sene sefer-i Hümâyûnumdan avdet eden asâkirim için zehayir ihzârı lazım olmağla irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle İsakcı'da der-mahzen olunmuş on iki bin keyl şa'irden Kazâ-i mezbûre arabalarına ancak bin iki yüz keyl şa'ir tâhmil ve Mart menziline sekiz yüz keyl ve Kartal menziline dahi sekiz yüz keyl nakil menazil-i mezbûratda kifâyet mikdarı hatab ve kiyah tedarik ve kabzına memur olanlara teslim olunmak için hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i Ş sene 1090

Sayfa: 9

Hüküm 56

Niğbolu Kadısı'na ve Mütesellimi'ne ve yeniçeri serdarına hüküm ki

Karaman Beylerbeyisi Ahmed dâme ikbaluhu Ordu-yu Hümâyûn'a arz-ı hal gönderüb firar eden hizmetkârların ve zimmetinde üç yüz yetmiş kuruş hakkı olan Şatır Hüseyin İbrahim Niğbolu Kal'ası'nda Kal'a-bend olmalarıyla mezbûr İbrahim'de olan ol mikdar kuruşu tahsîl olunub te'allül ederse mezbûrlar ile ma'an mürafa'a-i şeri'yye olunmak için Ordu-yu Hümâyûn'uma ihzâr olunmaları için hüküm yazılmışdır.

Hüküm 57

Yalı Ağasına Hüküm ki

Boğdan reayalarından Leska ve Efrayim ve Anderye nâm Zımmîler Ordu-yu Hümâyûn'a arz-ı hal edüb mezbûrların malların gasb ve garet edüb şer'ile tahsîl ittirilmek üzere iken sefer avdete degin kefil olduğu hüccet-i şer'iyye mücebince

malûmü'l-esâmi Tatarlar şer'ile gönderilüb icrâ-yı hak olunmak içün hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı N sene 1090

Hüküm 58

Akkirman Kadısı'na Hüküm ki:

Akkirman'da otuzyedi bölüğün ocak çavuşlarından Puşulioğlu Mehmed Çavuş'un şâkîleri zuhur edüb Ordu-yu Hümâyûn'a ihzâr olunması lazım gelmekle yirmi bir bölüğün ocak çavuşlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Ömer Çavuş zide kadruhu mübâşir tayin olunmakın bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf itmeyüb ihzâr ittirile deyü Ordu-yu Hümâyûn'umda bi'l-fiil zağarcıbaşı olub Dersaadetim yeniçerileri ağası ve Kili olan ifteharü'l-emâcid ve'l-ekârim zîde dâme mecduhu tarafından mühürlü mektub verilmekle mûcebince amel olunmak içün hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı N sene 1090

Hüküm 59

Akkirman Kadısı'na Hüküm ki:

Ol cânibde yeniçeri serdarı olan El-Hâc Seydi zabt ve rabt hizmeti uhdesinden gelmeğe kadir olmayub şâkiler zuhur etmekle ref' olunub yerine altmış bir solakların yoldaşı olub nefsi-i Akkirman'da sâkin olan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân İbrahim zîde kadruhu ol tarafda serdar nasb ve tayin olunub serdarlık hizmetiyle istihdam ve yeniçeri ve cebeci ve tobcu ve acemi oğlan ve sâir mevcut olan kul taifesi merkumu üzerine serdar ve zâbit bilüb itâ'at ve inkıyad üzre olub bilâ-vâris fevt olanların metrukâtı izn-i şer'ile ahz ve kabz ve sûk-ı sultânîde fûruht ve defterin irsâl eyleyüb hılâf-ı şer'-i şerîf bir ferdi te'addîden ihtirâz olunmak içün dergâh-ı muallam yeniçerileri ağası tarafından mühürlü mektub vermekle mûcebince amel olunmak içün yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı N sene 90

Hüküm 60

Doğangeçidi Kurbunda Müceddeden Binâ Olunan Kali Ve Doğan Kal'ası Ve Ardoş Muhafazasına Me'mur Olan Özi Beyi'ne Hüküm ki:

Bosna ve Karahisar-ı Şarkî ve eyâlet-i Özi'nin işbu sene-i mübârekede ...zıkr olunan kılâ'ların hizmet-i muhafazalarına ....bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmağın hâlâ Özi eyaletinde vâkı' ahurlarda bu defa bina hizmetinde zeamet ve timar olanların defterin sana irsâl olmağın mezbûrları rûz-ı kasımdan bin doksan bir senesi ruz-ı hızıra varınca hizmet-i muhafazada mevcut ittirüb vakt ve zamanına degin mevcut bulunmayanların dirliklerin yine muhafazada mevcut olmak üzre erbab-ı istihkaka tevcih olunmak için Ordu-yu Hümâyûn'uma arz eyleysin deyü hüküm yazılmışdır.

Fî Evâ'il-i N sene 1090

Sayfa 10

Hüküm 61

Maçin ve İbrail Kadılarına hüküm ki

Boğdan Voyvodası olan Düka Voyvoda Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal gönderüb Kalas iskelesi vilâyet-i Boğdan'ın muayyen iskelesi olub hukuk ve rüsumu cüzî ve küllî mahsulatı beher sene Rikâb-ı Hümâyûn-ı şevket-makrûna irsâli lazım olan hazineme bağılu olub ancak nehr-i Tuna'dan çıkan Morina balığı Maçin ümenası tarafından kayd olunmakın vesâir iskelelerden yüklenüb Kalas iskelesinden nehr-i mezbûr ile mürur eden emtia sefinelerin kanun üzre gümrüklerin tâhmil eylediklerin iskelelerde erüb ancak hamr gemileri gümrüklerin feth-i hakaniden berü kul kayıkları ile verilegelmişken hilaf-ı kanun ve mugayir-i ahidnâme-i Hümâyûn Kalas iskelesinde ...mahsulatıçün istiklale adam oturduruz deyü hâlâ Maçin eminleri muarazadan hâlî olmayub ve mukaddema dahi vech-i meşrûh üzre şîrâ' olundukda Maliye tarafından men'i bâbında müteaddid evâmir-i şerîfem vermegin tam'-ı hâme düşüb tekrar ikamet ..ve hilâf-ı şer' ve kanun Kalas iskelesinde mücerred gümrük almak... tarafından fuzûlî adem oturdub olagelmesiyle muhâlif te'addiden hâlî olmadığın bildürüb inayet olan emr-i şerîfim ve hücec-i şer'iiyyeleri mücebince amel edüb bilâ-fermân Maçin ümenası tarafından fuzûlî Kal'as iskelesine emin nasb ve tayin olunduğu vâkı' ise ref' olunub kanun-ı kadîme mugayir rencide ettirilmemek için hüküm yazılmışdır.

Evâil-i N sene 1090

Hüküm 62

Bender Naibi'ne ve Kâim-i makâmı'na Hüküm ki:

Hâlâ Bender Alaybeyi Mehmed'in hizmeti...eyleyüb ve dâye-i hizmetinden hâlî olmamağla imdi mûmâ-ileyh hânesinde Kışlacı nâmında taifesinden kimesne .... içün hüküm yazılmışdır.

Evâsıt-ı N sene 1090

Hüküm 63

Bender Kadısı Nâibi'ne ve Mütesellimi'ne Hüküm ki:

Ber-vech-i arpalık Hersek Sancağına mutasarrıf olan Mehmed dâme ikbaluhu bu kış Bender muhafazasında kalması fermânım olmağla muşârun-ileyhin kendüye ve adamlarına meştalık konaklar ve davarlarına kifâyet mikdarı damlar ve ahurlar ve zad ve zevadların üzre akçeleriyle tedarik ve ihzâr edüb vakit ve zamanına değin kışlatdırmak içün hüküm yazılmışdır.

Evâsıt-ı N sene 1090

Hüküm 64

Hersek Sancağında Vâkı' Olan Kadılara Hüküm ki:

Ber-vech-i arpalık Hersek Sancağı'nı Mehmed dâme ikbâluhu Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal sunub livâ-i mezbûra havaslarında müşârun-ileyhe âid ve râci' olan aşar-ı şer'îye vesâir hukuk ve rûsumlarını şer' ve kanun ve defter mûcebince tarafından mütesellimi olan Mustafa zîde kadruhu ahz ve kabz etmek istemekle bazı kimesneler vermekde muhalefet etmeleriyle hükm-i Hümâyûnum reca etmegin şer' ve kanun üzre amel oluna deyü yazılmışdır.

Evâsıt-ı N sene 1090

Hüküm 65

Kili Ve İsmailgeçidi Ve Tulca Kadılarına Ve Zikrolunan Kazâlarda Vâkı' Mütevellî Nuzzar Vesâir İşlerine Hüküm ki:

Hâlâ Âsitane-i Saadet'e nakli fermân olunan mîrî şa'ir tâhmil için sefeneler tedariki mühim olmağla taht-ı Kazânızda vâkı' iskelelerde bulunan boş sefineleri irsâl olunan Bâkî kulu mübaşeretiyle İsakcı iskelesine getürmek için irsâl ve ber-vech-i ta'cîl ve mahall-i mezbûra isâl eyleyesiz deyü hüküm yazılmışdır.

Gurre-i Şevval sene 1090

Hüküm 66

... Kadısı'na Hüküm ki:

Zü'amâdan Mehmed ve Ali zîde kadruhumâ Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb ber-vech-i iştirâk mutasarrıf oldukları zeameti karyelerinden Kazâ-i mezbûra tabi Marslima? nam karyesinin ... dâhilinde kadîmden ziraat ve hiraset olunub öşür ve resmin ... ve bunlar alınageldikleri bir mikdar yerleri için civarında vakı Hamalo nâm karye sipahisin İbrahim nam sipahi benim mutasarrıf olduğum yerimin hududu dâhilinde imiş deyü gadr ve müdahale idüb mukaddema mutasarrıf olanlar ile mahal-i terâfu' üzerinde murâfa'a-i şer'-i şerîf olunduklarında karye-i mezbûrun hududu ve ve ve dâhilinde olan yerlerin öşr ve resmin mutasarrıf oluna geldiği müsin ve ehl-i vukuf kimesneler ala tarîkı'ş-şehâde haber vormeleriyle öşr ve resmi hükm olunub kat'-ı nizâ' birle verilen hüccet-i şer'îyye mücebince ... şer'ile görölüb dahl olanların ve davasının istimal...hali üzere ifa idüb uslub-ı sâbık üzere öşr ve resmin alıvirüb buna dair üzüm mahsulünden alıverilmek için şurutuyla hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i N sene 1090

Hüküm 67

Diyarbakir Beylerbeyisi Dâme İkbaluhu Ve Çemişkezek Sancağı Beyi Dâme İzzühuya Hüküm ki:

Çemişkezek ve Mazgird Kadıları zîde fazluha dârende-i fermân-ı Hümâyûnum Torçor nâm karye ahalisinden Hüseyin ve Bali nam karındaşlar gelüb Mazgird Kazâsına tâbi' Torçuz nam toprağında vakı ebâ an ceddin mutasarrıf oldukları tapulu ve resimlû ma'lûmetü'l-hudûd mahsûs ve müstakil çayırlarında aharın alakası yoğiken Kazâ-i mezbûr sakinlerinden Halil bölükbaşı demekle ma'rûf kimesne ile üç seneden berü ol çayırların otun biçüb te'addî eyledüğü ve bu babda

hüccet-i şer'îyye ve fetvâ-yı şerîfesi olduğun bildürüb mücebince amel olunub men' ü def' olunmak bâbında hükm-i Hümâyûnum reca itmegin buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardıklarında husûs-ı mezbûra tam mukayyed ve hüccet-i şerîfe ve fetvâ-yı şerîfelerine nazar idüb göresin arz olunduğu üzre ol yerler bunların eba an ceddin mutasarrıf oldukları tapulu ve resimli çayırlarından olmağla her sene resmini sahib-i arza eda iderler iken mezbûr hilâf-ı şer' fuzûlî otun biçüb te'addî eylediği vâkı' ise câ'iz değildir vech-i meşrûh üzre mezbûrân çayırlarına mezbûr Halil'e fuzûlî dahl ve ta'arruz (hüküm burada bitiyor.)

Sayfa 11

Hüküm 68

Boğdan Voyvodasi Düka Voyvodaya

Sadad-ı kiramdan Seyyid Ali Bey hâlâ on yedi bin otuz iki sair eşyasını garet eden eşkıyadan Lak? Nâm karyede ahz olunub İsakcı Kal'ası'nda mahbus olan Vaslaka? Nâm dahi Boğdan memleketine varub sair şeriklerin bulub ahz ettirmege müteahhid olmağla kal'adan ihrac ve kendisi kal'a-ı mezbûra götürüb teslim etmek şartıyla İsakcı Mütevillisi Vefki Ağa'nın Mehmed nâm kimesnelerle beraber teslim onlar dahi mezbûr Seyid Ali'ye teslim edüb ma'an Vilâyet-i Boğdan'a irsâl etmekle imdi sârik-i mezbûr varub sair şeriklerin bulub ahz ittirüb yine kal'a yı mezbûreye olmaya degin mezbûra ve mezkûr Seyid Ali'ye tarafından ve kasabat ve kura halkların tarafından yollarda ve kırlarda kimesne müdahale ve mu'âraza eylememek bâbında hüküm yazılmışdır.

Evâil-i L sene 1090

Hüküm 69

Silistre ve Tekfurgölü Kadılarına Hüküm ki:

Silistre alaybeyi Ahmed ile Silistre ve Tekfurgölü nahiyelerinin çeribaşları Ordu-yu Hümâyûn'uma gelmeleri iktiza etmekle irsâl olunan mübâşirler marifetiyle mezbûrları Ordu-yu Hümâyûn'uma ihzâr olunmak için hüküm yazılmışdır.

Fî evâil-i L sene 1090

Hüküm 70

İsmail Kadısı'na Ve Müteveli Ve Yeniçeri Serdarı Ve Kethüdayerine Hüküm ki:

İsakcı'dan Âsitâne-i Saadet-medârıma naklolunacak yüz bin keyl-i İstanbulî mîrî şa'îr tâhmil için mukaddema sâdır olan emr-i şerîfim mûcebince memhûr ve mumzî defterinle tayin ve irsâl olunan altı bin şa'îri sen ki kadısın yeniçeri serdarısın memur olmanız ile sefineler mahalline gelüb menziline... imdi ol vakitte dolu olan sefin rencide olunmayub boş bulunub tayin olunan sefinelerin serdarınla ma'an getürüb İsakcı'da kabzına memur olanlara teslim eylemeniz için hüküm yazılmışdır.

F 9 L sene 1090

Hüküm 71

Eflak Voyvodası Şeryani? Voyvoda'ya Hüküm ki:

Eflak'a tâbi' Bükreş Kazâsında ticaret tarîkeyle sâkin olan Sürücü Oğlu demekle ma'rûf Celeb Baki ile Hâliyâ İbrail Nazırı Süleyman'ın kefalet hususunda hesabı olmağla Şer'ile da'vaları görülmek için Ordu-yu Hümâyûn'uma ihzâr olunması lazım olmağın Ordu-yu Hümâyûn'uma ihzâr olunmak için hüküm yazılmışdır.

Evâil-i L sene 1091

Hüküm 72

İbrail Kadısı'na Hüküm ki:

Kazâ-i mezbûrun reayası Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal edüb Kazâ-i mezbûrdan avâriz vesâir emr-i şerîfimle vâkı' tekâlif icab eder emlak ve arazi tasarruf idenlerden bazıları bir yeniçeri ve sair askeri taifesiyiz deyü tahammüllerine göre üzerlerine lazım gelen tekâlif bunlar ile vermemekde gadr-ı sâyirlerine dahi mâni' olmalarıyla şer' ve kanun üzre amel olunmak için hüküm yazılmışdır.

Evâil-i L sene 1090

Hüküm 73

Özi Beylerbeyi Hüseyin Paşa'ya Hüküm ki:

Sen ki mir-i mirân-ı muşârun ileyhsin hâlâ Bender muhafazasına memur ve tayin olunmuşsundur. İmdi emr-i şerîfim vardığı gibi bir an ve bir saat tehir ve

tevakkuf itmeyüb beraber ve müsella adamlarınla kalkub muhafazasına tayin olunduğın Bender Kal'ası'nda kışlayasız deyü hüküm yazılmışdır.

Evâsıt-ı L sene 1090

Hüküm 74

Ber-Vech-i Arpalık Hersek Sancağı'na Mutasarrıf Olan Mehmed Paşa'ya Hüküm ki:

Sen ki mîr-i mîrân-ı muma-ileyhsin avdet mahalline iktiza hasebiyle Bender muhafazasına fermân-i Hümâyûn ile alıkonulmuş idi. Hâlâ Özi Beylerbeyi olan Hüseyin dâme ikbâluhu Bender Kal'ası muhafazasına tayin olunub emr-i şerîf gönderilmegin imdi müşârun-ileyh Bender'e dâhil olmadığı gibi cümle kul...ahar teklif ile kalkub yerlerinde tehir ve tevakkuf itmeyüb Babadağı'na gelesiz deyü hüküm yazılmışdır.

Evâsıt-ı L sene 1090

Hüküm 75

Tırnova Kadısı'na Ve Kethüdayerine Ve Yeniçeri Serdarına Ve Ayân-ı Vilâyete İşlerine Hüküm ki:

Hâlâ Babadağ'ında kışlamaları fermânım olan dergâh-ı muallam yeniçeri ocağının yüzyirmibeş res davarlarıyla altmış iki tevemlerine Kazâ-i mezbûr sürsat hesabı üzre kışlak tayin olunmakla vermeniz emrim olmuştur. Buyurdum ki vusul buldukda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi vardukları günde kendülerine kifâyet mikdarı olur damlar ve ahurlar ve her dört res davarlarına beher yevm bir keyl-i İstanbulî şa'ir ve kifâyet mikdarı saman ve adamlarına lahm ve odun vesâir zad ve zahirelerin sene-i sâbika ve mutad-ı kadîm sürsat hesabı üzre virilüb vakt ve zamanına degin kışlattırub muzâyaka ve zaruret gelmeleriyle ve husus-ı mezbûra muâf ve gayr-ı muâf cümle dâhillerdir ale's-seviyye tevdi ve tahsîl ittirüb amma hilaf-ı şer' ve kanun ve mutad-ı kadîme mugayir re'âya fukârasına te'addi ve rencide ittirmekden begâyet ihtirâz eyleyesiz deyü yazılmışdır.

Evâsıt-ı L sene 1090

Kazâ-i Zîştovi Davar re's 60 Yalnız altmışdır	Kazâ-i Lofca Davar re's 60 Yalnız altmışdır	Kazâ-i Yergöğü Davar re's 40 Yalnız kırkdır	Kazâ-i Elvarca Davar re's 60 Yalnız altmışdır	Kazâ-i Zîştovi Davar re's 60 Yalnız altmışdır
Hıyâm 30 Yalnız otuzdur	Hıyâm 30 Yalnız otuzdur	Hıyâm 20 Yalnız yirmidir	Hıyâm 30 Yalnız otuzdur	Hıyâm 30 Yalnız otuzdur
Kazâ-i Şumnu Davar re's 120 Yalnız yüz yirmidir	Kazâ-i Hezargrad Davar re's 100 Yalnız yüzdür	Kazâ-i Nikbolu Davar re's 120 Yalnız yüz yirmidir	Kazâ-i Eskicuma Davar re's 60 Yalnız altmışdır	Kazâ-i Şumnu Davar re's 120 Yalnız yüz yirmidir
Hıyâm 60 Yalnız altmışdır	Hıyâm 50 Yalnız ellidir	Hıyâm 60 Yalnız altmışdır	Hıyâm 30 Yalnız otuzdur	Hıyâm 60 Yalnız altmışdır

Mezkûr Kazâlar yeniçeri kışlakları olmağla bâlâda zikrolunduğu üzere başka başka hüküm yazılmışdır.

Hüküm 76

Çardak Kadısı'na Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarı Ve Ayân-ı Vilâyete İşlerine Hüküm ki:

İşbu sene sefer-i Hümâyûnumdan avdet eden asâkir toparabacıları ocağının yüz altmış neferleri ile otuz re's için zehayir ihzârı lazım olmağla irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle İsakcı'ya der-mahzen olunmuş on iki bin keyl şa'irden Kazâ-i mezbûre hisselerine ancak bin iki yüz keyl şa'ir tâhmil ve Mart menziline sekiz yüz keyl ve Kartal menziline dahi sekiz yüz keyl nakil menazil-i mezbûratda kifâyet mikdarı hatab ve kiyah tedarik ve kabzına memur olanlara teslim olunmak için hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i Ş sene 1090

Hüküm 77

Lofca Kadısı'na Ve Kethüdayerine Ve Yeniçeri Serdarına Ve İşlerine Hüküm ki:

Kazâ-i mezbûr sene-i sâbıkada dergâh-ı âlî yeniçerilerinin altmış nefer davarlarıyla fermân-ı Hümâyûnumla kışlak tayin olunmuş iken üç ay virüb mâ'adâsı zimmetlerinde kalmağla emr-i şerîfim varub taleb olundukda itâ'at etmeleri i'lâm

olunmakla mezbûr kalan üç aylık zahireleri mukaddema vârid olan emr-i âlî mûcebince tahsîl ola deyü hüküm yazılmışdır.

Evâsıt-ı N sene 90

Sayfa: 13

Hüküm 78

Varna Kadısı'na ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve işerlerine hüküm ki:

İşbu sene-i mübârekede sefer-i Hümâyûndan avdet eden asakir-i İslam'dan ... ulufeciyan-ı yemin ve yesar ağaları ile zabıtların ve yüzseksen nefer huddam ve üç yüz re's davarına sürsat hesabı olan kışlak-nişin fermânım olmuştur. Buyurdum ki vüsul buldukda emrim üzere amel idüb dahi mezbûrlara kifâyet mikdarı ... mevcut olan konaklar ve davarlarına ahurlar ve damlar tedarik ve ihzâr idüb vardıkları günden vakit ve zamana dek kendülerine beher re's dört davarlarına birer keyl-i İstanbûlî şa'ir ve kifâyet mikdarı saman ve odun ve kendülerine lahm ve dakîk hesabı üzre tedarik ve tesellüm edüb bir vechile muzâyaka çekdirmekten ihtirâz eyleyesiz husûs-ı mezbûra mu'âf ve gayr-ı mu'âf dâhillerdir cümlesine ale's-seviyye tevzî' ve tahsîl edüb te'allül ve inâd üzre re'âya fukarasına zulm ve te'addî ittirmeyesiz deyü hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı L sene 1090

Kazâ-i Silistre

Kazâ-i mezbûr an piyade-i yemîn ve yesar ağalarıyla ocakları zâbitlerin yüzseksen nefer ... ve üç yüz res davarlarına kışlak tayin olunub vech-i meşruh üzre yazılmışdır.

Hüküm 79

Ordu-Yu Hümâyûn'dan Edirne'ye Varınca Yol Üzerinde Vâkı' Kadılara Ve Kethüdayerlere Ve Yeniçeri Serdarlarına Hüküm ki:

Hâliyâ sefer-i Hümâyûnumdan avdet eden yüz altmış katar mîrî hîrfeler Edirne etrafına varınca yol üzerinde vâkı' olan Kazâların ... bulunmayan mahallerde çekdirilmeyüb kifâyet mikdarı şa'ir ve samanların tedarik olunub

Fî evâsıt-ı L sene 1090

Hüküm 80

Yalı Ağasına Hüküm ki:

Mukaddema 1088 senesinde Koşan Mutasarrıfı'nda bâkî kalan yirmi bin vukiyye dakîk Babadağı kışlasına gelmesi lazım olmağla imdi Koşan re'âyası ve Yalı köyleri zikrolunan dakîki çuvallayub İsmail İskelesine nakl ittirilmek için yazılmışdır.

Evâsıt-ı L sene 90

Hüküm 81

Kili ve Sarana Kadılarına Hüküm ki:

Mukaddema menâzil için fermânım olan şa'îr bu âna dek ihmal ve musamahaların sebebiyle menzil-i mezbûrlara virilmeyüb zimmetlerinde kalmağla şa'îr-i merkumu irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle Kili İskelesine getürmeleri için hüküm yazılmışdır.

Evâsıt-ı L sene 1090

Hüküm 82

Akkirman Kadısı'na Hüküm ki:

1090 senesinde Akkirman Kazâsında asâkir-i İslam için iştirâsı fermânım olan dakîkden yedi yüz elli keyl dakîk zimmetlerinde bâkî kalmağla irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle zikr olunan dakîk cem' ve tahsîl ve Babadağı'na nakl itdirilmesi için yazılmışdır.

Evâsıt-ı L sene 1090

Sayfa 14

Hüküm 83

Mangalya Kadısı'na Hüküm ki:

İş bu sene-i mübârekede sefer-i Hümâyûndan avdet eden asâkir-i İslam'dan topçu ocağının on altı neferiyle elli beş re's bargirlerin sinîn-i sâbık ve kadîmden olageldiği halde ve kanun üzre Kazâ-i mezbûrlardan sürsat hesabı üzre kışlak tayin

ve virmek emrim olmuştur. Buyurdum vusul buldukda sâdır olan emrim üzre mezbûrlar varduğu günde mukaddema kışladıkları üzre kendülerine kifâyet mikdarı evler ve davarlarına damlar ve ahurlar ve her dört re's davarlarına beher yevm birer keyl-i İstanbulî şa'îr ve kifâyet mikdarı saman ve kendülerine lahm ve erzen ve etmek ve sâyir zâd ü zevâd arabaların sene-i sâbık ve mu'tâd-ı kadîm ve sürsat hesabı üzre virüb vakt ve zamana dek kışlattırub muzâyaka çekilmeyüb ve husus-ı mezbûra muâf ve gayr-ı muâf dâhillerdir ve ale's-seviyye tevdî' ve tahsîl ve teslim itdürüb kimesneye te'allül itdirmemek için yazılmışdır.

Evâsıt-ı N sene 1090

Hüküm 84

Hırsova Kadısı'na Hüküm ki:

Hırsova Kazâsı'nın 1089 senesinde vâkı' olan avâızların ve nüzul bedellerin mukabalesinde fermânım olan dakîk ve şar'îrlerin tesellüm olunmakla mukâbelesinde akçaların alınmak üzre yalnız yedi bin on iki buçuk kuruşu Ordu-yu Hümâyûn'um hazinesine teslim olunmak üzre emr-i şerîfimle mübâşir tayin ve irsâl olundukda bin kuruş tahsîl ve beş bin dokuz yüz on iki buçuk kuruşu Kazâ-i mezbûr ahalisinin uhdelerinde bâkî kalmağla te'allül edilmeyüb irsâl olunan mübâşir marifetiyle tahsîl ve Ordu-yu Hümâyûn'um mesarifi için tesellüm ittirele bundan sonra muhalefet iderler ise serdar-ı sâbık Mahmud ve Hacı Bey ve Ahmed Ağa ve Ahmed Bey ve Mustafa Ağa ve Nâzır Ahmed Ağa Babadağı'na ihzâr olunmaları için yazılmışdır.

Evasıt-ı L sene 1090

Kazâ-i mezbûr Reisi Efendiye katibleriyle defterdarına kışlak tayin olunmak şartıyla hüküm yazılmışdır.

Evasıt-ı L sene 90

Kazâ-i Hırsova

davar res Hıyam

100 20

Hüküm 85

Varna Kadısı Naibi'ne Hüküm ki:

Östeban nâm Zımmî arzuhal idüb mezbûrun menkuhası olan nâm nasraniye taht-ı nikahında iken kimi Müslüman kimi kâfir kırk kadar kimesne mesfurun evin basub menkuhası mezbûreyi çeküb götürüb ahar Zımmîye virüb gadr etmeleriyle şer'ile menkuhesi alıverilmesi muhalefet ederlerse Babadağı'nda şer'ile görülmek için husemasıyla ihzâr ittirmek için yazılmışdır.

Evasıt-ı L sene 1090

Hüküm 86

Hacıoğlu Pazarı Kadısı'na Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarı Ve Ayân-ı Vilâyete İşlerine Hüküm ki:

Bu sene sefer-i Hümâyûndan avdet eden dört ağalık silahdaran serdengeçdilerine sinîn-i sâbık ve âdet ve kanun üzre Kazâ-i mezbûr kışlak tayin ve verilmek emrim olmağla buyurdum ki vusul buldukda sâdır olan emrim üzre amel dahi mezbûrlar vardıkları günde kendilerine evler ve davarlarına kifâyet mikdarı ahurlar tedarik ve ihzâr ve sene-i sâbık defterlerinde olageldiği üzre vakit ve zamana dek kışlattırub bir vechile muzâyaka çekdirilmeyüb hılâf-ı şer' ve kanun reaya fukarasına te'addiden ihtirâz oluna deyü yazılmışdır.

Evasıt-ı L sene 1090

Kazâ-i Prevadi

Dört ağalık sipah-i serdengeçdilerine Kazâ-i mezbûr kışlak tayin olunmakla şürûtuyla hüküm yazılmışdır.

Evasıt-ı N sene 1090

Hüküm 87

Babadağı'ndan Asitane'ye Varınca Yol Üzerinde Vâkı' Olan Kadılara Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarı Ve Ayan-ı Vilâyete Ve İşleri Ve Kasabat Ve Kura Zabıtlarına Hüküm ki:

Hâlâ Devlet-i Aliyye tarafına irsâl olunan Abd ve Haydarî ...her kangınızın Kazâ ve kurasına dâhil olursa birer emin ve mahfûz olan mahallerinde konak gösterüb ve davarlara ahurlar tedârik ve geceleri bekçiler virüb bekletdürüb ve

kifâyet mikdarı zâd u zevâdları tedârik olunub virir olunduklarında ve bargirler için menzil-i ahira varınca kifâyet mikdarı ... ihrac ve mahfuf ve muhatara olan mahallerde yanlarına müsellah ve müretteb adamlar tayin ve emin ve salim bir yerder birine irsâl eylemek için hüküm yazılmışdır.

Evâsıt-ı L sene 1090

Hüküm 88

İsmail Kadısı'na ve mütevellisine hüküm ki:

Ahmed ve Sefer ve Ali nam karındaşlar Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal edüb bunların babası Hacı Mehmed ile yine Kazâ-i mezbûr sakinlerinden Sarhar nâm zımmî ile Boğdan memleketine gider iken önlerine harâmîler çıkub mezbûr Hacı'nın malını gasb eylediklerinden sonra sârikler Boğdan Beyi tarafından ahz olundukda zımmî-i mezbûr hüsn-i rızasıyla sulh olub hüccet-i şer'îye verilmişken bunların babaları fevt oldukda mesfur Sahar bunların hilâf-ı şer' üç yüz kuruşların üzre gadr etmekle ahvallerin şer' ile görüb reddi lazım gelürse ittirile deyü yazılmışdır.

Evâhir-i L sene 1090

Hüküm no:89

Tekfurgölü Kadısı'na Hüküm ki:

Ordu-yu Hümâyûn'uma mektub gönderüb Kazâ-i mezbûr ahalisi meclis-i şer'a varub sene-i sâbıkalarda mîrî zehayiri Kazâdan Kazâya nakletmek için cerehor lazım oldukda Mangayla Kazâsı ma'an edâ eyleyeler deyü mukaddema mu'tâd evâmir-i şerîfe verilmegin mücebince emr-i şerîf reca eylediklerin arz etmekle mukaddema Âsitane tarafında virilen emr-i şerîf mücebince amel olunub ke'l-evvel tayin ile Mangalya Kazâsı ma'an cerehor verilmek için hüküm yazılmışdır.

Evâhir-i L 1090

Hüküm 90

Kaliron? Beyi'ne ve Kadısı'na Hüküm ki:

Serhadd-i Özi'de vâkı' Kal'a-i atîk neferatı arzuhal idüb mevaciblerin için ocaklık ta'yin olunan Silistre ve Ruscuk ve Tutrakan ve Hırsova mukata'alarının olan Mustafa ve kal'a-i mezbûre dizdarı Ali ve azebân ağası Mehmed mukata'a-i mezbûr

malından neferata dört yük akça mikdarı mevaciblerin edâ edüb gadr etmeleriyle mevacibleri malından zimmetlerin zuhur çıkarsa alıvirmek bâbında hükm-i Hümâyûnum reca etmeleriyle mahallinde şer' ve kanun üzre dâ'vaların görülüb ihkak-ı hak olunub bu bahâne ile bir ferde te'addî olunmakdan ihtirâz oluna deyü hüküm yazılmışdır.

Evâhir-i L sene 1090

Hüküm 91

Silistre Kadısı'na Ve Mütesellimine Ve Tayin Buyurulan Kâim-i Makâmına Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarı Ve Ayân-ı Vilâyete İşlerine Hüküm ki:

Kazâ-i mezbûrun 1088 senesinde mahsûbolmak üzre avâızların mütevellisine ocaklık şa'ırleri ve seksendokuz senesine mahsûb olmak üzre bedel-i nüzulleri mekkarilerine mahsûb olmak üzre her bir avâızhânelerinden ihracı fermânım olan yirmiikişer keyl şairlerin her beş keyl-i mukâbelesinde üç keyl dakîk olmak üzre bakayaların tahsîli için mukaddema varid olan emr-i şerîfim mücebince tahsîl ve Ordu-yu Hümâyûn'um defterdarlarına tesellüm olundukdan sonra Kazâ-i mezbûrun bin iki yüz doksan altı kuruş bakayaları kalmağın imdi zikr olunan bin iki yüz doksan altı kuruş bakayaların bi't-temam tahsîl olunub Ordu-yu Hümâyûn'um hazinesine teslim olunmak için hüküm yazılmışdır.

Eval-i Za sene 1090

Hüküm 92

Balçık Kadısı'na Hüküm ki:

Fermân-ı şerîfimle Balçık Kazâsında ocaklık şa'iri cemine memur olan kıdvetü'l-emasil ve'l-akran Mehmed zide kadruhu hala Kazâ-i mezbûra varub mîrî şa'iri taleb eyledikde itâ'at-ı emr-i şerîfim eylemediklerinden gayrı bundan akdem Balçık İskeleyi'nde olub garg olan yedi aded sefineden halas olub kaçan adamları kasaba-i mezbûrda giceleyin bazı eşkıya katl ve yanlarında bulunan nükud ve eşya ve emvallerin nehb ve garet ve sefine ve bazılarının yedinde kılıç ile urub dört yerden mecruh eylediklerinde gayrı Kazâ-i mezbûrda mukaddema ahz olunan iki nefer kuttâ-ı tarikin yine kasaba-i mezbûr sakinlerinden Cihan oğlu Mustafa ve Kara Veli

karındaşı Ali ve debbağdan İbrahim'in isticvabı Bosnevi Mustafa nâm şakiler mezbûrların kuttâ-i tariklerin şürekâ'arın olduğun ikrar ve itiraf itmeleriyle ahz olunmaların sadedinde iken karye-i mezbûrlu yeniçeri serdarı vücuhdan zî-kudret kimesneler cemiyet memnu iken hevaların tabi üç dört yüz mikdarı adam ile cemiyet ve fitne ve fesada bâis oldukların i'lâm olunmakla imdi irsâl olunan mübâşir marifetiyle yeniçeri serdarın cemiyetinde bulunan gerek yeniçeri ve gerek sayir taifeden olup res-i cemiyet olanlar her kim ise ahvallerin şer'î üzre görülmek için bi-eyyi vech kân-ı Babadağı'na ihzâr olunmaları bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olunmuştur. Buyurdum ki.

Tahriren fî evasıt-ı Za sene 1090

Sayfa 17

Hüküm 93

Boğdan Voyvodası Düka Voyvoda'ya Hüküm ki:

Dergâh-ı mu'allam yeniçerilerinden İsmail arzuhal idüb bundan akdem bunun karındaşı Ahmed ile diğer Ahmed nâm yeniçeri ticaret tarikeyle Boğdan'a tabi Sarıçeker'de Çekolah? nam karyede Sakamyon veled-i Nikfor nam Zımmînin hânesinde misafir iken merkum Sakamyon ile iki şeriki Saltan Vilan Deresi ahalisinden Gorlence tevabiinden Kerika ve Avdoğlu nam Zımmîler mezbûrları katl idüb yanlarında mevcut olan sekiz yüz kırk kuruş ile sair emval ve erzakların nehb ü garet idüb fesad ve şekavet etmeleriyle mukaddema Âsitane-i Saadetim tarafından sudur iden fermân-ı şerîfîm mücebince tecessüs ve tefahhusu ancak mübâşir tayin olunub mahalline vardıklarında sen ki voyvoda-i muma-ileyhsin Kerika ile Avdoğlu'nu gaybet ve ihtifa ayak takımından İli Saltan'ı ahz ve haps ve garet olunan akçe ve emvâl ve erzakların zuhura getürüb katillere himaye eylediği bildürüb hükm-i Hümayûnum reca eylediği ecilden imdi merkumun dört nefer Zımmîler katil oldukların şeran sabit ve zahir ve hüccet-i şeriyye olmağla kayıp ve ihtifa olunan iki katiller dahi bi-eyyi vechin kân buldurulması lazım gelenlere buldurulub garet eyledikleri nükud ve eşya ve dem ve diyetleri tahsîl olunub huzur-ı şerde icra olunmakda teallül olunur ise dört nefer katiller irsâl olunan mübâşire teslim ve Babadağı'na ihzâr eylemeniz emrim olmuştur.

Evahir-i Za sene 90

Hüküm 94**Silistre Kadısı'na Hüküm ki:**

Avâriz-ı mîrî bakayasından Silistre Kazâsında bakı kalan bin iki yüz doksan altı kuruş hâlî kalan karyeler akçası olub fermân-ı Hümâyûn mücebince hâlâ mevcut olan karyelere taksim ve bir gün evvel tahsîl olunması lazım gelmekle imdiden sonra sâdır olan emr-i şerîfim mücebince şer ve kanun üzre tahsîl olunmak emrim olmuştur deyü hüküm yazılmışdır.

Evâhir-i Za sene 1090

Hüküm 95**Yenipazar Kadısı'na Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarı Ve Ayân-ı Vilâyet İşerelerine Hüküm ki:**

Prevadi kasabasının dört ağalık Sinan serdengeçdileri kışlamağa tahammülü olmadığı kadısı arz ve i'âm itmekle imdi Kazâ-i mezbûr mukaddema irsâl olunan serdengeçdilerinden Dördüncü Hasan Ağa bayrağı neferatıyla sene-i sâbık ve adet-i vukuf üzre Kazâ-i mezbûr kışlak tayin olunduğu hüküm yazılmışdır.

Fî evail-i Z sene 1090

Hüküm 96**Silistre Ve Niğbolu Sancaklarında Olan Kadılara Hüküm ki:**

İstabl-ı Amirem Kazâncık Niğbolu ve ... sancaklarının 1089 senesinde tahsîli fermânım olan mîrî şair mukaddema sâdır olan fermânım mücebince hesab olunduğun köşcehânelerin? arpaların asıl mevcut olan hânelere zammolunub defter olunmakla bir gün mukaddem tahsîl ve mahalline irsâl olunması lazım ve mühim olmağla imdi sâdır olan emr-i şerîf-i alîşanım mücebince ve kadîmden olageldiği şer' ve kanun üzre tahsîl olunması emrim olmuştur buyurdumki yazılmışdır.

Evail-i Za sene 90

Hüküm 97**Hazergrad Kadısı'na Hüküm ki:**

Süleyman nam kimesne ordu-yu Hümâyûnuma arzuhal idüb Kazâ-i mezbûr ahalisi 1087 senesinde Boşı tarafında vaki olan tekâliflerin...alınmalarıyla bu dahi mezbûrların emirleriyle sene-i mezbûre sürsatı tekâliflerin bi't-temam virüb sarf eylediği akçanın bir mikdarın olduklarından yedi buçuk kise akçası bakı kalduğın defterde muterif olunmuş iken taleb eyledikde virmekde teallül ve inad eylediklerin bildürüb hükm-i Hümâyûnum reca eyledikleri ecilden ahvallerin şer ve kanun üzre görülüb ihkak-ı hak olunmak emrim olmuştur böyle yazılmışdır.

Evasıt-ı Z sene 90

Sayfa 18

Hüküm 98

Şumnu ve Hezargrad ve Eskicuma ve Ruscuk Kadılarına Hüküm ki:

Ruscuk Nâibi zîde ilmuhu Ordu-yu Hümâyûn'uma mektub gönderüb bu sene-i mübâreke Belgrad ve Bosna tarafından İsakcı Nâm mahalle nakli fermânım olan şa'ır ... sefinelerinin kesret...olub ...isticarına adem-i iktidarları olmağın kadîmü'l-eyyamdan berü sâdır olan evamir-i şerîfem mücebince havalesi vâkı' olan Şumnu hissesinden yüz nefer ve Hezargrad Kazâsından seksen nefer ve Eskicuma'dan kırk nefer ve Ruscuk Kazâsından seksen nefer cerehor ihrac ve ruz-ı hızırdan ruz-ı kasıma gelince iskelesinde oturub eda-yı hizmet eylemeleri bâbında hükm-i Hümâyûnum ricasına arz verdiği ecilden mukaddema sâdır olan evamir-i şerîfem ve vech-i meşruh üzre dört Kazâdan ihrac ittirilmesi bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur deyü yazılmışdır.

Evahir-i Za sene 90

Hüküm 99

Şumnu Ve Eskicuma Kadılarına Ve Kethüdayerlerine Ve İşerlerine Hüküm ki:

Ruscuk Kazâsı ahalisi Ordu-yu Hümâyûn'uma adam ve arzuhal gönderüb bundan akdem Ruscuk Kazâsına fermânım olan cerehor efradı içün Şumnu Kazâsından yüz nefer ve Eskicuma Kazâsından kırk nefer bin seksen senesinde vermeyüb bâkî kalmağla mukaddema sâdır olan emrim mücebince tahsîl olunması bâbında hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden sene-i mezbûrede bir defa

cerehorların eda etmediler ise mukaddema varid olan fermân-ı şerîfim mücebince tahsîl olunmak emrim olmuşdur böyle tahrir olunmuşdur.

Fî evail-i Z sene 90

Hüküm 100

Hezargrad Kadısı'na Hüküm ki:

Mehmed nâm kimesne Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Kazâ-i mezbûra tâbi' Şorkiyd nam karye toprağında ve nehr-i Karasom üzerinde Şahin Beşe Değirmeni dimekle ma'rûf bir bab değirmen ocağın harab olub eser binası kalmayub nice müddet resmin sahib-i arza verilmemekle müstahak-ı tapu olmağın bu dahi zikrolunan değirmen sahib-i arza resm-i tapu ile tamir eylemek murad eyledikde etrafında olan değirmen sahibleri tamîrîne mâni' oldukların bildürüb hükmi Hümâyûnum reca eyledikleri ecilden senki Hazergrad Kadısının husûs-ı mezbûru müvellâ tayin olunmuşsundur mahall-i nizâ' üzerine varub ol diyarın müsinn ve bî-garaz ehl-i vukufundan sual idüb sıhhat üzre keşf ve hüccet eylemek emrim olmuşdur. Böyle tayin-i hükmi olunub yazılmışdır.

Fî evail-i Z sene 90

Hüküm 101

Nogay mirzalarından Adil Mirza ve Meradin Mirza ve Bey Mirza ve Sultan Mirza ve Kantemür Mirza'ya ve Orakoğulları'na ve Kâri Mirza ve Arslan Mirza'ya Hüküm ki:

Bundan akdem Nogay Tatarı taifesinin vermeye müteahhid oldukları onbin kuruşun sekizbinbeşyüz kuruşun der-devlet-medârımdan tahsîline tayin olunan mübâşire teslim zimmetlerin yedibinbeşyüz kuruşu ile'l-ân tahsîl olunamayub bâkî kaldığın i'lâm olunmakla imdi irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle ale't-ta'cîl tahsîl ve mu'temedün-aleyh mirzalar ile irsâl ve teslim ideler te'allül iderler ise Babadağı'na gelüb cevap virelerdeyü müekked hüküm yazılmışdır.

Fî evail-i Z sene 90

Sayfa: 19

Hüküm 102

Nigbolu Ve Vidin Sancaklarında Vakı Olan Kadılara Hüküm ki:

Bundan akdem İsakcı'da köprü muhafızı olub Karka ma'a Bihke sancaklarına mutasarrıf olan Ahmed Bey köprü hizmetin eda ve hizmetin teveccüh ve azimet üzre iken hâlâ ... nam mahalde fevt olduğu i'lâm olmağla imdi müteveffâyı mezbûrun yanında mevcut bulunan nükud ve emval ve erzak ve eşya ve at ve katar vesayirler ism-i mal olarak cüzi ve külli her nesi var ise ahardan dahl ve taarruz olunmayub tayin olunan mübâşir marifetiyle bi't-temam defter ve sicil ve hüccet olundukdan sonra memhûr defterle tamam-ı muhallefâtı mübâşir-i muma-ileyhe teslim ve Babadağı'na irsâl oluna deyü hüküm yazılmışdır.

Evâsıt-ı Z sene 1090

Hüküm 103

Eflak Voyvodası'na ve Yergöğü Kadısı'na Hüküm ki:

... nâm kimesne Ordu-yu Hümâyûm'a arzuhal idüb mezbûr bin seksen dört senesinde ticaret tarikeyle Eflak vilâyetine gider oldukda Eflak karyelerinden Gümrükçe nam karye sakinlerinden Küpbaş Berofrab? nam Zımmînin evine müsaferet tarikeyle nüzul eyledikde mezbûr Zımmî gece beş aher nefer eşkıya ile üzerine gelüb katlini kasd idüb iki dişin ihrac ve başında mevcut olan emval ve erzakın nehb ü garet eyleyüb kendüsü ellerinden güçle halas olmağla bu dahi varub ahvalini i'lâm eyledikde garet olunan atı mezbûrların yedlerinde bulub lakin dokuz yüz frankı elinden ve ikiyüzaltı kuruşu inkar eylemeleriyle meblağ-ı mezbûr Karluca yomarlarından üç nefer yomar olduklarına elinde temessükü olduğun bildürüb hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden sen ki vali-i muma-ileyhsin yedinde olan temessükünde mesturu'l-esami olan kimesnelerden hakkın alıviresin şer'î cevabların var ise kurbunda olan kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm Yergöğü Kadısı'na havale eyleyesin ki ahvallerin şer'ile görülmek emrim olmuşdur deyü hüküm yazılmışdır.

Fi Evâhir-i Z sene 1090

Hüküm 104

İsmail Ve Ve Ve Kadılarına Ve Yalı Ağası Vekiline Hüküm ki:

Akkirman bucağında vâkı çiftliklerde cem olunan Tatarlara Emir Ali nâm Tatar serhayl şekavete girdar olub hâlâ vilâyet-i Boğdan'ın bazı kuraların urub

reayalarının fi'z-zamir emval ve eşya ve davarların nehb ü garet ittiklerinden gayrı gezer reayaların dahi esir ve isâl ve zulm-i sariha eyledikleri isti'lâm olmağla imdi mezbûr Emir Ali vesâir şerikleri olan Tatarların esir eyledikleri Boğdan reayaların garet olunan emval ve eşya ve davarların her ne ise eğer Tatarlar yedlerindedir ve eğer çiftliklerde vesâir yerlerde her kimin yedinde bulunursa bi-eyyi-vech-i kân zuhûra getirilüb bir vechile ketm ve ihfâ olmamamk üzre irsâl olunan mübâşir marifetiyle Boğdan'a irsâlden sonra bu fesada baş ve buğ olan mezbûr Emir Ali'yi bi-eyyi-vech-i kân ahz virmeğe te'allül üzre olanların dahi muaccelen Babadağı'na ihzâr eylemek bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur buyurdum ki deyü hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i Z sene 1091

Sayfa: 20

Hüküm: 105

Babadağı'ndan Âsitâne-i Saadetmedârım'a Varınca Yol Üzerinde Vâkı Kadılara Ve Kethüdayerlerine Ve Yeniçeri Serdarlarına Vesâir İşlerine Hüküm ki:

Babadağı'ndan Âsitâne-i Devletmedârım'a irsâl olunan mîrî hazine her kangınızın Kazâsına varub dâhil olursa birer muhafız ve emin yerlere kondurub ve geçidlerde mutemedün-aleyh bekçiler verüb gider olduklarında mal-ı mîrî tâhmili için ikişer bargir koşula iki kıta arabalar tedarik ve yanlarına kifâyet mikdarı müsellah ve müretteb ve tûfengi hâmil er adamlar ile emin ve sâlim birinin irsâl ve ber-vech-i tacil mahall-i memura isâl eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır oldu deyü yazılmışdır.

Fi Evail-i M sene 1091

Hüküm 106

İsmailgeçidi ve ve Kadılarına ve Yalı Ağası VeKiline

Emir Ali nâm Tatar Akkirman bucağında olan Tatarlara baş ve buğ olub Boğdan vilâyetinde gâret yağma ve reayayı esir eylediklerin isti'lâm olunmakla bundan akdem bulunan yerlerdeki emval ve eşyaların ve esir eyledikleri reayaların alıverilüb red ve teslimden sonra merkum Emir Ali Babadağı'na ihzâr için emr-i

şerîfimle kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Mustafa zîde kadruhu mübâşir tayin ve irsâl olunmuş idi lakin mezbûr Emir Ali'nin bu babda fesadın olmayub Örem Bey kabilesinden Adil Mirza oğlu Orak kabilesinden Çal Mirza ve Topkoldu Mirza ve Kara Mirza menfaat-ı aleyh olub Koğlinik deresi nam mahalde Çaçop Adil oğlu ve mezkûr mirzalar yanlarında olan Tatarlar ile Boğdan'ın Erpoşte nam nahiyesin garet ve reayasın esir eyledikleri i'lâm olunmakla imdi mukaddema vârid olan fermân-ı âlî-şânım mücebince her kimin yedinde esir ve sair Boğdan'dan alınmış davar ve eşya bulunur ise eğer Akkirman bucağında olan çiftliklerdedir ve eğer sâirin yedindedir bi-eyyi vechin kân mezbûru ashablarına red ve teslim olundukdan sonra mezkûrdan dört nefer mirzalar ve Mir Ali mukaddema emr-i şerîfimle tayin ve irsâl olunan mübâşire teslim ve Babadağı'na ihzâr olunması bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olub yazılmışdır.

Evail-i M sene 1090

Hüküm 107

Niğbolu Beylerbeyi'ne ve Kadısı'na Hüküm ki:

Kazâ-i mezbûr dergâh-ı muallam yeniçerileri ocağının altmış re's davarlarıyla otuz nefer huddamlarına sene-i sâbika olageldiği mu'tad-ı kadîm üzere bundan akdem emr-i şerîfimle kışlak tayin olunmakın vardıklarında üç aylık zâd u zevâdı ve zehâyirleri virülüb mâ'adasın dahi taleb eylediklerinde mîrîye virmedikçe size gayri zehayir virmeziz deyü bunların inad ve muhalefet üzere oldukları i'lâm olmağla imdi etraf ve civarda olan dergâh-ı âlî yeniçerilerinin kışlak tayin olunan Kazâların zâd ve zimmetlerin minvâl üzere verilmiş ise mu'tad-ı kadîm ve mukaddemâ sâdır olan fermân-ı âlişânım mücebince mezbûrlar dahi te'allül ve redd ittirilmeyüb mu'tad-ı kadîm üzere zâd ve zahirelerin alıvirilüb vakt ü zamanına degin kışlattırub bir vechile muzâyaka çektilirmemek emrim olmuşdur böyle hüküm yazılmışdır.

Fi Evâ'il-i M sene 1090

Sayfa 21

Hüküm 108

Babadağı'ndan Âsitane-i Saadetmedârım'a Varınca Yol Üzerinde Vâkı Olan Kadılara Ve Kethüdayerlerine Ve Yeniçeri Serdarlarına Ve Ayân-ı Vilâyete Ve Sair İşlerine Hüküm ki:

Hâliyâ Moskov Kralı tarafından gelüb der-devlet-medârıma irsâl olunan elçi ve adamlarına ikişer bargir koşulu sekiz kıta araba ile dört res menzil bargirin verilüb ve vardıkların menazillerde nüzul emini beyin mahfuz konaklarında mekûlât ve meşrubat zâd ü zevâdların virülüb emin ve sâlim her biriniz irsâl ve isâl eylemekde dikkat ve ihtimam eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur böyle yazılmışdır.

Evasıt-ı M sene 1090

Hüküm 109

Balçık Kadısı'na Hüküm ki:

Kazâ-i mezbûr ahalisi ordu-yu Hümâyûnuma arzuhal idüb Balçık Kazâsında olan buzhânelerdeki fesad ve şekavet hali olmadığın men' ve def olunmak bâbında hükm-i Hümâyûnum reca eyledikleri ecilden fesat ve şekavet olduğu muteber ise hedm ve men' ve def olunmak üzre hüküm yazılmışdır.

Evasıt-ı M sene 1091

Hüküm 110

Varna Naibi'ne Hüküm ki:

Bir kaç kimesnelerin vakı olan davaları mahallinde şer' ile görölüb ihkak-ı hak oluna deyü bundan akdem müte'addid ahkâm şer-i şerîfim virilmekle sen ki naibsin ahar tarafdandır muayyen olup hak üzre görölmediğinden gayrı bu tarafa şâkîlerin gelüb ihzârı lazım gelmekle irsâl olunan mübâşir marifetiyle Babadağı'na gelüb hasımlarınla murafa'a-i şer' olmak emrim olmuştur böyle hüküm yazılmışdır.

Evasıt-ı M sene 1091

Hüküm 111

Silistre Kadısı'na ve Mütesellimi'ne Hüküm ki:

Kazâ-i mezbûrun kura ahalisi ordu-yu Hümâyûnuma arzuhal sunub mezbûrların an asl 825 hâneleri olup bazı kuraların reayaların perakende ve perişan

olmağla zimmet kesr ve noksan gelmemek üzere kerestelerin asıla zam olundukda nısfıyyet üzere 412 buçuk hânedan tevzi ve salıyaneye tahammülleri var iken bazı çiftlikler ve karyeler sahibleri zî kudret kimesneler olmağla alakaları olan çiftliklerin ve köylerin korudub tarh idüb 825 hâneyi ancak fukaranın mevcut olan 107 hânelerinden salıyane etmemesiyle tahammülüne takat göstereceklerin bildürüb hükm-i hümayunum reca eyledikleri ecilden vakı olan tekâlifleri herkesin hallerine ve mallarına ve tahammüllerine göre salıyane edüb ve zî kudret olan kimesnelerin çiftliklerinin ve karyelerinin salıyanesi sair ahaliyi bir karar üzerine salıyane olunub kaç yüz hâneye tenzile tahammülü var ise cümle kura kethüdayerlerin ve ihtiyarların arzularında bi-garaz kimesnelerden kadîmi sual olundukdan sonra her karyenin tahammüllerine göre nüzulların takdir edilüb mezbûrda medhalî olanları murâfa'a ittürölüb zimmetin kesr ve noksan gelmemek üzere hâneleri defter ve salıyaneleri görölmesi emrim olmuşdur böyle hüküm yazılmışdır.

Evâhir-i M sene 1091

Hüküm 112

Varna Kadısı'na Ve Kethudayerine ve Yeniçeri Serdarına ve Ayân-ı Vilâyete Ve Sair İşlerine Hüküm ki:

Kazâ-i mezbûr ulufeciyân-ı yemîn ve yesâr ağalarıyla ocakları zâbitlerinin üç yüz re's davarlarıyla yüz seksen nefer huddamlarına emr-i şerîfimle kışlak tayin olmağın vardıklarında zehâyirlerinin zâd u zevâdlarının nısfın virüb mâ'adâsını taleb eylediğimde virmekde inad ve muhalefet eylediklerin i'lâm olunmakla imdi mukaddema vârid olan emr-i âlişânım mücebince vakit ve zamanına dek zahireleri tamamen verilüb davarlarına ve adamlarına muzâyaka çektilirmemek bâbında fermân-ı âlişânım sâdir olmuşdur deyü hüküm verilmiştir.

Evâhir-i M sene 1090

Hüküm 113

Hacıoğlu Pazarı Kadısı'na Hüküm ki:

Mehmed nâm kimesne Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb fîmâba'd 1090 senesinde Hacıoğlu Kadısı'na fermân olunan mekkârî arabalarına ahaliye vilâyet ma'rifetiyle ve hüccet-i şer'ıyye ile yirmi aded arabaların arabacıbaşısı olmağla

zikrolunan arabalara tâhmil olunan mîrî şa'îri arabacılar zâyî' ve telef etmekle tarafımdan altmış kuruşluk arpa alub mîrîye teslim eyledikten mâ'adâ müceddeden binâ olunan kal'alar kurbunda kimesnenin öküzlerin zâyî' ve kimisinin dahi arabaları perişan olmağla her birine öküz ve arabaları yüzyirmi kuruş dahi ve sarf idüb hizmetinden sonra sarf olunan akçayı mezbûrlardan talep eyledikde virmekde te'allül ve inad eylediklerin bildürüb hükm-i Hümâyûnum talep eylediği ecilden mahallinde şer'ile ahvallerin görülüb şer'ile her kimde tevhibi derse ihkak-ı hak olunmak için hüküm virilmiştir.

Evâhir-i M sene 91

Hüküm 114

Varna Nâ'ibi'ne Hüküm ki:

Ordu-yu Hümâyûn'uma mektub gönderüb Varna Kazâsının ulemâ ve sulahâsı ve ayanı meclis-i şer'-i şerîfe varub izhâr-ı tezallüm eyledilerki üç dört aydan berü serdengeçdi namıyla Beşer veled-i ? köy be köy gezüb ve konub ve göçüb her gûne zulüm ve te'addiden hâlî olmadıklarından gayrı hâlâ Ali nâmında bir şahıs dahi zuhur idüb senedi yoğiken oldahi yirmi ve otuz nefer eşkinci zımmî ile ben müfettişim deyü karye bekarye konub ve göçüb boşanan olmuş dahi söz varımış? Bulunuz deyü re'âyâyı ahz çeküb küllî akçaların alub nice fesâd üzre olmağla re'âyâ vesâyir bir köyden bir köye varmağa ve taşra çıkmağa kadir olmamalarıyla mütesellim tarafından bilâ-sened gezenlerin ve serdengeçdi namıyla ve ahar vechile bilâ sened gezenler men' ü def' ittirmemek bâbında hükm-i Hümâyûnum recasına ...arz eyledikleri ecilden imdi levendan taifesinden olub kapusuz bilâ-sened karye be karye gezüb ...rencide idenler men' ü def' olunub ve ol makulelere meccânen zâd u zevâdı virilmeye ahz olunub arzuhali Ordu-yu Hümâyûn'uma ihzâr olmaları emrim olmuşdur hüküm verilmiştir.

Evâ'il-i S sene 91

Sayfa 23

Hüküm 115

Yanbolu ve İslimiye Kadılarına Hüküm ki:

Erbâb-ı tîmârî dârende-i fermân-ı vâcibü'l-edâ Han Muharrem nâm sipahi Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Silistre sancağında Yanbolu nahiyesinde Sinanlı Pınarı nam karye ve gayriden berat-ı şerîfimle mutasarrıf olduğu üçbinyüz onsekiz akçe timarı karyelerinden yine nahiye-i mezbûrda vakı binelli hissesi olan Esirlü nam karye sekiz bin doksan ve doksan bir senelerinde vâkı' beratı mücebince tahvil ...mahsûs ve müşterek olan nam kimesne fuzûlen zabt idüb gadr eylediğın bildürüb berâtı mücebince kendüye aid olan mahsulün eda eylemek bâbında emr-i şerîfim reca eylediği ecilden buyurdumki hükm-i şerîfimle vardıkda husus-ı mezbûra kayıd ve beratına nazar idüb göresin ... mahsus olub ve taleb eylediği hisse yazının mahsûbu bunun beratı mücebince tahvil ve târih-ine düşmegın müşterek-i mezbûr fuzûlî zabt eylediği vâkı' ise beratı mücebince hissesine düşen mahsulü kabz edenlerden hükm idüb bî-kusur alıvirüb şer'-i şerîfe beratına ve emr-i Hümâyûnuma muhâlif kimesneye iş ittirmeyesin.

Târih-i mukayyed.

Hüküm 116

Mangayla Kadısı'na Ve Kethüdayerine Hüküm ki:

Kâvem nâm hatun Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Kazâ-i mezbûr sakinlerinden zevci Ali nâm kimesne bundan akdem fevt olub muhallefâtı karındaşı Osman nâm sipahi ile mezbûreye münhasıra iken mezbûr Osman hıyn-i taksimde hevâsına tâbi' kadıya etmekle hak üzre taksim olunmayub mezbûra gadr olunmakla tekrar kısmet adl ile taksim ittirile deyü fetvâ-yı şerîfe mücebince emr-i şerîfim virilmekle mezbûr Osman ve Cafer ve Tuzla sâkinlerinden Ömer meclis-i şer'a ihzâr olunub ihkak-ı hak olunmak bâbında hükm-i Hümâyûnum recâ eyledikleri ecilden mukaddemâ vârid olan emr-i şerîfim ve yedinde olan fetvâ-yı şerîfesi mücebince mahallinde mezbûr kısmet adl ile taksîm ve icrâ-yı hak oluna te'allül olunub ol tarafda ihkak-ı hak mümkün olmaz ise tayin olunan mübâşir ma'rifetiyle mezbûr Osman Babadağı'na ihzâr olunub şer'ile davaları görölmek emrolundu diye hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i S sene 91

Hüküm 117

Prevadi Nâ'ibi'ne Hüküm ki:

Erbâb-ı timârdan Veli nâm kimesne Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Silistre Sancağı'nda Prevadi nahiyesinde Çomhakos nâm karye ve gayriden dört bin akçe timar Mehmed'in sefer-i Hümâyûna gelmediğinden Ordu-yu Hümâyûn'dan kendüye tevcih olunub tahvil hükmü virilmekle elinde olan tahvîl hükmün berât ittirinceye degin timâr-ı mezbûr u zabt ve tahvil ve târih-ine düşen mahsulün ahz ve kabz itmek isterken ahardan Ali nâm kimesne senin bu timarda alakan yokdur bu timarın ismi Kadioğludur deyü bî-vech ve bilâ-temessük zabt ve tasarrufuna mâni' olduğun bildürüb hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden elinde olan tahvil hükmün berât ittirinceye degin zabt ve tahvîl ve târih-ine düşen mahsulü merkum Ali'ye ahz ve kabz ittirülüb mezkûr Ali'ye Kadioğlu nâm karyeden dahl ittirilmemek üzere hüküm verilmiştir.

Evâ'il-i S sene 91

Sayfa 24

Hüküm 118

Silistre Kadısı ve Mütesellimi'ne Hüküm ki:

1089 senesine mahsûb olmak üzere Istabl-ı Âmire'm mühimmatı çün tahsîli fermânım olan mîrî şa'irin Silistre sancağında olan Kazâların tahsîl olunub lakin Silistre Kazâsı karyelerinden Topçular ve Sarı İne Bey ve Göller ve Karıncaklı ve Honozlar ve Kelebcek ve Kürkütü ve bunlara tabi birkaç pare karyeden ve yine Silistre'ye tabi olan Kafid? Kazâsında Torabcılar nâm karyenin bakâyâ şa'irlerin ile'l-ân kabz olunmayub karye-i mezbûrdan Ömer nâm sipâhî hevâsına tâbi' sipah ve bazı eşirra taifesiyle dernek ve cem'iyet itmeleriyle mal-ı mîrînin tahsîline mâni' ve avk ve tehirine bâ'is oldukları i'lâm olunmakla imdi bir defa olunmayub zimmetlerin bakı kalan kuraların mukaddema sâdır olan fermân-ı şerîfim mücebince bakayaların tahsîli emr-i şerîfim vardukda tahsîl olunmak emrim olmuşdur deyü hüküm verilmiştir.

Evâ'il-i S sene 1191

Hüküm 119

Silistre Kadısı'na Ve Mütesellimine Hüküm ki:

Kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Mehmed zîde kadruhu Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhâl idüb bundan akdem 1089 senesinde fermân-ı şerîfimle Silistre Kazâsının ...ve dakîkî iştirâsına memur olmağla tarafımdan hizmet-i mezbûra irsâl eylediği adamı yedinde ... kırk sekiz bin akcasını ziyâde almağla bu bâbda verilen sûret-i defter ... ve cânib-i şer'eden verilen hüccet-i şer'îyye mücebince mîrîleri hesab olunan .... oldukları kırk sekiz bin akcası girü aldırılması bâbında hükm-i Hümâyûnum reca eyledikleri ecilden mukaddemâ cânib-i şer'eden verilen hüccet-i şer'îyye ve yedinde olan mevkufat defteri mücebince izn-i şer'ile hesâb olunub ne mikdar akcesi ziyade alınmış ise şer'ile zuhûr idenlerden alıverilmesi içün hüküm verilmiştir.

Fî evâ'il-i S sene 1091

Hüküm 120

Varna'da Ulufeciyân Başağası ve Nâ'ibi'ne Hüküm ki:

Fazlı nâm kimesne Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb... sipâhiyândan olub Varna sakinlerinden Bazaroğlu Mehmed nâm kimesne zimmetinde karz-ı şer'eden dört yüz kuruş hakkı olmağla taleb eylediğimde virmekte te'allül ve inâd eyledikde ve bu bâbda da'vâsına muvâfık elinde fetvâ-yı şerîfesi olduğun bildürüb şer'ile ahvalleri görülüb icrâ-yı hak olunmak bâbında hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden zabt ma'rifet-i şer'ile tahsîl olunmak içün hüküm yazılmışdır.

Fî Evâ'il-i S sene 1091

Hüküm 121

Ber-vech-i arpalık Kili Kazâsına mutasarrıf olan mevlana Şaban zîde kadruhuya hüküm ki:

Sultan nâm hatun ile ve ... nâm hatunlar Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Kazâ-i mezbûre sâkinlerinden olub mezbûre Sultan'ın oğlu olub ve mezbûrelerin babaları olan El-Hâc Mustafa nâm kimesneyi menkuhası olan Şehrî nâm hatun incir ile zehir yedürüb ol zehirden helâk olmağla cânib-i şer'eden verilen hüccet-i şer'îyye mücebince taraflarından da'vaya vekilleri olan akrabaları Veli ve Bektaş muvacehesinde şer'ile görülüb ihkak-ı hak olunmak bâbında hükm-i Hümâyûnum reca eyledikleri ecilden sen ki mevlâna-ıy mumâ-ileyhsin husûs-ı

mezbûra memur tayin olunmuşsundur irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle da'vaları hak ve adl üzre görülüb zehir yedürüb helâk eyledüğü alâ sâbit ve zâhir olmağla şer'ile hakkında lazım geleni mahallinde icrâ-yı hak mahallinde icrâ-yı hak mümkün olmaz ise mezbûre ve tâbi' olanlar Babadağı'na ihzâr eylemek emrim olmuşdur deyü hüküm verilmiştir.

Fî Evâ'il-i S sene 1091

Sayfa 25

Hüküm 122

Hacıoğlubazarı Kadısı'na Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarına Ve Dört Silahdarların Serdengeçdileri Ağalarına Ve Ayân-ı Vilâyete Hüküm ki

Sen ki kadısın Ordu-yu Hümâyûn'uma mektub gönderüb işbu sene-i mübârekeke Kazâ-i mezbûra tayin olunan kışlakçı serdengeçdilerinden Veli İsa ve Semerci Mahmud ve Tekli Mustafa ve Abdülbakı ve Deli Halil ve bazıları kışlalarında durmayub ahar Kazâlarda ve Hacıoğlu Kazâsının kuralarında gezüb nice zulm ve fesâd ittiklerinden mâ'adâ bazı yerlerde Çingâne avratların basub cebren alub götürüb kışlaklarında fisk üzre oldukların ağalarından Mustafa istimâ' etmekle avratları ashablarına alıvermek için vardukda cebren ellerinden aldıktan sonra mezbûrlar yirmi ve otuz nefer olub vakt-i zuhurda ağaları mezbûr Mustafa basub cümlesi âlet-i harbleriyle mahkemeye hücum ve suâl olundukda ağamız bizi basdı biz dahi âni basdık deyü ikrâr eylediklerin arz eylediği ecilden imdi bâlâda arz-ı mestûrül-esâmî olan beş nefer serdengeçdi eşkıyaları ve bunlara ma'iyet hevasına tâbi' olub bâ'is-i fisk ve fesâd üzre ...bi-eyyi vech-i kân ahz olunub tayin ve irsâl olunan mübâşir marifetiyle ...Babadağı'na ihzâr olunması için hüküm verilmiştir.

Fî Evâ'il-i S sene 1091

Hüküm 123

Hezargrad Kadısı'na Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarı Vesâir İşlerine Hüküm ki:

1089 senesine mahsûb olmak üzre Istabl-ı Âmirem mühimmatıçün tahsîli fermânım olan mîrî şa'irin Niğbolu sanacağı Kazâlarından Ruscuk ve Semokın? Vesâir yerleri tahsîl olunub lakin Hazergrad Kazâsının bazı eşirra hevalarına tâbi'

olub mâl-ı mîrînin tahsîline mâni‘ ve avk u tehirine bâ‘is oldukları i‘lâm olmağla imdi olmakule eşirranın ihtilâli men‘ ü def‘ olunub hiyn-i tevzî‘de Kazâ-i mezbûr ahalisinin zimmetinde bakaya kalan mîrî şa‘îrleri etrafında olan Kazâlara kıyasen bir gün evvel irsâl olunan mübâşir ma‘rifetiyle tahsîl hilâf-ı emr-i Hümâyûn te‘allül ve nizâ‘ ittirilmemek üzere hüküm verilmiştir.

Evâ’il-i S sene 1091

Hüküm 124

Eskicuma ve Osmanpazarı kadılarına ve kethüdayeri ve Ayân-ı Vilâyete Hüküm ki:

1089 senesine mahsûb olmak üzere Istabl-ı Âmirem mühimmatıçün tahsîli fermânım olan mîrî şa‘irden Kazânızda bakaya kalan mîrî şa‘îrlerin tahsîliçün bundan akdem ahali-yi vilâyet ma‘rifetiyle huzur-ı mahkemede mürasele vermişken Eskicuma Kazâsından olub eşirradan Etmekçioğlu Ali ve Mahmud ve Gölpazarcı ve karye kurbunda avz? ve bunlara tâbi‘ birkaç fitne kimesneler ve Osmanpazarı Kazâsında Aşık Süleyman ve Bostancı ve yine bunlara tâbi‘ bir kaç nefer kimesneler ahali-yi vilâyeti tahrik itmeleriyle avk u tehiriden bâ‘is oldukların i‘lâm olunmakla imdi kadîmden olageldiği üzere bakayaların tahsîl olunub te‘allül ve nizâ‘ ittirilmemek üzere hüküm verilmiştir.

Evâ’il-i S sene 1091

Hüküm 125

Bu tarafa Şahin Bey gelüb ihzârın lazım gelmesi ile irsâl olunan mübâşir ile Babadağı'na gelüb hasımlarınla murafa‘a olasin deyü hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı S sene 1091

Sayfa 26

Hüküm 126

Hacıağa Pazarı Kadısı'na Hüküm ki:

Ali nâm kimesne Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb ber-vech-i şer‘ile görölüb faslolunub hüccet-i şer‘iyye verilen hukuk ve da‘vâsının istimâ‘ı memnu‘ iken Ruscuk Kazâsına tâbi‘ Balberakâtlı karyesi sakinlerinden his ve hevasına tâbi‘

‘Mehmed nâm kimesne hilâf-ı şer‘ ve kanun nakl-i hücceti şahid-i zor ikametiyle hilâf-ı şer‘-i şerîf da‘vâ ve bunu bî-vech ve hilâf-ı şer‘-i şerîf haps ittürüb gadr ve...eyledügin bildürüb hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden mezbûr Hasan yedinde olan ...hüccet ve sair temessükâtı ile gelüb şer‘ile davaları görölmek için hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı S sene 1091

Hüküm 127

İbrail ve Yergöğü ve Eflak Voyvodasına Hüküm ki:

Şerban? Voyvoda Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal gönderüb Eflak memleketi hududu dâhilinde haydud ve kutta‘-ı tarîk eşkıyası katl eyledikleri maktûllerin üzerine varulub kefen ve sair Eflak memleketine mütâ‘allık vâkı‘ olan şer‘î da‘vâların iktizâ iden mahallinde şer‘ile görölüb ihkak-ı hak olunması bâbında hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden sen ki mûmâ-ileysin Eflak hududunda maktûl bulunanların de‘âvî-i şer‘iyye vâkı‘ oldukda üzerine varulub keşf ve sâir hususların şer‘ile görüb icrâ-yı ahkâm-ı şer‘iyye eylemek için hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı S sene 1091

Hüküm 128

Babadağı ve Tulca ve İsakçı ve İbrail ve İsmail Kadılarına Hüküm ki:

Maçın Kazâsına tâbi‘ Eğlence ve Tepecik nâm karyeler ahalisi vesâirleri Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Kazâ-i mezbûra tabi olan kurraların ekser reayaları iki üç seneden beri dağılıb bazıları Paylama? nâm karyeye ve bazıları Tayçe nâm karyeye ve bazıları dahi Rakel ve Tomarlova nâm mahallere varub gidüb Kazâ-i mezbûrda yalnız iki bâb karye kalub emr-i şerîfimle vâkı‘ olan edaya bir vechile iktidarları olmayub Kazâ-i mezbûrun ol makule kurralarında reayaları her kangınızın taht-ı Kazâsında bulunursa kaldırulub kadîmî yerlerine ve yurdlarına nakl ve iskâ ittirilmek bâbında hükm-i Hümâyûnum reca eyledikleri ecilden ol makule firâr iden re‘ayâ bulunduğu yerlerden kaldırılıb kadîmî yerlerine nakl ve iskân ittirilmek için hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı S sene 1091

Hüküm 129**Boğdan Voyvodası Düka Voyvoda'ya Hüküm ki:**

1090 senesine mahsûb olmak üzere vilâyet-i Boğdan'dan tahsîli fermânım olan sürsat ağnamından iki bin kırk re's sürsat ağnamı bu âna dek irsâl ve teslim olunmakın mu'accelen Babadağı'na irsâl ve kassabbaşı vekiline teslim olunması için hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı S sene 1091

Sayfa 27**Hüküm 130****Balçık Kadısı'na Hüküm ki:**

Sultan nâm hatun Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Balçık sakinlerinden olub oğlu El-Hâc Mustafa nâm kimesneyi menkuhası Şehrî nâm hatun zehirleyüb helâk etmekle hatun-ı mezbûre ahz ve bukau ile mahbûs iken sen ki Balçık kadısısin bukau ile mezbûre hatunu çingâneye götürüb bukağusunu kırub azad ittürdüğün bildürüb hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden sen ki kadı-yı mezbûrsun ıtlak eylediği mezbûre Şehrî hatun'u beher hal bulub müteveffanın vârislerine teslim eylesin şöyleki teslimde muhalefet üzere olursan irsâl olunan mübâşir ile ma'an Babadağı'na gelüb hasımlarınla murafa'a-i şer' olman için hüküm virilmiştir.

Fî evâsıt-ı S sene 1091

Hüküm 131**Yozgad Sancağında Vâkı' Olan Kadılara Ve Kethüdayerleri Ve Ayân-ı Vilâyete Vesâir İşlerine Hüküm ki:**

İnşâallahu te'âlâ evvel bahar-ı hüccet-âsarda sefer-i Hümâyûnum mukarrer ve muhakkak olmağla sâkin sermimar olan Ahmed ve kendü ile ma'an cisir binası hizmetine memur olan altmış nefer cerehorlar köprü binasına memur ve tayin olmalarıyla imdi emr-i şerîfim varduğu saat asla tehir ve tevakkuf ittirilmeyüb serî'an ve âcilen altmış nefer cerehor sermimarlarıyla ma'an bir gün evvel İsakcı'da mevcut bulunub sene-i sâbık gibi mahallinde mevcut bulunmayanların eşedd-i ukûbet ile

haklarından gelinmesi bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur deyü hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı S sene 1091

Hüküm 132

Boğdan Beyi'ne ve İsmail Kadısı'na Hüküm ki:

El-Hâc Mehmed nâm kimesne Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Boğdan Boyarlarından? Elyol? nâm boyar zimmetinde karz-ı şer'î üç yüz kuruş hakk-ı şer'îsi olmağla iki seneden berü edâ itmeyüb zimmetinde olduğun bildürüb alıverilmesi bâbında hüküm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden sen ki voyvoda-i mûmâ-ileyhsin mezbûrun hakkını merkûm boyardan bi't-temâm alıveresin şer'î cevabı var ise civarında vâkı' kıdvetü'l-kuzzât ve'l-hükkâm mevlânâ İsmail Kadısı zîde fazlühuya havâle eyleyesin ki şer'ile ahvalleri icra-yı hak olunmak için hüküm verilmiştir.

Fî evâhir-i S sene 1091

Hüküm 133

Eflak Voyvodası'na Hüküm ki:

Hadice nâm hatun Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb mezbûrenin Eflak sâkinlerinden Göktece? kapudanı Öşterelü Debarbol oğlu Zire ve diğer oğlu Bağsaran ve mezbûr kapudan Estoban ve Graşte kapudanı Ötoviki nâm zimmîler ile da'vâ-yı şer'iyyesi olmağla sen ki voyvoda-i mezbûrlar ile da'vâsı kıdvetü'l-kuzzât ve'l-hükkâm mevlânâ İbrail kadısı zîde fazluhu huzurunda görülmek için mestûrû'l-esâmî olan merkumların İbrail'e ihzârın ve irsâl eylemek emrolunub...hüküm verilmiştir.

Fî evâhir-i S sene 1091

Sayfa 28

Hüküm 134

Eflak Voyvodası'na Hüküm ki:

Hadice nâm hatun Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb mezbûrenin karındaşı Ali nâm kimesneyi birkaç defa mektub ile davet ve bir burğa? bargir

getürsün deyü sipariş ettiği mezbûr Ali dahi bir yorğa tedârik idüb sana varub buluşub teslim eyledikde birkaç gün yalnız meks ittürdükden sonra ahz ve küllî girü da‘vet eyledikde hakkında ardından adamlar gönderüb karındaşı mezbûru katl itdürdüğün bildürüb hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden sen ki voyvoda-i mûmâ-ileyhsin tarafından bir mu‘temed boyarın vekim tayin idüb gelüb hasmınla Babadağı'nda murâfa‘a-i şer‘ olmaların bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur deyü hüküm verilmiştir.

Fî evâhir-i S sene 1091

Hüküm 135

İsmail Nâ'ibi'ne Hüküm ki

İsmail Kazâsı ahalisi Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal ve adam gönderüb sen ki nâ'ibsin hâlâ mezbûrların bi-gayr-ı hakkın iki bin kuruşların alub taleb eylediklerinde hem müde‘î ve hem müddetim-aleyh? olub yigirmi iki günden berü mezbûrların nicelerin habs ve ahzın eylediklerin bildürüb hükm-i Hümâyûnum reca eyledikleri ecilden imdi mezbûrların bi-gayr-ı vech-i şer‘î alınan akcalarını reddeyleyesin cevabın var ise irsâl olunan mübâşir ile ma‘an Babadağı'na gelüb hasmınla murâfa‘a-i şer‘ olası deyü hüküm verilmiştir.

Fî evâhir-i S sene 1091

Hüküm 136

İsmail Nâ'ibi'ne Hüküm ki

Dölter? nâm hatun Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Kazâ-i mezbûr sâkinlerinden karındaşı oğlu Yusuf nâm kimesne bundan akdem fevt oldukda metrûkâtı bi-hasbi'l-irsi's-şer‘î mezbûreye intikal etmişken muhallefât-ı mezbûrdan yüz seksen beş altun ile yüz yirmi kuruşluk parasın fuzûlen alub gadr eyledüğün bildürüb hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden mezbûrenin bi-gayr-ı hakkın aldugın akcesin reddeyleyesin cevabın var ise irsâl olunan mübâşir ile ma‘an Babadağı'na gelüb hasmınla murâfa‘a-i şer‘ olman emrolunub hüküm verilmiştir.

Fî evâhir-i S sene 1091

Hüküm 137

Bî'l-fi'il Yalı Ağası olan Tars'a? Hüküm ki:

Hâliyâ Ukrayna memleketi Hatmanı olan Görgi Ehmelceki hatmanın başına memleket-i mezbûre muhafazası için Bosayma? Tatarı dilaverlerinden bin beş yüz aded Tatar intihâb ve bir ay mikdarı kifâyet edecek zahire ile mahall-i mezbûra irsâl eylemek lazım ve mühim olmağın imdi taife-i mezbûrun üzerlerine umûr-ı dîn ve kâr şecî'mirzalardan bir mirza baş ve buğ idüb bir gün evvel mahal-i mezbûra irsâl ve hizmet-i muhafazada mevcut ittirilmek bâbında fermân-ı âlî-şân verilmiştir.

Fî gurre-i R sene 1091

Hüküm 138

Kili Ve İsmailgeçidi Ve Tulca Ve İsakçı Ve Tamarlak Ve Kalas Ve İbrail Kadılarına Hüküm ki:

İsmail ve İsakçı mütevellilerine ve Kili ve İbrail nâzırlarına ve Tulca eminine ve Kalas'da olan yeniçeri çavuşuna ve Perkalayna ve Tamarlak zâbitlarına hüküm ki nehr-i Tuna'dan sefâyin ile gelen mîrî şa'îrler Âsitâne-i Saadet-medârıma irsâl olunmak bâbında sefinelere tahmîl ve zikrolunan Kazâlarda vâkı' olan iskelelerde bulunan gemiler dolu dahi olur ise yükleri ihrâc ve navl-ı sefineleri Âsitâne-i Saadetim'e verilmek üzere her kimin sefinesi olur ise (**sayfa 29**) olsun asla bir ferdi te'allül ve muhalefet ittirmeyüb ahz u kabzına memur olan kıdvetü'l-emâ'il ve'l-akrân Ahmed zîde kadruhuya teslim eylemeniz için hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'il-i R sene 1091

Hüküm 139

İsakçı'dan Kili'ye Varınca Nehr-i Tuna Üzerinde Vâkı' Olan Kadınlara Ve Zikrolunan Kazâlarda Vâkı' Kethüdayerleri Ve Yeniçeri Serdarları Ve Mütevellilere Ve Nâzırlara Ve İskele Eminlerine Hüküm ki:

Hâliyâ İsakçı'da olan mîrî şa'îrler Âsitâne-i Saadetim'e irsâl için navl-ı sefineleri İstanbul'da verilmek üzere sefineler ahz ve mîrî şa'îrin tahmîl olması bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olub imdi şa'îr tahmîli için yalnız on kıt'a sefine ve Babadağı kışlasından serdar tayin olunan dergâh-ı mu'allam yeniçerilerinin iki odaları neferatının tâhmili için dahi iki kıt'a sefineler irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle ahz ve tahmîl ettirilmesi için hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'il-i R sene 1091

Hüküm 140

Anadolu Yakasında Olan İskelelerde Vâkı' Kadılara Ve Zikrolunan Vâkı' Yeniçeri Serdarlarına Hüküm ki:

Hâliyâ Babadağı'nda serhadler tayin olunan dergâh-ı mu'allam yeniçerileri odalarından iki oda neferatı her kangı iskeleye varub dâhil olursa bir an ve bir saat eğletdirmeyüb memur oldukları mahallere varınca orta mühimmatları tâhmili için kifâyet mikdarı bargir ve davar tedariki lazım ve mühim olmağla imdi mezbûrların ortaları mühimmatı tâhmili için araba bulunan yerlerden araba ve araba bulunmayan mahallerden kifâyet mikdarı bargirler tedârik ve bir gün evvel mahalline ulaştırılması bâbında hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı Ra sene 1091

Hüküm 141

İsmail Ve Tulca Ve Kili Kadılarına Ve Yeniçeri Serdarlarına Ve Nâzırlarına Ve İskele Eminlerine Hüküm ki:

Âsitâne-i devlet-medârıma navl-ı sefineleri virmek üzre bundan akdem nehr-i Tuna'dan sefineler ile küllî şa'ir bulunan sefâyine tâhmil ve Âsitâne-i Saadet'ime irsâl olunması bâbında emr-i şerîf-i âlî-şânım sâdır olmağla imdi İbrail ve İsmail ve Tulca ve Kili ve Kalas ve Tomar olub iskelelerinde bulunan sefâyin ahz ve husûs-ı mezbûra mübâşir tayin olunan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrâr Ahmed zîde kadruhuya teslim ettirilmesi bâbında hüküm verilmiştir.

Fî evâ'l-i Ra sene 1091

Hüküm 142

Bozga Sancağında Vâkı' Olan Kadı Ve Kethüdayerleri Ve Ayân-ı Vilâyete Vesâir İşlerine Hüküm ki:

İnşâallahu te'âlâ evvel bahar-ı hüccet-âsarda sefer-i Hümâyûnum mukarrer ve muhakkak olmağla sermi'mar olan Ahmed ve kendü ile ma'an cisir binası hizmetine me'mur olan altmış nefer cerehorlar köprü binasına memur ve tayin olmalarıyla imdi emr-i şerîfim varduğu an asla tehir ve tevakkuf ittirilmeyüb serî'an

ve âcilen altmış nefer cerehorlar sermimarlarıyla ma'an bir gün evvel İsakcı'da mevcut bulunub sene-i sâbika gibi mahallinde mevcut bulunmayanların eşedd-i ukûbet ile haklarından gelinmesi bâbında hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı S sene 1091

Sayfa 30

Hüküm 143

Eflak Beyi Şoban'a Hüküm ki:

Hadice nâm hatun Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb bundan akdem Eflak içinde katlolunan mezbûrenin karındaşı Ali Hüseyin'in davası sen ki voyvoda-i mûmâ-ileyhsin ve Kili ile Babadağı'nda şer' ile görülmek üzere bundan akdem fermân-ı şerîfim sâdır olub lakin mezbûr Ali Hüseyin'in katilleri Eşmarilmi Sidiko'nun oğulları Barcucan ve Rize ve Kerketce Kapudanı ve Boren Kapudanı Östeban ve Gradişte kapudanı Östevika zikr olunan beş nefer zımmîler dahi ihzârları lazım gelmegin zikrolunan beş nefer katiller Babadağı'na ihzâr ve irsâl olunub maktûl Ali'nin ve Tatar Hacı mehmed'in vereseleriyle murâfa'a-i şer' ittirilmesi bâbında hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı R sene 1091

Hüküm 144

Mangayla Kadısı'na Hüküm ki:

Dergâh-ı mu'allam yeniçerilerinden Şahin nâm yeniçeri Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb bunun Karasu Kazâsına tâbi' Köstence İskelesi'nde ma'lûmu'l-hudûd maktualı? altı bâb dükkân yerlerin bundan akdem Arslan ve Kurd nâm kimesnelerden sahib-i arz ma'rifetiyle alub otuz seneden mütecâviz bilâ nizâ' zabt ve tasarruf üzere iken mezbûrdan Arslan ve Kurd fevt olmalarıyla hâlâ oğulları İbrahim ve Mehmed nâm kimesneler ol dekâkin yerleri mukaddema babalarının idi deyü dahl ve nizâ' ve murâfa'a-i şer' olmak istedikde Mangalya'da bazı kimesnelere iştirâ etmekle icrâ-yı hak olmayub ziyade gadr idigün bu bâbda müte'addid fetevâ-yı şerîfem ve hüccet-i şer'iyye ve tapu temessükü olduğun bildürüb sen ki Mangayla Kadısının husûs-ı mezbûra memur tayin olunmuşsundur hüccet-i şer'iyye ve fetevâ-

yı şerîfe ve tapu temessükü mücebince şer'ile icrâ-yı hak eylemek emrim olmuştur deyü hüküm verilmiştir.

Fî evâhir-i R sene 1091

Hüküm 145

İbrail Ve Maçın Ve Hırsova Ve Ruscuk Ve Yergöğü Ve Zıştovi Ve Niğbolu Vesâir Ol Etraflarında Olan Kadılara Ve Zikrolunan Kazâlarda Vâkı' Yeniçeri Serdarlarına Hüküm ki:

İşbu sene-i mübârekede sefer-i Hümâyûnum mukarrer ve muhakkak olmağla sefer-i Hümâyûnuma memur olup odaları bu tarafda ve Kanice muhafazasında olan dergâh-ı mu'allam yeniçerilerinden ocaklarında ticaret ve müsaferet tarikeyle olanları kaldurub bir gün evvel İsakcı sahrasında Ordu-yu Hümâyûn odalarında mevcut ittirilmesi bâbında dergâh-ı mu'allâm yeniçerileri kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân zîde kadruhu tayin ve irsâl olunmakla imdi mecmû'-ı nâs olan mahallerde münâdilere nidâ itdürüb ol makulenin taht-ı Kazânızda ticaret ve misaferet tarikeyle olan yeniçeri taifesin bir gün evvel memur oldukları üzre odalarında mevcut itdürüb avk ve tehirden ve ihmal ve müsamahadan zîyade ihtirâz eylesin deyü bi'l-fi'il zağarcıbaşı olup Ordu-yu Hümâyûn'umda dergâh-ı mu'allâm yeniçerilerim ağası kâim-i makâmı olan ifteharü'l-emâcid ve'l-ekârim Nasuh dâme mecduhu tarafından mühürlü mektub verilmekle mücebince amel olunması bâbında fermân-ı âlî-şân verilmiştir.

Fî evâil-i R sene 1091

Hüküm 146

Bir Suret Dahi Mangayla Ve Balçık Ve Hacıoğlu Pazarı Ve Varna Ve Şumnu Ve Eskicuma Ve Hezargrad Ve Tırnova Ve Lofca Kadılarına Ve Zikrolunan Kazâlarda Vâkı' Yeniçeri Serdarlarına Hüküm ki:

İşbu sene-i mübârekede sefer-i Hümâyûnum mukarrer ve muhakkak olmağla sefer-i Hümâyûnuma memur olup odaları bu tarafda ve Kanice muhafazasında olan dergâh-ı mu'allam yeniçerilerinden ocaklarında ticaret ve müsaferet tarikeyle olanları kaldurub bir gün evvel İsakcı sahrasında Ordu-yu Hümâyûn odalarında mevcut ittirilmesi bâbında dergâh-ı mu'allâm yeniçerileri

kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân zîde kadruhu tayin ve irsâl olunmakla imdi mecmû'-ı nâs olan mahallerde münâdilere nidâ itdürüb (**sayfa 31**) ol makule taht-ı Kazânızda ticaret ve misaferet tarikeyle olan yeniçeri taifesin bir gün evvel memur oldukları üzre odalarında mevcud itdürüb avk ve tehirden ve ihmal ve müsamahadan zîyade ihtirâz eylesin deyü bi'l-fi'il zağarcıbaşı olub Ordu-yu Hümâyûn'umda dergâh-ı mu'allâm yeniçerilerim ağası kâim-i makâmı olan ifteharü'l-emâcid ve'l-ekârim Nasuh dâme mecduhu tarafından mühürlü mektub verilmekle mücebince amel olunması bâbında fermân-ı âlî-şân verilmiştir.

Fî evâil-i R sene 1091

Hüküm 147

Nogay Mirzalarından Ormid Oğlu Bekir Mirza Ve Adil Oğlu Kutlidemir Mirza'ya Hüküm ki:

Hâliyâ Bucak Tatarlarından on dört bin keyl-i İstanbulî hinta iştirâ ve kendü bargirleriyle Kanice Kal'ası'na nakl ve irsâl ittirilmesi bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmağın Nogay Tatarlarına zahire-i mezbûr teklif olunub ancak siz ki mirzalarsız emr-i şerîfim varduğu saat kabilenizden iki yüz altı nefer Tatar dilaverleriyle anlaşıb müretteb ve mükemmel iştirası fermânım olan Kanice Kal'ası'na emin ve sâlim götürüb kabzına memur olana teslimden sonra eğlenmeyüb gerü yerlerine avdet eylemeniz için hüküm verilmiştir.

Fî evâ'il-i Ca sene 1091

Hüküm 147

Nogay mirzalarından Köbek oğlu Çal Mirza ve Kel Mehmed oğlu Dide Mehmed Mirza'ya dahi vech-i meşrûh üzre hüküm verilmiştir.

Fî evâ'il-i Ca sene 1091

1091 senesinde sefer-i Hümâyûnuma memur olan Asâkir-i İslâmın zahireleri tahmîm için Silistre ve Niğbolu sancaklarında olan Kazâlardan ihrâcı fermânım olunan arabalardır:

Kazâ-i Silistre Araba 70	Kazâ-i Prevadi Araba 70	Kazâ-i Yenipazar Araba 20	Kazâ-i Çardak Araba 8	Kazâ-i Kili Araba 20
Kazâ-i Varna Araba 30	Kazâ-i İsmail Araba 40	Kazâ-i İbrail Araba 47	Kazâ-i İsakçı Araba 110	Kazâ-i Ahova Araba 30

Kazâ-i Hacıoğlu Pazarı Araba 20	Kazâ-i Hamzalu Araba 15	Kazâ-i Babadağı Araba 130	Kazâ-i Mesama? Araba 15	Kazâ-i Maçın Araba 35
Kazâ-i Tulca Araba 21	Kazâ-i Hırsova Araba 20	Kazâ-i Şumnu Araba 35	Kazâ-i Eskicuma Araba 15	Kazâ-i Orkilise Araba 10
Kazâ-i Ruscuk Araba 30	Kazâ-i Hezargrad Araba 20	Kazâ-i Hobalca Araba 10	Kazâ-i Lofca maa İrebolu Araba 15	Kazâ-i Selkülü Araba 35
Kazâ-i Belone maa Ocak Araba 15	Kazâ-i Rahova maa Cire Araba	Kazâ-i İvraca Araba 10	Kazâ-i Destoca Araba 20	Kazâ-i Tırnova Araba 50

Yekûn Kazâ 30

İşbu sene-i mübâreke de düstûr-ı mükerrer müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem bi'l-fi'îl Serasker olan vezir Mehmed Paşa edâ-mellahu te'âlâ iclâlehu ile **(sayfa 32)** ma'an sefer-i Hümâyûnuma memur olan asâkir zahireleri tâhmil içünziyade öküz arabası tedariki lazım ve mühim olmağın imdi geçen sene verildiği üzre hizmeti oldukları günden beher mah beher gayeye bin akce ücretleri Ordu-yu Hümâyûn hazinesinden verilmek üzre öküzleri sağ ve arabaları kavî olmak üzre Kazâ-i mezbûrdan (...) aded araba ihrac ve bir gün evvel (.....) nâm menzile götürüb kabzına memur olana bi't-temâm teslim ittirmeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki vüsûl buldukda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahi emr-i şerîfim vardıği saat asla tehir ve tevakkuf edilmeyüb Kazâ-i mezbûrdan ihracı fermânım olan ol mikdar aded öküz arabaların öküzleri sağ ve arabaları kavi olmak üzre mu'âf ve gayr-ı mu'âf cümleden ale's-seviyye ihrâc ve bir gün evvel menzil-i mezbûra götürüb memur olana bi't-temâm teslim ittirmekde her biriniz mecd ve sâ'î olub avk ve tehirden ve ihmâl ve müsâhaleden fermânım üzre vat ü zamanıyla gelüb emr-i şerîfimle avk u tehirine bâ'is olmakdan begâyet ihtirâz eyleyesiz ve ihrâc olunan arabalar hizmetinde oldukça Ordu-yu Hümâyûn'um hazinesinden her birine beher mâh verilen bin akca hesabı üzre her Kazânın arabacılarına ne mikdar akçe verilürse başka hüccet olunub zabt oluna ki hıyn-i muhâsebede mahsûb oluna deyü zikr olunan Kazâlardan cümlesine başka başka hüküm verilmiştir.

Fî evâ'il-i Ca sene 1091

Hüküm 148

Kili Kadısı Kazâ-İ Mezûrda Vâkı' Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarı Ve Ayân-ı Vilâyete Vesâir İşlerine Hüküm ki:

Bu sene-i mübârekede sefer-i Hümâyûnum mukarrer ve muhakkak ve vakt-i harekete sefer karîb olmağla düstûr-ı mükerrer müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem bi'l-fi'îl Seraskerim olan vezirim Mehmed Paşa edâmellahu te'âlâ iclâlehu ile sefer-i Hümâyûnuma memur olan asâkire ... tayinatları için zahire tedârîki lazım ve mühim olmağla Ordu-yu Hümâyûn'uma nakli ile beher İstanbulî kilesine Ordu-yu Hümâyûn'um hazinesinden ber-vech-i nakd altmış akçe verilmek üzere Kazâ-i mezbûreden yedi yüz elli kile dakîk iştirâ ve tedârik ve nakil ve kabzına memur olana teslim olunmak üzere dakîkleri nakli için arabaları cümle hâzır ve âmâde ettirilmesi bâbında bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur

buyurdum ki vüsûl buldukda sâdır olan emrim üzere amel idüb dahi kazâ-i mezbûreden iştirâsı fermânım olan yedi yüz elli kile dakîk kazâ-i mezbûre mu'âf ve gayr-ı mu'âf cümleden ale's-seviyye iştirâ ve mu'accelen tedârik ve Ordu-yu Hümâyûn'uma nakl ve kabzına memur olana teslim olunmak üzere dakîklerin nakli için arabalarını cümle hâzır ve âmâde ittirmekde ziyâde ihtimâm eylesin ve nakli ile beher kilesi için verilmesi fermânım olan altmış akçeyi Ordu-yu Hümâyûn'um hazinesinden ashablarına hakların tamamen verilüb bir akçeleri ketm olunmaz bilmiş olub âna göre her biriniz ziyâde ihtimâm idüb avk u tehirden ve zâyı'aya bâ'ıs olmakdan begâyet ihtirâz eyleyüb sâdır olan emr-i şerîfimin mazmûn-ı münîfi ile amel eylesin şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın.

Tahrîren evâhir-i şehri Rebî'u'l-Âhir sene ihdâ ve tis'în ve elf.

Kazâ-i İbrail Dakîk Kile 1500	Kazâ-i İsakcı Dakîk Kile 1750	Kazâ-i Tulca Dakîk Kile 510	Kazâ-i Maçın Dakîk Kile 100	Kazâ-i Babadağı Dakîk Kile 2000	Kazâ-i İsmailgeçidi Dakîk Kile 1700	Kazâ-i Akkirman Dakîk Kile 750

Sayfa 33

Hüküm 149

Akkirman ve ve Kadılarına Hüküm ki:

Emirü'l-ümerâi'l-kirâm Özi Beylerbeyisi olan Hüseyin dâme ikbâluhu Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal ve adam gönderüb Özi Beylerbeyisi havâsı karyelerinden Akkirman ve tevâbi'i karyelerinin aşâr-ı şer'iyye vesâir âid ve râci'

olan hukûk ve rûsûmların şer‘.. ve defter ve kadîmden olageldiği üzre ahz u kabzına bazı kimesneler muhâlefet üzre olmalarıyla müşârun-ileyhin mahsûlüne gadr olunduğun bildürüb hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden şer‘ ve kanun ve defter ve kadîmden olageldiği üzre aliverilmesi emrim olmuştur deyü hüküm verilmiştir.

Fî evâhir-i R sene 1091

Hüküm 150

Özi Beylerbeyisi olan Hüseyin dâme ikbâlehuya Hüküm ki :

Özi Kal‘ası kurbunda müceddeden ebnâ olunan kışla askeri neferatı mevâciblerimiz gelmedi deyü baş kaldırub ve Nusretkirman Kal‘ası neferâtı ağaların katl idüb birkaç güne dek mâni‘alarından bırakub gelmek üzre müttehimî oldukların hâliyâ Kılburun Sancağı Beyi olan kıdvet-i ümerâi'l-kirâm Hüseyin zîde mecduhu i‘lâm etmekle kal‘a-i mezbûre asâkir varub irişmesi umûr-ı lâzime-i dîn ü devletden olmağla imdi emr-i şerîfîm varduğu saat elli nefer Şur? Kal‘ası beşlülerinden ve yüz nefer dahi kendü levendâtından ki cem‘an yüz elli nefer olub cümlesi müsella ve müretteb ve tüfenk-endâz olmak üzre serî‘an ve âcilen ihrâc ve üzerlerine umûr-ı dîn-i ahvâl bilür bir adamın baş idüb beş güne dek kışla-i mezbûresin varub sür‘at ve isti‘câl ile irüşmek üzre ta‘cîlü ale't-ta‘cîl irsâl eylemen içün hüküm verilmiştir.

Fî evâhir-i R sene 1091

Hüküm 151

Bender Ve Etrafında Vâkı‘ Ve Ve Kadılara Hüküm ki:

Kıdvetü'l-ümerâi'l- bi'l-fi‘il Boğdan Voyvodası olan Düka Voyvoda Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb hâliyâ Boğdan re‘âyâlarından... fermân-ı Hümâyûnumla vâkı‘ olan tekâlif-i imdadların mahallinde ale'l-husûs Kanice Kal‘ası zahiresi iştirâsından .. sefer esnalarında kadîmî yerlerden voyvodalardan bırakub varub Tomarova ve Bali köylerine ve nehir etrafında kuralar istikamet eyleyüb bazı hidemât-ı Hümâyûnum tekmlinden sonra gelüb mezbûrların ..zre olan efalleri saire dahi hidemât-ı Hümâyûnum bâ‘is olduğun bildürüb ol etraflarda firar eden Boğdan re‘âyaları kadîmî mekânlarına götürülüb iskân ittirilmek bâbında hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden iki seneden berü firar eden Boğdan

re'âyaları bulunduğu yerlerden kaldırılıb kadîmî yerlerine nakil ve iskân ittirmek emrim olmuştur deyü hüküm verilmiştir.

Fî evâhir-i R sene 1091

Hüküm 152

İsmailgeçidi Kadısı'na Ve Mütevellisine Ve Ayân-ı Vilâyete Vesâir İşlerine Hüküm ki:

Hâlâ nehr-i Tuna'dan sefâyin ile gelen mîrî şa'îr sefinelerden ihrac ve İsakcı'da der-anbar olunması bâbında fermân-ı şerîfim sâdır olmağla şa'îr-i mezbûr üç yüz bin keyl olup nakline ve der-anbar olunmasına ziyade araba ve cebehor lâzım olmağın imdi Kazâ-i mezbûrdan yalnız kırk aded araba ile seksen nefer cebehor ihrâc ve tayin olunan mübâşir ma'rifetiyle İsakcı'ya gönderilüb hizmet-i mezbûrda istihdâm olması için hüküm verilmiştir.

Fî evâ'il-i Ca sene 1091

Sayfa 34

Hüküm 153

Kili Kadısı'na ve Nâzırı'na Hüküm ki

Tulca ve İsakcı ve Kili nezâreti malından İbrâil nezâretine üç yük altmış dört bin beş yüz seksen akce Hatt-ı Hümâyûn-ı şevket-makrûn ile mu'ayyen olup hâlâ mücerred inbâ olunan kal'alar neferâtı mevâcibleriçün İbrail nezaretinden yed yük doksan beş bin akce sâliyâne olunmakın imdi meblağ-ı mezbûr Kili nâzırı mezbûr İbrahim'den tahsîl olunması için hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı Ca sene 1091

Hüküm 154

Yalı Ağası olan ...Zîde Mecduhuya Hüküm ki:

Dergâh-ı muallam yeniçerilerinden Ali nâm Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb 1090 senesinde ticaret tarikeyle Eflaka gider iken Tatarlık içinde Cuma Hacı dimekle ma'rûf olan karyeden Mehmed Başı nâm kimesnenin hânesine nüzul eylediğinde .. ve ve dört nefer kimesneler müttetik olmalarıyla karındaşı mezbûru boğup gayb ve eşyasını zabt etmeleriyle bu dahi karındaşını tecessüs tarikeyle

vardıkda karındaşının şah boğazında ... ile çukur içinde bulub gadr ve ve ziyade fesad ve şekavet eylediklerin bildürüb hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden sen ki Yalı Ağası'nın mahallinde şer'ile davaların görüb ihkak-ı hak eylemeniz için hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'il-i Ca sene 1091

Hüküm 155

Hazergrad Kadısı'na ve Ayân-ı Vilâyete İşlerine Hüküm ki:

Bundan akdem .. şa'îr i bakayasından Kazâ-i mezbûrun bakı kalan malından sefer-i Hümâyûnum mesarıfı için mukaddema havale ve saliyane olunan malı bu âna degin irsâl ve teslim itmemeleriyle imdi mal-ı mezbûru Ordu-yu Hümâyûnum hazinesine bi't-teslim götürüb mu'accelen tesellüm eyleyeler cevabları var ise Kazâ-i mezbûrun ayan ve İşleri irsâl olunan mübâşir marifetiyle gelub cevab vermeleriçün ihzâr olunmaları için hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı Ca sene 1091

Hüküm 156

Rumeli'nin Sağkolunda Vakı Olan Kadılara Ve Zikr Olunan Kazâlarda Vakı Kethüdayerlerine Hüküm ki:

İş bu sene-i mübârekede sefer-i Hümâyûnum mukarrer ve muhakkak vakt-i hareket karin olmağla bundan akdem zikr olunan Kazâların ve kasabât ve kurrâlarında sâkin ve mütemekkin olub sefer-i Hümâyûnuma memur olan ulufeciyân-ı yemin ve yesâr ve araba-i yemin ve yesâr ocaklarının neferâtı evlerinden ihrâc ve bir gün evvel Ordu-yu Hümâyûn'uma mülhak ve mülâkî ve ağaları başı mevcut ittirile deyü tenbih-i Hümâyûnum olmuşken zikr olunan ocakların neferâtı ile'l-ân mevcûd bulunmamağla mes'ûl olmuşlardır imdi emr-i şerîfimle ocakların çavuşlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân ve Çavuş zîde kadruhumâ tayin ve irsâl olunmakla vardıği saat asla te'hîr ve tevakkuf ittirilmeyüb bulundukları mahallerden seri'an ve âcilen sürüb bir gün evvel Ordu-yu Hümâyûn'da mevcut ittirilmesi için hüküm verilmiştir.

Fî sene 91

Sayfa 35**Hüküm; 157****Silistre Kadısı'na ve Mütesellimi'ne Hüküm ki:**

Bi'l-fi'il Silistre Kapudanı olan kıdvetü'r-rü'esâ ve'l-mu'temedîn Ali Kapudan Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb bu sene-i mübârekede fermân-ı Hümâyûnumla cer²²⁸ hizmetine memur ve tayin olunmakla her sene mutâd-ı kadîm üzre Silistre Varoş'a kefare reayası ..kürekçilerinden gelmeleriyle bu sene dahi mu'tâd-ı kadîm ve olageldiği üzre kürekçileri taleb olundukda bu gün ve yarın deyü avk u tehirden hâlî olmamalarıyla tutulan kürekçilerin ücretlerin itmam idülüb tehir iden üzre zimmetlerinin iki yüz altmış beş kuruş kaldığına cânib-i şer' den hüccet-i şer'iyye verilmekle hükm-i Hümâyûnum reca eyledikleri ecilden hüccet-i şer'iyye mûcebince aliverilmek içün yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı L sene 1091

Hüküm 158**Kıdvetü'l-ümrâi'l-Mesihîyye Bi'l-fi'il Eflak Voyvodası Olan Şirban Voyvoda'ya Hüküm ki:**

Hâliyâ Eflak memleketinden ihraç ve irsâli fermânım olan mekkârî arabaların ve top bargirleri vesâir mühimmat-ı seferiye bu âna degin vâsıl olmamağla sefer-i Hümâyûn ve hidemât-ı aliyyemin avk u tehirine bâ'is ve bâdî olmamaya ve vakt-i hareketi sefer karib olmağla imdi bundan akdem tayin olunan mübâşir ma'rifetiyle zıkr olunan araba ve top bargirlerin vesâir mühimmat-ı seferiye ta'cîlü ale't-ta'cîl irsâl ve kabzına memur olanlara teslim olunması içün hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı Ca sene 1091

Hüküm 159**Kıdvetü'l-Emâsil El-Muhakkakîn Kili Kazâsı'nda Nâibü's-Şer' Olan Mevlana Zîde Ilmuhu Ve Kıdvetü'l-Emâsil Ve'l-akran Kazâ-i Mezbûrda Yeniçeri Serdarı Olan Zîde Kadruhuya Hüküm ki:**

²²⁸ Kal'a etrafında kazılmış hendek. Şemsettin Sami, Kamus-i Türkî, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007, s.472

Sen ki nâibsin Ordu-yu Hümâyûn'uma mektub gönderüb Kili Kazâsına tâbi El-Hâc Halil nâm karye ahalisinden Ali ve Bali ve Yâmî Gâzî ve Vefa Gâzî ve Ersami ve Derman ve Sülün ve Mehmed ve sâirleri meclis-i Şer'-ı şerîfe varub iş bu sene-i mübâreke de ihracı fermânım olan yirmi aded arabaların muâf ve gayr-ı muâf dâhiller olub ve vârid olan emr-i şerîfim musarrah iken karyelerinde kışlaların olan İbrahim ve Veli ve Ahmed ve Mustafa vesâir ashab-ı kışlalardan araba efradı taleb eylediklerinde biz asakiriz araba virmezüz dimeleriyle zikr olunan arabaların cem' ve ihraca mâni' ve hidematın tatiline bâ'is oldukların adamlarıyla i'lâm eyledikleri ecilden imdi tarafımdan varid olan fermân-ı Hümâyûn muâf ve gayr-ı muâf dâhiller olmağla kışlak ashabından tahammüllerine göre hisselerine isabet eden mekkârî arabası efraddan alı virülüb te'allül ittirilmemek için hüküm verilmiştir.

Fî evâil-i Ca sene 1091

Hüküm 160

Silistre Ve Niğbolu Kadısı Ve Silistre Ve Niğbolu Sancakları Nüzul Mallarını Deruhde Eden Mustafa'ya Hüküm ki

1091 senesine mahsûb olmağ üzere Niğbolu sancağının bedel-i nüzul malından on iki bin esedî kuruş ve Silistre sancağının iştirası ve bedel-i nüzul malından sekiz bin esedi kuruş ki ceman yirmi bin kuruş ider sefer-i Hümâyûnum mesarîfı için Ordu-yu Hümâyûnum defterdarına saliyane ve maliye tarafından fermân-ı şerîfimle havale olunmakla mal-ı mezbûru deruhde ve iltizam iden mezbûr Mustafa dahi tahsîl için kıdvetü'l-emâil ve'l-akrân bâkîkulu Ahmed zîde kadruhu tayin olunub lakin bu âna dek Ordu-yu Hümâyûn'um hazinesine irsâl ve teslim olunmamağla mühimmat-ı seferiye tedariki tehirine bâ'is olmağla imdi meblağ-ı mezbûru kiseleyüb ve mühürleyüb mutemedün-aleyh adamlar ve tayin olunan mübâşir marifetiyle ale't-ta'cîl irsâl Ordu-yu (**sayfa 36**) Hümâyûn'um hazinesine teslim eyleyüb temessükü ile te'allül ve edasında muhalefet eder ise mal-ı mezbûru cem' iden mezbûr Mustafa gelüb cevap vermek için Ordu-yu Hümâyûn'uma ihzâr olunmak emrim olmuştur deyü hüküm virilmiştir.

Evâsıt-ı Ca sene 1091

Hüküm 161

Sefer-İ Hümâyûnuna Memur Olan Eyalet Beylerbeyleri Ve Ber-Vech-i Arpalık Sancağına Mutasarrıf Beylerbeyilere Ve Sancak Beylerine Hüküm ki:

Siz ki eyalete mutasarrıf olan valiler ve beylerbeyleri ve sancak beylerisiz bu âna dek memur olduğunuz üzre Ordu-yu Hümâyûn'uma mülhak ve mülâkî olmayub avk u tehire bâ'ıs olmanız ile imdi emr-i şerîfim kangınız mahalline varur ise ba'de'l-yevm ...tehir ve tevakkuf itmeyüb iki konağı bir ederek gelüp irişmeniz için hüküm virilmiştir.

Fî evâil-i C sene 1091

Hüküm 162

Kıdvetü'l ümerâi'l-Mesihyye bi'l-fi'il Boğdan Voyvodası olan Düka Voyvoda ve Yol Üzerinde olan yer ... ve Kapudanlarına Hüküm ki:

Hâlâ Ergiri Kazâsında Kanice? Kal'ası'na fermân-ı âlî-şânım ile tayin ve irsâlolunan on nefer lağımcıların mühimmatı tâhmil için .. fermânım varınca iki kıt'a araba virilmesi için hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı C sene 1091

Hüküm 163

Hırsova Kadısı'na hüküm ki

Hazine-i Âmire'mde mahfûz olan mevkufat defterlerinde Kazâ-i mezbûrun yüz yetmiş sekiz avâırız hâneleri olub 1091 senesine mahsûb olmak üzre üzerlerine edası lazım gelen avâırızı cem' ve tahsîl olunmak lazım ve mühim olmağın tayin olunan mübâşir marifetiyle vakt ü zamanıyla cem' ü tahsîl olunması için hüküm virilmiştir.

Fî evâhir-i B sene 1091

Hüküm 164

Yalı Ağasına hüküm ki

İfteharü'l-emâcid ve'l-ayan bi'l-fi'il Yalı Ağası olan ( ) dâme mecduhu tevkî'-i refî'-i Hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâliyâ Ukrayna memleketi Hatmanı Görgi Ehmelenmeki? Hatmandan mektub ve adamlar gelüb düşman-ı dinin Nemrova Kalası'na...olduğun i'lâm ve bir aylık zahireleriyle bin nefer Tatar

dilaverlerini ...ve talep etmekle imdi emr-i şerîfîm vardığı saat ta'cîl ale't-ta'cîl bir aylık kifâyet edecek zahireleriyle Tatar dilaverleriyle müsta'cel ve on güne dek çıkarub Nemrova muhafazasına serî'an ve âcilen irsâl eylenemiz içün hüküm verilmiştir.

Fî evâhir-i C sene 1091

Hüküm 165

İvraca Kadısı'na Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarı Ve Ayân-ı Vilâyete İşlerine Hüküm ki:

Sen ki kadısın Ordu-yu Hümâyûn'uma mektub gönderüb iş bu sene-i mübâreke de sefer-i Hümâyûnum mühimmatı içün Kazâ-i mezbûrdan ihrâcî fermânım olan on aded araba ve mu'accelen ihrâc ve İsakcı menziline kaydına memur olana teslim ve âmade olun mak içün emr-i şerîfîm sâdır olmağla Kazâ-i mezbûr ahali si meclis-i şer'-i şerîfe ihzâr ve mazmun-ı emr-i şerîf muvacehelerinde kıraat olundukda fermân-ı Hümâyûna mutî'yiz ve lakin Kazâmızda olan kuraların reayaları perakende ve perişan oldular ol mikdar arabayı virmege iktidarımız yokdur ve bazı karyeler dahi muâfiz deyü imtinâ iderler ahvalimiz i'lâm idülür deyü ashablarıyla arz eylediğı ecilden imdi fermânım olan mekkârî arabaları ...mu'âf ve gayr-ı mu'âf dâhiller olmağla ale's-seviyye on aded araba saliyane ve ale'l-acele ihrâc ve irsâl ittirmeniz içün hüküm verilmiştir.

Fî evâ'il-i C sene 1091

Sayfa 37

Hüküm 166

Boğdan Voyvodası'na Hüküm ki:

İşbu sene-i mübâreke de vâkı' sefer-i Hümâyûnum içün Boğdan memleketinden ihracî ve irsâli fermânım olan mekkârî arabaları ve top bargiri bu âna degin gelüb vâsıl olmamıştır sefer-i Hümâyûnum karîb olmağla mukaddema vârid olan fermân-ı şerîfîm mûcebince vilâyet-i merkûmeden ihrâc ve irsâli fermânım olan mekkârî arabaların ve top bargirlerin mu'accelen ihrâc ve irsâl ve bir gün evvel kabzına memur olana teslim olunması içün hüküm verilmiştir.

Fî evâil-i C sene 1091

Hüküm 167

Özi Kal'ası ve Yanıkhisar Kal'aları Dizdarlarına Hüküm ki:

Müceddeden ebnâ olunan kal'alar ve Doğan Kal'ası'na varub gelen ulaklara Özi Kal'ası'ndan ve Yanıkhisar'da menzil bargiri verilmeyüb ve nefrat koşulmayub ..eyledikleri i'lâm olunmakla varub gelen ulaklara tüvvan menzil bargirleri verilüb ve yanlarına kifâyet mikdarı mu'temedün aleyh ademler koşulub şer' ve isti'mâl ile emin ve sâlim irsâl ve isâl ittirile deyü hüküm verilmiştir.

Fî Selh-i Ca sene 1091

Hüküm 168

Eflak Voyvodası Satarban'a Hüküm ki:

İş bu sene-i mübârekede Eflak memleketinden ihrâcı fermânım olan mîrî koyunun ale't-ta'cîl ihrâc ve bir gün evvel Ordu-yu Hümâyûn'uma irsâl ve kasabbaşı vekiline teslim ittiresiz deyü yazılmışdır.

Fî evâ'il-i C sene 1091

Hüküm 169

Eflak Voyvodası'na Hüküm ki:

Hırsova etrafında ve karşı Eflak yakasına karib adalara haydud eşkıyası tecemmü' idüb Hırsova kapudanı ile Taşburun Hisarlığı karşusunda muharebe idüb fesad ve şekavetleri günden güne ziyade olub nehr-i Tuna üzerinde erbâb-ı sefâinin kimilerini katl ve kiminin emval ve erzakın nehb ü garet ve Tuna yalısından olan karyelere isâle tesaddi etmekle Ordu-yu Hümâyûn'um tarafından tenkil üzre adamlar ile Hırsova ve Silistre ve İbrail kapudanları tayin olunmakla imdi sen dahi.. kapudanı yanına yüz kadar tüfenk-endaz adamlar tayin idüb ve ol etrafda olan adaları sürdürüb bi-eyy-i vechin kân eşkıya-yı merkûmeyni elegetüresin ihmâl ve müsâmaha ider ise Kaluç? kapudanının muhkem hakkından gelünür deyü hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'il-i C sene 1091

Hüküm 170

Silistre Kadısı'na ve Silistre ve Rusçuk Nazırlarına Hüküm ki:

Müceddeden ebnâ ve olunan Nusret Kirman ve Doğan Kal'alarında müceddeden vaz' olunan neferatın mevaciblerine tayin ve fermânım olan mevacibi sâdır olan emr-i şerîfim mucebice mu'accelen tahsîl ve irsâl olunan mübâşir marifetiyle getürüb teslim ettirile deyü yazılmışdır.

Fî evâ'il-i C sene 1091

Hüküm 171

Silistre ve Rusçuk Kadılarına Ve Silistre Sancağı Mütesellimine Hüküm ki:

Silistre ve Ruscuk iskelesi ve tevâbi'i mukataası malından Nusret Kirman Kal'ası neferatı mevacibleri üç yük altmış bir bin sekiz yüz yetmiş altı akce ve Doğan Mecîdî Kal'ası neferâtına dahi sebep-i tahrir hükmü ile dört yük otuz sekiz bin dokuz yüz yirmi üç akce havale ve sâliyaneleri olmağın zikr olunan iskelelerin nazırı olan Abdullah'ın vekili nâm kimesneden meblağ-ı mezbûr tahsîl olunub te'allül ider ise vekil-i mezbûru tayin olunan mübâşir ile Ordu-yu Hümâyûn'uma ihzâr eyleyesiz deyü yazılmışdır.

Fî 2 C sene 1091

Sayfa 38

Hüküm 172

Boğdan Voyvodası'na Hüküm ki:

Hâlâ asâkir-i İslâm me'mur oldukları Boğdan hududu kıt'asına tevcih ve azimetlerinde ve hıyn-i avdetlerinde cisre muhtac olmağla Hotan Kurbunda nehr-i Tuna üzerinden müteyyin ve müstahkem cistr binası lazım ve mühim olmağla imdi asâkir-i İslâm'ın azimetinde irişdirilmesi mümkün olmadığı halde dahi hemen şimdiden tarafından bir iki mutemed boyar? ve işçilerin tayin ve mübaşeret ittirüb hâzır ve âmâde ettiresin ki İnşâ Allahu te'âlâ hemen avdet-i asâkir-i İslam refah hâl ile avdet ittirilmesi için hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'il-i B sene 1091

Hüküm 173

Yalı Ağasına Hüküm ki:

Bundan akdem Temre muhafazasında bulunan Tatarlarından zahireleriyle ma'an bin nefer Tatar dilaverleri irsâl olunması fermânım olub ancak üç yüz mikdarı Tatar varduğun i'lâm olunmakla imdi emr-i şerîfim varduğu kesb-i dikkatleriyle mükemmel yediyüz Tatar dahi intihab ve ihrac ve serî'an ve âcilen kal'a-i mezbûr muhafazasına tayin ve irsâl eylemek için hüküm verilmiştir.

Fî evâhir-i C sene 1091

Hüküm 174**Yalı Ağasına Hüküm ki:**

Müceddeden ebnâ olunan Mübârek Kirman ve Nusret Kirman kal'aları mustahfizların mevâciblerin gönderüb tesellüm eylemek için Maraş Beylerbeyisi olan ümerâü'l-ekârim Ebu Bekir dâme ikbâluhu tayin olunmakla imdi Mübârek ve Doğan Kal'ası'na varub yine avdet edüb gelince yanında mevcut bulunmak üzre iki yüz nefer Tatar dilaverleri koşulması için hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i B sene 1091

Hüküm 175**Eflak Voyvodası'na Hüküm ki:**

Hırsova Kapdanı olan Osman Nehr-i Tuna üzerinde zuhur iden haydud ve haramî eşkıyası üzerine tayin olunmakla imdi Tuna adalarında ve sair mahallerde haydud eşkıyası haber alub Kaluc? Kapudanından efrad taleb eylediği elli altmış neferatı müsellağ ve müretteb tüfenkendaz adamlar ile kayıklara binüb kapudan-ı mezbûrun yanına varub haydud eşkıyasıyla haber alındıkları mahalle üzerlerine varub bi-eyyi vechin kân ahz etmeleri bâbında tarafımdan mektubum ile muhkem tenbih ve tekid olunması için hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'il-i B sene 1091

Hüküm 176**Tulca Kadısı'na ve Yeniçeri Serdarına Hüküm ki:**

Kazâ-i mezbûr ahalisi Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal sunub sâbıkan Tulca serdarı olan Hamza nâm yeniçeri kendi halinde olmayub ahali-yi vilâyetin sığâr ve

kibârı ... izhar-ı acz eylediklerin bildürüb hükm-i Hümâyûnum recâ eyledikleri ecilden mezbûr Hamza nâm yeniçeri ba'de'l-yevm Tulca Kazâsına getirülüb ve iskân ettirilmesi bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuşdur deyü hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'hir-i B sene 1091

Hüküm 177

Silistre Mütesellimi'ne Hüküm ki:

Nehr-i Tuna üzerinde kayıklar ile haydud eşkıyası zuhur ve bazı adalara ihtifâ ve isyana amd ve kâh İbrail karyelerine ve Eflak karyelerine çıkub ahali-yi kurânın emvâl ve erzakını nehb ü garet ve Tuna üzerinde buldukları sefînelerin eşyaları olub ashab-ı sefîneye daima isâl-i mazarratdan hâlî olmadıkları i'lâm olmağla imdi ol makuleler haber alındıkda kayıklarda ... müsellaḥ ve müretteb adamlar ile üzerlerine varub bi eyyi vechin kân eşkıya-yı merkumini ele getirüb gark ve fesadların kat' etmegin gereği gibi ikdâm-ı tām ve ihtimâm-ı bi'l-ikdâm icabı için hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'hir-i C sene 1091

Bir sureti

Kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Boğazköy ve Dayköy Voyvodalarına hüküm yazılmışdır.

Bir sureti

Manâsıru'l-emâil ve'l-akrân İbrail nazırı ve Kaluc kapudanları zîde kadruhumâ hüküm yazılmışdır.

Sayfa 39

Hüküm 178

Özi Sancağı Beyi'ne Hüküm ki:

Müceddeden ebnâ olunan kılâ'-ı cedîd neferâtının mevâcibleri sebab-i tahrir hükmü mücebince tahsîl ve ol tarafa irsâl olunmakla İnşâallahu te'âla üzerine varub vâsıl oldukda sen ki Özi Beyisin Doğan Kal'ası'na mektub ve adam gönderüb haber ve âgâh idüb Doğan Kal'ası Beyi ve kılâ'-ı mezbûr neferâtının kifâyet mikdarı müsellaḥ ve müretteb adamlar ile ve kayıklar ile istikbal ve bunlar dahi Özi'den

kayıklar ve tedarik ile çıkub kılâ' olduklarından sonra muhkem zabt ve hiraset ederek varub mevâcibin mütesellimine teslim ettirilmesi için hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı C sene 1091

Hüküm 179

Hüküm ki

Müceddeden ebnâ olunan kılâ'-ı cedîd neferâtının mevâcibleri sebab-i tahrir hükmü mücebince saliyane ve havale olunan akcelar tahsîl ve hâliyâ ol tarafa irsâli lazım ve mühim olmağla imdi Ordu-yu Hümâyûn'umdan gelen...Doğan Kal'ası'na emin ve sâlim irsâli ve müsellağ ve müretteb adamlar ve kayıklar ile isâli için hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'hir-i C sene 1091

Hüküm 180

Boğdan Voyvodası'na hüküm ki

Hâliyâ ..hududu kat'ı için tayin ve irsâl olunan Asâkir-i İslâm'ın mürûr ve ubûr edeceği mahallerde vâkı' harab olmuş köprü tamir ve termim ve müceddeden ebnâ iktizâ eden yerler bina ve meremmeti varınca ve köprüleri gereği gibi .. yapmak için tarafımdan bir mutemed miar ve kifâyet mikdarı adamlar tayin ve irsâl eylesin ki hâzır ve eyleyüb ve Asâkir-i İslâm'a kifâyet mikdarı kılâguzlar dahi vermek için hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'il-i B sene 1091

Hüküm 181

Özi Beylerbeyi Hüseyin Paşa'ya hüküm ki

Bi-inâyeti'l-lâhî te'âlâ feth ve ...olub meâlik-i İslâmiyeye ..olan Budin? memleketinin hududu tecdidi düstûr-ı mükerrem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem muhafazasında olan Vezirim Ahmed Paşa edâmellahü te'âlâ iclâluhunun zâd...ve inşâallahu te'âlâ hudûd-ı mezkûr ahidnâme-i Hümâyûnum mücebince kat' olunmakla hilâf-ı sulh tarafeynden vaz' ve hareket olunmamak üzre fermân-ı Hümâyûnumla hizmet-i mezbûra tayin olunan mîrîmiran ve ümerâ ve evliye beyleri ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve sipâh ve silâhdârân serdâr-ı yeniçeri ve sâir tavâyif-i asâkirî

üzerlerine sen baş ve buğ tayin olunmuşsundur. İmdi emr-i şerîfim sana varduğu saat serî'an ve âcilen kalkub varub vezîr-i muşârun-ileyhimin vech ve münasib görülmek üzere hareket ve tarafına tâbî' ve hizmetinde bulunmanız için hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'il-i B sene 1091

Hüküm 182

Mangayla Kadısı'na hüküm ki

Kazâ-i mezbûr ahalisi Ordu-yu Hümâyûnum'a arzuhal idüb Kazâ-i mezbûra tabi Ali Bey karyesine emr-i şerîfimle tayin olunan menzil hizmetini iş bu sene-i mübâreke de edâ-yı hizmet etmekle beşyüzaltı kuruş icare ile Osman nam kimesne deruhde iderken ahardan ve ve nam üç nefer kimesneler ..ile yekdil olmağla sene-i sâbika sekiz yüz kuruşu eda ile hizmet iderdük bu sene dahi ol minval üzere verin deyü mu'araza etmeleriyle ol vakit hükm-i Hümâyûnum recâ eyledikleri ecilden üzere menzil hizmeti edâ olunmak için hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı L sene 1091

Sayfa 40

Hüküm 183

Ordu-yu Hümâyûn-ı Rikâb-ı Hümâyûna Varınca Vâkı' Olan Kadılara Ve Ayân-ı Vilâyete Vesâir İşlerine Hüküm ki:

Şikâr-ı Hümâyûn için hâliyâ Babadağı'na irsâl olunan tazılar her kangınızın Kazâ ve kasabası ve kurâsına varub dâhil olursa beher menzilde yalnız iki kıt'a at arabaları ve sürücülerini tedarik ve emin ve sâlim birbirine irsâl ve isâl eylemek için hüküm yazılmışdır.

Fî 3 Z sene 1091

Hüküm 184

Bosna Eyaleti'ne mutasarrıf Vezirim Halil Paşa'ya ve Kadısı'na Hüküm ki:

Erbâb-ı tâzî Şahin Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Kilis sancağında Koşva? Nahiyesinde Ulya nam karye ve gayrıdan berât-ı şerîfimle mutasarrıf olduğu

beş bin dokuz yüz doksan dokuz akce timarı hususuna mutaallık diğer Şahin ile nizâ'ları olmağla hasmıyla mahallinde mürâfa'a-i şer' olmadıkca timar-ı mezbûrun mahsûbu tarafeyne zabt ittirülmeyüb zeameti üzerinde mevkuf konulmak bâbında hüküm verilmiştir.

Fî 3 Z sene 1091

Hüküm 185

İsmailgeçidi Kadısı'na Hüküm ki:

Battal.

Hüküm 186

Yalı Ağasına Hüküm ki:

Birer aylık zahireleriyle beş yüz kürklü Tatar dilaverleri intihab olunub ale't-ta'cîl muhafazasına irsâl ve içlerinden birini Kal'a-i mezbûrede olan Nurgazi Mirza'ya varub dâhil oluncaya degin baş ve buğum idüb göndermek için tarafından Nemrova canibine gelen yarargâh taifesin rencide eyleyemeler deyü eğer Nemrova'ya irsâl olunan beş yüz kürklü Tatar ve eğer sayır Bucak ve Nogay Tatarlarına azim tenbih olunub ve ba'de'l-yevm görüb taraflarına beş baş tayin olunan çapulcu gönderilmemek bâbında hüküm verilmiştir.

Fî 9 N sene 1091

Hüküm 187

Tulca Kadısı ve Yeniçeri Serdarına Hüküm ki:

Mezbûr Haşmet nam yeniçeri ba'de'l-yevm Tulca kasabasına götürülmeyüb ve iskân ittirilmeyüb ve geldikde kondurulmayub men' ve def' olunmak için hüküm verilmiştir.

Fî 3 N sene 1091

Hüküm 188

Kadılara ve Kethüdayerlerine Ve Yeniçeri Serdarlarına Ve Kasabat Ve Kura Kethüdayerlerine Hüküm ki:

Prevadi Kazâsında Oruç nam karyede araba ağası kethüdası Mehmed kethüdanın çiftlik kethüdası Mehmed'in harami ve kutta-i tarik taifesine yatak olub firar etmekle her kangınız bulur ise ahz idüb ile irsâl olunan mübâşire teslim için hüküm verilmiştir.

Hüküm 189

Delibaşı'ya Hüküm ki:

Bundan akdem nam baltacı basub emvâl ve erzakın garet ve yağma iden kuttâ'-ı tarîk eşkıyasının biri dahi zuhura gelür olduğu yataklarından eşya ve esvab bulunduğu i'lâm olmağla ahz olunan eşyaya sair yataklardan dahi söyledüb ve dikkat üzere buldurulmaların ve yatakların ele getürüb ile Ordu-yu Hümâyûnuma ihzârı için hüküm verilmiştir.

Fî 3 N sene 1091

Hüküm 190

Ruscuk Kadısı'na Hüküm ki:

Ahmed Ağa zimmet-i kefâlet hususunda İbrahim nam kimesnenin 2662 kuruşu olmağla suret-i temessükü mücebince tahsîl olunub virmekde te'allül ider ise ihzârı bâbında hüküm verilmiştir.

Fî 7 Şevvel sene 1091

Sayfa 41

Hüküm 191

İbrail Kadısı'na Hüküm ki:

Ashab-ı hayratdan Ali nam kimesne Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Kazâ-i mezbûrda vâkı' müceddeden ebna eylediği cami'-i şerîfin kurbunda hâlâ İbrail Serdarı olan ( ) nâm yeniçeri bir kahvehâne bina ve ihdas etmekle içinde fisk ve fücûrdan hâlî olmamağla âciz olduklarından mâ'adâ mezbûr hânedan duman cami'-i şerîf duvarlarına ve kahvenin odunu Müslümanların mürûr ve ubûr mâni' olduğu bildürüb hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden zikr olunan kahvehâne cami kurbu olub ve içinde olan lehv çalunur şer'isi olduğu vakı ise dergâh-ı muallam yeniçerilerim ocağı tarafından tayin ve irsâl olunan çavuş ma'rifetiyle zikr

olunan kahvehâne şer'ile hedm olunub yerine ahar dükkân bina ittirilmesi için hüküm yazılmışdır.

Fî 3 L sene 1091

Hüküm 192

Boğdan Voyvodası olan Dük Voyvoda'ya Hüküm ki:

Hudud kat'ına irsâl olunan asâkir-i İslâm'ın hiyn-i avdetinde mürûr ve ubûrları için Tuna suyu üzerinde bir kavi ve müstahkem cistr bina olunması bâbında bundan akdem sana emr-i şerîfim gönderülüb tenbih-i Hümâyûnum olunmuş idi. Hâlâ bu âna dek mübaşeret olamayub ahali üzre hareket eyledügi mesmû'-ı Hümâyûnum olmağla imdi emr-i şerîfim varduğu gibi asla tehir ve tevakkuf eylemeyüb mahal-i avdet zaman-ı şitâya musadif olub ebniye-i cisrin lüzunu olmağın avdetinde yaptırıldığı ada mahallinde bir araba mürûr edeceği bir kavi ve müstahkem cistr bina ve bi-eyy-i vechin kân itmam irişdirülüb bir vechile özür ve bahânedan ihtirâz eylemek bâbında hüküm verilmiştir.

Fî evâ'il-i Ş sene 1091

Hüküm 193

Yalı Ağasına Hüküm ki:

Senki Yalı Ağasının işbu emr-i şerîfim sana varduğu gibi birer aylık zahireleriyle beş yüz nefer kürklü Tatar dilaverlerini intihab idüb ale't-ta'cîl Nemrova? muhafazasına irsâl ve kal'a-i mezbûrede olan Temür Gâzî Mirza'ya varub dâhil oluncaya degin içlerinden birini cümleye baş ve buğ tayin idüb bir gün evvel yollayub ..tarafından .. canibinden gelen tüccâr ve bâzîrgân taifesin emin ve salim mürûrlarına kimesne mâni' olmayub ve bir ferdi rencide itdirmemek üzre her birine muhkem tenbih olunub irsâl olunan kürklü Tatar taifesine ve eger sair Bucak ve Nogay Tatarlarına muhkem tenbih ve tekid-i şedid oluna ki ba'de'l-yevm kendü veya taraflarına beş baş tabir olunur sabuncu? gönderilmemek için hüküm yazılmışdır.

Evâsıt-ı B sene 1091

Hüküm 194

Maçin Kadısı ve Ayân-ı Vilâyete Vesair İşerlerine Hüküm ki

Ordu-yu Hümâyûn'uma bi'l-fi'il defterdar ve Kili olan ifteharü'l-emâcid ve'l-ayan Hüseyin dâme mecduhunun yalnız otuz re's davarlarına Kazâ-i mezbûr kışlak tayin olundu sene-i sâbık üzre ol mikdar davarları nefsi-i Maçın kasabasında kışlattırılıb ve Kazâ-i mezbûrda vakı kura ahalileri ..babadağı'nda olan yirmi beş re's davarlarına samanların ve kendüye kifâyet mikdarı odun verilmek bâbında hüküm yazılmışdır.

Evâ'il-i Za sene 1091

Sayfa 42

Hüküm 195

İsmailgeçidi Kadısı'na Hüküm ki:

Kazâ-i mezbûrda kassam-ı askeri olub ulemadan kıdvetü'l-ulemâi'l-muhakkıkîn Mevlana Ivaz zîde ılmuhu Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal sunub mukaddema Mevlana-yı mezbûr Kazâ-i mezbûrda vakı olan mevta-yı askeriye-yi alâ farzi'lil-lâhi te'âlâ tevzi ve taksimde iken sen ki kadısın Mevlana-yı mezbûrun memur olduğu kısmet-i askeriye-yi görmege mâni' olduğundan gayrı şütûm-ı galiza ile şetm ve hilâf-ı şer' ve kanun te'addî ve tecâvüz üzre olduğundan mâ'adâ mâ-beyninde bir aylık muhassasın kabz eyleyüb ziyde cevri ve eziyet eylediği ve bu babda davasına muvafık fetva-yı şerîfesi olduğun bildürüb ihzâr olunub şer'ile davaların görülmek bâbında hükm-i Hümâyûnum reca eyledikleri ecilden derûn-ı arzuhalde zikr olunduğu üzre kadıaskerim tarafına aid olan kısmet-i askeriyeden her ne almış ise eylemiş bundan mâ'adâ Nazlı nâm hatun Cebeci nâm kimesnenin taht-ı nikahında iken tatlık ve zevci-âhara vardukda zevci-âhara mezbûr ticaretde iken sen ki kadısın mezbûr Cebeci ile yekdil olub merkumeyi hânesinde basdurub darb ve şetm-i enva eşyasın zâyî' ve telkin etmekle zâyin eşyasın tevcih ittirilmesi bi't-temam ashabına red ve teslim eylesin muhalefet üzre olunur ise Ordu-yu Hümâyûn'uma gelüb hasımların lamürâfa'-a-i şer' olunmak bâbında hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Za sene 1091

Hüküm 196

Boğdan Voyvodası'na Hüküm ki:

Bi-emrillahi te‘âlâ .. Kili Kalası cephe canibinin vesâir mevazî‘inin kazulub münhedim olmağla tecdidi lazım ve mühim olub ve bu makule kereste Eflak ve Boğdan taraflarından tedarik oluna gelmegin kırk dokuz bin beş yüz oluklu bir evin ve bin iki yüz elli mertek ve iki yüz yirmi beş kiriş ve yüz seksen aded mikdarı kirişi kat ve tedarik ve arabalara tâhmil Kili Kalası ahz u kabzına memur olanlara teslim ettiresiz deyü bundan akdem saadet-medarım tarafından sana emr-i şerîf-i âlî-şânım varid olmuş bu âna degin işbu keresteden ancak bin altmış bir kıta ifrağından kereste gönderüb mâ‘adâsı ile'l-ân dâhil olmamağla kal‘a-i mezbûr tamîrînin tehiri bâ‘is olduğu arz u i‘lâm olmağl imdi işbu emr-i şerîfim sana varduğu gibi beş yüz doksan dört kı‘a kereste ile kırk dokuz bin beş yüz mübâşir marifetiyle mu‘accelen tedarik ve irsâli ve kabzına memur olanlara bi't-temâm teslim ittirmek bâbında hüküm yazılmışdır.

Fî Evâhir-i Za sene 1091

Hüküm 197

Bi'l-fi‘il Eflak Voyvodası olan Sertan Voyvoda'ya Hüküm ki:

Hâliyâ mîrî top arabaları bargirlerinden yüz seksen dokuz re's araba bargiri ol tarafdand kışlamasıçün irsâl olunmakın mu‘tâd-ı kadîm ola geldiği üzre gereği gibi vakt ü zamanına degin besleyüb ve hıfz u hiraset olmanız bâbında hüküm yazılmışdır.

Fî evâ'il-i Za sene 1091

Bir sureti bi'l-fi‘il Boğdan Voyvodası olan Düka Voyvoda'ya vech-i meşrûh üzre hüküm yazılmışdır.

Bargir-i araba

Re's

100

Fî evâ'il-i za sene 1091

Hüküm 198

**Babadağı'ndan Edir'neye Varınca Yol Üzerinde Vakı Olan Kadılara
Ve Zikr Olunan Kazâlarda Vakı Kethüdayerleri Ve Yeniçeri Serdarları Ve
Ayân-ı Vilâyete İşleri Zîde Kadruhumâ Hüküm ki:**

Hâliyâ gelen ifteharü'l-emâcid ve'l-ekârim Ahmed Bey dâme mecduhu nefer adamıyla her kangınızın taht-ı Kazâsına varub dâhil oldukda kendüye.. ve mahfuz konaklar ve geceleri bekçilere beklettürüb ve gider oldukda beraber kılguşlar ve yanına müselleme ve müretteb kifâyet mikdarı adamlar koşub emin vesalim yerinden irsâl ü isâl eylemeniz bâbında hüküm yazılmışdır.

Fî Evâ'il-i Za sene 1091

Sayfa 43

Hüküm 199

**İsakcı Kadısı'na ve Mütevellisi Ve Ayân-ı Vilâyete Vesâir İşlerine
Hüküm ki:**

Hâliyâ Bosna Valisi olan düstûr-ı mükerrrem müşir-i müfahham nizâmü'l-âlem vezirim Halil Paşa edâmellahu te'âlâ iclâlehu iktizası hasebiyle bu kış İsakcı'da kışlaması bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmağın kadîmden bu âna gelince Kazâ-i mezbûrda kışlayan vezir-i azam mîrîmiran-ı kirâm ve davarlarına saman ne mikdar üzre verilegelmiş ise ...ol mikdar üzre tedarik ve verilüb bir vechile zaruret ve müzayaka çekdirilmemesi bâbında hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Za sene 1091

Hüküm 200

Bi'l-fi'il Boğdan Voyvodası'na Hüküm ki:

Ber-vech-i arpalık Kasriye? Sancağına mutasarrıf olan ümerâi'l-kirâm ...voyvoda dâme ikbaluhu fermân-ı âlî-şânım ile Kanice Kal'ası muhafazasına tayin olmağın imdi mumâ-ileyhin ağırlığı tâhmil içün Baş kasabasında dört kıt'a araba virilüb emin ve sâlim Kanice'ye irsâl ittirilmesi bâbında hüküm yazılmışdır.

Fî evâsıt-ı Za sene 1091

Hüküm 201

**Babadağı'ndan Edirne'ye Varınca Yol Üzerinde Vâkı' Olan Kadılara
Ve Kethüdayerlerine Ve Yeniçeri Serdarlarına Ve Ayânı Vilâyete İşlerine
Hüküm ki:**

Hâliyâ Nogay Tatarlarından tahsîli fermânım olan mâl-ı mîrî tahsîl olunub arabalar ile mahruse-i Edirne'ye irsâl olunması lâzım ve mühim olmağın imdi zikrolunan mâl-ı mîrî tahsîl için üç aded arabaları bargirleri kuvvetlü ve tuvvâna olmak üzre tedârik ve ihzâr ve yanlarına müsellah ve müretteb kifâyet mikdarı adamlar tayin ve koşulub ...olan mahallerden gidüb emin ve sâlim bir yerinden irsâl ve ber-vech-i ta'cîl ..tekayyüd ve ihtimâm eylemeniz bâbında hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i Za 1091

Hüküm 203

(Belgede hüküm yanlışlıkla 203 olarak numaralanmıştır, 202'inci hükümdür)

İsmailgeçidi Kadısı ve İsmail mütevellisine Hüküm ki:

Bu sene-i mübârekede Babadağı ve İsakcı'dan gayrı Kazâlara kışla vermek üzre fermân-ı cihân-nizâm sâdır olmağla düstûr-ı mükerrerrem müşîr-i müfehham nizâmü'l-âlem asâkir-i nusret me'serim Seraskerim olan Vezirim Mehmed Paşa edâmellahu te'âlâ iclâlehu gelüb kapusuyla ve dergâh-ı mu'allâm yeniçerilerim ocağı ve cebeci ve topcu ve top arabacıları ve sair ortalarıyla bu kışı Babadağı'nda kışlamaları fermânım olmağla mezbûrların tayinatı için ziyade şa'ir tedariki lazım olmağla İsakcı'da olan mîrî şa'irin Babadağı'na nakli için Kazâ-i mezbûrdan yalnız yüz elli araba ihraç ve İsakcı'da mîrî şa'iri tâhmil ve muaccelen Babadağı'na naklettirilmesi bâbında hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i Za sene 1091

Hüküm 204

Rusçuk Kadısı'na Hüküm ki:

Merhûm ve mağfûrun lehâ Mihriban Sultan tâbe serâhânın Üsküdar'da vâkı' câmi'-i şerîf ve imâret-i âmireleri evkafı karyelerinden taht-ı Kazânızda vâkı' ve tevâbi'i karyelerinin bi'l-fi'il voyvodası olan kıdvetü'l-emâil ve'l-akrân Ahmed

zîde kadruhu Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb vakf-ı mezbûr karyeleri toprağında zimmetlü ve haric re'âyâ taifesinin ziraatla hasıl eyledikleri terklerinin vakfa aid olan öşürlerin kadîmden getüre geldikleri Varna İskelesi'ne nakledeler deyü der-i devlet-medârıma verilen emr-i şerîfimle varub naklettirmek istedikde fuzuli müdahale olmağın bazı kefare taifesi sebebiyle ekser re'âyâ taifesin ihtilâl ve emr-i şerîfin icrâsına mâni' oldukların bildürüb hükm-i Hümâyûnum recâ eyledikleri ecilden ol makuleler ba'de'l-ahz mütenebbih olmazlar ise gelüb voyvoda ile mürâfa'a-i şer'-i şerîf olunmak için tayin olunan mübâşir ma'rifetiyle Babadağı'na ihzâr olunmaları bâbında hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i Za sene 1091

Sayfa 44

Hüküm 205

Ruscuk Kadsı'na Hüküm ki:

Merhûm ve mağfûrun lehâ Mihriban Sultan tâbe serâhânın Üsküdar'da vâkı' câmi'-i şerîf ve imâret-i âmireleri evkafı karyelerinden taht-ı Kazânızda vâkı' Cernovi ve tevâbi'i karyelerinin bi'l-fi'il voyvodası olan kıdvetü'l-emâil ve'l-akrân Ahmed zîde kadruhu Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb cânib-i vakfa âid ve râci' olan aşara müte'allık mezkûr karyeler re'âyalarıyla da'vâ-yı şer'iyyesi olmağla bundan akdem cânib-i şer'den verilen hüccet-i şeriyyesi mücebince ahvallerin mahallinde görüb ihkak-ı hak olmak bâbında hükm-i Hümâyûnum recâ eylediği ecilden hüccet-i şer'iyyesi mücebince şer' ve kanun üzre görülmek için hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i Za sene 1091

Hüküm 206

Silistre Ve Rumeli Eyaleti'nde Vâkı' Olan Kadılara Ve Zikrolunan Kazâlarda Vâkı' Eyalet Ve Sancak Mütesellimlerine Ve Yeniçeri Serdarlarına Kasabat Ve Kurâ Zâbitlerine Hüküm ki:

Yeniçeri çavuşlarından İbrahim Çavuş zimmetinde mâl-ı mîrî ve nice Müslümanlardan hakk-ı şer'îsi olub edâ itmeyüb Sofya câniblerine firâr etmekle imdi siz kangınızın taht-ı Kazâ ve çiftliğinde bulunursa dergâh-ı mullam yeniçerilerim

ocağı tarafından irsâl olunan kıldvetü'l-emâ'il ve'l-akrân zîde kadruhu ma'rifetiyle bi-eyyi vechin kân ahz ve mübâşir ma'rifetiyle teslim ve Babadağı'na ihzâr eylemek içün hüküm verilmiştir.

Fî evâsıt-ı Za sene 1091

Hüküm 208: (207 olmasına rağmen bir hüküm başlığına hüküm numarası verildiğinden 208 olarak yanlışlıkla numaralanmış olduğundan bizde bir karışıklığa sebep olmamak için 208 olarak devam ettik)

Boğdan memleketine tâbi' Yaş Kazâsında ticaret üzre olan yeniçeri taifesinden ve sair yeniçeri ve kul taifesi zimmetinde olan ..ve gayriden Ömer Şah oğlu Ali ve Hacı Hüseyin ve Hacı Salih ve Hüseyin Ali ve Serdaroğlu nâm kimesneler cümlesine baş ve buğ olub sekanet bahânesiyle Boğdan Voyvodası Düka'nın adamını darb ile sarayına gelüb memleket-i mezbûre boyarların ve hizmetkârların ve sair sarayda ve Divânda bulunanları darb ve mecrûh eylediklerin ol mahalde mevcut bulunan dergâh-ı âlî yeniçerileri çorbacısı İbrahim Çorbacı ve El-Hâc Ferazî ve El-Hâc Ahmed ve El-Hâc Hüseyin vesâir Müslimin şهادetleriyle Bender Naibi Mevlana Mehmed arz idüb ve bu fesada bâ'is ve bâdî olan sâbıkâ Eflak ve Boğdan Voyvodalarında kâin olub hâlâ Baş karyesinde mütemekkin olan Aliosman yazıcı dimekle ma'rûf kimesne olduğun Boğdan Voyvodası Düka mektubla i'lâm ve bu makule fesâd üzre olanlar def' olunmasın iltimâs itmegin odalu olanlar odalarına ve serhadlu olanlar serhadlarına ve yeniçeri ocağına tayin ve irsâl olanlar yeniçeri çavuş ma'rifetiyle kaldırulub ve sürilübbu fesâdı idenlerden memleket-i mezbûrede bir ferd alıkonulmaya ve mezbûr Aliosman Yazıcı ve sâir bu fesâdı idüb ve rekz olanları irsâl olunan mübâşir ma'rifetiyle Babadağı'na irsâl olunub ve voyvoda-i mersûm ve Kili ile murâfa'a-i şer' olunmak bâbında hüküm yazılmışdır.

Sayfa 45

Hüküm 209

Silistre Kadısı'na Ve Kethüdayeri Ve Yeniçeri Serdarı Ve Ayân-ı Vilâyete İşerlerine Hüküm ki:

1088 senesine mahsûb olmak üzere bundan akdem Silistre Kazâsının avârız şa'iri ve dakîkî mîrî malı mukaddemâ Mustafa Ağa mübâşeretiyle tahsîl olundukda... zimmetinde yedi yüz kuruş mâl-ı mîrî bâkî kalmağla zikr olunan bakayanın bir gün evvel tahsîl ve isâli için istihdam kulu tayin ve irsâl olunmakın tahsîl ve irsâl olunca eğer mukaddema mübâşir olan mezbûr Mustafa Ağa'ya virmüşüzdür deyü edâsında te'allül iderlerse merkûm Mustafa Ağa'nın ziyâde alduğun da'vâya ve zimmetlerinde kalmış ise edâya ta'ahhüd idüb hüccet-i şer'îyye ile veKili olan Seyyid Münir ve Abdülhalil tayin olunan mübâşir ma'rifetiyle Babadağı'na ihzâr oluna ki gelüb merkûm Mustafa Ağa ile murâfa'a-i şer' olunmak için hüküm yazılmışdır.

Fî Evâhir-i Za sene 1091

Hüküm 210

Hezargrad Kadısı'na ve kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve Ayan-ı Vilâyete işerlerine hüküm ki

Bundan akdem Cehrin? Seferinde fermânım olan hânelerin bakâyası malından Hezargrad Kazâsına bâkî kalan mâl-ı mîrî hâlâ Babadağı'nda kışlamaları fermânım olan şâhî topçuları ve top arabacılarının mevâciblerine medâr ve sâliyâne olunub Ordu-yu Hümâyûn'um defterdârı tarafından tahsîline bundan akdem adam gönderildikde bu âna degin avk ve tehir olunmakın hâlâ irsâl olunan istihdam kulu mübâşiriyle her ne mikdar bakayaları var ise şer'an ve âcilen tahsîl ve bir gün evvel Babadağı'na irsâl olunması bâbında hüküm yazılmışdır.

Fî evâhir-i Za sene 1091

Hüküm 211

İbrail ve Yergili Kadılarına Hüküm ki:

Eflak Voyvodası olan Şirban? Voyvoda Ordu-yu Hümâyûn'uma mektub ve memleket-i mezbûre ve kapudanları ve sair işerleri mahzar gönderüb Eflak'a tâbi' Tavina? ve Reftek? nevahisi ahalileri hâlâ İbrail nâzırı olan Süleyman dâimâ hilâf-ı şer' ve kanun rencide ve remideden hâlî olmamağla cevri ve eziyete takat getürmeyüb perakende ve perişan yüztuttukların ve zulüm ve te'addîsinin nihayeti olmayub ahvallerini müş'ir olduğun i'lâm eyledikleri ecilden imdi sizki İbrail ve Yergöli

kadılarısız husûs-ı mezbûra olub mahal-i nizâ'ın üzerine varub zulüm ve te'addisi her ne ise keşf ve tahrir ve üzerine şer'ile sübût-ı mevâddın hücceti Ordu-yu Hümâyûn'uma irsâl eylemeniz bâbında hüküm verilmiştir.

Fî Evâ'il-i M sene 1092

Hüküm 212

Ruscuk Kadısı'na Ve Eminine Hüküm ki:

Tuna sefine reislerinden Halil Ordu-yu Hümâyûn'uma arzuhal idüb Kanice Kal'ası mühimmatıçün sefinesine tâhmil olunan mîrî demir ile gelürken taht-ı Kazânıza vâsıl oldukda bu âna dek mîrî mühimmâtdan gümrük alına gelmiş değil iken gümrük taleb olunub virmediğiçün demirlerin alıkonulub hükm-i Hümâyûnum reca eylediği ecilden zikr olunan sefinede olan mîrî demîr alıkoyanlardan demirleri mezkûr Halil'e teslim itdirilüb bir vechile te'allül ve muhâlefet olunmamak bâbında hüküm yazılmışdır.

3. SONUÇ

97 Numaralı Mühimme Defteri, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşivinde "A.DVN. MHM. d" kodlu Mühimme Defterleri serileri içinde 97 Numaralı Mühimme Defteri olarak geçmektedir. Hicri 1090–1092/Miladi 1679–1681 yıllarına ait olan 97 Numaralı Mühimme Defteri 30,5 x 22 ebadında toplam 78 sayfa olup 210 hüküm ihtiva etmektedir.

97 Numaralı Mühimme Defteri'ndeki hükümlerden Osmanlı Devleti'nin sefer hazırlığı içinde olduğunu görüyoruz. Sefer Hazırlıklarının Osmanlı'nın hakimiyetinde olan Rumeli topraklarında olduğu anlaşılmaktadır. Hükümlerin çoğunun sefer hazırlığı için gerekli olan mühimmat ve erzakın temini hususunda yazıldığı anlaşılmaktadır.

Sefer hazırlığında olan Ordu-yu Hümâyûn'un zahire, saman, arpa, buğday, at, araba gibi ihtiyaçların karşılanması ve hükümlerde belirtilen yerlerde kullanıma hazır halde bekletilmek üzere ilgililere teslim edilmesi hükümlerin çoğunu teşkil etmektedir. Ayrıca Ordu-yu Hümâyûn yeniçerilerinin kışlaklarda kışlatılmı; kale yapımı ve tamiri, köprü yapımı ve tamiri, ağırlıklı olmak üzere vergilerin tahsili, vakıflar, gümrük işlemleri, tayinler hususlarına yönelik yazılmıştır. Bunların yanında 97 Numaralı Mühimme Defteri'nde Küçük çaplı eşkıyalık olayları ve eşkiyaların tedibi hususuyla ilgili hükümler; şer'î davaların görülmesine yönelik hükümler; çeşitli vergiler ve vergilerin toplanması, tayinler, halk arasındaki anlaşmazlıklar, boğma, katl, zehirleme olayları, dirlik tevcihi, dolandırıcılık, Cehrin seferi, yağma ve esir, idarecilerin halka zulmetmesi gibi muhtelif meseleler de yer almaktadır.

97 Numaralı Mühimme Defteri'nden tespit ettiğimiz kadarıyla bizzat gelerek, adam göndererek, mektup göndererek veya arzıhal ederek Divâna başvuru yapılmıştır. Zimmîlerin de Divân'a arz-ı hal sundukları ve ihkak-ı hak talebinde bulundukları görülmektedir.

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde Hatunların veya kadınların gerek uğradıkları haksızlıkları gerekse şer'i davalarda verilen hükümleri yetersiz görerek Divân-ı Hümâyûn'a müracaat ettiklerini görüyoruz. Yine bu defterde bir kadının, kardeşini katlettirdiği gerekçesiyle Eflak Voyvodasını Divan-ı Hümayuna şikayet ettiği ve Voyvoda ile mahkemeye çıkmaları için çağrıldıkları görülmektedir. Bu durum gerek Zimmîler konusunda gerekse kadınlar konusunda Osmanlı Devleti'nin bu zümreleri ihmal etmediğini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde hükümlerin içeriğinden Tuna Nehri üzerinde taşımacılık yapıldığı ve büyük tonjlı gemilerin olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu defterde kadınların da Divan-ı Hümâyûn'a şikayet edildiği ve mahkeme karşısına çıkarıldığı anlaşılmaktadır.

97 Numaralı Mühimme Defteri'ndeki hükümlerde muhatap adları nadiren elkab ve dua cümlecîği ile kullanılmıştır. Genelinde muhataplar sadece görevleri ile zikredilmektedirler. Yurt dışından gelen elçilerin ağırlanması, korunması, emin ve salim bir şekilde gidecekleri yerlere ulaştırılmaları için gerekli tedbirlerin alınması konusunda hükümler mevcuttur.

97 Numaralı Mühimme Defteri'nde dil olarak anlaşılır, fazla ağır olmayan bir Türkçenin kullanıldığını görmekteyiz. Sadece elkab ve dua cümlelerinde karşımıza çıkan Arapça ve Farsça tabirlerin haricinde dil sadedir. Bu tabirler de klişeleşmiş olduğundan okuyucu ve araştırmacıyı pek zorlamamaktadır.

4. KAYNAKLAR

97 Numaralı Mühimme Defteri

AHISHALI, Recep, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Reisülkütlük (XVIII. Yüzyıl)*, TATAV Yayınları, İstanbul 2001

ATEŞ, Murat, *88 Numaralı Mühimme Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi, 1637–1638 (H 1046- 1048)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2008

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, Başbakanlık Devlet Arivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay., İstanbul 2000

EMECEN, Feridun, “Osmanlı Divânının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Miri. Ahkam-ı Kuyud-ı Mühime Ahkam-ı Şikayet”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S.III, İstanbul 2005

-----: Osmanlı Divânının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mirî, Ahkâm-ı Kuyud-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet, *Türkiye Araştırmalar Literatür Dergisi*, C.III, İstanbul 2005

-----: “Alinin Ayn’ı: XVII. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Bürokrasisinde Katip Rumuzları”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, s.35, 1984—1994, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1994

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, *Osmanlı İmparatorluğu ve Medeniyeti Tarihi Çerçevesinde Osmanlı Paleeografya ve Diplomatik İlmi*, Enderun yay, İstanbul 1992

HALAÇOĞLU, Yusuf, *Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1996

-----: “Klasik Dönemde Osmanlı Devlet Teşkilatı”, *Türkler*, C.IX, Ankara 2002

-----: “Osmanlı Devlet Teşkilatı”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Târihi*, c. 12, Esra Yay., İstanbul 1989

İPŞİRLİ, Mehmet, “Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı”, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Târih-i (İRCICA)*, c.I, İstanbul 1994

-----: “Beylikçi” *DİA*, c.VI, İstanbul 1992

KILIÇ, Mustafa, “Osmanlı Tarih Araştırmalarında Mühimme Defterlerinin Yeri Ve 107 Numaralı Mühimme Defteri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. VII / 2 Sivas 2003

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri”, *Bildiriler*, İstanbul 1998

-----: “Mühimme Defteri”, *DİA*, c. XXXI, İstanbul 2006

MUMCU, Ahmet, Divân-ı Hümâyûn, c. *DİA*, IX

SEYİTHANOĞLU, Kenan, ÇELEBİ, Ahmet Rüştü, ...vd, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Târih-i, Osmanlılar III*, c.XII, İstanbul 1990

ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Müesseseleri Târih-i*, Kardelen Kitabevi, Isparta 1998

PAKALIN, Mehmet Zeki *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.I, MEB Yayınları, İstanbul 2004

-----: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.II, MEB Yayınları, İstanbul 2004

TANERİ, Aydın, “Divan”, *DİA*, c.IX, İstanbul 1994, s.383

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara 1988

5. ÖZET

Mühimme Defterleri; Divân-ı Hümâyûn'da görüşülüp alınan kararların önemli olanları için yazılan fermân ve namelerin kaydedilmeleriyle ortaya çıkmış bir defter serisidir. 97 Numaralı Mühimme Defteri, Divândan çıkan 210 kararın bir suretinin kaydedildiği defter olması açısından tarih araştırmaları için çok önemli kaynaktır. Çünkü Osmanlı Devleti'nin Hicri 1090–1092/Miladi 1679–1681 yıllarındaki idari ve askeri organlarının yapısı, siyasi konumu, içtimai ve iktisadi yansımaları bu defterde görülebilmektedir.

Bu çalışmamız Osmanlı Devletinin Divân-ı Hümâyûn Teşkilatı ve Mühimme Defterleri hakkında genel bilgiler, transkripsiyon, özet, ve dizin kısmından oluşmaktadır. Tahlil, şekil ve muhteva yönünden ikiye ayrılmış; şekil yönü, defterin fiziki durumu ve dili; muhtevası ise defterde anlatılanların kısa açıklâmaları şeklindedir. Hükümler Osmanlı alfabesinden Latin alfabesine çevrilmiş ve dil sadeleştirilerek günümüz Türkçesine özetlenmiştir. Çalışmanın sonuna ayrıntılı bir dizin eklenmiş ve defterin orijinalinden bir iki belge de ekler kısmına konmuştur.

Üzerinde çalıştığımız; 97 Numaralı Mühimme Defterindeki hükümlerin çoğunun sefer hazırlığı ve sefer için gerekli olan mühimmatın temini ve belirlenen yerlerde hazır ve amade edilmesi; vergilerin tahsîli, vakıflar, idari taksimat, gümrük işlemleri, tayinler, küçük çaplı eşkıyalık olayları, şer'î davaların görülmesine müteallik hükümler; çeşitli vergiler ve vergilerin toplanması, tayin, halk arasındaki anlaşmazlıklar, boğma, katl, zehirlleme olayları, vakıf ve vakıf arazileri, gümrüklere gelen mallar, elçilerin karşılanması, dirlik tevcihi, dolandırıcılık, Çehrin seferi, yağma ve esir gibi; idari, askeri, siyasi, içtimai ve iktisadi konuları içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mühimme, sefer hazırlığı, zahire temini, kale ve köprü yapımı ve tamiri

ABSTRACT

Mühimme Notebooks are a series of Notebooks composing of imperial edicts and declarations that were written for important decisions made by Divan-ı Humayun (Grand Council of State).

Mühimme Notebook Number 97 is a very important source for historical studies as it was the record book where the copies of 210 decisions of the council were kept. The structure of administrative and military organs, political position, social and economical reflections of the empire between (1090-1092 moon calendar) 1679 and 1681 can be seen in this Notebook.

This study consists of general information, transcription, abstract, and index about the organization of the Ottoman Empire's Grand Council of State and Mühimme Notebooks. Analysis is separated into two in terms of form and content, the former is related with physical status and language of the notebook and the latter is a summary of the descriptions mentioned in the book. Decisions have been translated into the Latin alphabet from the Ottoman alphabet, and the language has been simplified enabling summary in Turkish. A detailed directory has been added to the end of the study, in addition, two documents from the original Notebook have been placed to the appendix.

Mühimme Notebook Number 97, which we are analyzing, consists decisions mostly about administrative, military, political, and economic issues like military expeditions, preparation and provision of ammunition and supplies at the defined location, collection of taxes, foundations, administrative divisions, customs procedures, small-scale banditry incidents, decisions about religious courts, public disagreements, drowning, murder and poisoning incidents, land of the foundations, goods to customs, meeting the ambassadors, fraud, plunder and captives.

Keywords: Mühimme, expedition preparation, grain supply, castle and bridge construction and repair.

6. EKLER

به این غرض که در این کتاب
 از هر چه که در این کتاب
 منور که در این کتاب
 فخر که در این کتاب
 به این غرض که در این کتاب

این کتاب که در این کتاب
 به این غرض که در این کتاب
 منور که در این کتاب
 فخر که در این کتاب
 به این غرض که در این کتاب

این کتاب که در این کتاب
 به این غرض که در این کتاب
 منور که در این کتاب
 فخر که در این کتاب
 به این غرض که در این کتاب

7. DİZİN

A

a'şâr-ı şer'iyeye, 61, 133
 Abdülbakı, 169
 Adalet, 28
 aded, 54, 61, 103, 105, 107, 128, 153, 164, 175,
 181, 185, 188, 190, 202, 205
 adet-i ağnâm, 62
 Ahmed, 13, 15, 51, 55, 56, 58, 86, 87, 89, 91, 93,
 97, 102, 103, 110, 111, 119, 120, 125, 129, 131,
 137, 143, 150, 151, 154, 158, 172, 176, 177,
 188, 197, 199, 203, 205, 206, 207
 Ahmed Paşa, 15, 56, 89, 120, 129, 197
 Akbulad, 116
 akçe, 61, 100, 105, 115, 124, 125, 133, 154, 165,
 182
 Akkaş, 89, 130
 Akkırman, 67, 68, 69, 70, 72, 76, 85, 87, 88, 89, 90,
 92, 95, 98, 105, 117, 122, 125, 126, 129, 132,
 133, 138, 148, 159, 160, 183
 Akkırman Kadısı'na, 67
Alaybeyisi'ne, 70, 91, 135
 Ali, 15, 30, 31, 44, 45, 53, 54, 58, 71, 78, 86, 98,
 99, 100, 101, 102, 103, 105, 109, 119, 122, 125,
 141, 142, 151, 152, 153, 159, 160, 164, 165,
 166, 170, 174, 178, 185, 187, 188, 197, 200,
 207, 214
 Âmedci, VII, 23
 Âmedi, VII, 23
 Anadolu, 9, 16, 25, 32, 38, 48, 75, 103, 125, 176
 araba, 10, 53, 85, 87, 98, 103, 105, 107, 110, 111,
 112, 119, 123, 131, 162, 176, 181, 185, 186,
 187, 188, 189, 190, 199, 200, 203, 204, 205, 211
 arabacılar, 119, 164
Ardoş, 53, 71, 138
 arpa, 31, 84, 94, 97, 99, 103, 112, 113, 164, 211
 Arslan, 73, 158, 178
 Arşiv, 30
 Arza Girmek, 26
 asâkir, 57, 90, 91, 127, 134, 135, 136, 146, 148,
 149, 181, 184, 193, 200, 205
 Âsitâne-i Devletmedârim, 60, 160
 Âsitane-i Saadet, 92, 128, 141
 ATEŞ, 45
 avârız, 62, 114, 144, 189, 208
 avk u tehir, 60
 ayân-ı vilayet, 69
ayan-ı vilayete, 84, 115
Ayan-ı Vilayete, 121, 151, 208
Ayân-ı Vilayete, 89, 129, 136, 168
 Ayasofya, 24
 ayende ve revendeden, 60, 132

B

Babadağ, 72
Babadağı, 69, 70, 73, 74, 88, 89, 90, 94, 96, 97, 98,
 100, 101, 102, 103, 109, 112, 113, 126, 127,
 130, 131, 132, 145, 148, 149, 150, 151, 154,

155, 158, 160, 161, 162, 166, 168, 169, 170,
 171, 172, 174, 175, 176, 178, 181, 183, 197,
 203, 204, 205, 206, 207, 208
 Babadağı Kadısı'na ve yençeri serdarına, 69
 bac cizyesi, 61, 88, 126
 bâd-ı hevâ, 62, 134
 bâd-ı Mustahfizân, 62
 Baja' Sancağı, 115
 bargir, 51, 53, 84, 86, 87, 116, 121, 122, 160, 162,
 174, 176, 211
 bargiri, 90, 111, 116, 134, 191, 203
 Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 34
 Bender, 53, 57, 68, 69, 70, 71, 76, 88, 89, 90, 91,
 92, 94, 105, 125, 130, 132, 134, 135, 136, 140,
 144, 145, 184, 207
 Ber vechi arpalık, 122
 ber vechi ta'cil, 59
 berât, 34
 Ber-vech-i arpalık, 71
Ber-Vech-i Arpalık, 106, 145, 189
 Beylerbeyi, 76
 Beylikçi, VII, 20, 21, 22, 35, 214
 Bi-eyyi vech-i kân, 60
 binasına, 57, 120, 124, 128, 172, 177
 bive, 125
 bî-vech ve bilâ-temessük, 54, 60, 166
Boğazköy, 77, 195
 Boğdan, 30, 51, 52, 58, 68, 72, 74, 76, 77, 78, 85,
 86, 87, 88, 91, 92, 93, 96, 98, 101, 102, 105,
 107, 108, 109, 110, 111, 112, 117, 120, 122,
 127, 137, 139, 142, 152, 154, 159, 160, 172,
 173, 184, 189, 191, 193, 196, 200, 202, 203,
 204, 207
 Boğdan Voyvodası Düka Voyvoda'ya, 72
 Boren Kapudanı, 178
Bosna, 56, 68, 77, 85, 86, 89, 92, 109, 111, 118,
 120, 121, 124, 129, 139, 156, 198, 204
Bosna Valisi Ahmet Paşa, 118
 BOSTANCI, 45
Boz'an, 84, 115
 Boz'an, 67
 Boz'an mütesellmine, 67
 Boz'an mütesellmine ve ayan-ı vilayete, 67
 Bucak, 85, 87, 104, 110, 117, 123, 180, 198, 201
Bucak Dizdarlerine, 117
 burğa, 61, 174
 Bükreş, 93, 144

C

câmi'-i, 112, 205, 206
 Cebeci, 111, 202
 cebren, 169
 Cehrin, 113, 208, 211
 cem', 117, 124, 149, 188, 189
 Cemil bek, 124
 cephe, 202
 cerehor, 96, 152, 156, 157, 173
 Cernovi, 58, 206

Cihan, 153
cistr, 193, 200
cizye-i gebrân yave, 62
cizyeleri, 115, 125
cürm-i cinayet, 62, 134

Ç

ÇAKIR, 45
Çardak, 71
çavuş, 56, 200, 207
Çavuş, 53, 58, 92, 112, 138, 186, 207
Çavuşbaşı, VII, 19, 20
Çayırpınar, 119
ÇELİK, 45
Çemişkezek, 53, 71, 93, 142
Çemişkezek Sancağı, 53, 93, 142
Çingâne, 100, 169
Çuhadar Mustafa, 119

D

dakik, 114, 117
Dâme İzzühuya, 142
dârende-i fermân-ı hümâyûnum, 60
dârende-i fermân-ı vâcibü'l-edâ, 60, 165
Defterdar, 17
Deli Bekir, 89, 130
Delibaş, 77
DEMİRSOY, 45
der-mahzen, 134, 135, 136, 137, 146
Dernek ve cemiyet itmeleriyle, 60
derya, 126
Destûr-ı Mükerrrem, 89, 129
Diplomati, 51
Divan, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 50, 51, 52, 59, 212
Divan-ı Hümayun, 9, 10, 12, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 39, 50, 51, 52
Dîvân-ı Hümayun, 12, 215
Divan-ı Hümayun Kalemleri, 20
Divan-ı Hümayun Üyeleri, 15
Diyarbakır Beylerbeyisi, 53, 71, 93, 142
dizdar, 68
Dizdarına, 87, 88, 123, 124, 126
Doğan Kal'ası, 53, 71, 88, 89, 109, 128, 129, 131, 138, 191, 194, 195, 196
Doğan kal'ası, 124
Doğan Mecîdî, 193
Doğangeçidi, 53, 71, 138
Dursun, 119
Düka, 72

E

Ebu Bekir, 58, 108, 194
Edirne, 78
Edirne'ye, 54, 72, 112, 148, 204
Eflak, 30, 52, 68, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 86, 88, 93, 98, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 111, 120, 127, 144, 158, 159, 171, 173, 174, 178, 187, 191, 192, 194, 195, 202, 203, 207, 209

Eflak Voyvodası, 74
Eflak Voyvodası'na, 73
Ehassı İsmâ'il Kadısı'na, 68
elçi, 23, 162
Elvarca, 146
Emir Ali, 98, 159, 160
emr-i âlişânım mücebince, 60, 163
emri şerifim, 117, 120
emr-i şerîfîm, 54, 56, 114, 115, 116, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 129, 132, 133, 134, 140, 143, 144, 147, 153, 155, 165, 166, 167, 173, 177, 180, 181, 184, 188, 189, 190, 192, 194, 197, 200, 201, 202
Erbab-ı nehir, 87
Erpošte, 161
ERTAS, 45
Erzurum, 45, 47, 69, 88, 124
Erzurum kadısı, 69
Erzurum kadısı Mehmede, 69
esedi guruş, 61
esir, 83, 98, 159, 160, 211, 215
Eskicuma, 73, 74, 97, 101, 146, 156, 157, 170, 179, 181
eşedd-i ukûbet, 57, 60, 173, 177
eşkiya, 55, 96, 98, 117, 153, 159, 192, 195

F

Fatih Sultan Mehmet, 26
Fehmence, 68
ferman, 215
fermân-ı âlî-şânım, 53, 60, 96, 107, 112, 154, 157, 160, 161, 162, 173, 174, 176, 180, 181, 182, 189, 204
Fethü'l-İslam, 69
fevt, 118, 138, 152, 158, 165, 175, 178
Fi evahir-i Ca, 116, 117
fırar, 91, 105, 110, 119, 137, 184, 199
frank, 61

G

geceyi gündüze katub, 57, 61, 129
Gölpazarcı, 170
Gradište kapudanı, 178
gurebagüzâr, 62
gurre, 63, 175
gümrük, 51, 113, 139, 209, 211, 215
Gümrük, 80
Gümrükçe, 98, 159

H

Hac, 40
Hacegan, 31
Hacıoğlu, 72
Hacıoğlu Pazarı Kadısı, 72
Hacıoğlu Pazarı Kadısı'na, 73
Hacıoğlubazarı, 74
Hacı, 118
Halil, 10, 16, 44, 57, 77, 109, 111, 142, 169, 188, 198, 204, 209
Halil bölükbaşı, 142
haraçları, 126

harami, 87, 123, 199
 Hasan, 47, 48, 86, 122, 124, 155, 170
 Haşmet, 110, 199
 hatun, 52, 100, 101, 102, 111, 118, 165, 168, 172,
 173, 174, 175, 178, 202
Havassa, 118
 haydud, 90, 107, 132, 171, 192, 194, 195
 Hazine-i Evrak, 30
 Hermun Kadısı'na, 67
Hersek, 69, 71, 87, 92, 124, 140, 145
 Hersek Sancağı'na mutasarrıf olan Mehmed
 Paşa'ya, 71
 Hezargrad, 73, 74, 75, 78, 97, 101, 113, 146, 156,
 157, 169, 179, 181, 208
 Hırantın, 119
 Hırsova, 69, 70, 72, 75, 76, 89, 90, 95, 107, 108,
 129, 132, 149, 150, 152, 179, 181, 189, 192, 194
 hilâf-ı şer', 139, 142, 152, 170, 202, 209
 Hotan, 108, 193
 Hulûsi Ağa, 126, 127
 hüccet-i şer'iyye, 106, 137, 141, 142, 164, 167,
 168, 170, 178, 187, 208
 hükm-i Hümayunum reca eylediği ecilden, 60
 Hüseyin, 59, 69, 71, 76, 77, 89, 91, 94, 103, 105,
 109, 111, 119, 122, 126, 130, 137, 142, 144,
 145, 178, 183, 184, 196, 201, 207
 Hüseyin dâme ikbâlehu, 76
 Hüseyin Paşa, 77

I

ırğat, 86, 120

İ

İbrahim, 13, 14, 91, 92, 105, 110, 112, 119, 121,
 126, 137, 138, 141, 154, 178, 185, 188, 199, 207
 İbrail, 69, 70, 71, 74, 75, 78, 89, 90, 92, 93, 101,
 102, 103, 105, 110, 113, 121, 129, 130, 131,
 132, 139, 144, 171, 173, 175, 177, 179, 181,
 183, 185, 192, 195, 200, 209
 ihkak-ı hakk, 86, 122
 ihzar, 119
 ikdâm-ı tām ve ihtimâm bi'l-ikdâm, 61
 iki konağı bir itmek, 61
İlbeyi, 87, 123
 imâret, 112, 205, 206
 İsakcı, 67, 74, 75, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92,
 93, 94, 97, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 111,
 112, 116, 117, 118, 120, 121, 123, 128, 129,
 131, 132, 134, 135, 136, 137, 141, 142, 143,
 146, 156, 158, 171, 173, 175, 176, 177, 179,
 180, 181, 183, 184, 185, 190, 204, 205
 İsakcı Kadısı'na ve a'yan-ı vilayete, 67
 İsakcı Kadısı'na ve mütevellisine, 67, 68
 İsakcı Kadısı'na ve mütevellisine ve kethüdayeri ve
 yeniçeri serdarına, 70
 İsakcı'da, 89, 134, 135, 136, 143, 205
 İsakcıya, 93, 115, 120
 İskelesi, 54, 92, 96, 112, 133, 153, 178, 206
 iskelesine, 92, 140, 141
 İslimiye, 74
İsma'ile, 85, 119

İsmail, 12, 53, 58, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 90,
 94, 95, 101, 102, 103, 112, 136, 143, 148, 151,
 154, 159, 171, 173, 174, 175, 177, 181, 205, 214
İsmailgeçidi, 49, 71, 73, 75, 76, 77, 78, 92, 105,
 110, 111, 112, 132, 141, 160, 175, 183, 184,
 198, 201, 205
 ispenç-i gebrân yave, 62
 İvraca, 76

K

kaçkun, 62, 134
Kadılarına, 69, 70, 71, 72, 73, 76, 89, 90, 92, 93,
 95, 99, 101, 113, 129, 130, 131, 132, 139, 141,
 143, 148, 156, 157, 159, 160, 165, 171, 175,
 177, 179, 183, 193, 209
 Kadısı'na, 52, 67, 68, 69, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 99,
 110, 117, 118, 121, 122, 123, 124, 126, 163, 200
Kadısı'na, 49, 53, 58, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76,
 77, 78, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99,
 100, 101, 102, 105, 106, 107, 109, 110, 111,
 113, 126, 130, 133, 134, 135, 136, 137, 138,
 141, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150,
 151, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 159, 161,
 162, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 172,
 173, 178, 184, 185, 186, 189, 190, 192, 197,
 198, 199, 201, 204, 205, 208, 209
 kadun, 118
 kâim-i makâmı, 126, 127, 128, 179, 180
 kâim-i makâmına, 72
Kâim-i makâmı'na, 71, 140
 kal'a, 70, 86, 87, 120, 121, 123, 124, 131, 143, 152,
 184, 194, 201, 202
 kal'a bend olmak, 120
 Kal'a-bend, 137
 Kalas, 75, 92, 103, 139, 175, 177
Kaliron, 69, 72, 86, 88, 96, 121, 128, 152
 Kanice, 87, 104, 107, 112, 113, 179, 180, 184, 189,
 204, 209
 kanun ve defter, 125, 134, 140, 183
 Kanuni Sultan Süleyman, 35
 Kapıcılar Kethüdası, 19
 Kapudanlar, 69
 Karaman, 51, 58, 86, 91, 119, 137
 Karaman Beglerbegisi Ahmed dame ikbalehu, 86,
 119
 Karamerkez, 116
 Karasu, 178
 Karaturur, 119
 Kartal menziline, 137, 146
Kartice, 133
 Karye-i Gülmurat, 116
 Karye-i Karaçali, 116
 Karye-i Sarilihaci, 116
 Karye-i Tahirmolla, 116
 kasaba, 54, 117, 127, 153
 Kasriye, 112, 204
 kassabbaşı, 172
 katar, 61, 94, 148, 158
 Katiç, 128
 katl, 19, 55, 86, 96, 105, 122, 153, 154, 171, 174,
 183, 192
 kayık, 124
 Kazâncık, 97, 155

Kazaskerl, 16
 Kazaskerler, 16
 kefare, 112, 123, 187, 206
 Kerketce Kapudanı, 178
Kethüdayeri, 89, 90, 94, 101, 104, 107, 113, 130, 132, 136, 146, 150, 151, 153, 155, 168, 169, 182, 190, 208
 kethüdayeri ve yeniçeri serdarı, 74
Kethüdayerine, 85, 94, 100, 136, 143, 145, 147, 165
 keyl, 56, 61, 89, 95, 104, 114, 117, 118, 131, 134, 135, 136, 137, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 153, 180, 184
 keyl-i İstanbuli, 134
 keyl-i İstanbuli, 56, 61, 89, 104, 114, 131, 135, 136, 143, 145, 149, 180
 Kılburun, 133, 135, 183
 kılıç, 119, 125, 153
Kırım, 85, 118
 kırım Hanına Ve Bosna Valisi Ahmet Paşaya, 68
 kışlak, 10, 83, 94, 95, 96, 98, 99, 106, 111, 145, 147, 149, 150, 151, 155, 161, 163, 188, 201
 kışlattırub, 56, 98, 145, 149, 151, 161
 kıt'a, 61
 kile, 61, 104, 114, 182
 Kili, 53, 58, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 103, 104, 105, 111, 118, 124, 125, 126, 129, 131, 132, 134, 141, 148, 168, 175, 176, 177, 181, 182, 185, 187, 188, 202
 Kili Kadısı'na, 69
 Kili Kadısı'na ve dizdarına, 69
 Kili Kadısı'na ve Nazırına ve dizdarına, 69
 Kilis, 198
 Kirman, 108, 116, 192, 193, 194
 kise, 61, 156
 Koğlinik deresi, 160
 Koroffi, 124
 Koşan, 91, 94, 136, 148
 Koşva, 198
 köprü, 10, 57, 84, 97, 102, 103, 108, 110, 158, 172, 177, 196, 211, 215
 Kur'an-ı Kerim, 36
 kurraları, 67
 kuruş, 55, 91, 96, 99, 106, 109, 137, 149, 153, 154, 155, 164, 167, 173, 187, 188, 197, 208
 Kuşemettli, 116
 Kutta-i tarık, 123
Kuzzeti İslam, 123
 Küpbaş, 98, 159

L

lahm, 56, 145, 147, 149
 Lak, 142
Lazgrada, 52, 68, 120
 Leh, 68
 levend, 88, 127
 Lofca, 72, 75, 94, 146, 147, 179, 181
 Lofçada, 86, 122

M

ma'an emin ve salim, 60, 122

Maçın, 69, 71, 75, 78, 85, 89, 92, 101, 111, 118, 130, 131, 139, 171, 179, 181, 183, 201
 Mahmut, 124
 Maliye, 32, 37, 90, 134, 139
 Mangalya, 72
 Marslima, 141
 Mazgird, 142
 Mehmed, 13, 53, 54, 57, 69, 71, 75, 88, 92, 97, 99, 100, 102, 104, 105, 110, 112, 115, 118, 126, 138, 140, 141, 143, 145, 151, 152, 153, 157, 164, 166, 167, 170, 173, 178, 180, 181, 182, 185, 188, 199, 205, 207
 mektub, 87, 88, 107, 121, 125, 126, 127, 128, 138, 152, 156, 164, 168, 174, 179, 180, 188, 190, 196, 209
 Men' ve def' eylemek, 59
 menzil, 53, 84, 86, 90, 107, 116, 119, 121, 122, 134, 136, 148, 151, 162, 181, 191, 197
 menziline, 90, 91, 114, 134, 135, 136, 137, 143, 146
 Mesihkiye, 76
 Mevlana zide ilmu, 76
 Mısır, 14, 21, 22
 Mihriban Sultan, 59, 112, 205, 206
 miri, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 105, 107, 112, 113, 131, 141, 143, 148, 152, 153, 155, 160, 164, 166, 169, 170, 175, 176, 184, 191, 203, 204, 205, 207, 208, 209
 Mirza, 73, 75, 104, 111, 158, 160, 180, 198, 201
Mollası'na, 70, 133
 Morina balığı, 139
 Moskov, 53, 98, 162
Muhafazasına, 89, 110, 128, 139
 mukata, 126, 133, 152
 murâfa'a, 104, 127, 141, 163, 174, 175, 178, 208
 Musa, 46, 119
 Mustafa, 30, 32, 47, 87, 88, 100, 101, 106, 113, 121, 123, 127, 131, 140, 150, 152, 153, 160, 168, 172, 188, 208, 214
 Mutad-ı kadim üzre, 59
 mübaşir, 29, 117, 122
 mübaşir, 55, 74, 89, 91, 92, 95, 98, 100, 102, 103, 106, 107, 108, 111, 112, 113, 129, 131, 134, 135, 136, 137, 138, 146, 148, 149, 154, 158, 159, 160, 162, 166, 168, 169, 170, 172, 174, 175, 176, 177, 185, 186, 187, 188, 190, 192, 193, 203, 206, 207, 208
 müceddeden, 53, 71, 89, 125, 128, 129, 164, 183, 192, 196, 200
 Mühimenüvis, 33
 Mühimme, IV, V, 9, 10, 20, 22, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 62, 63, 64, 211, 212, 213, 214, 215
 Mühimme Defteri, V, 9, 32, 33, 34, 37, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 62, 63, 64, 211, 212, 214, 215
 Mühimme Defterleri, 215
 Mürettep ve mükemmel, 60
 mürûr ve ubûr, 132, 196, 200
 müsella ve müretteb adamlar, 61, 109, 195, 196
 müsella ve mürettep, 60
 mütesellim, 69
 Mütesellim, 119

Mütesellimine, 86, 89, 100, 119, 129, 136, 153, 167, 193
 mütevellî, 69
Mütevellî, 93, 141, 143

N

Naibi'ne, 71, 72, 99, 140, 150, 162
 nakli, 84, 85, 89, 97, 112, 118, 131, 141, 156, 182, 205
 Nasuh, 128, 179, 180
 nazır, 77
 nehb ü garet, 55, 60, 154, 159, 192, 195
 nehb ü garet idüb, 55, 60, 154
 nehb ü garet itmek, 60
Nemrova, 70, 107, 110, 132, 190, 198, 201
 Niğbolu, 52, 67, 68, 69, 70, 73, 75, 76, 84, 86, 88, 91, 97, 98, 104, 115, 119, 120, 122, 125, 137, 155, 161, 169, 179, 181, 188
 Niğbolu ve Yanbolu ve ve kadınlarına, 52, 67
 Nikbolu, 146
 Nişancı, 17
 Nogay, 56, 68, 73, 75, 88, 97, 104, 110, 112, 117, 123, 127, 158, 180, 198, 201, 204

O

odun, 56, 111, 145, 147, 201
 Ordu Divanı, 40
 Ordu-yu Hümâyûn, 51, 54, 60, 91, 97, 128, 137, 138, 149, 157
 Ordu-yu Hümâyûn, 52, 54, 59, 60, 68, 72, 77, 84, 89, 96, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 111, 113, 126, 127, 128, 130, 132, 133, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 150, 151, 152, 153, 156, 157, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 205, 206, 208, 209, 211
 Osman, 51, 108, 109, 124, 125, 126, 165, 194, 197
 Osmanlı Devleti, 31
 Osmanpazarı, 74, 101, 170

Ö

öküz, 99, 164, 181
 Ömer Şah, 207
 Örem Bey, 160
 Östeban, 52, 95, 150, 178
 Östevika, 178
 öşür, 62, 141
 Özi, 53, 69, 70, 71, 76, 77, 86, 88, 89, 90, 94, 96, 105, 107, 109, 120, 121, 128, 129, 130, 132, 133, 139, 144, 145, 152, 183, 191, 195, 196
 Özi Beylerbeyisi'ne, 133
 Öziye, 87, 124

P

Padişah, 9, 12, 13, 14, 15, 17, 26, 31, 38, 41, 59
Paşa'ya, 16, 71, 94, 144
 Paylama, 171
 Perakende ve perişan olmak, 60

Perkalayna, 175
 Prevadi, 74

R

Rakel, 171
 re's, 61, 146
 Receb, V, 62, 127
 Reisülküttab, VII, 18, 25, 29, 32, 41
 Rencide ve remiden hali olmamağ, 60
 resm-i âsiyab, 62, 134
 Rize, 178
Rumeli, 9, 16, 25, 38, 76, 78, 106, 112, 186, 206, 211
 Rumiyanının, 125
 Ruscuk, 73
 Ruûs, VII, 23, 28
 rûsûm-i örfiye, 61

S

Sadad-ı kiram, 71
 Sadrazam, 15, 25, 26, 33
 sakk, 38
 saman, 51, 56, 111, 145, 147, 149, 204, 211
Sancak, 106, 189, 206
 Sedirbayır, 116
 Sefer-i Hümâyûn, 51, 87, 104, 106, 107
 sefer-i Hümâyûnum, 124, 172, 177, 179, 182, 186, 188, 190, 191
 Sefer-i Hümâyûnum, 127
 sefine, 21, 22, 88, 126, 130, 153, 176, 209
 sefinelere, 118, 119, 129, 131, 175
 sefinelerine, 118, 126
 Sem-i Hümâyûnuma ittika olunmak, 59
 Serdar-ı ekrem, 33
 Seyid Ali'ye, 143
 Seyyid, 71, 142, 208
Sırana, 70, 135
 Sırana? Kadısı, 70
 Sicil ü hüccet olunmak, 59
 Silahtar Mehmet Paşa, 119
 Silistre, 52, 54, 58, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 84, 87, 88, 90, 93, 96, 99, 100, 104, 106, 108, 109, 112, 113, 115, 120, 123, 125, 132, 143, 147, 152, 153, 155, 162, 165, 166, 167, 181, 186, 187, 188, 192, 193, 195, 206, 208
Silistre Sancağı, 70, 90, 132, 193
 Sinanlı Pınarı, 165
 sipahi, 120, 125, 141, 165
 Süleyman, 14, 51, 93, 113, 121, 132, 144, 156, 170, 209
 sürsat ağnamı, 61, 172

Ş

şa'ir, 114, 135, 136, 137, 141, 146, 147, 177, 205
 Şagird, 36
 Şahin, 74, 101, 109, 157, 170, 178, 198
 şer'-i şerif, 60, 138, 170, 206
 şer', 27, 28, 85, 118, 125
 Şer'i, 22
Şeryani, 71, 93, 144
 Şumnu, 73, 75, 86, 97, 119, 146, 156, 157, 179, 181

Şumnu ve Hezargrad ve Eskicuma ve Ruscuk
Kadılarına, 73

T

tâhmil, 118, 119, 129, 130, 131, 135, 136, 137, 139,
141, 143, 146, 164, 177, 181, 189, 202, 204,
205, 209
Tahrir, 17, 29
Tamarlak, 75, 175
tapu-yu zemin, 62, 134
Tatar, 56, 67, 79, 84, 87, 88, 90, 98, 103, 108, 110,
114, 116, 123, 127, 128, 130, 133, 159, 160,
175, 178, 180, 190, 193, 194, 198, 201
Tayçe, 171
tazılar, 109, 197
Tekfurgölü, 71, 72, 93, 96, 143, 152
Temre, 108, 193
tenbih-i hümayûnum, 61
Tepecik, 101, 171
Tezkireci, 19
Tırnovi Kadısı, 71
ticaret, 55, 93, 104, 113, 144, 154, 159, 179, 185,
207
Tomarlova, 171
top, 90, 106, 107, 111, 113, 131, 187, 191, 203,
205, 208
Topkapı Sarayı, 31
Tulca, 69, 70, 71, 74, 75, 77, 88, 89, 90, 92, 101,
103, 105, 108, 110, 121, 128, 129, 130, 131,
134, 141, 171, 175, 177, 181, 183, 185, 194, 199
Tulca Kadısı, 77
Tulca Kadısı'na, 70, 90, 108, 134, 194
Tuna, 75, 103, 105, 108, 109, 110, 132, 139, 175,
176, 177, 184, 192, 193, 194, 195, 200, 209
Tuzla, 88, 127, 166

U

Ukrayna, 85, 107, 117, 175, 190
ulaklar, 116
Ulya, 198
Umdet-ul vakt, 59
umumen, 56, 123

Ü

Üsküdar, 112, 205, 206

V

Vakanüvis, 30
vakf, 205
Vakıf, 81

Varna, 72, 73, 74, 75, 99, 100, 112, 147, 150, 162,
163, 164, 167, 179, 181, 206
Varna Naibi, 73
Vaslaka, 93, 142
vech-i meşrûh üzre, 60, 127, 139, 142, 180, 203
Vefa Gâzî, 188
velişa nam karyenin, 125
Vezirler, 15, 24, 26, 57
Vidin, 68, 69, 73, 87, 89, 123, 124, 129, 158
Vilayet-i Boğdan'a, 143
Voyvoda, 72
Voyvodası, 30, 58, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 92,
93, 102, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 139, 144,
154, 158, 172, 173, 174, 184, 187, 189, 191,
192, 193, 194, 196, 200, 202, 203, 204, 207, 209
vukıyye, 61, 129

Y

Yalı Ağası, 76
Yalı Ağasına, 68, 69, 72, 77, 78, 79, 84, 87, 88,
105, 107, 108, 110, 111, 116, 117, 123, 127,
137, 148, 190, 193, 194, 198, 201, 211, 215
Yâmî Gâzî, 188
Yanbolu, 52, 67, 74, 84, 99, 115, 165
Yanıkhisar, 77
yâve, 62, 134
Yekdil olmak, 60
yeniçeri, 16, 27, 52, 53, 54, 55, 67, 68, 69, 70, 71,
72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 84, 85, 91, 94, 105,
110, 114, 117, 126, 127, 134, 137, 138, 143,
144, 145, 146, 147, 154, 175, 178, 179, 180,
194, 197, 199, 200, 207, 208
Yeniçeri serdarı, 77
Yeniçeri Serdarı, 94, 101, 104, 107, 113, 143, 146,
150, 151, 153, 155, 169, 182, 187, 190, 208
yeniçeri serdarına, 67
Yeniçeri Serdarına, 85, 86, 94, 99, 110, 117, 118,
119, 136, 145, 147, 163, 168, 194, 199
Yenipazar, 72
Yergöğü, 58, 73, 74, 75, 146, 158, 159, 171, 179
Yergöğü, 113, 209
Yozgad, 74
yük, 61, 105, 124, 152, 185, 193

Z

zabıtlarına, 67
zâbit, 73
zehayir, 89, 107, 130, 137, 146, 161
zımmi, 52, 95, 98, 119, 150, 159
zımmiler, 51, 55, 91, 96, 124, 137, 154
Ziştovi, 75, 146, 179